

NO DECOM

INFORMATION REPORT INFORMATION REPORT

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

This material contains information affecting the National Defense of the United States within the meaning of the Espionage Laws, Title 18, U.S.C. Secs. 793 and 794, the transmission or revelation of which in any manner to an unauthorized person is prohibited by law.

C-O-N-F-I-D-E-N-T-I-A-L

50X1-HUM

COUNTRY	Bulgaria	REPORT	
SUBJECT	Bulgarian Publications	DATE DISTR.	4 January 1960
		NO. PAGES	1
		REFERENCES	RD
DATE OF INFO.			
PLACE & DATE ACQ.			

50X1-HUM

50X1-HUM

SOURCE EVALUATIONS ARE DEFINITIVE. APPRAISAL OF CONTENT IS TENTATIVE.

50X1-HUM

six and seven of Economic Thought, published by the State Publishing House, 1959, Sofia, Bulgaria. The books are in the Bulgarian language.

50X1-HUM

C-O-N-F-I-D-E-N-T-I-A-L

50X1-HUM

STATE	X	ARMY	X	NAVY	X	AIR	X	FBI		AEC		NSA	X		
-------	---	------	---	------	---	-----	---	-----	--	-----	--	-----	---	--	--

(Note: Washington distribution indicated by "X"; Field distribution by "#".)

INFORMATION REPORT INFORMATION REPORT

6

1959

СЪДЪРЖАНИЕ

СТАТИИ	Стр.
ПЕТНАДЕСЕТ ГОДИНИ НАРОДНА ВЛАСТ	
Уводна — Разцвет на нашата социалистическа икономика за 15 години народна власт	3
А. н. Пайнов — Икономическата помощ на Съветския съюз в социалистическото строителство в НР България	19
Д. Давидов, Ив. Белев — Развитието на промишлеността в НР България и преимущественото нарастване на производството на средства за производство	29
Проф. Пр. Киранов — Нашето социалистическо селско стопанство	49
Чл.-кор. К. Лазаров — Финансите и социалистическото строителство	63
Чл.-кор. Ж. Натан — Развитието на икономическата наука след Девети септември 1944 година	70
* * *	
Нова икономическа литература	92
* * *	
Кратко съдържание на статии на руски и френски език	93

Редакционна колегия

Кр. Добрев (гл. редактор), Я. Атанасов, Т. Владигеров, Д. Давидов, Пр. Киранов,
К. Лазаров, Евг. Матеев, Ж. Натан, Д. Тошев

Адрес на редакцията: София, ул. Аксаков 3, тел. 7-59-49

Държавна печатница „Дечо Стефанов“ — София, ул. А. Къчев 1, пор. №. 423

15 ГОДИНИ НАРОДНА ВЛАСТ**РАЗЦВЕТ НА НАШАТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКА ИКОНОМИКА
ЗА 15 ГОДИНИ НАРОДНА ВЛАСТ**

В обстановката на огромен политически и трудов подем, в условията на широко разгърнатото се всенародно патриотично движение за изпълнение на петилетката в съкратени срокове българският народ посреща петнадесетата годишнина на своя най-голям и най-светъл национален празник — освобождението на България от капитализма и фашизма, от чуждата империалистическа зависимост.

Победата на Деветосептемврийското народно въоръжено въстание се явява исторически преломен момент в развитието на нашата страна, начало на социалистическата революция. Политическата власт премънна в ръцете на народа, установена бе и се разви диктатурата на пролетариата като основен и решаващ фактор в ръцете на трудещите се за ликвидиране на капиталистическата стопанска система, за разрушаване на стария държавен апарат и изграждане на социалистическото общество.

Тази победа на българския народ, извоювана при решаващата помощ на Съветската армия, се яви като завършек на дългогодишната героична борба на работниците и селяните под ръководството на Българската комунистическа партия против капитализма и монархофашистката диктатура. Извоювано бе това, за което се бореха и загинаха най-добрите синове и дъщери на народа. Създадена бе възможността за осъществяване на великата цел — построяване на социализма и комунизма в нашата Родина.

Станали господари на своята страна, трудещите се разгърнаха своите сили за материално и духовно творчество, непознато по своите мащаби в нашата история. Като преодоляваха всички и всякакви прегради и трудности и сломяваха съпротивата на класовия враг, като осъществяваха последователно и неотклонно политиката на Комунистическата партия за индустриализация на страната и коопериране на селското стопанство, българските работници и селяни извършиха за петнадесет години истински исторически подвиг. От страна с крайно изостанала икономика, сведена до положението на аграрен прирадакъ към стопанството на крупните империалистически държави, България се превърна в свободна и независима, напреднала индустриално-земеделска социалистическа държава.

Конкретните факти за развитието на нашата страна през последното десетилетие са най-красноречиво доказателство за това, какви неизчерпаеми сили на прогрес крие в себе си роденият от социалистическата революция обществен строй.

Сега нашата социалистическа Родина навлиза в нов етап от своето развитие — етапа на завършване изграждането на социалистическото общество и подготовка на условията за постепенното преминаване към строителството на комунизма.

Седмият конгрес на БКП въоръжи Партията и народа с нова, още по-грандиозна програма за обществено-икономическо развитие на нашата страна през следващите години. Конгресът определи като главна икономическа и политическа задача на следващия период «по-нататъшното изграждане на социалистическото общество в нашата страна чрез още по-голямо развитие на материално-производствената база на социализма и издигане на социалистическото съзнание на трудещите се, което ще създаде условия за все по-пълно задоволяване на техните растящи материални и културни потребности».

Октомврийският, Ноемврийският и Януарският пленуми на ЦК на БКП поставиха задачата да се води борба за изпълнение на Третия петгодишен народно стопански план в съкратени срокове, обосноваха възможността и необходимостта да се установят нови, по-големи темпове и мащаби на разширеното възпроизводство, за осъществяване на икономически скок в развитието на страната.

В доклада на др. Тодор Живков пред Юлския пленум на ЦК на БКП се набелязаха основните въпроси, около които трябва да се съсредоточи вниманието на Партията и трудещите се, тъй като от тяхното своевременно разрешаване зависи изпълнението на цялата програма за ускорено развитие на нашата икономика през периода 1959—1962—1965 г.

Ръководен от своята мъдра Комунистическа партия и опирайки се на всеотдайната помощ на Съветския съюз и сътрудничеството с другите социалистически страни, българският народ успешно ще реши и новите грандиозни задачи на Третата петилетка, с което още повече ще приближи страната ни към прекрасното комунистическо утре. С това той ще даде и своя принос в общата борба на световната социалистическа система за спечелване на съревнованието с капитализма в решаващата област на човешката дейност — в материалното производство.

* * *

Народната власт получи тежко наследство от продажните режими на буржоазна България. Страната беше предимно аграрна, със слабо развитата промишленост. Почти две трети от създавания обществен продукт се падаше на селското производство. България почти нямаше тежка промишленост. От цялото промишлено производство делът на средствата за потребление съставляваше 77,4%, а на средствата за производство — 22,6%. Близо 80% от съществуващите предприятия имаха занаятчийски характер с по 10—15 работници, като в цялата промишленост (цензованата) бяха заети всичко 90 хил. работници. Техническото равнище на промишлеността, дори и в по-големите предприятия, беше много ниско. По обема на промишленото производство нашата страна стоеше на едно от последните места в Европа.

Селското стопанство беше дребно стопанство, характеризиращо се с много слабо развити производителни сили, ниска техническа въоръженост на труда, примитивизъм по линията на агротехниката, което намиреше израз в слабата продуктивност на земята и извънредно ниската производителност на селскостопанския труд.

Развитието на капитализма в българското село, въпреки че не доведе до една по-значителна концентрация на поземлената собственост, обуславяше процеса на постоянното и все по-засилващо се класово разслоение в средата на дребните и средни земеделски стопани.

Капиталистическа България нямаше никакви перспективи да се развие като индустриална страна с модерно, високоефективно земеделие. Намирайки се в клещите на световното капиталистическо стопанство, тя беше поставена в крайно неизгодно положение спрямо развитите капиталистически държави. Встъпвайки късно в пътя на капиталистическото развитие, българското стопанство бързо попадна под зависимостта на чуждия капитал, техниката и производителността на труда бяха на ниско равнище. Българската буржоазия, стремейки се да извлече големи и бързи печалби по най-лесния път, можа, от една страна, да развие едностранично промишлеността (предимно текстилната и мелничарската) и от друга — да се развие като паразитна класа, която образуваше многобройни външнотърговски организации за износ главно на селскостопански произведения. В пълно съответствие с интересите на нашата буржоазия и на империалистическите държави, България бе превърната в аграрно-суровинен придатък на последните. Освен това както чрез външните държавни заеми, така и чрез вноса на капитали чуждият капитал безконтролно хазайничеше в нашата икономика. В редица отрасли на народното стопанство чуждият капитал имаше монополно положение.

По такъв начин и в България, която бе обвързана и зависима в най-голяма степен от икономиката на империалистическите държави, развитието на производителните сили се оказа в остро противоречие с установилите се в страната производствени отношения. Развитието на нашето народно стопанство, от една страна, се спъваше от наличието на голъми докапиталистически стопански форми (дребно занаятчиство и дребно селско стопанство) и от друга — от недостатъчното развитие и паразитизма на нашния капитализъм, който, изхождайки от стремежа за големи, бързи и лесни печалби, обричаше страната да остане предимно земеделска, каквато я желаеха империалистическите държави.

Народът тънеше в мизерия и безправие. Работниците и селяните бяха най-жестокото експлоатирани и ограбвани.

Втората световна война и увеличилата се пълна връзка с нея хищническа експлоатация на народа и страната от нашите и чуждите капиталисти (главно от германските монополи), изостриха до краен предел противоречието между труда и капитала. България беше изправена пред трета национална катастрофа.

От това състояние на обща политическа и икономическа криза можеше да се излезе само чрез смъкване на буржоазно-фашисткия режим, ликвидирани на капиталистическата обществена система и поставяне развитието на народното стопанство върху нова социално-икономическа основа — върху основата на обществената социалистическа собственост.

* * *

Победоносното развитие на нашата народнодемократична революция през 15-те години народна власт показа, че политиката на Българската комунистическа партия е пример на творческо прилагане принципите на марксизма-ленинизма в практиката на социалистическото строителство в конкретните условия на България.

Въпреки че в първите години след 9 септември 1944 г. се решаваха редица общодемократически задачи, то основната линия на развитие на страната още от първия ден на народнодемократичната власт беше насо-

чине към съвкупността, укрепването и развитието на социалистическия формат на производствата, да се постигнат, в условията на остра външна борба, разширяване и укрепване на социалистическите производствени отношения. Това изисква линия на развитието на страната, провеждана от Българските комунистически партии, да бъде доведена коренно качествено изменение в социалната структура и характера на нашата икономика, както и ограничаване на класовия

Български комитет на БКП отчита, че социалистическите форми на стопанство се явяват безспорно господстващи във всички отрасли на народното стопанство, тъй като 88% от въвежданата продукция, 90% от извършените работни дни, 45% от въвежените динари и 90,4% от изработените напредователски работни дни социалистически сектор. Особително дълъг и непробит път на стопанството е попитането. Във въвеженото злато, сребро и др. от стопанството са отразени върховете социалната преобразователна линия на икономиката. Битката в областта дълга на ЦК пред Салваж конгреса на партията беше направен изводът, че социализмът е изцяло господстващ начин на единствена класова сила в народното стопанство. А това означава, че у нас вече е установено социалистическото устройство на икономиката, че е извършената завършена социалистическа революция, че почти няма вече реструиращи явления.

Политическото на многообразието в икономиката и селския сектор на стопанството в свързаност във всички сектори и сфери на народното стопанство в свързаност с това закрепване на прекосята на социалистическите, към социалистическите производствени отношения, съществуват за всички победи на социалистическия обществени строй у нас, както в града, така и на село.

Общността за пълната победа на социализма е въпрос за осъществяване безспорното господство на социалистическия собственост и стопанстване на върховете социалистическия обществено икономически отношения — в народното стопанство, в селския сектор и развитието. От тази гледна точка пълната победа на социализма в България е безспорен факт. Това е огромно историческо явление, което се у нас, които върши в Европа редица и у нас традиционната задача за възраждане на социалистическия обществени строй.

Изключително значение за световно положение, в своя доклад пред ЦК Комитет на БКП на С. Крушев изпраща следния, имащ огромно политическо, производствено и теоретическо значение извод: «В света сега няма сила, която може да възстанови капитализма в нашата страна и да разкрие социалистическия лагер. Опасността от реставрация на капитализма в Съветския съюз е изключена. Това значи, че социализмът е победил не само материално, но и окончателно.»

Тези исторически условия, когато капиталистическото обкръжение е ликвидирано и подготвен представяне съвременна система, която има неизменно нараства и непрекъснато се увеличава, напълно е изключена възможността на реставрация на капитализма в Съветския съюз и социалистическия лагер като цяло. Този факт говори, че възможността за построяване на социализма и комунизма във всички страни на социалистическия лагер е палице и в двата й аспекта както от гледна точка на вътрешните условия, така и от гледна точка на съотношението на силите между социализма и капитализма в световен мащаб.

Разкривайки значението за нашата страна на дадената от XXI конгрес на КПСС постановка за окончателната победа на социализма в Съветския съюз и невъзможността социалистическия лагер да бъде разгромен, в речта си пред събраниято на актива на Софийската градска партийна организация на 20 февруари т. г. др. Тодор Живков каза: «Нашата страна е неразделна част от единния социалистически лагер начело със Съветския съюз. Следователно и в НРБ социализмът не само е победил в града и селото, но е победил и окончателно. Няма сила, която да върне нашето развитие назад.»¹

Осъществяване исторически социални преобразования в страната предизвиква коренни изменения и в класовата структура на нашето общество. Капиталистическата класа е ликвидирана напълно не само политически, но и икономически. Сега нашето общество се състои от работническата класа, селяните—кооператори и имащата общи с тях интереси социалистическа интелгенция. Съществуващите помежду им отношения на другарско сътрудничество и социалистическа взаимопомощ все повече се развиват и задълбочават.

От жестоко експлоатирана и политически обезправена в условията на капитализма работническата класа се превърна в основна и ръководна сила на нашия обществено-политически живот. Средствата за производство вече не й противостоят като чужда сила, като капитал. Българските работници сега се трудят за себе си, за развитие на социалистическата икономика, увеличаване на националното богатство и повишаване на народното благосъстояние.

Класата на селяните-кооператори е нещо свършено ново в социалната структура на обществото. Тя е резултат на успешно осъществено социалистическо преустройство на селското стопанство. От разпоредна в социално отношение маса при условията на капитализма, сега положенето на трудещите се селяни коренно се промени. Освободени от експлоатацията на градската и селската буржоазия, обединени в крупни социалистически селскостопански предприятия, селяните постепенно се превърнаха в единна класа от социалистически труженници, работещи рамо до рамо с работниците за преуспяването на нашата социалистическа Родина.

Коренно се промени положението на интелгенцията. Хората на интелектуалния труд престанаха да бъдат слуги на капитала и обединиха своите сили и способности с тези на всички трудещи се за реализиране на грандиозната програма на социалистическо строителство, начертана от Комунистическата партия. Нашата интелгенция, която в значителна си част и при условията на капитализма беше прогресивно настроена и участвуваше в борбите на народа за политическо и социално освобождение, през годините на народната власт се попълни с нови отреди из средата на трудещите с синове и дъщери на работници и селяни. Неразривно свързана с народа и предана на Комунистическата партия, тя и сега е в челните редици на борбата за изпълнение на Третата петилетка в съкратени срокове.

Тодор Живков — Реч пред събраниято на актива на Софийската градска партийна организация, в. «Работническо дело», бр. 53 от 22 февруари 1959 г.

¹ ЦК Комитет на БКП, съветски протокол, изд. на БКП, 1959, стр. 38.
² Т. Живков — Класовата структура на развитието на народното стопанство на СССР през периода 1929—1953 г., изд. на БКП, 1959, стр. 124.

В хода на социалистическото строителство непрекъснато се развиваше и укрепваше морално-политическото единство на народа, повишаваше се социалистическата съзнателност на масите. Това единство се превърна в огромна материална сила на нашето развитие. Високият социалистически патриотизъм и комунистическото съзнание все повече се утвърждават като основна характерна черта на хиляди и хиляди скромни и обикновени труженници от града и селото, като главен стимул в тяхната дейност и поведение. Създаването на хора с ново отношение към труда и социалистическата съвестност, вечно търсещи и откриващи нови възможности за ускореното развитие на икономиката на страната, е едно от най-крупните завоевания на нашата социалистическа революция. Тези хора са нашият най-драгоценен капитал и една от основните гаранции, че поставените от Комунистическата партия задачи ще бъдат решени докрай.

* * *

Победата на социализма у нас е логически завършек на творческото прилагане на основните принципи на марксистко-ленинското учение за построяване на социализма в нашата страна.

Известно е, че основните закономерности и принципи на социалистическото строителство са общи за всички страни, в които се извършва преход от капитализма към социализма. Формите и методите за осъществяването на този преход обаче са различни и са в зависимост от конкретните условия във всяка страна. Тези основни положения на марксистко-ленинското учение за строителството на социализма нашата Партия успешно прилага в хода на досегашното социалистическо строителство в страната и резултатите са налице.

Изхождайки от ленинското положение, че социализмът не може да се строи без промишленост, способна да реорганизира и земеделното, Комунистическата партия мобилизира всички сили и възможности за широко разгръщане на социалистическата индустриализация в страната. При решаването на тази задача Партията изхождаше от възможностите и суровинната база на страната, от установилото се международно коопериране и специализиране на производството и труда в рамките на целия социалистически лагер. Тя се опираше на безкористната помощ на Съветския съюз и на братското сътрудничество и взаимопомощ с народнодемократичните държави.

Само за десет години (1949—1958 г.) социалистическа индустриализация България измени неузнаваемо своя облик. От изостанала аграрна страна тя се превърна в социалистическа индустриално-аграрна страна с едро кооперирано и механизировано селско стопанство.

За този кратък период в страната се създаде развита социалистическа промишленост, в това число и тежка. Сега НР България има свое собствено машиностроене, цветна и създаваща се черна металургия, химическа промишленост и други отрасли, каквито по-рано не съществували. Израснаха нови градове и промишлени центрове (Димитровград, Мадан, Рудозем, Девня), прокараха се стотици километри нови железопътни линии, построиха се крупни водоелектрически и топлоелектрически централи, открити бяха нови, неизвестни по-рано полезни изкопаеми, в това число и петрол. Рожба на народната власт са такива крупни промишлени предприятия

като химическа комбинат «Сталин» в Димитровград, МЗ «Ленин» в Димитрово, завода за сода «Карл Маркс» и Циментовия завод край Девня, медодобивния комбинат «Г. Дамянов» в Пирдоп, текстилния комбинат «Марица» в Пловдив, предачната фабрика «Ернст Телман» и Машиностроителния завод в София, двата авторемонтни завода в София и Пловдив, Пеницилиновия завод в Разград, Оловно-цинковия завод в Кърджали, Завода за автотракторни резервни части в Коларовград и много други предприятия на тежката и леката промишленост.

През годините на народната власт бяха построени и пуснати в действие 111 топлоелектрически и водоелектрически централи. Сега НР България има 238 електроцентрали с обща мощност 744 хил. квт., докато през 1939 г. е имала 127 електроцентрали с обща мощност 111 хил. квт.

В построените след 9. IX. 1944 г. нови рудници за добив на каменни въглища се произвеждат няколко пъти повече въглища, отколкото се е произвеждало в страната през 1939 г. Така само през Втората петилетка бяха пуснати в действие рудници с мощност над 6,6 млн. т каменни въглища, или с около 4,4 млн. т повече, отколкото са се добивали през 1939 г. По такъв начин появилата се диспропорция, особено през 1953 и 1954 г., между производството на електроенергия и каменни въглища и нуждите от тях беше ликвидирана още през 1955 г.

Същевременно всички стари предприятия бяха уедрени, основно реконструирани и снабдени с нова техника. Общата стойност на основните фондове в промишлеността в края на 1957 г. възлезе на 21 584 млн. лв. (по пълна първоначална стойност) срещу 2 983 млн. лв. в 1939 г. Само през периода 1946—1957 г., т. е. за 12 години, в промишлеността бяха въведени в работа основни фондове за 17,2 млрд. лв., което показва, че нашата промишленост е дело на народната власт. Основните фондове само в тежката промишленост в началото на 1958 г. възлязоха на 16 368 млн. лв. (по пълна първоначална стойност) срещу 1 023 млн. лв. през 1939 г., което показва, че тежката промишленост у нас е създадена почти изцяло след 9-и септември 1944 г.

Общата продукция на цялата промишленост през 1958 г. достигна 34-952 млн. лв. (по съставни фабрично-заводски цени от 1. IV. 1956 г.) срещу 3 948 млн. лв. през 1939 г., или промишлената продукция през 1958 г. се увеличи в сравнение с 1939 г. почти 9 пъти. Съотношението между отраслите, произвеждащи средства за производство (група «А»), и отраслите, произвеждащи средства за потребление (група «Б»), се измени от 22,6:77,4 през 1939 г. на 45,8:54,2 през 1958 г. Съотношението между обема на промишлената продукция и производството на селското стопанство през 1957 г. беше 68,3:31,7 в полза на промишлеността, докато през 1939 г. е било 24,8:75,2 в полза на селското стопанство. Тези данни красноречиво показват, че у нас е създадена през годините на народната власт собствена национална промишленост.

Характерен момент в изграждането на нашата промишленост през годините на народната власт са високите темпове на нейното развитие. Средногодишното производство на промишлената продукция през двете петилетки се е увеличавало с близо 16%, в резултат на което сега нашата промишленост за по-малко от два месеца произвежда толкова продукция, колкото се е произвеждала през цялата 1939 г.

Такива темпове на развитие на промишлеността не са познати на капиталистическите страни. Турция и Гърция например, които преди Втората световна война са имали почти еднакво равнище на развитие на промишлеността с нашата страна, след войната изостанаха далеч след нея. През 1956 г. промишлената продукция на Турция се е увеличила в сравнение с 1939 г. 2,3 пъти, на Гърция — 1,9 пъти, а на НР България — около 6,7 пъти.

Сега в нашата страна се произвеждат редица изделия на тежката промишленост, които в капиталистическа България не се произвеждаха. У нас сега се произвеждат: електромотори, металорежещи машини, бормашини, шепингмашини, фрезмашини, механични преси, тракторни култиватори, тракторни плугове, тракторни редосеялки, прикачни върт-окомбайни, товарни вагони, електрокари, самоходни кораби, шлепове, азотни торове, фосфатни торове, калцинирана сода, целулоза и много други промишлени произведения, които до преди 10 години в страната не се произвеждаха. С посочените промишлени производства ние не само задоволяваме голяма част от собствените си нужди, но те намират добър прием и на външните пазари. Нашите електромотори, металорежещи машини, електрокари и други достойно съперничат на най-добрите образци от такива машини в най-развитите в промишлено отношение страни.

Ако се сравни промишленото развитие на НР България с това на Гърция и Турция в натурално изражение, ще се види, че нашата страна не само се изпревари тези страни по производството на редица основни продукти на промишлеността, но същевременно ги остави далеч след себе си. Така през 1939 г. НР България е произвеждала 1,9 пъти по-малко електроенергия от Гърция и 1,2 пъти от Турция, а през 1957 г. у нас се произведе 1,6 пъти повече електроенергия от Гърция и 1,3 пъти от Турция. Още по-благоприятни са данните за нашите южни съседи по отношение производството на каменни въглища, оловно-цинкови руди, азотни торове, сода каустик и други промишлени произведения. У нас през 1958 г. се произведоха почти два пъти повече фосфатни торове от Гърция (всичко 74 003 т), тъй като в началото на 1958 г. влезе в пълна експлоатация и фосфатният шах към химкомбината «Сталин» в Димитровград с годишна мощност 100 хил. тона. През 1958 г. нашата страна произведе повече памучни тъкани от Турция (всичко 168 637 м).

Бурното развитие на нашата промишленост през годините на народната власт е съпроводено с непрекъснато нарастване на промишлената продукция на човек от населението. Нашият народ с право се гордее със своята национална промишленост. В НР България сега се пада много повече промишлена продукция на човек от населението, отколкото преди 9. IX. 1944 г. и в сравнение с нашите съседи Гърция и Турция.

Така през 1939 г. нашата страна е произвеждала близо 1,5 пъти по-малко електроенергия на човек от населението в сравнение с Гърция и около 2,3 пъти повече от Турция. През 1957 г. у нас се произведе около 1,6 пъти повече електроенергия на човек от населението в сравнение с произведената в Гърция и близо 5 пъти повече от Турция. Много по-благоприятно е положението за Гърция и Турция и до добива на каменни въглища. У нас са били добити през 1957 г. почти 13 пъти повече каменни въглища на човек от населението, отколкото в Гърция, и около 7 пъти повече от Турция. В НР България през 1957 г. се произведоха по 20 м памучни тъкани и по 1,7 м вълнени тъкани на човек от населението, а в Гърция

са били произведени съответно по 13,0 м и 0,9 м и в Турция — по 6,2 м и 0,2 м.

Тези данни достатъчно ясно показват, че капиталистическият начин на производство не е в състояние да осигури промишленото развитие на нашите южни съседи и да ги изведе от тяхната икономическа изостаналост. България, която в периода преди Втората световна война имаше почти еднакво равнище на развитие на производителните сили в областта на промишлеността с Гърция и Турция, а дори по някои важни отрасли изоставаше от тях, сега, след успешното социалистическо строителство, изостави далеч след себе си своите южни съседи както по абсолютния обем на производството на редица промишлени изделия, така и по производството на човек от населението. Това е най-красноречивото доказателство за жизнеността и огромните предимства на социалистическия начин на производство пред капиталистическия. Докато промишленото развитие на Гърция и Турция от десетки години насам тълпее почти на едно място, а те не само на тези страни, но и на цялата капиталистическа система, възходът на промишленото развитие на НР България и на всички останали социалистически страни е неоспорим факт, който не могат да отречат дори и апологетите на капитализма. Не е далеч денят, когато социалистическият лагер ще надмине капиталистическите страни както по общия абсолютен обем на промишленото производство, така и по производството на човек от населението. Доказателство за това са перспективните планове за развитието на народното стопанство на социалистическите страни и особено седемгодишният план за развитието на Съветския съюз през периода 1959—1965 г.

Промишленото развитие на нашата страна през годините на народната власт показва, че Партията и Правителството правилно са определили насоките и темповете на индустриализацията на НР България, че изграждането на промишлеността е ставало в съответствие с природните условия и нуждите на страната. Изграждането на промишлените отрасли (цветната и черната металургия, машиностроенето, химическата промишленост, електропроизводството, каменовъглената промишленост, преработвателната промишленост и др.) се извършваше, от една страна, като правилно се отчитаха суровинните източници на страната, и от друга, като се изхождаше от нуждите на народното стопанство. НР България като член на единното социалистическо семейство, ползвайки се от безкористната помощ на Съветския съюз и от взаимноизгодното сътрудничество и взаимомоощ с другите социалистически страни, можа да постигне такава структура на промишлеността, която е напълно съобразена с възможностите и нуждите на страната. Нашата страна не беше задължена да изгражда всички отрасли на промишлеността, а само тези, за които има необходимите природни условия и които са най-необходими за развитието на народното стопанство. Това позволи нашата промишленост да се изгражда с бързи темпове и най-целесъобразно да участва в международното разделение на труда в рамките на целия социалистически лагер.

Творческото прилагане от страна на Българската комунистическа партия на Лениновия кооперативен план при нашите конкретни исторически и социално-икономически условия осигури за сравнително кратък исторически период от време победата на социализма и в селското стопанство, превръщането му от дребно и изостанало в едро социалистическо и

високо механизирано, от неспособно да осъществява в отделни периоди даже просто възпроизводство — в развиващо се според законите на социалистическото разширено възпроизводство.

Социалистическото преустройство на селското стопанство се явява една от най-трудните за разрешаване задачи на социалистическата революция. Сложността на въпроса произтича от самия характер на дребностостта на производството. Необходимо беше да се намерят такива форми и средства за осъществяването на този преход, които да са съобразени със социално-икономическата природа на дребния стокпроизводител и да осигуряват във възможно най-голяма степен съчетаването на личните с обществените интереси.

Основоположниците на научния социализъм — Маркс и Енгелс — смятаха, че победният пролетариат ще може да използва кооперативната форма като средство за превръщане на дребната земеделска частна собственост в колективна, обществена. Развивайки творчески тази идея, В. И. Ленин разработи конкретна програма за социалистическата реконструкция на селското стопанство чрез кооперацията, обоснова възможността и необходимостта от кооперативния път на развитие на селското стопанство в условията на прехода от капитализма към социализма.

Българската комунистическа партия откри в ТКЗС най-подходящата при нашите условия форма за осъществяване социалистическото преустройство на селското стопанство. Голямото влияние, с което се ползува Партията сред трудещите се селски маси, дългогодишните традиции на кооперативното движение у нас, големите успехи в икономическото и политическото развитие на страната, интензивно нарастващият в хода на индустриализацията икономически и технически потенциал на народното стопанство, позволяващ във все по-увеличаващи се размери да се снабдява селското стопанство с необходимите му промишлени средства за производство, умелото използване и прилагане опита на колхозното строителство в Съветския съюз, всестранната политическа, производствено-техническа и финансова помощ от страна на държавата — всичко това осигури за сравнително кратък период от време да бъде решена голямата и сложна задача за социалистическото изграждане на селското стопанство.

През 1958 г. напълно завърши процесът на коопериране на селското стопанство. В резултат на извършеното уедряване на кооперативните стопанства към 31 март т. г. кооперативното селско стопанство в страната се представлява от 975 ТКЗС със среден размер на обработваемата земя 45 хил. дка. Това са, както показват цифрите, крупни социалистически селскостопански предприятия с висока концентрация на земята и останалите средства за производство, с големи икономически възможности за ускорено развитие на материално-производствената база и увеличаване на производството.

С победата на социализма в българското село народнодемократичната власт получи съответстващата ѝ социална база и в селското стопанство. Ликвидиран е и последният източник за пораждаване на капиталистически елементи. Осигурено е пълното единство на народното стопанство и от социално-икономическа гледна точка. Освен това едрото социалистическо селско стопанство е способно да осъществява производствения процес в постоянно разширяващи се мащаби и да осигурява на тази основа народното стопанство с необходимите суровини и продоволствие. Тъкмо поради

всичко това социалистическото преустройство на селското стопанство може да бъде оценено като най-забележителния успех на социалистическото строителство през последните пет години и като един от най-крупните резултати от развитието на социалистическата революция в нашата страна. В резолюцията на VII конгрес на БКП се казва: «Следвайки твърдо и не отклонно пътя на своите съветски братя — колхозниците, българските селяни втори след тях в Европа завоюваха пълна победа в изграждането на социализма на село».¹

Едновременно с осъществяването на социалистическото преустройство на селското стопанство нашата страна постигна и големи икономически успехи в развитието на този отрасъл на материалното производство. Преди всичко силно нараснаха производителните сили, коренно се промени техническата база на селското стопанство. Налице е и едно определено увеличаване на селскостопанското производство.

В процеса на кооперирането на селското стопанство се извършваше и неговата техническа реконструкция. От една страна, едрото социалистическо производство и новите социалистически производствени отношения създадоха възможност за широката механизация на производствените процеси и свързаното с това прилагане на съвременната агротехника, а от друга — изграждането на модерна материално-техническа база способствуваше за укрепването на новите форми на стопанството, за разкриването и използването още в момента на създаването им на всички предимства и възможности, които крият те в себе си за повишаване производителността на труда и увеличаване на производството. За да се характеризират, макар и в най-общи линии, ащабите на извършващата се в селското стопанство техническа революция, достатъчно е да се приведат следните данни за размера на машинно-тракторния парк, използван понастоящем в селскостопанския производствен процес: около 29 хил. трактора в превод към 15 к. с., повече от 5300 комбайна и над 60 хил. други основни видове селскостопански машини (тракторни плугове, редосеялки, култиватори, сноповъртъчници и вършачки).

В селското стопанство все по-успешно се изгражда цялостна система от машини, на основата на която ще стане възможно да се достигне в близка перспектива комплексна механизация на производствения процес. Растящата техническа въоръженост на труда, повишената култура на земеделието и свързаното с това увеличаване на средните добиви обусловиха и едно значително повишаване производителността на труда за производството на 100 кг пшеница са изразходвани 32 човекочаса, а в ТКЗС през 1957 г. — 15,04 човекочаса, за царевичата съответно — 51,5 и 22 човекочаса, за слънчогледа — 9,4 и 3,6 човекочаса. В ДЗС увеличението е още по-голямо.

Успехите са безспорни, но в същото време са все още крайно незадоволителни, ако бъдат преценявани от гледна точка на равнището на производителността на труда в страните с развито, интензивно земеделие.

Специално трябва да бъде отбелязан фактът на достигнатото увеличаване на селскостопанското производство през последните десет години с около 20%. Този успех може да бъде оценен по достоинство само като се вземе пред вид обстоятелството, че е реализиран в хода на дълбокия истори-

¹ VII конгрес на БКП, стенографски протокол, изд. на БКП, 1958 г., стр. 605.

чески прелом, който се извършваше през тези години в нашето село. Разрушаването на старите отношения и форми и създаването на нови, преодоляването на частнособственическите колебания и настроения, привикването към колективен труд и ново отношение към обществената собственост, подготовката на ръководители за новите крупни социалистически селскостопански предприятия — всичко това са дълбоки процеси и свързаните с тях проблеми изискваха по-продължително време за разрешаването им. Това от една страна. От друга страна, внедряването на новата техника в селското стопанство по време съвпадна с преустройството му на социалистически релси, поради което по силата на посочените по-горе причини и вследствие необходимостта от известен период за подготовката на кадри и усвояването на тази техника не се получи оня икономически ефект от същата, което би трябвало да се очаква в условията на едрото социалистическо селско стопанство. Това не можеше да не се отрази върху величината на резултатите по линията на производството.

Освен това определена отрицателна роля в това отношение изиграха и някои слабости и грешки при провеждането на правилната като цяло политика на Партията в областта на селското стопанство. Не се решиха своевременно редица важни въпроси, като тези за цените на някои селскостопански произведения, за подобряване на планирането и системата на държавните доставки и други, с което се подкопаваше преди всичко материалната заинтересованост на ТКЗС и кооператорите и по този начин се задържаше развитието на преустройващото се селско стопанство.

В светлината на казаното особено ярко изпъкна значението на решенията на Априлския пленум на Централния комитет в това отношение и проведените след него мероприятия за разрешаване на намерените въпроси, което даде извънредно благоприятно отражение върху по-нататъшното развитие на селското стопанство.

Успоредно с увеличаването на селскостопанското производство успешно се решават и задачите за ликвидиране на някои диспропорции вътре в селското стопанство (например между животновъдството и фуражното производство) и за изграждане на такава структура на производството, която да отговаря на непрекъснатото растящите и разнообразни нужди на народното стопанство и да осигурява максимално ефективното използване на нашите природно-климатически и икономически условия в рамките на международното социалистическо разделение на труда в областта на селското стопанство.

През последните десет години значително нарасна продукцията от фуражните и техническите култури и от зеленчукопроизводството, непрекъснато се увеличават животинското стадо и неговата продуктивност и т. н.

Всичко това показва, че социалистическият обществен строй дава възможност за неограничено развитие на производителните сили. Плановото ръководство на народното стопанство прави възможно да се използват най-правилно материалните и трудовите източници на страната, да се увеличава непрекъснато нейната икономическа мощ и материалното благосъстояние на народа.

Социалистическата революция осигурява на трудещите се не само политически свободи и ликвидиране на експлоатацията, но и много по-високо равнище на потребление, по-висок жизнен уровень. Вътрешно при-

същата, иманентна на общественото производство цел — задоволяване на обществените потребности — при социализма се превръща в съзнателно, планомерно преследвана от цялото общество цел, тъй като тук отсъствуват класови антагонизми и съществува общност в интересите на всички социални групи.

Петнадесетгодишното развитие на нашата революция напълно потвърждава тази истина. В хода на индустриализацията на страната и свързаното с това увеличаване на икономическия и техническия потенциал на народното стопанство систематически се повишават и народното благосъстояние. Отдавна е надминато онаследеното от капитализма равнище на потребление на трудещите се.

Непрекъснатото нарастване на националния доход създава реална възможност за едновременното увеличаване както на фонда за натрупване, така и на фонда за потребление. По предварителни данни националният доход на страната през 1958 г. е бил 2 1/2 пъти по-голям от този през 1939 г. Този факт изразява огромния напредък, осъществен от нашата страна в развитието на икономиката и в увеличаване на възможностите за повишаване благосъстоянието на трудещите се.

В резултат на увеличаването на паричните доходи на населението и снижаването на цените на потребителските стоки реалната работна заплата на работниците и служителите непрекъснато расте — през 1952 г. спрямо 1939 г. — с 38%, а през 1957 г. по отношение на 1952 г. — с нови 71,3%. През последните две-три години бързо се повишават доходите и на членовете на ТКЗС. Създадох се условия средното кооперирано домакинство у нас вече да достигне и даже надмине жизненото равнище на заможния частен стопанин от миналото.

Данните за динамиката на обема на стокооборота също убедително говорят за порасналите доходи на трудещите се, за увеличаване на тяхното потребление. Така например през 1952 г. стокооборотът на дребно се е увеличил с 48% спрямо 1948 г., а през 1957 г. — със 100% по отношение на 1952 г.

Величината на реалните доходи на населението значително нараства и вследствие на провежданата система от социални, здравни, културни и други мероприятия (безплатна медицинска помощ, осигуровки, безплатно учение, пенсии, право на платен отпуск и др.). В хода на социалистическото строителство разходите за тези цели системно се увеличават — през 1957 г. около 3 пъти в сравнение с 1948 г. Само за първите две години на Третата петилетка разходите за социално-културни мероприятия ще достигнат сумата 10,5 милиарда лева. Тези данни говорят за високото равнище на общественото потребление у нас, което в близките години ще отбележи още по-голямо увеличение.

Специално трябва да бъде отбелязан фактът на построените за периода 1945—1958 г. 528 хил. сгради в страната което представлява една трета от националния жилищен фонд. По-голямата част от селското население вече живее в нови, модерни и хигиенични жилища. Съществуват всички възможности чрез обединяване усилията на държавата и спестяванията на населението в близките години жилищният проблем да бъде решен и в големите градове.

Историческите успехи на нашата страна в развитието на икономиката и културата, в повишаването на материалното и културното благосъстояние на народа характеризират по най-убедителен начин дълбоките качествени изменения в развитието на България, които настъпиха в резултат на пълната победа на социализма. На фона на тези постижения у нас стана възможно и обективно необходимо приетите от VII конгрес на Партията директиви за Третата петилетка да се изпълнят вместо за пет, за 3—4 години. Под лозунга «Петилетката в съкратени срокове» в страната се разгърна велико всенародно движение за съкращаване сроковете за изпълнение на Третата петилетка.

С решенията на Октомврийския, Ноемврийския и особено на Януарския пленуми на Централния комитет и на Третата сесия на Народното събрание Партията и Правителството посочиха обективните предпоставки и възможности за ускореното развитие на икономиката на страната. С доклада на др. Тодор Живков, приет от Народното събрание, бе начертана грандиозна програма за развитието на народното стопанство през периода 1959—1962—1965 г. Съгласно тази програма икономиката на нашата страна ще се развива през следващите 5—7 години с такива високи темпове, с осъществяването на които ще бъде извършен нов икономически прорив в развитието на страната. Така общият обем на промишленото производство през 1962 г. ще се увеличи в сравнение с 1957 г. 2 пъти, а през 1965 г. — 3—4 пъти. Продукцията на машиностроенето и металообработването ще се увеличи най-малко 5 пъти, на химическата промишленост — около 7 пъти, на каменовъглената промишленост — 3—4 пъти, на електрическата — 4—5 пъти. Общият обем на селскостопанската продукция ще достигне през 1965 г. 60 млрд. лв., или 4 пъти повече в сравнение с 1957 г. Националният доход ще нарасне през 1962 г. над 2 пъти, а в 1965 г. — около 3 пъти в сравнение с 1957 г.

Успоредно с осъществяването на грандиозната програма за ускорено икономическо развитие на страната през периода 1959—1962—1965 г. ще бъде осигурено по-нататъшното значително повишаване и на материалното и културното равнище на народа. Основните показатели в това отношение са дадени в доклада на др. Тодор Живков пред Народното събрание.

Предвижда се на първо място увеличаване на заплатите на редица категории трудещи се, при което най-ниската работна заплата ще бъде установена на 600 лв. От друга страна, увеличаването на заетостта на работната сила ще съдействува за повишаване общия размер на доходите в семейството. За да могат жените още по-активно да участвуват в обществено-полезен труд, ще бъдат провеждани система от мероприятия, които ще спомогнат за освобождаването им от низкопроизводителния домашински труд. Едновременно с това ще се премине към 7-часов работен ден, а впоследствие и към 6-часов, което ще бъде едно от най-важните социални мероприятия.

Като се прибави към всичко това и намаляването на цените през следващите години, нарастването на разходите за социално-културни мероприятия и други, съвършено очевидно е, че реалните доходи на населението ще отбележат ново значително повишаване. Трудещите се у нас имат ясното съзнание за това, което трябва да се направи за осъществяване

на набелязаната програма, поради което са изпълнени с решимост да изпълнят петилетката в съкратени срокове.

Тази тяхна решимост вече се превръща в дела. Планът за промишленото производство например за първото полугодие на тази година по предварителни данни е изпълнен на 101,4%. А известно е, че народностопанският план за 1959 г. е съставен с оглед неговото изпълнение за 3—4 години, като в областта на промишлеността е предвиден годишен прираст от 28% вместо предвидения по директивите за Третата петилетка — 10% прираст. В основни линии успешно се изпълнява напрегнатият план за 1959 г. и по другите отрасли на народното стопанство.

У нас народът сега извършва такива грандиозни трудови дела, които с нова сила потвърждават на какво е способен социалистическият строй, освободил завинаги трудещите се от веригите на капиталистическата робия и безчовечна експлоатация.

«Пред очите си ние виждаме как задачи — каза др. Тодор Живков пред Юлския пленум на ЦК, — за които по-рано се е смятало, че са нужни години и дори в някои случаи петилетки, днес се осъществяват само за няколко месеца.»

Няма съмнение, че и следващите месеци и години ще бъдат за нашия народ и за неговата родна Комунистическа партия славни страници в историята на развитието на нашата социалистическа революция.

Сега, когато Партията и нашият героичен народ правят равнометка на изминалия път на славно социалистическо строителство, когато по цялата страна кипи възторжен труд за изпълнение на стопанските задачи в съкратени срокове, не може да не бъде отбелязан и този могъщ фактор за нашите успехи — принадлежността на нашата страна към могъщия лагер на социализма и братската помощ на Съветския съюз.

Съветският съюз и другите социалистически страни оказваха и сега оказват огромна помощ за икономическото развитие на нашата страна, за растежа на нашата наука и култура. Без Съветския съюз ние не бихме постигнали този огромен исторически успех — победата на социализма. Помощта на Съветския съюз и сътрудничеството с другите социалистически страни са залог за изпълнението на грандиозните задачи, които стоят пред нашата страна в следващите 5—7 години.

* * *

Постигнатите успехи в икономическото развитие на нашата Родина за 15 години народна власт радват всяко българско сърце. Това са големи исторически успехи не само в областта на икономиката на страната, но и в развитието на науката, техниката, културата, образователното дело и т. н., които дадоха възможност на Партията в края на миналата година да разгори всенародното движение за изпълнение на Третата петилетка за 3—4 години.

С новата програма за развитието на нашата страна през следващите 5—7 години (1962—1965 г.) НР България ще извърши огромен скок в своето икономическо развитие, който ще се равнява на цели 10—15 години развитие със старите темпове. С изпълнението на тази програма нашата страна ще застане към 1962—1965 г. на едно от първите места в света по

производството на стоки на човек от населението. През този период ще бъде създадена солидна материално-производствена база на социализма в страната, ще бъде завършено построяването на социалистическото общество и ще бъдат създадени необходимите предпоставки за постепенния преход и на нашата Родина към комунизма — съкровения мечта на най-великите умове на човечеството.

Пътят за нови, още по-грандиозни успехи в развитието на НР България е открит, кристално ясен и въпреки трудностите нашият народ ще осъществи поставената задача — победата на социалистическото общество в страната.

АНАНИ ПАНОВ

ИКОНОМИЧЕСКАТА ПОМОЩ НА СЪВЕТСКИЯ СЪЮЗ В СОЦИАЛИСТИЧЕСКОТО СТРОИТЕЛСТВО В НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

За кратък исторически период — 15 години народна власт — Народна република България постигна исторически успехи в социалистическото строителство. Ликвидирана е икономическата изостаналост на страната. Постигнати са големи успехи в развитието на индустрията. Основните фондове в промишлеността се увеличиха от 6255 млн. лв. в 1948 г. на 21 584 млн. лв. в 1957 г. (по пълна първоначална стойност). През 1958 г. нашата промишленост произведе почти 9 пъти повече продукция, отколкото бе произведена в капиталистическа България през 1939 г.

Решена е една от най-трудните задачи на преходния период от капитализма към социализма — социалистическото преустройство на селското стопанство. С победата на социализма и в селското стопанство социалистическият начин на производство стана безразделно господстваващ в цялото народно стопанство.

Успоредно с бързото развитие на производителните сили в страната укрепнаха и доказаха своята жизнена сила и социалистическите производствени отношения. Премахната е експлоатацията на човек от човека. Социалистическият обществен строй победи завинаги в Народна република България, в страната е постигната пълна и окончателна победа на социализма.

Коренните изменения в икономическия и социален живот на страната се съпровождаха от дълбоки изменения в съзнанието на трудещите се. В НР България през годините на народната власт се извърши истинска културна революция. Порасна социалистическата съзнателност и морално-политическото единство на народа. Сега нашата страна се намира в качествено нова обстановка, която дава възможност през следващите 5—7 години да се извърши огромен скок в икономическото развитие на НР България, да се създаде солидна материално-техническа база на социализма, да завърши построяването на социалистическото общество и се създадат предпоставки за постепенния преход към комунизма.

Главният фактор за постигането на тези големи успехи по пътя на социализма е наличието в нашата страна на явна на принципите на марксизма-ленинизма Комунистическа партия и на пролетарска диктатура. Без Българската комунистическа партия, която води нашия народ по пътя на социализма, без народнодемократичната държава и нейната стопанско-организаторска роля строителството на социализма въобще нямаше да бъде възможно.

Наред с това, че начело на нашия народ стои мъдрата, закалена в боевете Комунистическа партия и че трудещите се в страната работеха вдъхновено и всеотдайно за осъществяване на генералната линия на Партията, постигането на такива огромни успехи в социалистическото строителство за кратък исторически период стана възможно и благодарение на братската помощ на великия Съветски съюз. «Съветският съюз винаги е оказвал и оказва огромна помощ за нашето национално, икономическо и културно развитие — се казва в доклада на др. Т. Живков пред VII конгрес. — Тази помощ в наше време е най-реален израз на животворната българо-съветска дружба. Тя намира своя материален израз в строителството на най-важните заводи в нашата страна, в създаването и развитието на нашата промишленост, в електрификацията на страната, в развитието на нашето селско стопанство, в развитието на нашата наука и култура.»¹

Икономическата помощ, която Съветският съюз оказва както на НР България, така и на другите социалистически страни, се изгражда върху принципите на пролетарския интернационализъм, основните изисквания на който са — другарско сътрудничество и братска взаимопомощ, пълно равнопоставяне на големите и малките народи, съвместна борба против империалистическите домогвания, за мир, демокрация и социализъм. Между социалистическите страни се създадоха отношения от нов тип, каквито досегашната история не само че не познава, но те при условията на класово-антагонистичните общества са невъзможни. Това са отношения от нов, социалистически тип, които се обуславят от същността на социалистическата стопанска система, на която са чужди, несвойствени подчиненето и експлоатацията на едни народи от други. Напротив, борбата за победата на социализма е общо интернационално дело на работническата класа във всички страни и братската взаимна помощ между тях е естествено проявление на тяхната обща цел — комунизма.

Икономическата помощ, която оказва Съветският съюз на нашата страна и на другите социалистически страни, коренно се различава от «помощта», която големите капиталистически държави оказват на слабо-развитите страни, а даже и помежду си. Икономическите взаимоотношения между капиталистическите страни са основани единствено на стремежа за извличане на високи печалби. Обратно, икономическата помощ, която Съветският съюз оказва и продължава да оказва на НР България, на другите социалистически страни и на редица слабо-развити не социалистически страни, имаше и има за цел тези страни да постигнат максимално развитие на производителните сили, да създадат своя собствена индустрия и модерно, механизирано селско стопанство, да повишат непрекъснато благосъстоянието на своите народи.

Благодарение на помощта на Съветския съюз НР България в кратък исторически период успя да създаде своя собствена индустрия, в това число и тежка, да механизира селското стопанство и да стане културна индустриално-аграрна страна, в която непрекъснато се повишава жизненият урон на народа.

За разлика от икономическите отношения между капиталистическите страни, където господствуват стихийните икономически закони, анархията

¹ Т. Живков, Отчетен доклад на ЦК на БКП пред VII конгрес на Партията, изд. на БКП, 1958 г., стр. 29.

и конкуренцията, икономическите взаимоотношения между социалистическите страни, в това число и помощта на Съветския съюз, има планомерен характер. Съгласуването на народностопанските планове между социалистическите страни, планомерното осъществяване на съответните спогодби между тях дава огромно предимство на социалистическите страни пред капиталистическите. Освен това помощта, която Съветският съюз оказва на нашата страна, на другите социалистически страни и на слабо-развитите не социалистически страни, е максимално ефтина, технически първокласна и ефикасна. Не е случаен фактът, че редица слабо-развити не социалистически страни от Азия и Африка предпочитат помощта на Съветския съюз и поради тези съображения.

В равностметката на постигнатите успехи от Народна република България за 15 години народна власт на видно място стоят нашите икономически успехи. Решаващ фактор за постигането на тези успехи е помощта на Съветския съюз. Няма нито един отрасъл на нашето народно стопанство, който да не се развива под животворното въздействие на съветската помощ.

Целият наш народ се гордее с успехите, които ние достигнахме в индустриализацията на страната с помощта на Съветския съюз.

Преди всичко наличието на Съветския съюз и неговата мощна индустрия облекчи и облекчава разрешаването на задачите по индустриализацията на нашата страна. Благодарение на Съветския съюз и неговата индустрия НР България не е заставена да развива всички клонове на промишлеността и особено всички клонове на тежката промишленост. НР България развива само онези отрасли на промишлеността, за които има благоприятни природни и икономически условия. За задоволяване на своите нужди от промишлени изделия, които не се произвеждат в страната, тя се обляга преди всичко на могъщата индустрия на Съветския съюз.

Голям успех на България е създаването на тежка индустрия. Отраслите на тежката промишленост започнаха да играят решаваща роля в създаването и нарастването на обществения продукт: В 1958 г. относителният дял на продукцията на тежката промишленост съставлява вече 45,8% от обема на цялата промишлена продукция срещу 22,6% в 1939 г. Докато относителното тегло на добива на руди за цветни метали и цветната металургия в общия обем на промишлената продукция през 1939 г. е било 0,3%, същото в 1958 г. нараства на 4,6%; на добива на руди на черни метали и черната металургия в 1939 г. е било 0,2%, а в 1958 г. — 1,1%; на химическата промишленост — съответно 1,2% и 2,8%; на машиностроенето и металообработването — 2,4% и 13,8%. Тези успехи в развитието на тежката промишленост и особено на онези отрасли, от които преди всичко зависи техническият прогрес и общото развитие на народното стопанство, са постигнати благодарение на съветската помощ. Може да се каже съвсем определено, че нашата тежка промишленост е рожба на българо-съветската дружба, рожба на помощта, която Съветският съюз непосредствено оказваше и оказва на нашия народ.

По съветски проекти и със съветско оборудване са изградени повечето от предприятията на нашата тежка промишленост. Съветският съюз достави и основната част от машините и съоръженията за оборудването на нашите машиностроителни предприятия.

Със съветска помощ бяха проучени и разработени запасите от оловно-цинкови и други руди в Родопския минен басейн и този изостанал, потънал в невежество и нищета в миналото край, сега се превърна в един от индустриалните райони на нашата страна.

В построените с помощта на Съветския съюз промишлени предприятия у нас се произвежда почти цялото количество от най-важните видове продукция на тежката промишленост. През 1958 г. се произведе: чугун — 90 854 т, стомана — 210 575 т, валцовани черни метали (прокат) — 138 780 т, олово — 26 070 т, цинк 8 234 т, мед черна и мед на листа и профили — 7 227 т, азотни торове — 206 097 т, фосфорни торове — 74 003 т, калцинирана сода — 103 752 т, сода каустик — 14 832 т, сярна киселина — 64 017 т, целулоза — 17 506 тона.

Помощта на Съветския съюз за индустриализацията на България не се изчерпва само с доставката на оборудване за промишлените предприятия. Съветският съюз е основният наш доставчик на суровините и материалите, с които работи нашата промишленост, което се вижда от следните данни:

Видове суровини и материали	Марка	Всичко внос през 1958 г.	От него внос от СССР	Внос от СССР в % към целия внос
Машини и съоръжения	х. лв.	868 874,0	488 553,0	56,2
Чугун	х. т.	87,8	87,8	100,0
Прокат от черни метали	"	273,2	176,3	64,5
в т. ч.	"			
Желязна ламарина	"	83,0	50,0	60,2
Бяло текеке	"	12,0	6,4	53,3
Кокс	"	192,6	90,0	46,7
Петролни продукти	"	553,7	423,2	76,4
в т. ч.	"			
Бензин	"	196,8	172,9	87,9
Дизелово гориво	"	239,7	170,9	71,3
Апатит	"	75,5	75,5	100,0
Каучук естествен	"	5,8	3,1	53,4
Каучук изкуствен	"	4,6	4,0	87,0
Целулоза	"	15,0	12,6	84,0
Вестникарска хартия	"	14,6	14,3	97,9
Памук омачанен	"	19,3	12,0	62,2

Изключително голямо за бързото развитие на нашата промишленост е значението на Съветския съюз като пазар за произведенията на промишлеността и преди всичко на нашата лека и хранителна промишленост. Опирайки се на съветския пазар, тези клонове на нашата промишленост имаха благоприятни условия за бързо развитие, в резултат на което хранителната промишленост например увеличи своята продукция през 1958 г. в сравнение с 1939 г. повече от 5 пъти.

Благотворното въздействие на Съветския съюз като пазар за изделията на нашата промишленост се потвърждава от данните в таблицата на стр. 23.

Нашият народ с право се гордее с историческата победа, постигната от него в социалистическото преустройство на селското стопанство. След Съветския съюз Народна република България става втората страна от социалистическите страни в Европа, в която е завършено социалистиче-

Произведения на българската промишленост	Марка	Всичко износ през 1958 г.	От него износ в СССР	Износ в СССР в % към целия износ
Машини и съоръжения	х. лв.	228 213,0	104 451,0	45,7
Шипачка кофекция	"	310 309,0	310 309,0	100,0
Цигари	"	81 131,0	59 921,0	73,8
Стерилизирани зеленчукови консерви	х. т.	17,6	8,5	48,2
Доматено пюре	"	17,7	14,0	79,0
Конфитюри и желета	"	7,8	6,7	85,8
Готови кожени изделия	"	65 740,0	62 520,0	95,1

ското преустройство на селското стопанство. Това е велика историческа победа на нашия народ, която може да бъде постигната благодарение на помощта и на опита на Съветския съюз в колхозното строителство.

Както е известно, за успешното разрешаване на задачата за социалистическото преустройство на селското стопанство не е достатъчно да си налице само необходимите политически предпоставки. Нужна е и съответна материално-техническа база — трактори, комбайни, разни други селскостопански машини, гориво за селскостопанските машини и т. н. Ако нашата страна чакаше да създаде свое производство на селскостопански машини, нефтопродукти и т. н. и тогава да се заеме със социалистическото преустройство на селското стопанство, това щеше да забави нашето социалистическо развитие. В разрешаването на тази задача НР България се опираше на помощта на Съветския съюз.

Помощта на Съветския съюз за социалистическото преустройство на селското стопанство и за бързото увеличаване на селскостопанската продукция се осъществяваше в няколко направления. Съветският съюз е нашият основен доставчик на трактори, комбайни и други селскостопански машини, които не се произвеждат в страната. Около 75% от тракторния парк в страната и около 82% от зърнокомбайните са доставени от СССР. Той ни помогна в създаването на собствено селскостопанско машиностроене, което сега може да произвежда всички видове селскостопански машини и прикачен инвентар с изключение на трактори и самоходни комбайни. Съветският съюз ни помогна в създаването на собствено производство на изкуствени торове, които са така необходими за бързото увеличаване на селскостопанската продукция. От СССР се доставя и цялото количество суровина за производството на фосфатни торове.

Изключително значение за засилване на интензификацията на нашето селско стопанство, а оттука и за по-доброто използване на природните и трудовите ресурси и за увеличаване на доходите на селяните-кооператори има фактът, че Съветският съюз закупува ежегодно от България големи

количества тютюн, грозде, пресни зеленчуци, преработени плодове и преработени зеленчуци. Без Съветския съюз ние не бихме могли да осигурим достатъчно пазари за редица произведения на нашето селско стопанство.

Данните за относителния дял на Съветския съюз в нашия износ на преработени селскостопански произведения потвърждават този извод (виж таблицата на стр. 23). Той се потвърждава и от данните за относителния дял на СССР в нашия износ на селскостопански произведения с незначителна промишлена преработка и на пресни плодове и зеленчуци:

Произведения	Мярка	Всичко износ през 1958 г.	От него износ в СССР	Износ в СССР в % към целия износ
Тютюн	хил. т	43,0	21,0	48,8
Пулове	"	35,7	31,7	88,7
Вино — общо	мл. литри	43,0	22,8	53,0
Грозде	хил. т	95,3	23,7	24,6
Ябълки	"	19,3	13,0	67,3
Домати	"	104,1	32,3	31,0

Под животворното влияние на съветската помощ се развиват и останалите отрасли на народното стопанство.

Съветската помощ и съветският опит са важен фактор за развитието на науката и културата в нашата страна. В Съветския съюз се подготвиха значителен брой висококвалифицирани кадри за различните области на стопанския, политическия и културния живот в нашата страна. Само от 1954 до 1958 г. в СССР завършиха висше образование 938 души, от които инженерно-технически специалности — 667 души, селскостопански — 93; икономически — 42; изкуства — 12, и т. н.

Изнесените факти, които далеч не обхващат цялата съветска помощ, показват, че помощта на Съветския съюз е един от решаващите фактори за всички наши успехи в социалистическото строителство.

Външната търговия между социалистическите страни е израз на новите, социалистически международни икономически отношения, които са принципиално различни от капиталистическите международни икономически отношения.

С пристъпването към съгласуване на плановете за развитието на народното стопанство в социалистическите страни, със засилване на специализацията и кооперирането на производството външната търговия между тези страни все повече започва да се базира върху разширяващото се и задълбочаващо социалистическо международно разделение на труда. Това спомога за непрекъснато усъвършенстване на социалистическата външна търговия, за все по-голямо засилване на нейните коренни предимства пред капиталистическата външна търговия.

Съветският съюз заема първо място във външната търговия на НР България. На него се падат около 53% от цялата наша външна търговия. Посочените данни в поместените по-горе таблици за нашия внос и износ

със Съветския съюз потвърждават по безспорен начин, че външната търговия на НР България със СССР е важен фактор за успешното социалистическо строителство в нашата страна. Този извод се потвърждава по категоричен начин и от следните данни за структурата на вноса и износа на НР България със СССР:

Показатели	Мярка	1958 г.
Внос от СССР — всичко	млн. лв.	1 313,3
от него:		
а) внос с производствено предназначение	"	1 222,0
б) внос с производствено предназначение в % към целия внос	%	85,3
От целия внос от СССР се пада:		
а) на машините и съоръженията с производствено предназначение	%	37,2
б) на металите	%	22,1
Износ за СССР — всичко	млн. лв.	1 371,0
от него:		
а) износ на стоки с потребителско предназначение	"	770,0
б) износ на стоки с потребителско предназначение в % към целия износ за СССР	%	56,4

Посочените данни показват, че посредством външната търговия със СССР НР България си осигурява по-голямата част от основните машини, суровини и материали, необходими за ускореното социалистическо развитие на страната. Поради всичко това търговията на НР България със СССР е важен фактор за ускореното социалистическо развитие на нашето народно стопанство.

Голямо значение за социалистическото развитие на икономиката на нашата страна имат кредитите, които Съветският съюз ни предоставя. Кредити получаваше и капиталистическа България, но те бяха не средство за развитието на нейната икономика, а средство за икономическо заробване на страната и за ограбване на народа.

Коренно противоположна е ролята на кредитите, които НР България получава от Съветския съюз. Това се отнася както до предназначението на кредитите, така и до условията, при които се отпускат.

Инвестиционните кредити, които получаваме от СССР, имат голямо значение за развитието на производителните сили в страната. Срещу тези кредити ние получихме оборудването на повечето от нашите крупни промишлени предприятия, техническа помощ по монтажа им и машини за селското стопанство. През последните десет години СССР ни отпусна кредити за 10,8 млрд. лв., които представляват около 25% от капиталовложението в народното стопанство през този период. На кредит е доставено от Съветския съюз оборудването на най-важните наши промишлени предприятия: металургичния завод «Ленин», химкомбината «Сталин», одесно-ципкия завод, медодобивния комбинат «Георги Дамянов», содовая заводковия завод, медодобивния комбинат «Св. Кириджиев», двата авторемонтни завода, «К. Маркс», целулозния завод «Св. Кириджиев», завода за фуражни смеси, завода за автотракторни резервни части, завода за фуражни смеси, завода за огнеупорни материали, завода за електропорцелан и др. Освен това

срещу тези кредити бяха доставени от СССР трактори, комбайни, машини за мелниоративно строителство и други, нужни на селското стопанство.

Условията, при които Съветският съюз ни представя кредитите, са крайно изгодни. Кредитите са дългосрочни и се отпускат срещу минимален лихвен процент — най-много до 2% годишно. Погасяването на кредитите се извършва чрез износ на стоки. Списъкът на стоките, с които можем да погасяваме кредитите, е неограничен. Това са всички наши стоки, които изнасяме в Съветския съюз. Използването на отпуснатите кредити става единствено според желанието и преценките на нашата страна. Съветският съюз не предявява никакви условия при отпускането и ползването на кредитите. Нито една от напредналите капиталистически страни, които предоставят кредити на други страни, не може да се похвали с такива изгодни условия на предоставяне и ползване на кредитите. Капиталистическите кредити са скъпи, предоставят се срещу политическо и икономическо обвързване на ползвателите кредити страни и открита намеса в техните вътрешни работи. Известно е, че САЩ и другите капиталистически страни изпращат в страните, на които са отпуснали кредити, свои многочислени, така наречени администрации, които се месят грубо в икономическия и политическия живот на тези страни, ограничават тяхната свобода на действие, диктуват им условията за ползването на предоставените кредити. Всичко това се прави с една единствена цел: да се заробят икономически и политически страните, които ползват кредити, да се осигурят на капиталистическите монополи грамадни печалби от предоставените кредити.

Отпускането на кредити, например от страна на САЩ на Гърция и Турция, се придружава с редица условия, които правят невъзможно използването им за развитието на националната икономика на тези страни, за процъфтяването на тяхното стопанство. Известно е, че по-голямата част от тези кредити те са принудени да изразходват за военни цели, което се оказва пагубно за тяхната икономика.

Изключително голямо значение за успехите, постигнати от НР България в социалистическото строителство, има научно-техническата помощ, която Съветският съюз ни оказва. Без тази помощ нашата страна, която нямаше натрупан производствен опит, не би могла да достигне такива големи успехи за такъв кратък период. Като ни предоставя чертежи, описания на технологически процеси, рецептури, документации и ни помага в подготовката на кадри за различните отрасли на народното стопанство, Съветският съюз ни оказва незаменима помощ за бързото издигане на техническата култура на нашия народ. А известно е какво голямо значение за развитието на народното стопанство има техническата култура на народа.

В Съветския съюз се подготви необходимият минимум от ръководни и изпълнителни кадри за производството на чугун, стомана, черни метали, цветни метали, химически торове, калцинирана сода, сода каустик, целулоза, пеницилин и др. Съветските специалисти, които по молба на нашата страна бяха изпратени да ни оказват помощ на място, също създадоха цяла плеада от специалисти за различните отрасли на нашето народно стопанство: геолози, строители, монтажници, конструктори, производственици.

Голяма роля за ускореното развитие на народното стопанство в нашата страна изиграха смесените българо-съветски дружества «Горубсо», «Корбсо», «Совболстрой», «Табсо» и др. Чрез тези дружества с помощта на Съветския съюз бяха развити важни клонове на народното стопанство,

обучени бяха голям брой ръководни и изпълнителски кадри, а след това при крайно изгодни условия, на дългосрочно изплащане, съветското имущество в тези дружества беше предадено на България.

* * *

Българският народ сега се е заел с разрешаването на величествената задача: да изпълни Третата петилетка за 3—4 години и да осъществи скок в развитието на икономиката на своята страна, с който ще се създадат необходимите предпоставки за постепенния преход и на нашата Родина към комунистическото общество.

Изпълнението на Третата петилетка в съкратени срокове и осъществяването на скока в развитието на икономиката са закономерни явления, подготвени от цялото досегашно развитие на страната. Един от главните фактори, който обуславя закономерния характер на икономическия скок и който същевременно е решаваща гаранция за реалността и изпълнимостта на тази величествена задача, е съветската помощ.

Изпълнението на Третата петилетка в съкратени срокове и осъществяването на скока в развитието на икономиката на нашата страна изисква големи количества метали, петролни продукти, химикали, текстилни суровини и други материали и суровини. От сročната доставка на тези материали ще зависи много изпълнението на тази величествена задача. На основата на сключените досега споразумения може да се каже, че в това отношение няма да се срещнат особени затруднения, защото Съветският съюз ще ни достави основната част от металите, петролните продукти, химикалите и другите суровини и материали, които ще ни бъдат нужни през периода 1959—1962—1965 г. Съветският съюз ще бъде и главният пазар за увеличеното производство на нашата промишленост и на селското стопанство.

Както е известно, 1959 г. е първата година от борбата за изпълнение на Третата петилетка в съкратени срокове и за осъществяване на скока в развитието на икономиката на нашата страна. Поместените в таблицата на стр. 28 данни показват каква е ролята и какво е значението на Съветския съюз като главен наш доставчик на вносни стоки и основен купувач на нашите износни стоки за изпълнението на народностопанския план на България за 1959 г.

Външнотърговският стокообмен на България със Съветския съюз ще се увеличи през 1959 г. с 32% в сравнение с 1958 г.

За да се осъществи скокът в развитието на народното стопанство, през периода 1959—1962—1965 г. в страната ще се извърши огромно за нашите мащаби промишлено строителство. През този период ще влязат в действие крупни промишлени предприятия като: металургичния комбинат в с. Кремиковци, коксохимическия завод, оловно-цинковия завод, нов азотно-торов завод, най-голямата топлоелектрическа централа на Балканския полуостров «Марича-изток», нефтопреработвателен завод, оборудване за разширението на Медодобивния завод, на химкомбината «Сталин» и др.

Съгласно подписания протокол за икономическо сътрудничество между България и СССР от месец май 1958 г. Съветският съюз ще ни достави машините и съоръженията за всички тези крупни наши промишлени предприятия. На кредит ще ни бъдат доставени от СССР машините и съоръже-

производство, отколкото производството на средства за производство за производство на предмети за потребление; с по-бързи темпове нараства производството на тежката промишленост в сравнение с производството на леката промишленост; на промишлеността в сравнение със селското стопанство.

Преимущественото нарастване на производството на средства за производство и темпове, с които се извършва то, се обуславя от равнището на производителните сили, от състоянието на икономиката, от структурата на общественото производство, от равнището на техниката, от усвоеността на суровинната база, от степента на развитие на икономическите връзки с другите страни и пр. Целият този комплекс от фактори Партията имаше пред вид при стопанското ръководство на нашата страна, при определяне пропорциите, темпове и основните насоки на развитие на отделните отрасли на народното стопанство, в това число и на промишлеността.

* * *

При изграждането на социализма БКП се ръководеше от ленинското учение за ръководната роля на промишлеността в народното стопанство: Промислеността е ръководен отрасъл в народното стопанство не само защото в нея социалистическите производствени отношения са най-зрели, най-пълно развити, но и защото, че в нея се създават онези елементи на средствата за производство — оръдията на труда, които революционизират производителните сили в цялото народно стопанство.

БКП и народнодемократичната държава твърдо провеждаха политика на бързо развитие на промишлеността и преди всичко на тежката промишленост. Това бе необходимо, за да може да се реши основната задача на преходния период от капитализма към социализма — социалистическото преустройство на народното стопанство. Провеждането на тази правилна политика позволи през 1958 г. създаваният в промишлеността обществен продукт да се увеличи почти 9 пъти в сравнение с 1939 г.

Бързото развитие на промишлеността след 9. IX. 1944 г. и особено след национализацията позволи да се измени структурата на общественото производство. Много слабо развитите на промишлеността в капиталистическа България, примитивният характер на селското стопанство, зависимостта от империалистическите държави бяха превърнали страната в полуколония на развитите империалистически държави. Структурата на общественото производство, в което преобладаващ дял през 1939 г. имаше селското стопанство (53,1%), а промишлеността заемаше едва 27,1%, бе неспособна да осигури икономическото развитие и процъфтяване на страната. На слабо развитие на промишлеността се дължат до голяма степен и много ниските темпове на разширеното възпроизводство до Девети септември 1944 г.

Политиката на БКП за развитие на промишлеността с по-бързи темпове в сравнение с другите отрасли на народното стопанство позволи промишлеността да заеме преобладаващ дял в производството на съвкупния обществен продукт (58,5% през 1957 г.), а дялът на селското стопанство систематически да намалява при едновременно абсолютно увеличаване на неговата продукция.

Изменението на структурата на съвкупния обществен продукт се вижда от следните данни:

Отрасли на народното стопанство	1939 г.	1948 г.	1952 г.	1957 г.
Промисленост	27,1	41,6	54,1	58,5
Селско стопанство	53,1	40,3	23,5	19,8
Строителство	5,2	6,3	7,8	7,6
Транспорт и съобщения	2,9	3,8	4,1	5,6
Търговия	10,3	7,0	8,4	7,2

Високите темпове на нарастване на промишленото производство и изменението на структурата на съвкупния обществен продукт в полза на промишлеността бяха възможни до голяма степен поради това, че се създадоха условия и се осъществи преимущественото нарастване на производството на средства за производство.

Кои бяха тези условия, които допринесоха за по-бързото нарастване на производството в промишлеността и на промишлените средства за производство?

Първо, това беше наличието на Съветския съюз с неговата изградена мощна тежка промишленост, способна да реконструира не само икономиката на СССР, но и да окаже помощ в промишлената реконструкция на страните с народна демокрация.

Второ, това е правилната научно-обоснована политика на Българската комунистическа партия, отчитаща икономическите възможности и потребности на страната.

Трето, това бяха разкритите природни богатства у нас, които позволиха да се развият редица отрасли на тежката промишленост.

Четвърто, това са нарасналите възможности на страната да отдели повече средства за капитални вложения поради по-рационалното използване и разпределение на националния доход в условията на народната демокрация.

Пето, това е социалистическата реконструкция на селското стопанство, което се нуждаеше от промишлени средства за производство и снабдяваше промишлеността със селскостопански суровини.

Шесто, това е наличието на трудови ресурси, наличието на трудов ентусиазъм, който бе породен от новите производствени отношения и който даде възможност в кратки срокове да се решат задачите на социалистическата реконструкция.

По-бързият растеж на производството на средства за производство се вижда от следните данни:

Години	Индекси на икономическото производство		
	Обща промишлена продукция	Производство на средства за производство	Производство на предмети за потребление
1939	100	100	100
1948	206	529	166
1952	430	821	315
1957	782	1550	557
1958	886	1798	620

Индексите за нарастване на промишленото производство показват, че при общо нарастване на промишлената продукция през 1958 г. с около 9 пъти производството на средства за производство се е увеличило близо 18 пъти, а на предметите за потребление — над 6 пъти. Това ясно доказва действието на закона за преимущественото нарастване на производството на средства за производство в социалистическата промишленост и в икономиката на страната.

За по-пълното разкриване на специфичните проявления на закона за преимущественото нарастване на производството на средства за производство в условията на нашето социалистическо стопанство трябва да се изследват темповете на нарастване на общото промишлено производство и на неговите две подразделения както за отделни години, така и за по-дълъг период от време.

Както действието на всеки обективен икономически закон на общественото развитие, така и действието на закона за преимущественото нарастване на производството на средства за производство може да бъде разкрито само чрез изследването на явленията за един по-дълъг период от общественото развитие. Възможно е в отделни години с по-висок темп да нараства производството на предмети за потребление. Това обаче съвсем не означава ограничаване или спиране действието на закона за преимущественото нарастване на средствата за производство, а само показва, че степенното нарастване на средствата за производство на промишленото производство и върху темповете на тяхното нарастване влияят цял комплекс от фактори и условия, взаимодействието на които трябва да се има предвид за пълното разкриване на проявлението на този обективен икономически закон. Трябва да се отбележи също, че измерването на съотношението и темповете на нарастване на двете подразделения се извършва, като се използват стойности величини, при които цените на средствата за производство и на предметите за потребление далече не в еднаква степен се отклоняват от тяхната стойност. Поради това, че разширеното възпроизводство е преди всичко възпроизводство на продукцията в нейната материално-веществена форма, чрез която се създават междупроизводствени връзки и пропорции, изследването на разширеното възпроизводство в стойности величини не винаги отразява действителните пропорции и връзки в народното стопанство. За правилността на създадените и възпроизведени връзки и пропорции, даже и тогава, когато с високи темпове нараства производството на предмети за потребление, се съди преди всичко от нормалното протичане на възпроизводствения процес, от планомерното, пропорционалното производство и снабдяване на народното стопанство и неопорционалности с определени потребителни стойности. Всичко това изисква при разкриване действието на закона за производство да се вземат пред вид много на производството на средства за производство да се вземат пред вид много и разнородни фактори и условия, които са въздействували в една или друга насока, върху производството на средства за производство.

Темповете на годишния прираст на промишлената продукция в нейните две подразделения са доста различни през отделните години на нашето социалистическо стопанство, което се вижда от данните на стр. 33.

Характерни за развитието на нашата промишленост са високите темпове, с които се развиват и двете подразделения на промишленото производство. При осъществяване на преимущественото развитие на първото

Годишен прираст на промишленото производство

в проценти

Години	На общата промишлена продукция	На производството на средства за производство	На производството на предмети за потребление
1949	+32,2	+33,1	+31,7
1950	+15,4	+19,2	+13,2
1951	+19,3	+13,9	+20,7
1952	+16,4	+34,5	+ 5,7
1953	+14,7	+12,8	+16,2
1954	+10,5	+19,5	+ 3,9
1955	+ 7,8	+ 6,8	+ 8,6
1956	+15,0	+16,7	+13,3
1957	+15,9	+12,4	+19,0
1958	+13,4	+16,0	+11,1

подразделение БКП нито за момент не изпускаше от вниманието си и развитието на отраслите, произвеждащи предмети за потребление. През отделни години дори (1951, 1953, 1955, 1957 г.) с по-висок темп е нараствало производството на предмети за потребление, а през други — производството на средства за производство. Важното е обаче да се отбележи (това се потвърждава и от нашето развитие), че не съществува никаква предварително и винаги определена степен, с която темповете на нарастване на производството на средства за производство да изпреварват темповете на нарастване на производството на предмети за потребление.

Разглеждането на причините за различните темпове на нарастване на производството на средства за производство в различните години изисква да се анализират конкретните условия на стопанското развитие на страната през тези години. Върху темповете на нарастване на производството на средства за производство в нашата промишленост действаха през отделните години с различна сила следните фактори: структура на промишленото производство и равнище на развитието на отделните отрасли; разпределение и използване на националния доход; тип и степен на техническия прогрес в отделните отрасли; степен и насоки на международното разделение на труда в социалистическия лагер; разкриване и използване на суровинните възможности и подземни богатства на страната; размер на капиталното строителство и въвежданите в експлоатация нови производствени мощности; подобряване използването на основните фондове и режими на икономия на материалите и суровините; временните диспропорции, които се появява в някои години между отделните отрасли на промишлеността, и пр. По-ниските темпове на нарастване на производството на средства за производство през 1951 и 1953 г. например се дължаха до голяма степен на изоставането на каменовъглената промишленост и електропроизводството, от продукцията на които се чувстваше голяма нужда. Това спъваше развитието преди всичко на отраслите на тежката промишленост, които са много по-енергоемки и топлоемки.

По-нагледна представа за тенденциите на развитието на промишленото производство ни дава съпоставянето на средногодишния темп на нарастване на двете подразделения на производството. Така през периода 1948—1958 г. средногодишният темп на нарастване на производството на средства за производство е с 3,4% по-висок от средногодишния темп на нарастване на производството на предмети за потребление, което се вижда от следното:

Средногодишен темп на прираста на промишлената продукция в проценти

Период	Обща промишлена продукция	Производство на средства за производство	Производство на предмети за потребление
1948—1958 г.	14,7	16,6	13,2

В резултат на индустриализацията на страната и преимущественото развитие на тежката промишленост се измени структурата на промишлената продукция (съотношението между производството в двете подразделения), при което систематически се увеличава относителното тегло на производството на средства за производство в общото промишлено производство.

Относително тегло на производството на средства за производство и на предмети за потребление в промишлеността¹

	1939 г.	1948 г.	1952 г.	1957 г.	1958 г.
Средства за производство — група „А“	22,6	36,7	43,2	44,8	45,8
Средства за потребление — група „Б“	77,4	63,3	56,8	55,2	54,2

Увеличаването дела на първото подразделение на промишленото производство в нашата страна означава развитие на производителните сили, разширяване на суровинната и техническата база на производството, усъвършенстване на производството и повишаване обществената производителност на труда.

Върху съотношението на производството на средства за производство и производството на средства за потребление оказаха влияние историческите условия, при които се развиваше промишлеността у нас. Късното встъпване на България по пътя на промишленото развитие, икономическата зависимост от империалистическите страни, нахлуването на чужди капитали,

¹ Относителното тегло на производството на средства за производство на другите страни с народна демокрация е следното: Чехословакия — 58,40% в 1957 г.; ГДР — 65,60% в 1955 г.; Полша — 56% в 1956 г.; Румъния — 57,60% в 1956 г.; Унгария — 46% в 1955 г.

липсата на достатъчно капитали вътре в страната, стремежът към бързо и леко забогатяване на буржоазията не позволиха в капиталистическа България да се развият що годе значително отраслите на производството на средства за производство. Промишлеността на НРБ встъпи в своето социалистическо развитие с една онаследена от капитализма пропорция, която беше неспособна да тласне развитието на страната по пътя на икономическо благоденствие, да умножава общественото богатство с високи темпове. Изграждането на социализма изискваше ново съотношение между тези две групи на промишленото производство.

Завареното на 9-и септември 1944 г. съотношение между група „А“ и група „Б“ на промишленото производство оказа съществено влияние върху насоките и темповете на промишленото ни развитие през годините на социалистическото строителство. Ниският относителен дял на производството на средства за производство можеше да бъде преодолян само чрез високи темпове на развитие на отраслите на тежката промишленост, чрез насочване на по-голям дял от капиталните вложения в тази сфера на промишленото производство и чрез разкриване на нови, по-големи суровинни ресурси.

Това, че все още производството на средства за производство не преобладава в структурата на промишленото производство, се дължи не на ниските темпове на развитие на отраслите на тежката промишленост, а на извънредно ниската база, от която се започна развитието на нашата промишленост, и сравнително късото време, през което трябваше да се преодолява голямата изостаналост на тежката промишленост. Двукратното нарастване на дела на производството на средства за производство свидетелства за огромния прогрес в развитието на промишлените сили на страната, за големия успех на социалистическата индустриализация, за правилността на икономическата политика на БКП и народнодемократичната държава.

При изследване на тази пропорция трябва да се има пред вид, че в нашата страна съществуваха големи потенциални възможности в леката и хранителната промишленост. В резултат на реорганизацията на тези отрасли, на уедряването на предприятията производствените им мощности значително нараснаха. В годините, когато тези отрасли имат достатъчно суровини и работят с пълен капацитет, производството на предмети за потребление повишава своя относителен дял. Разбира се, в интерес на народното стопанство е да се използват напълно наличните производствени мощности във всички отрасли на промишлеността. С цел да се премахнат известни вътрешни диспропорции между отделните отрасли или вътре в отрасъла, с цел да се използват суровинните възможности на страната и на отделните райони и за по-пълно задоволяване на някои нараснали нужди на населението бяха построени нови и разширени някои от съществуващите предприятия за производство на предмети за потребление. Развитието на леката и хранителната промишленост през годините след 9. IX. 1944 г. бе необходимо, за да се осигурят натрупвания за индустриализацията на страната.

Природно-климатическите условия на страната, традициите в производството и износът на някои промишлени стоки за потребление също влияеха и продължават да влияят върху съотношението между производ-

ството на средства за производство и производството на предмети за потребление.

Изменението на съотношението между двете подразделения на промишленото производство може да се разгледа и от друга гледна точка. В резултат на индустриализацията на страната и бързите темпове на развитие на производството на средства за производство основните фондове в промишлеността бяха почти изцяло обновени. От 21,6 млрд. лв. основни фондове в края на 1957 г. 17,2 млрд. лв. са въведени през годините на народната власт. Премущественото нарастване на производството на средства за производство доведе до изменение на отрасловата структура на основните фондове. Докато през 1939 г. 34,3% от основните фондове бяха в отраслите, произвеждащи средства за производство, през 1957 г. техният дял се увеличи на 75,1%. През периода на Първата и Втората петилетка основните фондове в отраслите, произвеждащи средства за производство, се увеличиха 5,5 пъти, а в отраслите, произвеждащи предмети за потребление — 1,2 пъти.

Премущественото развитие на отраслите, произвеждащи средства за производство, и увеличението на относителния дял на I подразделение на промишленото производство доведоха до значителни изменения в структурата на съвкупния обществен продукт и в съотношението между фонда за възстановяване и националния доход в него. Националният доход през 1956 г. се увеличи 2 пъти в сравнение с 1939 г. Относителният му дял обаче в съвкупния обществен продукт непрекъснато намалява. Така, докато през 1939 г. той заемаше 75% в съвкупния обществен продукт, през 1956 г. неговият дял е 45%. Увеличаването на относителния дял на фонда за възстановяване показва, че непрекъснато се увеличава техническата егоръжност на труда, която изтласква ръчния труд от общественото производство, в резултат на което нараства обществената производителност на труда. Показателно е да се отбележи, че през Първата и Втората петилетка производителността на труда в промишлеността на НРБ се увеличи близо 2 пъти.

От голямо значение за народното стопанство е да се осъществяват при определена структура на производството най-ефективни връзки между отраслите и най-целесъобразни темпове на нарастване на производството. Всеки опит да се създава самоцелно преобладаващ дял на групата «А» чрез изкуствено ограничаване на производството на отраслите на леката и хранителната промишленост влече след себе си стесняване базата за развитието на самата тежка промишленост, ограничаване възможностите за износа и вноса, необходим за развитието на промишлеността, за нарастването на националния доход, води до непълно използване на трудовете, материалните и производствените ресурси на промишлеността.

Състоянието на производителните сили у нас налагаше да се увеличава производството на средства за производство при създадените междуотраслови връзки и отраслова структура. По-конкретно това означаваше преди всичко развитие на топливно-енергетическата база на народното стопанство, развитие на собствено машиностроене, на добива на руди и други полезни изкопаеми, на производството на строителни материали. От развитието на тези ключови отрасли зависеше развитието както на другите отрасли на група «А», така и на отраслите, произвеждащи предмети за потребление.

Премущественото развитие на производството на средства за производство се осъществява с различни темпове в зависимост от структурата на производството на средства за производство. Средствата за производство в зависимост от тяхното предназначение и ролята, която играят в разширеното социалистическо възпроизводство, се разделят на: а) средства за производство за производство на средства за производство и б) средства за производство за производство на предмети за потребление. Всяка една от тези групи се подразделя на: а) средства на труда и б) предмети на труда.

Премущественото нарастване на производството на средства за производство означава преди всичко развитието с по-високи темпове на тези отрасли, които произвеждат средства за производство за производство на средства за производство и преди всичко оръдия на труда.

За преобладаването на нарастването на производството на средства за производство в сравнение с производството на предмети за потребление бяха посочени съответни данни. За вътрешната структура на производството на средства за производство за производство на средства за производство на предмети за потребление преки статистически данни за нашата промишленост няма публикувани. Както за структурата, така и за темповете на нарастването на тези две групи може да се съди само косвено от данните за развитието и структурата на отраслите, произвеждащи средства за производство.

Високите темпове на развитие и нарастващото относително тегло в общото промишлено производство преди всичко на машиностроенето, на черната и цветната металургия, на електродобива и на тежката химическа промишленост показват, че производството на средства за производство за производство на средства за производство в нашата промишленост имат постоянна тенденция към увеличаване в общото промишлено производство и в производството на средства за производство. За този извод може да се съди и от изменението на структурата на производството на предмети на труда за първото и за второто подразделение на производството. В нашата промишленост производството на предмети на труда за първото подразделение през 1952 г. заемаше 48,6% от цялото производство на средства за производство, а през 1956 г. — 52,2% от същото. През този период дялът на производството на предмети на труда за второто подразделение от 33,6% се намали на 29,8%.

Решаващо в производството на средства за производство е производството, съставът и структурата на оръдията на труда. Разширеното възпроизводство се осъществява, като заедно с общия бърз темп на нарастване на производството на средства за производство в нашата промишленост се много по-бърз темп нараства производството на оръдията на труда. Показателно за това е развитието на машиностроенето както по обема, така и по състава и структурата на производството (виж табл. на стр. 38).

В изпълнение на директивите на V и VII конгрес на БКП през годините на Първата и Втората петилетка машиностроенето се превърна в самостоятелен отрасъл на промишлеността. По-бързите темпове на неговото развитие доведоха до изменение на относителния му дял в общото промишлено производство. Докато през 1939 г. машиностроенето произвеждаше 2,4% от общата промишлена продукция, то през 1957 г. неговият

Индекс на нарастване промишленото производство, на производството на средства за производство и на машиностроенето

	1939 г.	1948 г.	1952 г.	1957 г.
Нарастване на цялата промишленост	100	203	430	782
Нарастване на производството на средства за производството	100	329	821	15,5 пъти
Нарастване на машиностроенето (вкл. металообработването)	100	622	18 пъти	42 пъти

дъл нарасна на 12,8% и от пето място според относителното тегло то зае трето място в отраслите на промишленото производство.

За разширеното възпроизводство е от значение в общото производство на машиностроителна продукция да преобладават машините, предназначени за производство на средства за производство. В нашата промишленост това може да се види при анализа на състава и структурата на машиностроенето.

Отраслова структура на машиностроенето

Отрасли на машиностроенето	Относително тегло — 1957 г.
Общо за машиностроенето :	100,00
Енергетични и електротехнически машини и съоръжения	10,89
Металорежещи машини	1,78
Минни и металургични машини и съоръжения	5,33
Машини за дърводобивната и дървопреработваща промишленост	0,53
Машини и съоръжения на леката и хранителната промишленост	2,02
Селскостопански машини	9,93
Жп. състав, текстилни машини и тролейбуси	8,21
Кораби и други речни и морски съдове	8,69
Други машини и съоръжения с произволно предназначение	22,50
Медицински апарати, уреди и инструменти	0,62
Машини и съоръжения с културно-битово предназначение	6,38
Резервни части	3,21
Ремонт на машини и ремонтни заводи	19,82

Отрасловият състав и номенклатурата на произвежданите у нас машини показва, че значителен дял заема производството на машини и съоръжения за производството на средства за производство. Това даде възможност да се развият отраслите на нашата тежка промишленост, предимно на рудодобивната, енергетическата, топливната и машиностроителната промишленост. Освен това наличието на машиностроителна база позволи да се осигуряват нуждите на реконструкцията и разширяването на производствените мощности в останалите отрасли на промишлеността и за устройството на селското стопанство.

Развитие на машиностроенето спомогна за увеличаване на мащабите и темповете на разширеното възпроизводство в нашата страна. Чрез развитието му се осигури база за снабдяването на по-важните отрасли на народното стопанство с машини и съоръжения. В него се осигури работа на голяма част от трудоспособното население. По броя на заетите в производството работници машиностроенето стои на трето място в промишлеността. Освен това то позволи НРБ да заеме съответно място в международното разделение на труда и да участва в него не само с продукти на леката, хранителната и добивната промишленост и селското стопанство, но и на машиностроенето. Поради това развитието на машиностроенето в нашата страна не бива да се разглежда (особено в настоящия етап) откъснато и самоцелно от разширеното възпроизводство на целия социалистически лагер.

Изхождайки от това положение за развитието на нашето машиностроене, трябва да бъдат разрешени няколко важни проблеми. Един от тях е поставеният на Юлския пленум въпрос за специализирането и кооперирането на производството. Проблемът за специализирането на машиностроенето трябва да се реши както в рамките на нашата страна, така и в рамките на цялата социалистическа система. Разрешаването на този проблем е в интерес както на отделните страни, така и за укрепването на цялата социалистическа система. Машиностроенето трябва да се разглежда като отрасъл с решаващо значение не толкова за разширеното възпроизводство на отделните страни от социалистическия лагер, колкото за разширеното възпроизводство на цялата социалистическа система. Тази роля на машиностроенето се потвърждава от практиката на взаимното сътрудничество между страните от социалистическия лагер и от дейността на Съвета за икономическа взаимомощ.

Процесът на специализирането и кооперирането на машиностроенето определя и насоките, и темповете на развитието на този отрасъл в НРБ. Много наши машиностроителни заводи работят не само за задоволяване на вътрешните нужди на страната, но и за износ в другите социалистически страни. Следвайки препоръките на СИВ, машиностроенето се специализира за производството на електрокари, електротелфери, електромотори, трансформатори, кораби, товарни жп. вагони. Предстои определяне насоките на специализирането и на някои други производства на машиностроенето. Само чрез специализирането и кооперирането на машиностроенето в рамките на целия социалистически лагер може да се установи по-твърд профил на машиностроителните заводи в нашата страна, да се увеличи обемът и серийността на отделните видове машини и по този начин да се разреши и проблемът за масовото и едросерийното производство.

От значение за разширеното възпроизводство в нашата страна е не само специализирането на машиностроенето в мащаба на социалистическата система, но и развиването на тези отрасли на народното стопанство, за които има добри условия за развитие у нас от гледна точка на вътрешните потребности — машини за селското стопанство, за хранителната, миннодобивната и текстилната промишленост, строителството и др.

Поради това, че машиностроенето произвежда омази част от средствата за производство, които играят революционизираща роля за развитието на производителните сили, за ускоряване на техничния прогрес и повишаване производителността на труда, от голямо значение е да се

произвеждат машини с най-добри технико-икономически показатели, които да отговарят на последните достижения от развитието на световната техника.

Всеобщ предмет на труда, който служи за производството на по-голямата част от оръдията на труда, са черните метали. Затова черните метали са основа на съвременното промишлено производство и служат като мерило за равнището на промишленото развитие на всяка страна. От съотношението между производството на черни метали и общото промишлено производство зависят темповете на разширеното възпроизводство и характерът на развитието на много от важните вещевени пропорции на възпроизводствения процес.

Характерна за нашето промишлено развитие досега е липсата на достатъчно развита металургична база. Производството на черни метали изостава от растящите потребности от тях в целия социалистически лагер. Затова удовлетворяването на нашите нужди от метал трябва да става чрез добре развита собствена металургическа база.

Нашата черна металургия, която се създаде благодарение на помощта на Съветския съюз в този мащаб, в който се намира сега, осигурява едва 23% от нуждите на страната от метали. С предвиденото развитие на машиностроенето и строителството на нови машиностроителни заводи през следващите 5—7 години нуждите от метал ще нараснат още повече. Поради това черната металургия трябва да се развива у нас с високи темпове и да заеме подобаващо място в структурата на промишленото производство. Пълното подобаване на строежа на Кремиковския металургичен комбинат и разширението на МЗ «Ленин» ще позволи към 1965—70 г. по-голямата част от нашите потребности да се задоволят със собствени черни метали и да се преодолее в значителна степен появилото се несъответствие между производството и потребностите от черни метали в страната.

Развитието на такива отрасли на тежката промишленост като металургията, тежката химия, електропроизводството, производството на строителни материали и други зависят до голяма степен от развитието и осигуряването им с гориво.

Преобладаващо място в производството на горива в нашата страна заемат каменните въглища. Добивът на нефт е недостатъчен и няма решаващо значение в баланса на горивата.

Нарастването и развитието на каменовъглената промишленост след Девети септември 1944 г. в отделни периоди изоставаше от потребностите на народното стопанство. Това изоставане бе в скоро време преодоляно и сега, макар темповете на нарастване на каменовъгленото производство да изостават от темповете на нарастване на цялата промишленост и на производството на средства за производство, народното стопанство се задоволява от текущото производство на каменни въглища.

Темпове на нарастване на промишлената продукция и на топливната промишленост

	1939 г.	1948 г.	1952 г.	1957 г.
Обща промишлена продукция	100	203	430	782
Производство на средства за производство	100	329	821	1550
Топливна промишленост	100	184	299	572

По-ниските темпове на нарастване на топливната промишленост доведоха до намаляване относителното ѝ тегло в общото промишлено производство, в резултат на което от четвърто място през 1939 г. тя сега заема 8-мо място.

По-ниските темпове на нарастване на производството на топливната промишленост и намаляването на нейния относителен дял се дължи до голяма степен както на електрификацията на производството и на техническия прогрес в енергетичното стопанство и промишлеността и транспорта, което осигурява икономия на каменни въглища, така и на съществуващата отраслова структура на народното стопанство.

Размерът, видът и качеството на наличните запаси от каменни въглища са фактор от голямо значение за развитието на промишлеността, транспорта и другите отрасли на народното стопанство. Липсата на достатъчно запаси от подходящи за коксуване черни каменни въглища създава затруднения при изграждането на черната металургия. Несъответствието между запасите и добива на калявите каменни въглища изисква да се премине към използването и бързото увеличаване добива на лигнитни каменни въглища, запасите от които са значителни и ще имат решаващо място в топливния ни баланс. Качеството на лигнитните въглища — ниска калоричност, голяма пепелност и влага, изисква да се разшири промишленото им обогатяване и използване за производство на електрическа енергия и химически продукти.

Конкретното разрешение на този проблем започна с публикуването неотдавна постановление на ЦК на БКП и МС «За ускоряване изграждането на комплекса «Марица-изток».

Нарастването на производството в топливната промишленост в бъдеще ще става на основата на съществени изменения в топливния баланс. Развитието на науката и техниката, по-високата икономическа ефективност на някои видове топливо (нефт и природен газ) налага да се измени топливният баланс в полза на атомната енергия, на нефта и газа. Това изисква да се разширява геолого-проучвателната работа по разкриване на нефт и земен газ у нас.

Настоящият етап на развитие на производителните сили у нас се характеризира с пълна електрификация на народното стопанство. Поради това, че електрическата енергия е особен род предмет на труда, такова средство за производство, от което зависи производството и техническото равнище във всички отрасли на промишлеността и народното стопанство, то нарастването на производството на електрическа енергия, общо взето, трябва да изпреварва нарастването на промишлената продукция.

Темпове на нарастване на общата промишлена продукция и на електропроизводството

	1939 г.	1948 г.	1952 г.	1957 г.
Обща промишлена продукция	100	203	430	782
Производство на средства за производство	100	329	821	1550
Производство на електроенергия (вкл. топлоенергия)	100	200	490	1000

Производството на електроенергия в нашата страна е нараснало преди всичко в резултат на увеличаване производството на ТЕЦ. През 1957 г. ТЕЦ са произвеждали 16 пъти повече електроенергия, отколкото в 1939 г., а ВЕЦ — 5,4 пъти. Около 50% от произведената електроенергия се използва в промишлеността, и то предимно като двигателна сила. Малка част от нея се използва за технологически нужди, т. е. за пряко въздействие върху предмета на труда. През 1956 г. републиканската промишленост е консумирала 1 096 187 хил. квч. електроенергия, от която само 132 364 хил. квч., или 12% за технологически нужди. В напредналите индустриални страни, особено с развито химическо производство, голяма част от електроенергията се използва за технологически нужди. През 1955 г. в СССР 26,4% от употребената електроенергия е била използвана за технологически цели.

Ускореното развитие на народното стопанство през периода 1959—1965 г. изисква с още по-бързи темпове да нарастват мощностите за производство на електрическа енергия. През 1962 г. производството на електроенергия трябва да достигне 6—7 млрд. квч., а през 1965 г. — 10—12 млрд. квч. За целта трябва да се използват все по-пълно всички възможни източници за производство на електроенергия. Водните ресурси на страната не позволяват значително увеличаване производството на електроенергия. Възможности в това отношение за в бъдеще се откриват предимно чрез използване на лигнитните въглища, а в по-далечно бъдеще и чрез построяване на атомни електроцентрали. При всички случаи обаче разрешаването на проблема за електрификацията ще става изключително с наши енергоизточници.

Характерна черта на промишленото производство и в настоящия етап на развитие е постоянното увеличаване на производството и дялът на химическите продукти. Химическата промишленост е отрасъл, който разширява суровинната база на промишлеността както чрез създаване по изкуствен начин на нови предмети на труда, така и чрез произвеждане на заместители. Химическата промишленост се явява отрасъл с важно значение в процеса на разширеното възпроизводство. Сярната киселина, калцинираната сода и содата каустик, синтетичните материали (изкуствен каучук, изкуствени влакна, боя, лакове, пластмаси) и редица други химикали са важни предмети на труда, от които зависи производството на голяма част от средствата за производство и предметите за потребление.

Химическата промишленост в България бе създадена през годините на народната власт. През 1957 г. химическото производство нарасна 17 пъти в сравнение с 1939 г., в резултат на което относителният дял на химическата промишленост от 1,2% през 1939 г. се увеличи на 2,6% през 1957 г.

Изследването на вътрешноотрасловата структура на химическата промишленост показва, че преобладаващ дял в нея има продукцията на основната химия. През 1956 г. тя е заемала 62% от цялото производство на химическата промишленост. Най-голям дял в основната химия заема производството на изкуствени торове. Нашата химическа промишленост снабдява промишлеността със сярна киселина, солна киселина, сода каустик, калцинирана сода, сярна карбид и др. Много слабо са застъпени химическите производства, свързани с органическия синтез.

Независимо от високите темпове на развитие на химическата промишленост тя все още не удовлетворява бързорастящите потребности на

народното стопанство. С увереност може да се каже, че досега са били поставени само основите на химическата промишленост и че отсега нататък предстои както развитието на създадените отрасли на химическата промишленост, така и разширяването на номенклатурата на химическото производство.

Осъществяването на мероприятията за развитието на химическата промишленост, предвидени в доклада на др. Т. Живков пред Третата сесия на Народното събрание, ще осигури по-бързото нарастване на производството на средства за производство.

Особено място в производството на средства за производство заемат отраслите, произвеждащи строителни материали — цимент, тухли, дървен материал, стъкло и др. Тяхната роля във възпроизводствения процес се определя от това, че те заедно с продукцията на машиностроенето служат за създаването на средства на труда (основни фондове) във всички отрасли на промишлеността и по този начин предопределят нарастването на обема на продукцията. Мащабите и динамиката на производството на строителни материали се определят от мащабите и динамиката на капиталните вложения, т. е. от простото и разширено възпроизводство на основните фондове в цялото народно стопанство. Необходимостта от високи темпове на нарастване на производството на строителни материали се определя от бързото нарастване обема на капиталното строителство, който нараства заедно с нарастването на националния доход и на абсолютния размер на частта от националния доход, която се отделя за натрупване.

През годините на Първата и Втората петилетка производството на строителни материали нарастваше с темпове, значително по-високи от темповете на нарастване на общата промишлена продукция.

Темпове на нарастване на промишлената продукция и на производството на строителни материали

	1939 г. = 100		
	1948 г.	1952 г.	1957 г.
Обща промишлена продукция	203	430	782
Средства за производство	329	821	15,5 пъти
Строителни материали	274	764	15 пъти
в т. ч. цимент	168	299	391
тухли	192	626	752
Дървени материали	177	208	281

Нарастването на производството на строителни материали изпрезвява нарастването на промишлената продукция и расте с почти същите темпове, както нарастват средствата за производство. От значение за разширеното възпроизводство обаче е вътре в състава на строителните материали да расте с по-високи темпове производството на цимент, тухли, бетонни строителни части, вибробетон и пр. Както показват данните у нас, все още, въпреки значителните мащаби на производството на цимент и тухли, се възприема недостиг от тях и строителството се извършва с напрежение. Вижда се, че темповете на нарастването на общото производство на строителни ма-

териали се дължат предимно на създаването и развитието на азбесто-циментовото производство, на производството на бетонни строителни части, на огнеупорни изделия и други, в стойността на които повторно се отчита стойността на цимента, глината и други строителни материали. Обаче и техният абсолютен размер не удовлетворява нуждите на съвременното строителство. До голяма степен това се дължи на по-бавните темпове на нарастване на производството на цимент.

Въвеждането на индустриалните методи на строителство, икономията на дървесина, която е остро дефицитна за нашата страна, задачата за снижаване стойността на строителството налагат производството на цимент в близките години да се увеличи чувствително. В перспектива се предвижда производството на цимент да се увеличи 3—4 пъти, т. е. да нараства с почти същите темпове, с които нараства обемът на промишленото производство. Само чрез високи темпове на нарастване на производството на строителни материали ще се създадат условия за пропорционално протичане на процеса на разширеното възпроизводство.

Характерно за развитието на нашата промишленост е, че през годините на народната власт производството на едни средства за производство е нараствало с по-високи темпове от общото нарастване на производството на средства за производство (машини, цветни и черни метали, химически продукти), а други средства за производство са нараствали с по-ниски темпове (производство на електроенергия, каменни зъблища, строителни материали и пр.).

Различието в темповете на нарастване на производството на отделни видове средства за производство е обективен процес, който се дължи на различната роля, която те играят във възпроизводствения процес на дадена страна. Нарастването на производството на цветни метали у нас се дължи предимно на наличното на суровинна база и на необходимостта да се удовлетворят нуждите от тези метали както на нашата страна, така и на другите социалистически страни.

Общо взето, нарастването на оръдията на труда е ставало със същите темпове както и нарастването на предметите на труда. В резултат на това и относителното тегло на производството на оръдията на труда в производството на средства за производство си остава почти едно и също — от 17,8% в 1952 г. то се увеличава едва на 18,0% през 1956 г. В други страни, които имат друга структура на възпроизводствения процес и друго равнище на производителните сили, са възможни и друго съотношение и темпове на нарастване на оръдията и предметите на труда. Така в СССР, където разширеното възпроизводство се осъществява предимно в рамките на страната, производството на оръдията на труда нараства с по-високи темпове, като се увеличава и относителният им дял в производството на средства за производство. През 1955 г. дялът на производството на оръдията на труда в съвкупния обем на произведените в СССР промишлени средства за производство достигна 31% и се увеличи значително в сравнение с 1950 г., когато бе 26%.

Върху темповете на нарастването и върху дела на оръдията на труда в производството на средства за производство влияние оказва обстоятелството, че икономическото развитие в нашата страна се извършва при на-

личнето на световната социалистическа система. Това именно ще наложи създаването и развитието на всички отрасли, произвеждащи средства за производство. Голяма част от необходимите средства за производство се внасяха (особено оръдия на труда) от Съветския съюз, Чехословакия, ГДР и други страни.

* * *

Законът за преимущественото нарастване на производството на средства за производство действувал не само в отделните социалистически страни, но и в мащаба на цялото социалистическо световно стопанство. Различните страни от социалистическия лагер се намират на различна степен на развитието на производителните сили, с различно равнище и достижения в построяването на социализма. На тази основа се изгражда взаимното сътрудничество и взаимопомощ между страните от социалистическия лагер.

Характерът на отношенията между социалистическите страни оказва определено въздействие върху проявлението на закона за преимущественото нарастване на производството на средства за производство в отделните страни. Всяка социалистическа страна продава на другите страни свои стоки и сама купува стоки от другите страни. При това средствата за производство, създадени в дадена страна, могат да се разменят за потребление, произведени в другите страни. Темповете на нарастване и съотношението между двете подразделения на общественото производство зависят от непрекъснато усложняващите и развиващите се многостранни връзки между социалистическите страни. Всичко това трябва да се има предвид при разкриване действието на закона за преимущественото нарастване на производството на средства за производство в НРБ.

За това, че действието на закона за преимущественото нарастване на производството на средства за производство в нашата страна трябва да се разглежда във връзка с икономическите ни взаимоотношения с другите социалистически страни, ни говори обстоятелството, че 85—90% от външнотърговския ни стокообмен се извършва с тези страни.

Структурата на нашето промишлено производство, преобладаващият дял на производството на предмети за потребление в него и необходимостта от развитие на собствена тежка промишленост дадоха своето отражение върху структурата на износа и на вноса. За периода от 1948 до края на 1956 г. са изнесени стоки за общо 10 963 млн. лв., от които 7 277 млн. лв. средства за производство и 3 686 млн. лв. предмети за потребление, или средствата за производство съставляват 66,4% от износа. През същия период са внесени стоки общо за 10 735 млн. лв., от които 10 001 млн. лв. средства за производство и 734 млн. лв. предмети за потребление, или средствата за производство съставляват 92,2% от вноса. Явно, че вносът на средства за производство е по-голям с 37% от износа. Това изигра важна роля в индустриалното развитие на страната, а също така спомогна и за реконструкцията на селското стопанство. Внасянето на средства за производство даде възможност да се развият онези отрасли на промишлеността и народното стопанство, за които има условия в страната. Големият внос на средства за производство стана благодарение на постоянно увеличаващите се възможности за износ на селскостопански и промишлени стоки за потребление, а така също и благодарение на заемите, които България получиха от СССР и от други страни.

Въпреки че вносите на средства за производство беше значителен, все пак от употребените в промишлеността средства за производство решаващ дял имат произведените в страната средства за производство. Само около 15% от вложените в народното стопанство средства за производство са внесени отвън.

В отношенията си с другите страни при провеждането на външнотърговската политика Правителството изхождаше от това, че процесът на разширеното възпроизводство в нашата страна можеше да протича нормално, с високи темпове, не само като се осигури внос на средства за производство (което се налагаше от структурата на народното стопанство), но като се внесат такива средства за производство, които не се произвеждат в страната и за които нямаше необходимите природни, суровинни, финансови и други условия за тяхното производство.

Голям дял във вноса на средствата за производство с най-голямо значение за разширеното възпроизводство имат машините и съоръженията. Вносите на машини и съоръжения по отделни години се движат от 25 до 45% от общия внос.

Вносите на машини и съоръжения през изтеклите 15 години позволи да се развият важни отрасли, от които зависи преимущественото нарастване на производството на средства за производство. С вноса на комплектни доставки се създадоха и развиха черната и цветната металургия, химическата промишленост, електропроизводството и др. Вносът също така спомогна за механизирани и техническо обновяване на каменовъглената и рудодобивната промишленост, на строителството, дърводобива и други отрасли на промишлеността, което ускори нарастването на производството на средства за производство.

Втората група в нашия внос са суровините и материалите с производствено предназначение. В тях решаващо място заемат черните метали и петролните продукти. За нуждите на машиностроенето и строителството се внася около 400 хил. т черни метали годишно. Без този внос не би се осигурило развитието на машиностроенето с бързи темпове и големи мащаби, както и високите темпове на разширеното възпроизводство на основните фондове.

Преимущественото нарастване на производството на средства за производство доведе до нарастване на експортните възможности на народното стопанство на НРБ и до съществени изменения в структурата на износа:

Трикратното нарастване на износа е съпроводено с изменение на дела на промишлените стоки. Докато през 1939 г. около 4% от целия износ се падаше на промишлеността, то през 1957 г. износът на промишлени стоки надминава 50%. Увеличи се обемът на износа на машиностроенето. През Първата петилетка износът на машини представляваше 0,77% от целия износ, а през 1957 г. достигна 7,13%.

Международното разделение на труда е важен фактор, който и в бъдеще ще влияе за все по-голямото нарастване на външнотърговския стокообмен, за създаване на трайни икономически връзки между нашата страна и другите страни от социалистическия лагер.

На съвременния етап от развитието на производителните сили безпреимущественото нарастване на производството на средства за производ-

ство са невъзможни нито техническият прогрес, нито значително повишаване производителността на обществения труд. Преимущественото нарастване на производството на средства за производство при социализма произтича и от това, че социалистическото производство е едро машинно производство. То може да се развива и усъвършенствува само на базата на по-бързото нарастване на производството на средства за производство. Техническият прогрес е материалната основа и следствие на действието на закона за преимущественото нарастване на производството на средства за производство. При условията на социалистическата стопанска система възможностите за развитието на техниката се крият в преимущественото на самата система.

Преимущественото нарастване на производството на средства за производство при социализма се осигурява чрез постоянното механизирани и автоматизирани на производството, чрез неговата електрификация и химизация, чрез въвеждането на по-съвършени оръдия на труда и по-прогресивна технология.

Освен че развитието на техническата база зависи от производството на средства за производство (предимно от ефективността на оръдията на труда), в самото производство на средства за производство трябва да се въвежда такава техника, която да спомога за произвеждането на такива средства за производство, които да способствуват за снижаване стойността на обществения продукт.

Този принцип в нашата промишленост се осъществява при конкретното равнище на развитието на техниката и при определени стопанско-политически условия.

Техническото обновяване на производството в промишлеността на НРБ започна при ниско техническо равнище. Благодарение на високите темпове на развитие на електропроизводството, машиностроенето, на вноса на машини и комплектни съоръжения степента на електрификацията и машинизацията на производството значително се увеличи. През 1956 г. коефициентът на електрификация на силовите процеси достигна за цялата републиканска промишленост 85,2%, като в добива на руди и черната металургия е 93%, в текстилната промишленост — 90,9%, в химическата промишленост — 88%.

На основата на преимущественото нарастване на производството на средства за производство се въвежда по-производителни машини в почти всички отрасли на промишлеността. В каменовъглената промишленост се въвежда такива машини, които изменяха техническата база на този отрасъл. Благодарение на постоянното увеличаване броя на въглищните комбайни, на подконтните машини, на багерите и други механизацията на изкопането на въглищата през 1957 г. достигна до 95% за подземните рудници и 100% за надземните рудници. Обаче все още в нашата каменовъглена промишленост не е създадена комплексна механизация, която да дава възможност за пълно използване на наличните машини и за високата производителност на труда. Товареното на въглищата например възлиза едва на 2% за подземните рудници. Не е създадена комплексна механизация и в други отрасли на промишлеността — добивната промишленост, машиностроенето и др.

Автоматизацията на производството е слабо застъпена в нашата промишленост. Внедрени са отделни автоматични и полуавтоматични машини.

в някои предприятия на машиностроенето, текстилната промишленост, електропроизводството, химическата промишленост. Въпреки наличието на възможности за автоматизиране на някои промишлени процеси не се правят достатъчно усилия за въвеждане на автоматични линии, участъци и цехове.

Равнището на механизацията и автоматизацията изостава от съвременното състояние на техниката в промишлено развитите страни. Това изоставане може да се преодолее само чрез още по-бързото нарастване на производството на средства за производство и при произвеждане на високо-ефективни оръдия на производството.

Пътищата за разрешаването на тази задача бяха посочени в доклада на др. Т. Живков, изнесен на пленума на ЦК на БКП на 9 юли 1959 г.

* * *

Чрез преимущественото нарастване на производството на средства за производство се създадоха условия за по-ускорено развитие на нашата икономика. Без създадената през годините на народната власт материално-производствена база Партията не би могла да постави задачата да се увеличи двукратно и трикратно промишленото и селскостопанското производство през близките три-четири години.

Тежката промишленост, високият дял на производството на средства за производство сега е едно от условията, чрез които ще се осигури скокът преди всичко в селското стопанство и отраслите, преработващи селскостопански суровини.

«Основната линия на нашето икономическо развитие през периода 1959—1962—1965 г. ще бъде линия на рязко увеличаване на селскостопанското производство и продукцията на преработвателните промишлени отрасли при запазване на преимуществения растеж на производството на отраслите, произвеждащи средства за производство, и на тази основа — значително повишаване на народното благосъстояние.»¹

Осъществяването на набелязаната програма за нашето ускорено развитие, разрешаването на проблемите за строителството, техническия прогрес, за развитието на тежката промишленост, за специализацията и осигуряването на суровинна база на промишлеността, които бяха поставени за разрешене на Юлския пленум на БКП, ще изисква и занаяпред с високи темпове да се развива производството на средства за производство, да се развива тежката промишленост.

¹ Тодор Живков — «За ускоряване развитието на народното стопанство, за подобряване на материалното и културното положение на народа и за преустройство на държавното и стопанското ръководство», изд. на БКП, 1959 г., стр. 62.

Проф. ПРОКОПИ КИРАНОВ

НАШЕТО СОЦИАЛИСТИЧЕСКО СЕЛСКО СТОПАНСТВО

Едно от най-крупните завоевания на народнодемократичната революция в България за изминалите петнадесет години е пълната победа на социализма в селското стопанство. Сложният и труден процес на социалистическото преустройство на селското стопанство завърши с окончателното ликвидиране на капиталистическите форми на стопанство, обединяване на огромната маса от дребните селски стокопроизводители в производителната кооперация и установяване пълното господство на социалистическите производствени отношения.

Успешното изграждане на социализма в селското стопанство позволи да се постави селскостопанският производствен процес на съвременна техническа база, да се осигури рационална организация на труда, планово ръководство, широко внедряване на научната агротехника и зоотехника и в резултат на това непрекъснато повишаване производителността на труда и разширяване мащабите на производството.

Победата на социализма на село създаде възможност за съгласуваното развитие на производителните сили на селското стопанство с тия на социалистическата промишленост, за изграждане на такава пропорционалност в развитието на двата основни отрасли на материалното производство, която в най-голяма степен да отговаря на потребностите на цялото народно стопанство. Преустроеното на социалистически основи селско стопанство стана неотделима част от единната социалистическа икономика, развиваща се според законите на социалистическото разширено възпроизводство.

Социалистическото преустройство на селското стопанство е една от най-трудните задачи на социалистическата революция, разрешаването на която е свързано с някои особености. Тези особености произтичат от самата социално-икономическа природа на дребните стокопроизводители. Необходимо е да се използват такива пътища и средства за извършване на преустройствения процес, които да са съобразени с обстоятелството, че дребният селски стопанин е едновременно трудещ се, съюзник на работническата класа и частен собственик.

Теорията и практиката на марксизма-ленинизма намериха в кооперацията най-подходящата форма за осъществяване постепенното превеждане на милионната маса от дребни и средни земеделски стопани на социалистическия път на развитие. В своя кооперативен план В. И. Ленин даде разгърнатата разработка на въпросите, свързани със социалистическото преустройство на селското стопанство, обоснова необходимостта и възможността от използване на кооперацията като основна форма за поставяне развитието на селското стопанство върху социалистически релси.

4 „Икономическа мисъл“, бр. 6

Именно затова кооперативното стопанство представлява гръбнакът на социалистическото селско стопанство във всички страни, извършващи прехода към социализма. Въвличането на основните маси земеделски стопани в кооперативните селскостопански предприятия е условие за изграждане на социализма в селското стопанство, а в последна сметка за построяването и на социалистическото общество.

За българското селско стопанство в условията на капитализма беше характерно преобладаването на малоземлените и дребни земеделски стопанства, съществуващото на значителен процент земеделско население, лишено от земя и други средства за производство, наличието на огромна по размери скрита и явна безработица, използване на крайно изостанала техника и агротехника, ниски добиви и извънредно ниска производителност на труда. Дребните и средните стокопроизводители бяха подложени на убийствена експлоатация от страна на търговския и лихварския капитал. В условията на загниващия монополистически капитализъм у нас твърде ограничени бяха и възможностите за развитието на крупни капиталистически селскостопански предприятия.

Капиталистическият път на развитие водеше селското стопанство на страната към техническа изостаналост, социална угнетеност, разорение и мизерия за огромната част трудещи се селяни. При недостатъчното и бавно развитие на капиталистическата индустрия това означаваше обща изостаналост и бедност на страната. Ограбването на страната от чуждия капитал и особено от хитлеристите след настаняването им в страната през 1941 г. засили до крайност обедняването и разорението на широките маси трудещи се.

От това тежко положение можеше да се излезе само чрез поставяне развитието на народното стопанство върху нова социално-икономическа основа. Възможност за това бе създадена с победата на Деветосептемврийското народно въоръжено въстание и установяването на диктатурата на пролетариата. При това положение социалистическото преустройство на селското стопанство се очерта като необходимо условие, не само за неговото собствено развитие, но и за разрешаването на редица задачи, свързани с реконструкцията и развитието на цялото народно стопанство.

Политиката на индустриализация на страната изискваше както кооперирането на селското стопанство, така и развитието на неговите производителни сили и увеличаването на производството да се осъществяват с ускорени темпове, за да може да се отговори на бързо растящите потребности от продоволствие и суровини, от една страна, и да се осигури възможността за по-голямо участие на този отрасъл в социалистическите напътвания, от друга.

Изграждането на селскостопански производствени кооперативи започна непосредствено след 9 септември 1944 г. Този процес бе облекчен от обстоятелството, че в нашата страна съществуваша дългогодишни традиции на кооперативно движение. Комунистическата партия се ползуваше с голямо влияние сред трудещите се селски маси, чието политическо и социално съзнание беше на сравнително високо равнище. Широко развитата система от кооперативни организации и създадените колективни навици изиграха ролята на предпоставка с определено значение за по-бързото и безболезнено насочване на селските стопани в руслото на социалистическото строителство с помощта на кооперацията.

Производственото коопериране в новите условия след 9 септември бе подтиквано енергично от цялата политика на народнодемократичната държава под ръководството на БКП. Трудещите се селяни бяха всячески насърчавани и подпомагани в кооперативното им организиране — финансово, с кадри, с общо ръководство. Още в 1945 г. производственото коопериране на селото получи своето законодателно утвърждаване и регулиране с наредбата-закон за ТКЗС. Извършена бе аграрна реформа, която премахна крупното земевладение, оряза кулашките стопанства и позволи да се даде земя на множество бедни и безземлени селяни. Създадени бяха първоначално като смесени държавно-кооперативни предприятия и първите МТС. В 1947 г. бе свикана Първата национална конференция на ТКЗС. На тази конференция Георги Димитров провъзгласи основните принципи на доброволността и демократичността на организацията на ТКЗС. През 1950—1951 г. в резултат на постигнатите добри успехи в съществуващите ТКЗС и разностранната помощ на Партията и държавата се извърши масовизиране на ТКЗС — създадоха се голям брой нови ТКЗС и силно се увеличи броят на членовете им. В основните земеделски производителни райони бе осъществено пълно или почти пълно коопериране.

При тези условия първостепенно значение придоби въпросът за организационно-стопанското укрепване на създадените ТКЗС, за да може да се използват по-пълно и резултатно предимствата и възможностите на новата форма на стопанство за ускорено развитие на селскостопанското производство. Тази задача в основни линии бе решена през периода до 1951—1955 г. В ТКЗС бяха изпратени или издигнати на място квалифицирани и предани на кооперативното дело ръководни кадри. Значително се разшири материално-производствената база на ТКЗС — както собствена, така и по линията на машинно-тракторния парк, съсредоточена в МТС. Установиха се по-съвършени организационни форми — по-специално, МТС. Установиха се по-съвършени организации на труда, подобри укрепена бе бригадно-звеновата форма на организация на труда, подобри се системата на нормиране и заплащане на труда и поощрението на материално заинтересованост. Успоредно с това се извършиха промени и в съзнанието и поведението на хората — утвърждаваше се новото отношение към обществената собственост и колективния труд, широко се разгърна социалистическото съревнование и пр.

Решенията на Априлския пленум на ЦК на БКП и проведените за тяхното изпълнение мероприятия дадоха нов тласък в развитието на кооперативното селско стопанство. Предостави се по-широка инициатива на стопанствата в уреждане на собствените им работи и отношения. Извършиха се подобрения в организацията и заплащането на труда. Освободени бяха от задължителни държавни доставки кооператорите за личните им стопанства, освободиха се от някои държавни доставки ТКЗС от планинските и полупланинските райони, а бившият Благоевградски окръг — изцяло. Повишени бяха цените на изкупуването от държавата селскостопанския произведен, а се понижиха цените на редица култури от стопанствата стоки, разширен и облекчен бе кредитът, ползуван от ТКЗС, засили се снабдяването на стопанствата (главно чрез МТС) с нова, съвършена техника.

Всичко това изигра извънредно голяма роля за по-нататъшното ускорено развитие на преустройващото се на социалистически релси селско стопанство. Премахването на причините, които понижаваша материалната заинтересованост на ТКЗС и кооператорите от развитието на общественото

стопанство и увеличаването на производството, веднага даде своите положителни резултати. Едновременно с това се създаде обстановка, благоприятстваща завършването на социалистическия преустройствен процес в селското стопанство.

На тази основа се извърши последната пълна масовизация на ТКЗС. Кооперирането обхваща в пълнота вече всички части на страната, включително планинските и полупланински райони. В края на 1957 г. и началото на 1958 г. в ТКЗС бе обхванато над 90% от населението, подлежащо на коопериране. Извън ТКЗС останаха само незначителни, пръснати групи едноличници, чието присъединяване към ТКЗС е счтено нежелателно или било фактически затруднено (значителна отдалеченост от населените пунктове и голяма разпръснатост), лица, живеещи извън пределите на стопанството, някои градски домакинства с малки спомагателни земеделски стопанства и др. Процесът на социалистическото преустройство е приключен и при това в изключително кратък срок.

Седмият конгрес на БКП констатира: «Благодарение на правилната политика на Партията, на практическите мерки на Централния комитет и на огромната организаторска и политическа дейност на партийните комитети и организации кооперативният строй в нашето село победи окончателно и безвъзвратно. Възтържествуваха и на село социалистическите производствени отношения. Това е най-забележителният успех на Българската комунистическа партия след победата на Девтосептемврийското народно въстание и създаването на социалистическата индустрия. Следнаро народно въстание и неотклонно пътя на техните светски братя — колхозниците, българските селяни втори след тях в Европа завоюваха пълна победа в изграждането на социализма на село и още веднаж показаха големите предимства на социалистическия строй».¹

Развитието на ТКЗС и резултатите от тяхната дейност до края на 1958 г. са показани в най-общи черти в следната таблица:

ТКЗС — общи показатели на развитието 1948—1958 г. ²					
	1948 г.	1951 г.	1955 г.	1957 г.	1958 г.
Брой ТКЗС	1 100	2 739	2 735	3 202	3 290
Кооперирани домакинства, в хил.	124	582	591	1 017	1 244
Трудоспособни кооператори, общо хил.	.	.	1 261,6	2 001,9	2 323,1
Средно на 1 ТКЗС	.	.	458	640	717
Обработваема земя, хил. дка — общо (обществено стопанство)	1 761	23 438	23 459	33 192	37 391
% от всичко в страната	7,2	56,4	62,5	86,5	92,3
Средно на 1 ТКЗС — дка	1 601	8 557	8 577	10 615	11 533
Валова продукция от растениевъдството	.	.	4 508	7 188	7 330
Индекс 1953 = 100	.	.	89,4	142,6	145,4
Валова продукция от животновъдството	.	.	1 329	1 715	2 355
Индекс 1953 = 100	.	.	113,1	146,0	200,4
Валова продукция общо	378	5 433	5 837	8 903	9 685
Индекс 1953 = 100	6,1	87,4	93,9	143,2	155,8
Средно на 1000 дка, хил. лв.	214,6	231,8	248,8	268,2	259,0
Средно на 1 трудоспособен, лева	.	.	4 664	4 447	4 169

¹ Резолюция по отчетния доклад на ЦК на БКП пред VII конгрес на БКП (VII конгрес на БКП — Стенографски протокол), изд. БКП 1958 г., стр. 605.

² По данни и изчисления на ЦСУ. Продукцията е дадена в постоянни цени 1955 г.

Нарастването количеството на кооперираното население, площта на обработваемата земя и сумата на основните средства е повече или по-малко скокообразно, особено между 1948—1951 г. и между 1957—1958 г. Съответно увеличението показват и размерите на основните средства средно на 1 ТКЗС и на 1000 дка обработваема площ. При разглеждането на последния въпрос трябва да се имат пред вид не само собствените на ТКЗС основни производствени фондове, но и тези на МТС, които имат предназначението да обслужват кооперативното производство. Освен това в МТС са съсредоточени основните и решаващи механизни оръдия на труда, определящи техническото равнище на производствения процес. В края на 1958 г. основните средства на ТКЗС (без земята) възлизаха на 7 293 млн. лв., а на МТС — на 2 488 млн. лв.

Социалистическата форма на организация, непрекъснато повишаващата се механизация на производството, плановете ръководство и широкото прилагане на съвременната научна агротехника и зоотехника позволиха да се постигне по-висока производителност на труда, отколкото това е възможно и съществува при частното стопанство.

Същевременно трябва да се признае, че постигнатите от ТКЗС резултати през изминалия период от развитието им не съответствуват на тяхния производствено-технически потенциал и нараснали възможности. Все още незадоволително е равнището и значителни са колебанията в обема на продукцията, по-специално в растениевъдството. Промените в климата и условията се явяват главната причина за тези колебания. По-постоянна е линията на увеличаване продуктивността на животните и на животновъдната продукция, въпреки че абсолютното равнище на производството в този отрасъл е незадоволително.

В отделни райони и стопанства показателите за добивите и продуктивността отбелязват едно непрекъснато възходящо движение, като в редица случаи са постигнати рекордни успехи. Остават обаче още много стопанства с по-ниски показатели, които дърпат общите средни за страната надолу.

Държавните земеделски стопанства (ДЗС), включително и спомагателните земеделски стопанства при държавни и обществени организации, заемат в количествено отношение сравнително малък дял в системата на социалистическото и селско стопанство. ДЗС обаче като предприятия от последователен социалистически тип са член отред в социалистическото стопанство на селското стопанство на страната. Те са от съществено значение за развитието на прогресивната агротехника и техника и имат назначенение освен това да снабдяват ТКЗС с елитни семена, племенни животни и др.

Историята на развитието на ДЗС у нас е твърде кратка. Началото на създаването на ДЗС като форма на социалистически селскостопански производствени предприятия спада към 1947 г. — ако не се считат съществуващите в буржоазния период и останали в наследство различни опитни пощице в стопанствата при земеделските училища, конезаводите и други земеделски държавни стопанства със специални назначения, имащи твърде ограничени размери. Като цяло ДЗС отбелязват значително и непрекъснато развитие на своя производствен потенциал — разширение на материално-техническата база, подобро използване на източниците, усъвършенстване на организационните форми. Значителен и постоянен напредък

на ТКЗС — 64,4%, в помощните стопанства на работниците и др. — 57%, и в частните стопанства — 62,1%).

Увеличение на общия обем на продукцията по отношение на 1953 г. показват: най-голямо — ТКЗС и помощните стопанства на кооператорите-членове на ТКЗС и по-малко ДЗС. Всички други категории стопанства (5 пъти) претърпяват частните стопанства. От двата отрасли увеличението показва всъщност само животновъдството, докато растениевъдната продукция през 1958 г. е под равнището на 1953 г.

В тази връзка представлява интерес динамиката на обема на продукцията, дадена и при други бази на изчисление. Данни за това в относителни величини са дадени в следната таблица:

Индекси на селскостопанското производство¹

	1939 г.	1944 г.	1948 г.	1950 г.	1953 г.	1954 г.	1955 г.	1956 г.	1957 г.	1958 г.
1932—1938 = 100										
Растениевъдство	123,8	104,1	122,6	103,1	155,7	125,9	141,0	128,2	157,3	147,1
Животновъдство	97,5	66,2	105,9	83,8	104,5	105,7	113,2	111,0	116,9	137,0
Общо	113,4	89,1	116,0	95,5	134,5	117,9	130,0	121,4	141,3	143,1
1944 = 100										
Растениевъдство	118,9	100,0	117,8	99,0	149,5	120,9	135,4	123,1	151,0	141,2
Животновъдство	147,2	100,0	159,9	126,5	157,8	159,5	170,9	167,5	158,4	206,8
Общо	127,2	100,0	130,2	107,1	151,9	132,3	145,9	136,2	158,5	160,5

По-особен интерес тук представлява съпоставянето с 1939 г., която е един вид върхова точка на капиталистическото развитие на селското стопанство у нас (и на народното стопанство изобщо). Общият обем на продукцията в тази година е надминат още в 1948 г., а в последната 1958 г. е надхвърлен с цели 30 пункта. В отделни години след 1948 г. обаче обемът на продукцията е по-малък от този през 1939 г. Различно е движението и по отрасли. Продукцията от животновъдството, която и в 1939 г. е под равнището средно за периода 1932—1938 г., надминава това равнище в 1948 г., спада през 1950 г. и бележи непрекъснато увеличение, начиная от 1953 г. Върху положението в 1950 г. (както и в следващите 1951 и 1952 г.) оказва голямо влияние намалението броя на животните при масовизацията на ТКЗС. В сравнение с 1944 г. всички останали години (освен растениевъдството през 1950 г., по втората група индекси) показват увеличение, и то доста значително.

Естествено, социалистическото селско стопанство не може да спре на достигнатото през 1958 г. равнище. Създадени са такива производствени сили, които позволяват да се осигури много по-голямо производство, необходимо за задоволяване на непрекъснато растящите потребности на населението, промишлеността и износа. Тази задача може да бъде решена само чрез рязко увеличаване темповете на разширеното възпроизводство в селското стопанство.

¹ По данни и изчисления на ЦСУ. Продукцията, взета в постоянни цени 1955 г.

Както от гледна точка на интересите на народното стопанство, така и на самото селско стопанство особено значение придобива въпросът за получаване на увеличената по обем продукцията при минимални разходи на труд и материални средства. Практически това означава едновременно с увеличаването на продукцията да расте в същата степен и националният доход, създаван в селското стопанство. Само на тази основа може да се повишават и личните доходи на кооператорите от общественото стопанство.

Разрешаването на така поставената задача налага да се осигури много по-пълно и рационално използване на производителните сили при едновременно им увеличение. По-конкретно това изисква една по-рационална организация на труда и производството, по-широко и дълбоко проведено обществено разделение на труда, развитие на специализацията и многоотрасловостта на производството на по-високо ниво, действително научна и прогресивна агротехника и зоотехника, широко прилагане на техниката, издигнати на равнището на задачите си кадри, съзнателен и квалифициран труд.

Много от това, което бе посочено по-горе, всъщност вече беше създадено в една или друга степен, поради което може да се помисли, че въпросът се свежда до обикновени количествени натрупвания. Простото количествено нарастване не би било достатъчно обаче, за да се получи дълбокият прелом — осъществяване на скок в развитието на селското стопанство. Нужно бе историческата необходимост от такъв скок да се осъзнае, да се възприеме като задача, да се създаде обществена воля за осъществяването на тази задача, като се осигурят и материалните условия за нейното изпълнение. Нужен и решаващ за момента бе един особено мощен тласък, който да раздвижи масите, да ги насочи към големите цели и задачи. Този тласък бе даден от Комунистическата партия с решенията на Октомврийския, Ноемврийския и Януарския пленуми на ЦК на БКП и с доклада на др. Т. Живков пред Третата сесия на Народното събрание.

Задачата бе поставена ясно и определено. Посочени бяха и обективните възможности за изпълнението на тази задача и условията, при които това изпълнение можеше и трябваше да стане. Дадена бе точна линия, по която следва да се развива селското стопанство (редом със също така усложненото развитие на другите клонове на народното стопанство и културата). Указани бяха резервите, които трябваше да се използват, и перспективите на развитието.

Призивът на Партията действително изигра ролята на необходим мощен революционен тласък в развитието на нашето социалистическо стопанство и по-специално по отношение на селското стопанство. Призивът бе възприет с готовност от труженниците в селското стопанство (наравно с тях в промишлеността и другите клонове на стопанството). Осъзната бе наярлата необходимост от прелом в развитието на селското стопанство и в служба на този нов революционен прелом се заангажираха кооператорите от ТКЗС, работниците от другите социалистически селскостопански предприятия, цялата общественост.

Важно значение за подготовката на икономическия скок в селското стопанство има фактът на осъществено уедряване на ТКЗС. Такива уедрявания се провеждаха и в миналите години, но тогава се извършваха частични, от случай на случай и имаха ограничено значение. Специфично за укрупняването на ТКЗС в последно време е, че то е всеобщо, извършва се

планомерно и организирано и води до създаването на истински крупни стопански единици — с по 100, 150 и повече хиляди декари стопанисвана площ, значителна маса работни сили и средства на производство. В началото на 1959 г. (I. III) в страната съществуваша 975 уедрени ТКЗС с 46,4 млн. дка земя (от нея 42,4 млн. дка в обществено ползуване на ТКЗС, 4 млн. дка в лично ползуване на кооператорите). Средният размер земя на едно ТКЗС към тази дата общо за страната е 45 054 дка и е значително по-голям за някои окръзи: Толбухински окръг — 65 825 дка, Варненски — 60 257 дка, Ст. Загорски — 56 156 дка, Плевенски — 55 117 дка. Отделни обединени ТКЗС надхвърлят значително тези средни размери.

Уедряването, извършено в условията на завършеното коопериране и при сравнително висока техническа въоръженост на труда, създава възможност за правилно организиране на труда и производството, за провеждане на необходимата специализираност при едновременната многоотрасловост на производството, за целесъобразното и резултатно използване на земята и другите източници, за повишаване производителността на труда, за рязко увеличаване на продукцията и доходите.

Уедряването и свързаното с него по-добро използване на източниците се придружава и от постоянно увеличаване и подобряване на средствата за производство и на първо място земята. Увеличава се поземленият фонд, усвояват се за земеделското производство неоползотворени или недостатъчно оползотворени досега земи, работи се за възстановяване на разрушени и изоставени площи и се води борба за спасяване на работните земи от ерозионни и други разрушения на почвата. До 20 юни т. г. по този начин са спечелени и прибавени към поземления фонд 1 248 хил. дка нови земи (вместо запланнираните за годината 1 млн. дка). Процесът на усвояване нови земи продължава. Води се заедно с това гигантска борба за разширяване на поливните площи. До 22 юни поливните площи са увеличени с 1 660 хил. дка (вместо запланнираните към началото на поливния сезон 1 500 хил. дка). Подготвя се по-рационалното използване на сторженията и водите.

Предвижда се и се провежда подобро и усилено торене на почвата — с органически и минерални торове (по плана за 1959 г. 723 хил. т минерални торове срещу 311,6 хил. т в 1958 г.). Предвижданията се изпълняват.

Работи се за създаване на научно обоснована система на земеделие — за въвеждането на правилни сентбообороти, за създаване на високодобивни и издръжливи сортове, за висока култура на земеделието изобщо, за съобразена с природните условия агротехника и подходящо разместване на културите според почвените, теренните, климатическите и други условия. Създават се високопродуктивни животински раси, разширява се фуражната база, подобрява се гледането на животните. Предвижда се бързо увеличаване броя на животните и най-вече на племенните високопродуктивни животни. Установява се здрава връзка и правилно съотношение между растениевъдството и животновъдството, както и между отделните им клонове. Развиват се и други родове дейности — промишлени, строителни, транспортни и други — за допълване и подпомагане на основните селскостопански отрасли. Това позволява по-разностранно, по-пълно и резултатно да се оползотворяват трудовите и материални ресурси, да се преодолява или поне смекчава сезонността в селскостопанското производство и пр.

Материално-техническата база на селското стопанство ще получи ново значително разширяване с доставката на западностраните само за т. г. 6 800 трактора (приведени към 15 к. с.), 1 000 комбайна и др. Обновява се машинно-тракторният парк с по-съвършени и ефективни машини. Повишава се ефективността и степента на използване на машините. Предвижда се обемът на селскостопанските работи, извършени с механични средства, да възлезе през т. г. на 169 млн. дка мека оран, или с 23,3 млн. дка повече в сравнение с 1958 г. Сложено е началото (повече при стационарното използване на машините) на електрифицирането на селскостопанското производство, което ще получи по-нататъшно разширяване през годините на Третата петилетка.

Извършва се усилен строеж на стопански и други сгради, на хидромелиоративни съоръжения и др. Строн се по-икономично. В резултат на това основните фондове на стопанствата нарастват бързо.

Засилва се материалната заинтересованост на стопанствата от резултатите на тяхната производствена дейност. ТКЗС организират своята дейност, съставят и изпълняват своите производствено-финансови планове, ръководейки се от общия народностопански план, като отчитат конкретните условия, при които са поставени да работят. Въведена е нова система на планиране на селското стопанство, която стимулира инициативата на стопанствата при решаването на конкретните производствени въпроси.

Важен момент в развитието на отношенията между държавата и селскостопанските предприятия е отменяването на държавните доставки и преминаването към системата на договорното изкупуване по единни цени, премахването на системата на дотациите (1958 г.) за ДЗС и предоставяне възможност на същите да влизат в договорни стопански отношения с други предприятия и организации.

Ново в отношенията на стопанствата помежду им и с държавата представлява съвместно организираните и осъществявани мероприятия най-вече в областта на хидромелиоративното строителство. Такива общи предприятия се организират и относно различни промишлени и строителни обекти (включително и на непроизводствени такива — почивни домове и др.). Освен преките резултати — изпълнението на задачи по разширяване на материално-производствената база, които изискват обединяване силите на повече стопанства, а в редица случаи и помощта на държавата — тия предприятия имат и едно по-широко и по-далеч отиващо социално значение: създаване на междukoоперативна собственост като по-висока степен в развитието на кооперативната собственост, както и обвързване на кооперативната собственост с държавната.

По новому се уреждат отношенията между ТКЗС и МТС. Постепенно се преодолява съществуващото разделение на собствеността и управлението на техниката между двата рода предприятия — засега главно чрез обединяването на полеводните бригади на ТКЗС с тракторните бригади на МТС като общи тракторно-полеводни бригади към ТКЗС. Предвижда се по-нататък машинно-тракторният парк да бъде продаден на ТКЗС, за да се създаде в последните собствена техническа база, с което ще бъде завършен процесът на обединяване на различните елементи на производството в едно единно стопанство.

Подобрява се ръководството на стопанствата. За ръководители са издигнати и привлечени изпитани в делово и в политическо отношение

60

Проф. Пр. Киранов

кадри и се работи за постоянното повишаване на тяхната квалификация. Укрепени са и се укрепват бригадите, фермите и звената. Създават се по-специално крупни комплексни бригади, оглавявани от ръководители с висока квалификация, в много случаи агрономи и други селскостопански специалисти. На бригадите и отделните съставни населени пунктове на територията на обединените ТКЗС и на филиалите на ДЗС е предоставена административно-управителна и стопанска самостоятелност в определени рамки. Засилена е ролята на профорганизациите в ДЗС, в ТКЗС действуват различни съвети и съвещания по бригади, звена и пр.

Чувствителен напредък е осъществен и в стила на работата. Икономическият разчет придобива все по-широко и определящо значение в организацията и дейността на стопанствата. Методът на стопанската сметка намира все по-голямо приложение, като се внедрява и по бригади, ферми, отделни заведения (спомогателни предприятия) и пр.

Подобрява се планоността на работата в стопанствата. Планира се всеотстранно — както по отношение на стопанствата в цялост, така и по отношение на отделните задачи, производствени операции и части на стопанствата. Сложено е широко начало на перспективното планиране. Търсят се резерви, откриват се нови такива и се организира възможно най-пълното и цялостно използване на производителните сили. Все по-широк достъп се дава на научно обоснованите методи и форми на работа. Във все по-големи мащаби се проявяват активността и инициативата на трудещите се маси — кооператори и работници. Развиват се и се усъвършенствуват специфичните форми на социалистическия метод на работа — съревнованието и критиката.

Непрекъснато се усъвършенствуват отделни форми и страни на производствените отношения. Подобрява се системата на заплащане на труда, в резултат на което се повишава материалната заинтересованост и се стимулира активността на кооператорите. На изчезване е ренгата върху земята в ТКЗС (по отчета за 1958 г. сумата, определена за ренга, съставлява само 1,58% от общия паричен доход за разпределяне между кооператорите). Важен момент в организацията на ТКЗС е преминаването към фиксирано парично заплащане на труда. С това ТКЗС все повече ще се приближават към системата на организация на работната заплата в държавните предприятия.

Създадени са всички условия социалистическите селскостопански предприятия да проявят в още по-голяма степен присъщите им предимства и възможности за развитието на производителните сили и увеличаването на производството.

Пред селското стопанство стоят грандиозни задачи. В течение на близките няколко години социалистическото селско стопанство трябва да измени коренно своя облик. Националният доход в селското стопанство трябва да нарасне още през т. г. два пъти в сравнение с 1958 г., в 1960 г. — три пъти и в 1962 г. — 3,5 пъти. Производството на някои основни продукти ще трябва да се увеличи в процент към 1957 г. както следва:

¹ Тезиси на доклада на първия секретар на ЦК на БКП др. Тодор Живков пред Народното събрание, стр. 72

Нашето социалистическо селско стопанство

61

Култури	в проценти	
	1962 г. нов проект	1965 г. проект
Зърнени фуражни	249,3	299,2
Съяхочглед	239,1	263,0
Памук	348,4	430,3
Тютюн ориенталски	174,0	174,0
Захарно цвекло	186,9	209,2
Грозде — всичко	262,0	332,0
Месо и птици в живо тегло	283,3	323,1
Мляко	289,4	373,0
Вълна	201,5	235,1
Явля	459,3	780,8

По държавния народностопански план селскостопанската продукция през 1959 г. трябва да достигне в абсолютен обем (по цени 1955 г.) 26 669 млн. лв., или да се увеличи по отношение на предшествувашата 1958 г. със 73,5%. При отделни групи култури увеличението е: зърнено-фуражни — 105,6%, памук — 80,8%, захарно цвекло — 91,8% и др. Реалният доход средно на едно лице, заето в селското стопанство през същата година, ще нарасне с около 30%.

Налице са и първите резултати от великата битка за изобилие, за увеличени доходи и повишено благосъстояние. Получават се средни добиви от големи площи, значително по-високи, отколкото досегашните, увеличава се с бързи темпове и в широки мащаби продукцията от животновъдството. Осъществява се по-рационална организация на труда и производството, по-добро използване на производителните сили. Не липсват все още и отрицателни моменти — изоставане, консерватизъм, погрешни стъпки, други слабости. Но тези слабости са единични, те не могат да попречат на могъщия подем на цялото — на милионната маса.

Изпълнението на производствените задачи, поставени пред селското стопанство, носи със себе си последни, които е трудно да се надценят. Селското стопанство преодолява своята относителна изостаналост по отношение на промишлеността, в народното стопанство се поставя в пропорции, при които социалистическото селско стопанство се поставя в положение да задоволява непрекъснато нарастващите разностранни потребности от селскостопански произведения — за лично потребление на населението, суровини за индустрията, продукция за износ и пр. Изпълнението на задачите ще предизвика рендом с това и твърде съществени промени в материалното и културното положение на трудещите се — както на тези в селското стопанство, така и на всички останали. За селското население това ще означава удвояване и утрояване на доходите му, повишена способност, увеличена покупателна способност, по-добре задоволен материални и духовни нужди (при значително облекчаване на труда, повече свободно време за почивка и културно развитие). Потребителите на селскостопански произведения ще могат да получават тези продукти на по-ниски цени, съобразно понижаваната себестойност на продукцията, което ще повишава

тация и по пътя на социалистическото строителство да издига непрекъснато материалното и културното положение на народа. Партията и Правителството използваха финансите като мощно средство за провеждане на своята революционна политика, за упражняване натиск върху свалената от власт капиталистическа класа, за ограничаване, изтласкване и ликвидиране на капиталистическите елементи. След победата на Девети септември данъчната система на народната власт успешно служеше за подпомагане на икономическата основа на съборената от власт, но не унищожена капиталистическа класа. По отношение на трудещите се финансовата политика бе насочена към намаляване и опростяване на данъчните плащания и изграждането им върху основата на справедливия принцип за прогресивно-подходящото облагане, за съобразяване на данъците с платежните възможности на данъкоплатците.

За социалистическото строителство са необходими огромни финансови ресурси, но между източниците на тези ресурси постъпленията от населението заемат незначителен дял и все повече намаляват. Още в годините на Първата петилетка относителният дял на данъците в общата сума на приходите на държавния бюджет чувствително се намали. От 11,4% през 1949 г. той спадна на 6,5% през 1952 г. През Втората петилетка данъците съставляваха средно 6,3% от всички приходи на бюджета. По бюджета за текущата 1959 г. сумата на данъчните постъпления е само 4,6% от всички приходи. В течение на десет години относителният дял на данъците се е намалил повече от два пъти. Тенденцията на намаляване частта на данъчните постъпления в ресурсите на държавата за социалистическото строителство ще продължи и в следващите години, паралелно с предстоящото голямо нарастване на социалистическите натрупвания. Тази тенденция към намаляване на данъците от населението е правилна и тя ще доведе впоследствие до пълното им отменяване.

Натрупванията в народното стопанство всякога са били главният и решаващ източник за финансиране грандиозната програма на социалистическото строителство у нас, за осигуряване на разширеното социалистическо възпроизводство и по-нататъшното повдигане благосъстоянието на народа. Явно е, че огромното строителство, което се извършва в нашата страна, не става за сметка на ограничаване доходите на трудещите се, а се основава на преимущества, които създава социалистическата система за увеличаване и използване на натрупванията в народното стопанство. Постъпленията от народното стопанство в държавния бюджет непрекъснато растат по абсолютен и относителен размер. През 1949 г. тяхната сума се равняваше на 4 569 млн. лв., а в 1952 г. се увеличи на 12 051 млн. лв. В края на Втората петилетка, през 1957 г., постъпленията на бюджета от народното стопанство се увеличила на 14 671 млн. лв., за да достигнат през 1959 г., според утвърдения бюджет за тази година, 21 954 млн. лева. Следователно през последните десет години приходите от народното стопанство в държавния бюджет се увеличили 4,8 пъти. През същото време техният относителен дял в приходната част на бюджета се увеличи от 59,4 на 81,1%. За четирите години, през които бе изпълнена Първата петилетка, от натрупванията в народното стопанство постъпиха в държавния бюджет 30,9 млрд. лв., през Втората петилетка — 67,8 млрд. лв., а само за 1958 и 1959 г. тази сума ще възлезе на около 38 млрд. лева.

Социалистическите натрупвания в народното стопанство се привличат в държавния бюджет посредством две основни форми: данъка върху оборота и отчисленията от печалбата на предприятията. Постъпленията от тези два източника през 1949 г. възлязоха на 3 803 млн. лв., а в края на Първата петилетка — 1952 г., се увеличили на 10 255 млн. лв. Общо през Първата петилетка постъпиха 27 041 млн. лв. от данък върху оборота и отчисленията от печалбите, а през Втората петилетка — 49 765 млн. лв., или съвкупно 76 806 млн. лв. Тази сума представлява 77,8% от приходите на държавния бюджет по групата «Народно стопанство». Ръстът на постъпленията от тези два главни източника и преобладаващото място, което те заемат в държавния бюджет, е резултат на бурните темпове на икономическото развитие на страната, на ежегодното увеличаване на производството, на успехите, постигнати от социалистическите предприятия в тяхната производствена дейност и повишаването на финансовите резултати от нея.

Посочените данни характеризират коренното различие на нашата социалистическа финансова система от капиталистическата. Структурните изменения, които настъпиха в приходната част на държавния бюджет, и непрекъснатото увеличение на приходите от държавния бюджет, и непрекъснатото увеличение на новите закономерности в разпределението на националния доход при социализма. При капитализма националният доход в по-голямата си част се присвоява от капиталистическата класа, а използването се за капиталистическо натрупване и за обогатяване и паразитно съществуване на буржоазията. Социализмът е изграден върху обществената собственост на средствата за производство. Националният доход принадлежи на трудещите се и се разпределя съобразно техните интереси. Главната роля в разпределението е необходимо националният доход да се разпределя така, че да се осигури по-нататъшното развитие на производителните сили и непрекъснатото повишаване на материалния и културния равнище на трудещите се. За тази цел националният доход равномерно се разпределя както за удовлетворяване на личните потребности на населението, така и за обезпечаване на необходимите средства за разширено възпроизводство.

Една от основните функции на финансовата система е нейното участие в процеса на разпределението и преразпределението на националния доход. Главната роля в разпределението на националния доход принадлежи на държавния бюджет, който е централизираният фонд от парични средства на социалистическата държава да привлича чрез бюджета по-големите ресурси. Социалистическият обществен строй създава неограничени възможности за непрекъснат растеж на производителните сили и на тази основа — за увеличаване на обществените продукти и нарастване на националния доход. Непрекъснатият подем на нашето стопанство осигури и бързото нарастване на националния доход. В сравнение с 1939 г. националният доход се увеличи през 1957 г. 2,3 пъти, а през настоящата година се предвижда да бъде увеличен още 3,3 пъти.

Ресурсите на финансовата система и по-специално приходите на държавния бюджет зависят от ръста на националния доход. От своя страна разпределението на средствата, разпределението на паричните ресурси оказват решително въздействие върху целия процес на общественото възпроиз-

изводство, върху цялото развитие на обществото. Насочването на ресурсите в една или друга област на народното стопанство или на обществения живот означава, че този участък получава част от националния доход. По такъв начин финансовата система съдейства за развитието на народното стопанство и за цялостното и хармонично изграждане на социалистическото общество.

Принципно различие между капиталистическата и социалистическата финансова система ярко проличава и в направлението на разходите по държавния бюджет. Българските буржоазни правителства изразходваха ограбените от народа средства за поддържане на своя военно-полицейски и бюрократично-паразитен апарат, за подтисничество и насилие върху трудещите се маси. Повеќе от една трета от всички разходи отиваха за нуждите на Министерството на войната. Значителна част от бюджетните приходи се употребяваха за погасяване на грабителските външни и вътрешни злими. Доколкото се предвиждаха известни средства за стопански цели, те служеха за обогатяване и укрепване на капиталистическата класа. Мизерно малки по своите размери бяха средствата, предназначени за социални и културни цели.

За разлика от капиталистическия бюджет, при народната власт преобладаващо място в държавния бюджет заемат кредитите за финансиране на развитието на народното стопанство и социално-културните мероприятия.

През Първата петилетка общият обем на разходите по държавния бюджет се увеличи от 6527 млн. лв. през 1949 г. на 14 327 млн. лв. през 1952 г., за да достигнат върха на Втората петилетка до 18 849 млн. лв., а по бюджета за тази година се предвиждат в размер на около 27 млрд. лева.

В съответствие с порасналите възможности на държавния бюджет разходите за финансиране на народното стопанство показват ежегодно голямо увеличение. От 2 546 млн. лв. през 1949 г. те достигат 17 500 млн. лв. през 1959 г., или се увеличават почти 7 пъти, а относителният им дял нараства от 39 на 65%. През годините на Първата петилетка в народното стопанство са вложени от средствата на бюджета 19 921 млн. лв., през Втората петилетка — близо два и половина пъти повече, или общо през двете петилетки — 67,6 млрд. лв. Само за двете години от Третата петилетка — 1958 и 1959 г., разходите на бюджета за народното стопанство съставляват 29 138 млн. лв.

Решаващо значение за непрекъснатия подем на общественото производство и растежа на националния доход има нарастването на основните производствени фондове в народното стопанство. Затова, в съответствие с програмата за индустриализация на страната и планомерното развитие на всички производствени отрасли, народната власт заделя значителни средства за капитални вложения. Основният дял от капиталните вложения се насочва за развитието на промишлеността и преди всичко на отраслите, произвеждащи средства за производство.

Обемът на лимитните капитални вложения през Първата петилетка възлезе на 11 208 млн. лв., а през Втората петилетка — на 20 065 млн. лв. През Първата петилетка 82%, а през Втората — 86% от капиталните вложения са осъществени в производствените отрасли на народното стопанство, а останалата част е употребена за културно-битово и друго строителство. В промишлеността през Първата петилетка

са направени капитални вложения за 5514 млн. лв., а през Втората — за 11 032 млн. лв. През Втората петилетка 89% от капиталните вложения в промишлеността, или над два пъти повече в сравнение с капиталните вложения, направени през Първата петилетка, бяха насочени главно за развитието на тежката промишленост. В електроизграждането и каменовъгленимата промишленост през Втората петилетка бяха направени съответно 1,7 и 4,8 пъти повече капитални вложения в сравнение с Първата петилетка. Значителни капитални вложения се осъществяват и в селското стопанство, чийто размер за периода 1953—1957 г. е два пъти по-голям от този през Първата петилетка. Преобладаващата част от капиталните вложения се финансира за сметка на държавния бюджет. Така например над 60% от обема на лимитните капитални вложения за 1958—1959 г. се покриват с бюджетни средства. Набелязано е през периода 1958—1962 г. капиталните вложения да надхвърлят 37 млрд. лв., или значително повече, отколкото през двете петилетки, взети заедно.

Капиталните вложения съставляват основната част от фонда на натрупването в разпределението на националния доход. Увеличаването на натрупването означава нарастване на основните производствени фондове, което е едно от главните условия за ускоряване темповете на социалистическото разширено възпроизводство. Следователно правилното разпределение на националния доход на фонд «Натрупване» и фонд «Изтощение» има първостепенно значение за осъществяването на икономическия скок в развитието на нашата страна. С оглед на това предвижда се в следващия период фондът на натрупването да се увеличи до 27—30% от националния доход срещу 18,7% през 1958 г. Това ще осигури нов мощен подем на производителните сили, което от своя страна ще съдейства за увеличаване сумата на националния доход. На тази основа фондът на потребените средства ще се увеличи в абсолютен размер около два и половина пъти, въпреки относителното му намаление.

В доклада на др. Тодор Живков пред Народното събрание са определени насоките, темповете и мащабите на развитието на промишлеността през периода 1959—1965 г. Общият обем на промишленото производство през 1962 г. ще се увеличи около два пъти, а през 1965 г. — около 3—4 пъти в сравнение с 1957 г. Предвижда се голям ръст в областта на металургията и машиностроенето. Производството на черни и цветни метали ще се увеличи значително. Продукцията на машиностроителната и металлообработвателната промишленост през 1962 г. ще се увеличи повече от 3 пъти в сравнение с 1957 г., а през 1965 г. — около 5 пъти. Производството на каменните въглища ще бъде около 2 пъти повече през 1962 г., отколкото през 1957 г., а през 1965 г. — към 3—4 пъти повече. Производството на електроенергия през 1962 г. ще достигне 6—7 млрд. квч., а през 1965 г. — около 10 млрд. квч. Обемът на химическото производство се очертава да нарасне около 3 пъти, а през 1965 г. — около 7 пъти в сравнение с 1957 г. Производството на леката промишленост през 1962 г. ще се увеличи над 2 пъти в сравнение с 1957 г., а през 1965 г. — над 3 пъти. Общата продукция на хранително-вкусовата промишленост през 1962 г. ще се увеличи над 2,5 пъти спрямо 1957 г. Увеличената стопанска дейност на предприятията по-висшавашата ролята на финансовата система и по линията на осигуряването им средства за развитие са необходими средства. Предвижда се собствените оборотни средства на предприятията и стопанските организации през 1959 г. да до-

стигнат 6,7 млрд. лв., като прирастът само за тази година да възлезе на 917 млн. лв. За покриване на този прираст от държавния бюджет се отделят 424 млн. лв., а разликата — за сметка на печалбата и други собствени източници на предприятията. Освен това на предприятията се предоставя банков кредит, който за 1959 г. се очертава на около 14 млрд. лв.

Финансовата система даде своя значителен принос и за социалистическото преустройство на селското стопанство. Осъществяването на политиката на Партията в областта на селското стопанство изисква значителни материални и финансови средства.

За да се подпомогне кооперирането на селското стопанство, последователно се провеждаха поощрителни мероприятия по линията на изменения в системата на държавните доставки, повишаване изкупните цени на селскостопанските произведения, опростяване вземанията на държавата от кооперираните селяни, създаване привилегии в облагането на новообразуваните ТКЗС и т. н. От 1 май 1959 г. се отмени изцяло системата на задължителните държавни доставки за всички селскостопански произведения и заплащането в натура работата на МТС и услугите на мелниците. Въведе се единна система на договорно изкупуване на необходимите за държавата селскостопански произведения, като се установиха единни държавни изкупни цени. Сега, когато социалистическото преустройство на селското стопанство е завършено и ТКЗС преминаха на по-висок етап на развитие, държавата може пряко да договорира и да получава необходимите и селскостопански произведения. От друга страна, единната система на договорно изкупуване ще даде нов тласък за ускоряване развитието на селското стопанство, ще повиши материалната заинтересованост на ТКЗС и кооператорите за увеличаване селскостопанското производство.

В своята политика по отношение изграждането на социализма на село Българската комунистическа партия се ръководи от ленинското указание, че е необходимо в селското стопанство да се внедри широко машинната техника. В съответствие с това държавата пое главната грижа за механизацията на селскостопанските работи. С държавни средства се изградиха и се извършат от бюджета МТС. В досегашното развитие на кооперативния строй МТС изиграха огромна положителна роля. Чрез тях правилно се съчетаваше самодейността на кооператорите с организационната и техническата помощ и ръководство от страна на социалистическата държава. МТС бързо се увеличили и придобиха мощна селскостопанска техника. През 1948 г. се наброяваха 71 МТС, а понастоящем техният брой е 211. За издръжката на МТС държавата е изразходвала от бюджета си 366 млн. лв. през 1952 г., а през цялата Втора петилетка — над 3,5 млрд. лв. Издръжката на МТС през 1958 и 1959 г. ще възлезе на 2 113 млн. лв.

На съвременния етап от развитието на ТКЗС напредват условията за съединяване в единно стопанство на всички елементи на селскостопанското производство, като се продават машините от МТС на ТКЗС. С това ще се укрепи собствената материално-техническа база на ТКЗС, което ще съдейства за най-рационалното използване на машините и за увеличаване на селскостопанското производство.

Със средства на държавния бюджет бе извършено значително материално-строителство. За изграждане на напонтелните системи през Първата петилетка бяха вложени 264 млн. лв., а през Втората петилетка — два пъти повече средства. За двете петилетки се изградиха общо 6241 хил. дка

полдни площи. Оценявайки голямото значение на поливането, за увеличаване на добивите, Партията постави задачата през следващите години изграждането и усвояването на полдни площи, значително да се увеличи общият размер на поливаните площи през 1962 г. ще достигне 10 млн. дка. Общият размер на поливаните площи през 1962 г. ще достигне 10 млн. дка. През 1965 г. — 20 млн. дка. Тази задача вече успешно се изпълнява. През настоящата година са подготвени за напояване повече от 1,5 млн. дка нови площи, които до края на годината ще се увеличат на 2 млн. дка. Партията предвижда в своята програма за индустриализация на страната, Партията предвижда създаването на такива заводи и предприятия, които да осигурят селското стопанство с необходимата му промишлена продукция. Така например бяха създадени мощности за производство на минерални торове, което позволи постепенно да се увеличава употребата на изкуствени торове. Въпросът за наторяването обаче досега още не е окончателно решен. За да се осигурят достатъчни количества, набелязано е производството на минерални торове да се увеличи през 1962 г. на около 1 млн. т. а през 1965 г. — на повече от 1,6 млн. т.

Държавата организира и издържа от своя бюджет редица учреждения и предприятия, които подпомагат развитието на селското стопанство, а също така изразходва значителни суми за поощряване производството на сортови семена, за борба с ерозията и т. н.

Държавата дейно подпомага развитието на ТКЗС и посредством отпускането на дългосрочни заеми. Благодарение на тези заеми основните фондове на ТКЗС ежегодно се увеличават. През Първата петилетка капиталните вложения на ТКЗС са финансирани с 480 млн. лв. банков кредит, а през Втората петилетка — с 1 321 млн. лв. За двете години на Третата петилетка — 1958 и 1959 (план), тази сума ще възлезе на 913 млн. лв.

В съответствие с ръста на социалистическото строителство у нас като обективно необходим процес се явява и непрекъснатото увеличаване на разходите на държавата за финансиране на социално-културните мероприятия. Тяхната сума през двете петилетки достигна общо 18 555 млн. лв., което съставлява средно 22,8% от всички разходи на бюджета. За първите две години на Третата петилетка разходите за социално-културни мероприятия са около 10,5 млрд. лева. Тези разходи представляват по същество онази част от съвкупния обществен продукт, която според тя се възлага на около 10,5 млрд. лева. Тази част от продукта, която според тя се възлага на около 10,5 млрд. лева, според тя се възлага на около 10,5 млрд. лева. Тази част от продукта, която според тя се възлага на около 10,5 млрд. лева, според тя се възлага на около 10,5 млрд. лева.

Основно място в разходите за социално-културни мероприятия заемат финансирането на просветното дело.

Генералният Ленин казваше: «Трудещите се стремят към знанието, защото им е необходимо за победата. Девет десети от трудещите се маси разбраха, че знанието е оръжие в тяхната борба за освобождение, че техните неуспехи се обясняват с недостиг на образование и че сега, от самите тях зависи да направят просветата действително достъпна за всички».

дата за знание е отличителна черта на нашия народ. Нашето просветно дело носи положителни традиции от миналото. В условията на народната власт то достигна висок подем. Просветата стана достъпна за работниците и селяните. В резултат на това се подготвиха многочислени кадри от висококвалифицирани специалисти за всички области на социалистическото стопанство и култура, създаде се истинска народна интелигенция. Повишава се културно-техническото равнище на трудещите се от града и селото.

Сега във всички видове учебни заведения се учат около 1,3 млн. души. През 1958 г. в народното стопанство бяха заети около 205 хил. специалисти с висше и средно образование. Само през годините на Втората петилетка бяха подготвени над 50 хил. специалисти за промишлеността и над 30 хил. за селското стопанство, две трети от които трактористи и комбайнери. През учебната 1959/1960 г. в общообразователните училища ще се учат около 1,2 млн. ученици, в професионалните училища — 110 хил., във висшите учебни заведения — 46 хил. и т. н.

Безспорни и признати са нашите успехи в просветното дело. Социалистическа България стои на едно от първите места в света по процента на завършващите средно и висше образование. В тази насока ние ще вървим още по-напред. За по-нататъшното усъвършенстване на образованието в НРБ ще изиграе особено голяма роля новият закон за по-тясна връзка на училището с живота и за по-нататъшното развитие на народното образование.

Непрекъснато растат и разходите на държавата за развитие на науката, изкуството и културата. Изразходваните за тази цел средства от бюджета за времето 1953—1957 г. възлизат на 2 638 млн. лв.

Опазването на здравето на населението в нашата страна е първостепенна грижа на държавата. Правото на трудещите се да се ползват от безплатна медицинска помощ е утвърдено със закон. От държавния бюджет се отделят големи суми за издръжката и развитието на здравните заведения. За финансирането на здравната мрежа и за подпомагане на физкултурната дейност в бюджета на държавата за 1959 г. са предвидени 967 млн. лв. Основен показател, който позволява да се седи за ръста на медицинското обслужване и който определя увеличаването на кредитите по държавния бюджет, е броят на леглата в здравните заведения. В края на Първата петилетка в сравнение с 1948 г. броят на леглата в здравните заведения се увеличи 1,9 пъти, а в сравнение с 1939 г. — 3,4 пъти. В края на 1957 г. броят на леглата в лечебно-профилактичните заведения достигна 39 230 срещу 30 982 в края на 1952 г.

В разходите на държавата за социално-културни мероприятия важно място заемат сумите, които се заделят за пенсията, обезщетенията, почивките, помощите и други разходи, които имат пряко отношение към подобряването на материалното и културното положение на трудещите се. Тези разходи осигуряват редица основни завоевания на трудещите се. Разходите по общественото осигуряване и социалното подпомагане, които винаги са заемали значително място в държавния бюджет, особено много се увеличиха във връзка с провеждането на мероприятията, набелязани от Априлския пленум на ЦК на БКП. Общият размер на тези разходи възлизаше през 1952 г. на 924 млн. лв., а по бюджета за текущата 1959 г. достига 2,3 млрд. лева.

Увеличението на разходите на държавата за социално-културните мероприятия ярко характеризира политиката на Партията и Правителството за подобряване материалното и културното положение на народа. Разходите, които се извършват за безплатно образование, за отпускане на стипендии, за безплатна медицинска помощ, за пенсии, обезщетения за временна нетрудоспособност, месечни добавки за деца, за осигуряване пенсията на трудещите се и много други от подобен характер, пряко или косвено увеличават реалните доходи на населението.

След Априлския пленум бяха проведени редица мероприятия за бързото повишаване реалните заплати на работниците и служителите и доходите на селяните. Повишени бяха ниските заплати, повисни се значително цените в столовете, увеличили се семейните добавки. Решен бе цялостно въпросът за пенсията на работниците, служителите и кооператорите. Успехите на социалистическото строителство и укрепването на финансовото състояние на страната позволиха да се пристъпи към последователно намаляване на цените на дребно на стоите за народно потребление. Общата сума на намаляването на цените заедно с обезценката на залежалите стоки възлиза на 7,3 млрд. лв. за периода от 1952 до 1958 г. включително. Намалването на равнището на цените означава повишаване покупателната сила на лева. При база 1952 г. = 100 покупателната сила на лева се увеличи през 1956 г. на 139,7.

В доклада на другаря Тодор Жирков са очертани перспективите за по-нататъшното подобряване на материалното и културното положение на народа. Д него се изтъква, че без да се отказваме от политиката на намаляване цените като средство за корекция на цените, за създаване правилно съотношение в цените, занаяпред повишаването на жизнения урон на народа трябва да върви главно по пътя на повишаване ниските заплати и пенсията. Предвижда се да се повиши най-ниската граница на заплатите от 400 лева, колкото е сега, на 600 лв. и да се направят някои разумни корекции в системата на заплащане на труда. Предварителните изчисления показват, че за осъществяване на тези мероприятия ще е нужна сума от около 5 млрд. лв. Съвършено ясно е, че тези средства могат да постъпят в разположение на държавата само ако трудещите се и техните ръководители изпълнят напълнените задачи за повишаване производителността на труда и снижаване себестойността на продукцията в процеса на ръското увеличаване на общественото производство.

Благодарение на непрестанните грижи на Комунистическата партия за укрепването на българските финанси и за правилната организация на финансовата система, в досегашното развитие на страната успешно бяха изпълнени задачите за мобилизиране на финансовите ресурси на държавата и насочването им за социалистическото строителство.

Досегашното развитие на народното стопанство подготви нови възможности за още по-бързо развитие, за извършване на голям икономически скок. Нашата социалистическа финансова система, която успешно изпълни своите функции в преходния период от капитализма към социализма и обезпечи необходимите ресурси за създаването на материално-техническата база на социализма, е подготвена да изпълни своите задачи и на новия етап от развитието на нашата страна. Изпълнението на новите задачи ще изисква мобилизирането и направляването чрез финансовата система на огромни парични средства. Едновременно ще настъпят и значителни изменения в

източниците на финансовите ресурси. Все по-голямо място ще заемат натрупванията в народното стопанство, които в недалечно бъдеще ще станат единственият източник за обезпечаване разширеното социалистическо производство и систематическото повишаване жизнения уровень на населението. Във връзка с това ще настъпят изменения във формите и методите на разпределение и преразпределение на националния доход, а следователно и във функциите на финансовата система. Още повече ще се повиши ролята на финансите в увеличаването на икономическата ефективност от стопанската дейност, в разкриването на вътрешностопанските резерви. Това изисква по-широко да се прилага и същевременно да се усъвършенствува методът на стопанската сметка. Финансовите органи и кредитните институти трябва да засилят своята икономическа работа, за да оказват по-активно въздействие върху разкриването на резервите в стопанските отрасли, да съдействуват за икономичното разходване на материалните и парични ресурси, за съкращаване разходите на единица продукция и за намаляване издръжката на обръщението. С това те ще съдействуват за увеличаване на натрупванията в народното стопанство. В резолюцията на XXI конгрес на КПСС по доклада на другаря Н. С. Хрущов се подчертава необходимостта «да се организира всенароден поход против всякакво проявление на безстопанственост, разточителство, немарливо отношение към народното имущество, да се повиши отговорността на ръководителите за подобряване на всички качествени показатели при дейността на предприятията, строежите, особено за снижение себестойността и повишаване качеството на продукцията».

Българската комунистическа партия винаги правилно е оценявала значението на финансите като най-важен инструмент за планомерно разпределение и преразпределение на националния доход, като важно средство за контрол върху целесъобразното използване на ресурсите на страната в интерес на социалистическото строителство. «Без централизирано финансиране, без най-строга всенародна отчетност и контрол в производството и разпределението на продуктите и средствата е невъзможно правилно да се води стопанството»¹.

Като постави лозунга за изпълнение на Третата петилетка в съкратени срокове и поведе народа по пътя на ускореното социалистическо строителство, Партията ясно определи и мястото на финансовата система и нейните задачи. Новото устройство на държавния апарат и на ръководството на народното стопанство трябва значително да допринесе за подобряване използването на материалните и финансови ресурси на държавата, за повишаване рентабилността на предприятията и вътрешностопанските натрупвания. Във връзка с това трябва по-нататък да се подобри системата на финансирането и отчетността, да се разшири и укрепят методът на стопанската сметка, да се ускори обръщаемостта на оборотните средства, да се повиши ролята на контрола чрез лева и т. н.

¹ Тодор Живков, «За ускоряване развитието на народното стопанство, за подобряване материалното и културното положение на народа и за преустройството на държавното и стопанското ръководство — стр. 43».

Поставената задача за осъществяване на икономически скок в развитието на страната се възприе от трудещите се с голям ентузиазъм. Политиката на Партията за изпълнение на петилетката в съкратени срокове се превърна в могъща материална сила.

Гаранция за изпълнението на грандиозната програма за бурен икономически разцвет на нашата страна през следващите години се явява мъдрата политика на Комунистическата партия, все по-широко разгръщаната се творческа енергия на трудещите се, постоянната, непрекъсната увеличаване се помощ на Съветския съюз и сътрудничеството с другите социалистически страни.

Постигнатите досега успехи в социалистическото строителство, възникват, крепка увереност в пълната победа на нашето право дело — социализма и комунизма.

чл.-кор. ЖАК НАТАН

РАЗВИТИЕТО НА ИКОНОМИЧЕСКАТА НАУКА СЛЕД ДЕВЕТИ СЕПТЕМВРИ 1944 Г.

Историческата победа на Деветосептемврийското народно въоръжено въстание, която ликвидира господството на фашизма и капитализма и откри пътя за строителството на социализма, създаде условия за победата на марксистко-ленинската наука, в това число и на марксистко-ленинската икономическа наука.

Още до победата на Девети септември 1944 г., при условията на монархо-фашистката диктатура, марксистко-ленинската идеология беше пуснала дълбоки корени сред трудещите се, както и сред част от народната интелигенция. Не малък дял в борбата за извоюването на победата над фашизма и капитализма имаше работата на идеологическия фронт. Българската комунистическа партия винаги е отдавала първостепенно значение на този участък на класовата борба и в най-мрачните години на фашизма под ръководството на Партията израснаха кадри, които с перо и меч водиха ожесточена борба за внедряването на марксистко-ленинските идеи сред работническата класа, трудещите се селяни и народната интелигенция.

Един от най-важните участъци на идеологическия фронт беше икономическата наука. В тази област буржоазно-фашистките идеолози се стараеха да насаждат теории, с които целяха да вълхват вяра в непоколебимостта и вечността на капиталистическото господство.

Българските марксисти, въоръжени с непобедимото оръжие на марксизма-ленинизма, в борба с буржоазните икономисти и социолози, анализирайки конкретната българска действителност, разкриха закономерностите, които показваха, че единствен правилен път за нашата страна е събарянето на капитализма и фашизма и установяването на нова, народна власт.

Спасителната програма на Отечествения фронт, изработена под ръководството на вождя и учителя на българския народ Георги Димитров, представлява от себе си не само биеща платформа за изход от създаденото по вина на фашистките управници положение, но и документ, в който е даден научен анализ на икономиката на страната, на резултатите от икономическото господство на немските империалисти и икономическа платформа за изход от тежкото положение, в което се намираха страната и българският народ.

Българските марксисти Г. Димитров и В. Коларов в произведенията си, публикувани до Девети септември 1944 г., дават дълбок марксистко-ленински анализ на характера на икономическото развитие на България в условията на капитализма.¹

¹ Георги Димитров, «Накъде върви България», Избрани произведения, том I, изд. на БКП, 1954 г.

Развитието на икономическата наука след Девети септември 1944 г.

77

От анализите, направени от Георги Димитров и Васил Коларов, както и от партийните решения за характера на икономиката на България до Девети септември, може да се направи изводът, че България до Девети септември 1944 г. беше по характера си страна с господство на капиталистическото стопанство. Тя беше изостанала в икономическо отношение, със слаба индустрия (при това предимно лека) и неразвито селско стопанство. При това положение тя стана играчка в ръцете на германския империализъм както през време на Първата, а още повече през време на Втората световна война. България се превърна в придатък, в колония на германския империализъм. Ето защо в програмата на Отечествения фронт, изработена от Георги Димитров, е казано: «Да запази народното богатство и народния труд от чужди посегателства и да създаде условия за правилното икономическо развитие на България като свободна и независима страна.»

След установяването на народната власт пред българските марксисти стояха важни задачи. Първата и най-важна от тях беше разкриване закономерностите на нашето обществено и икономическо развитие. Трябваше да се даде характеристика на социално-икономическата същност на народната власт. Тази задача разреши Партията. В партийните решения се съдържат основните оценки за характера на станалата промяна. Така оценка представлява върхът на икономическата марксистка мисъл през този период.

Още от първите си публикации след Девети септември 1944 г. Георги Димитров обръща внимание на историческото значение на станалата промяна. Той подчертава, че това не е обикновена смяна на една власт с друга, а че на 9 септември се извърши фактически промяна на режима.

Благодарение на победата на Девети септември 1944 г. България тръгна по нов път на общественото развитие. Отрязани бяха крилете на хищническата капиталистическа гвуда и се откри пълен възможност България да се развива като свободна, независима и самостоятелна в икономическо отношение страна.

При конкретните условия на нашето развитие след Девети септември се откриха възможностите за действието на новите икономически закони на социализма. Откри се пътят за действието на закона за планомерното, пропорционално развитие на народното стопанство. Спирайки се върху действието на този закон, народната власт пристъпи към изграждането на плановата икономика в нашата страна.

Под ръководството на Г. Димитров безработен двегодишният държавен-народностопански план (1947—1948 г.). Целият народ се ангажира в активно строителство. Опровергани бяха твърденията на народните врагове, че планът при нашите условия е невъзможен, че двегодишният държавен народностопански план е нереален и фантастичен, че той е неосъществим при нашите условия.

Икономическата мисъл в България, намерила най-ярък израз в партийните документи и в изказванията на отговорните ръководители на Партията, даде отговор и на друг един важен въпрос на нашето развитие. Това е въпросът за пътищата, по които можеше да се изгради собствена национална икономика.

¹ Георги Димитров — «Програма на Отечествения фронт», пункт 10, Избрани произведения, т. I, стр. 464.

Теоретическите основи на стопанската политика на Партията бяха изложени в декларацията на ЦК на БРП (к) за стопанската политика на Партията от 28 септември 1945 г. В този документ се подчертава, че единственият път за стопанското издигане на страната и за предпазването ѝ отново да се превърне в аграрен придатък на чуждите империалисти е «във възможно най-кратък срок тя да се превърне в една модерна индустриална и земеделска цветуща страна»¹.

При това в декларацията се дава задълбочен теоретически анализ на стопанската функция на новата, народна държава, като се подчертава че действителната индустриализация на страната не може да се осъществи без активната намеса и участие на държавата.

В декларацията са разработени и въпросите, свързани с отношението между труда и капитала през преживявания период, когато частният капитал държеше в ръцете си важни командни области в икономиката на страната. Такъв беше въпросът за работническия контрол в предприятията, който имаше за цел да ограничи експлоатацията на работниците от капитала, да осигури по-висока производителност на труда и изобщо да създаде съвършено нови отношения между труда и капитала в полза на трудещите се и в интерес на развитието на народното стопанство.²

В декларацията се подчертава огромната роля на въвеждането на плановете в народното стопанство, защото «без плановете и предвидливост, днес не е възможен сериозен стопански и обществен напредък в никоя страна».

Важно място в декларацията заемат принципните положения, свързани с пътищата за преустройството на селското стопанство. В този документ е дадена теоретическата основа на единствения най-правилен път за спасението на нашето село — създаването на кооперативни земеделски стопанства.

В периода до V конгрес на БРП (к) проблемите на нашето икономическо развитие се разработват главно в партийните документи и в трудовете на Г. Димитров и В. Коларов. Прилагайки марксистко-ленинското учение към нашите конкретни условия, партийните ръководители разработиха редица основни въпроси на нашето развитие, които представляват безспорни приноси в развитието на икономическата мисъл в България. Това са въпросите за характера на станалата на Девети септември 1944 г. промяна, за отношенията между частния и държавния сектор в народното стопанство, за ролята на новата, народна държава в стопанския живот, за ролята и значението на планирането в народното стопанство, за отношенията между труда и капитала, за новата роля на труда при народната демокрация, за ролята и значението на помощта на СССР за нашето развитие, за ролята на вътрешните икономически ресурси, за пътя на нашата индустриализация и колективизацията на селското стопанство и др.

Въпросите на нашето икономическо развитие се разработваха и в страниците на партийния печат. В списание «Съвременник», а след това «Ново време» — теоретически орган на ЦК на БРП (к), бяха публикувани редица статии, които даваха теоретически анализ на някои от закономерностите на нашето развитие.

¹ Виж «Декларацията на ЦК на БРП (к) по стопанската политика на Партията», Българска комунистическа партия в резолюции и решения, т. IV. 1944—1955 г., изд. на БКП, стр. 30.

² Пак там, стр. 31.

През този период марксистите-политикономисти бяха заети главно с разпространяването и популяризирането на марксистко-ленинската политическа икономия и затова техните публикации носят предимно популяризаторски характер.

Значението на V конгрес на БРП (к) за развитието на марксистко-ленинската икономическа наука

Решенията на V конгрес на БРП (к) дадоха тласък във всички области на идеологическия фронт. Конгресът начерта не само програма за построяване основите на социализма, но и програма за решително настъпление по всички фронтове в областта на идеологията. За да се улесни делото на социалистическото строителство, трябваше да се води решителна борба с буржоазната идеология, трябваше да се постави задачата за прилагане в живота на марксистко-ленинското учение, за утвърждаване на марксистко-ленинизма като официална идеология.

Вземайки под внимание това състояние на идеологическия фронт, в резолюцията, приета от конгреса, се поставя като основна задача на идеологическия фронт борбата против всички нюанси на буржоазното влияние и на всички отклонения от правилната линия на марксистко-ленинизма.¹

На V конгрес вождът и учителят на българския народ внесе исторически си доклад, в който беше начертана програмата за построяването основите на социализма. Докладът на Г. Димитров представлява ценен принос в развитието на марксистката икономическа наука в България, а по някои въпроси са внесени нови приноси в развитието на марксистката наука изобщо.

В своя доклад пред конгреса другарят Г. Димитров даде в ново марксистко-ленинско осветление разработка на въпроса за характера на народно-демократическата власт. Този въпрос има първостепенно значение не само за марксистката наука изобщо, но специално и за икономическата наука. Г. Димитров формулирайки главните особености на народно-демократическата власт, я характеризира като особена форма на диктатурата на пролетариата.² В заключителното слово, отговаряйки на бележките, направени в разискванията по доклада, той подчерта: «Съобразно марксистко-ленинското положение съветският режим и народно-демократическият режим са две форми на една и съща власт — властта на работническата класа в съюз и начело с трудещите се от града и селото. Те са две форми на пролетарската диктатура».³

Във връзка с оценката, която се даде на характера на народно-демократичната власт, се постави и въпросът за формите на прехода от капитализма към социализма при нашите условия.

Светската помощ беше най-важният фактор за сравнително бързото изживяване на разрушенията от войната и за бързото възстановяване на народното стопанство. Помощта на СССР постави основите на нашата нова тежка социалистическа индустрия. Като резултат на възстановяването и

¹ Виж резолюции на V конгрес на БКП в сборника «БКП в резолюции и решения», т. IV, стр. 126.

² Г. Димитров. Политически отчет на ЦК на БРП (к) пред Петия конгрес на Партията, избрани съчинения, т. II, стр. 447—454.

³ Г. Димитров, пак там, стр. 516.

по-нататъшното бързо развитие на народното стопанство след Девети септември, при активната поддръжка и помощ на СССР, стана възможно на V конгрес да се разработи генералната линия на Партията за построяване основите на социализма.

Нашата Партия никога не е отричала решаващото значение на съветския опит. Опирайки се на него, използвайки го, нашата страна успешно и в къси срокове разреши редица основни задачи на социалистическото строителство. Другарят Георги Димитров от трибуната на V конгрес заяви: «От факта на общността между народнодемократическата и съветската власт в главното, в решаващото, в това, че те са власт на работническата класа в съюз и начело на трудещите се, следват много съществени изводи за необходимостта от всестранно изучаване и най-широко използване на великия опит на социалистическото строителство в Съветския съюз. И този опит, другари и другарки, съобразен с нашите условия, се явява единственият, най-добрият образец за строителство на социализма у нас, както и в другите страни на народната демокрация.»¹

В доклада пред V конгрес на Партията другарят Георги Димитров даде разрешение и на следните проблеми, имащи важно значение за развитието на икономическата мисъл у нас:

1. Въпроса за темповете на нашето развитие към социализма. Той още един път подчерта, че нашата страна трябва с ускорени темпове да се движи напред, за да ликвидира изостаналостта си и за да може в продължение на няколко петилетки да построи сградата на социалистическото общество.

С Първата петилетка се постави задачата да се построят основите на социализма. Опирайки се на успешното изпълнение на Първата петилетка, Партията по указанията на Димитров си постави за задача да построи сградата на социалистическото общество. Тази задача се изпълнява с чест от милионите строители на социализма.

2. Въпроса за ролята и значението на национализацията на едрата промишленост, банкните и търговските предприятия. Без посягане на частната капиталистическа собственост не можеше да се постави на дневен ред задачата за изграждане основите на социалистическото общество у нас. Партията, опирайки се на масите, които даваха с голям ентузиазъм труда си за укрепване на народната власт, извърши национализацията на индустрията, частните банки, външната търговия, вътрешната търговия на едро, едрата градска собственост и разреши по този начин един основен въпрос на социалистическото развитие. Собствеността от частно-капиталистическа стана обществена, основните средства за производство минаха в ръцете на народната държава, станаха обществена социалистическа собственост. И с право Г. Димитров даде на V конгрес оценка, че «Национализацията на индустрията е най-важното революционно мероприятие в стопанството, което окончателно утвърди плановете развитие на нашата страна по пътя на социализма.»²

3) На V конгрес бе разрешен още един важен въпрос на нашето икономическо развитие — този за наличните условия за строителството и победата на социализма!

¹ Димитров, пак там, стр. 517.

² Пак там, стр. 443.

4) Петият конгрес даде научна разработка на един от основните въпроси на политическата икономия на социализма — въпроса за формите на прехода на дребните селски стопанства към социализма. Нашата Партия, вървяща на учението на великия Ленин, добре разбираше, че дълго не можеше да има съжителство между социалистическите форми на стопанството в града и дребностопанските форми на село. Не може в града да се строи социализъм, а селото да остане огнище на капитализъм. Бързото развитие към социализма изискваше да се намери път за строителството и победата на социализма в българското село.

Този път не можеше да бъде друг освен колективизацията. По този път под ръководството на КПСС социализмът победи в съветското село. Политиката на БКП за изграждане социализма на село не можеше да не се съобрази с този велик исторически опит. Още повече, че той възновяваше нашите селяни още в периода до Девети септември.

Общите принципи и теоретически положения за ТКЗС като форма на колективни социалистически предприятия, водещи нашето село към социализъм, са разработени от другаря Георги Димитров. Ние не прибягнахме направо към създаване на колхоза, а се съобразихме с нашите конкретни исторически условия.

Теоретическите проблеми, свързани с характера, ролята и значението на ТКЗС и изобщо българският опит в строителството и победата на социализма на село, имат не само значение за нашата страна, но и за строителството на социализма в селското стопанство на другите народнодемократични страни. В това направление нашата Партия и лично др. Георги Димитров внесоха българския принос в съкровищницата на марксистко-ленинската теория и практика. В речта си пред VII конгрес на нашата Партия Н. С. Хрушчов каза:

«Много ценно за развитието на марксистко-ленинската теория е също така творческото разработване на проблемите на преходния период от комунистическите и работническите партии на социалистическите страни. В Европа и Азия, по-специално опитът на Българската комунистическа партия за преустройство на селското стопанство на социалистически начала.»

Формите на производственото коопериране на селското стопанство, разработени и приложени в Народна република България, са един от приносите за правилно съчетаване на общите закономерности на социалистическото преустройство на селското стопанство с конкретните условия и особености на България.¹

Ние отбелязахме само някои въпроси, разработени от V конгрес и от Г. Димитров, които имат първоствено значение за развитието на икономическата мисъл в България. Решенията на V конгрес дадоха силно напредък за развитието на икономическата наука в България. Настъпление на социализма по всички фронтове постави на дневен ред необходимостта от настъпление и на фронта на икономическата наука.

¹ Н. С. Хрушчов, Реч пред VII конгрес на Българската комунистическа партия, пак на БКП, София, 1958 г., стр. 9.

Настъпнението започна във висшите учебни заведения. Създадох се катедри по политическа икономика почти във всички висши учебни заведения и се въведе преподаването на марксистко-ленинската политическа икономика като задължителен предмет във всички висши училища. Използувайки опита на СССР в това направление, бяха изработени програми по политическа икономика за икономическите вузове и за вузовете, в които политикономията се четеше в съкратени размери.

За подготовката на кадри политикономисти и икономисти по отрасловите специалности беше създадена аспирантура, която изигра огромна роля за издигането и подготовката на нови млади кадри икономисти, научни работници. За 15-годишнината на Девети септември можем да се поздравим с наличието на няколко десетки кандидати на икономическите науки, защитили успешно кандидатските си дисертации в България, в нашите висши учебни заведения — по политикономия, по икономика на промишлеността, по икономика на търговията, по народностопанско планиране, по стопанско история и др. Огромна помощ в подготовката на кадри ни оказа Съветският съюз. Освен значителния брой научни работници, завършили висшето си образование в СССР след Девети септември, в страната на победилия социализъм защитиха успешно кандидатските си дисертации редица аспиранти.

Гласък за развитието на икономическата наука бе даден със създаването на катедри по отрасловите икономики, комплектувани с кадри, завършили в СССР, и с таква от практиката. По този път бяха поставени здравите основи за осигуряване с нови учебни програми в духа на марксистко-ленинския преподаването не само на политическата икономика, но и на всички отраслови икономически дисциплини.

Освен катедрите при висшите учебни заведения и главно в икономическите вузове за развитието на икономическата наука в България в периода след V конгрес голяма роля изигра изграждането на Икономически институт при Българската академия на науките. Още със създаването си той стана център за обсъждане и разработване на редица основни въпроси на икономическата наука.

За един период от 10 години — от V до VII конгрес на Партията се оформиха кадри от икономисти, които дадоха своя скромна принос при разработването на въпросите на теорията, издигнати от практиката, или пък си поставиха за задача да разработят някои страни на марксистко-ленинската икономическа теория при нашите условия.

За успешно разрешаване на тази задача голяма роля изиграха и продължават да играят печатните издания на БАН на висшите учебни заведения, ведомствените икономически списания и особено голяма е ролята на създаденото преди няколко години списание «Икономическа мисъл», издание на Икономическия институт при БАН.

Какви основни въпроси на икономическата наука са разработени от българските икономисти? В областта на политическата икономика на социализма и социалистическото строителство са публикувани редица трудове в страничните на списание «Ново време», «Известия на Икономическия институт при БАН», списание «Икономическа мисъл», в трудовете на трите висши икономически института, в специални сборници, издавани при юбилейни дати, и в отделни монографични издания.

В тази област за отбелязване са трудовете на член-кореспондента на БАН проф. Евгени Матеев «Избор на варианти» и «Производителността на труда при социализма и народностопанското планиране», в които дава съществени аспекти анализ на редица основни въпроси на политическата икономика на социализма и народностопанското планиране.

В областта на политическата икономика на социализма публикува редица статии и студии директорът на Икономическия институт при БАН проф. Кръстьо Добрев.

По въпросите на социалистическата политическа икономика и проблемите на народностопанското планиране работят успешно и редица по-млади икономисти. Успешно се разработват проблемите, свързани с народния по-

литически въпрос имат публикации доц. Н. Велев и др. Редица аспирантски дисертации са разработени отделни въпроси на политическата икономика на социализма и на народностопанското плани-

В областта на икономиката на селското стопанство са публикувани редица монографии. Излизайки от основните теоретически положения, разработени в партийните документи, икономистите в областта на селското стопанство дадоха теоретическа разработка на такива важни въпроси на социалистическото селско стопанство, като проблема за производител-

ността на труда в селското стопанство, на който посвети специален труд проф. Прокопи Киранов.

На проблемите, свързани с характера и организацията на трудово-кооперативните стопанства, с районирането на селското стопанство, природата на рентата в ТКЗС и по-специално със законите

за развитието на българското селско стопанство към социализма, са защитили трудовете на чл.-кореспондента на БАН главен научен секретар проф. Титко Черноколев.

Проблемите на икономиката на селското стопанство са разработени теоретически и в някои монографии. Отделни важни работи в тази област са разработени от проф. Матиков, доц. Минко Казанджиев, доц. Клодо Кандиданов, на иконом. науки Васил Тодоров и др.

В областта на икономиката на промишлеността работят успешно кадри от катедрата по същата специалност в Икономическия институт при БАН проф. Титко Черноколев.

В областта на икономиката на промишлеността работят успешно кадри от катедрата по същата специалност в Икономическия институт при БАН проф. Титко Черноколев.

В областта на икономиката на промишлеността работят успешно кадри от катедрата по същата специалност в Икономическия институт при БАН проф. Титко Черноколев.

В областта на икономиката на промишлеността работят успешно кадри от катедрата по същата специалност в Икономическия институт при БАН проф. Титко Черноколев.

В областта на икономиката на промишлеността работят успешно кадри от катедрата по същата специалност в Икономическия институт при БАН проф. Титко Черноколев.

В областта на икономиката на промишлеността работят успешно кадри от катедрата по същата специалност в Икономическия институт при БАН проф. Титко Черноколев.

В областта на икономиката на промишлеността работят успешно кадри от катедрата по същата специалност в Икономическия институт при БАН проф. Титко Черноколев.

ния и дискусии, бяха постигнати ползотворни резултати по линията на отстраняването на вредното влияние на практиката на култа към личността от икономическата наука и по този начин бе поставено началото за нови творчески разработки на основните въпроси на нашето развитие по пътя на социализма.

Значението на VII конгрес на БКП за развитието на икономическата наука

Решенията на VII конгрес на БКП дадоха нов мощен тласък за развитието на нашето стопанство по пътя на социализма и комунизма. Приетият по решение на конгреса Трети петгодишен план за развитието на народното стопанство начерта нова величествена програма на социалистическото изграждане на страната.

В отчетния доклад на ЦК на БКП, изнесен от първия секретар на ЦК другаря Тодор Живков, бе даден отговор на редица теоретически въпроси, които самата практика на социалистическото строителство постави.

При новите условия на развитието на нашата страна, когато социализмът излезе извън рамките на една страна и се превърна в световна социалистическа система, стана възможно и по-бързото развитие на социализма в България.

На VII конгрес отново бе поставен въпросът за характера на нашата народнодемократичка революция и се подчерта още веднъж нейният социалистически характер още от момента на установяването на новата, народна власт.

Теоретическото разработване на този въпрос има първостепенно значение и за разработването на основните проблеми на икономическата теория.

Такъв един въпрос е въпросът за темповете на нашето обществено-икономическо развитие. При наличието на световна социалистическа система стана възможно по-бързо да се движим към пълното изграждане на социалистическото общество. Седмият конгрес, правейки анализ на изминатия след V конгрес път, давайки оценка на нашите достижения, направи важния извод, че у нас във всички области на икономиката господствуват социалистическите производствени отношения, че у нас социализмът победи както в града, така и в селото.

«Капиталистическото стопанство у нас и в града, и в селото е вече окончателно ликвидирано. Социализмът е напълно господстваща и единствена командна сила в цялото народно стопанство. А това значи, че у нас вече е извършено социалистическото преустройство на икономиката, че е премахната завинаги експлоатацията на човек от човека, че почти няма вече нетрудови доходи.»¹

Голяма историческа победа в нашето развитие към социализма е победата на кооперативния строй на село. Анализирайки достигнатото в областта на селското стопанство през периода на Първата и Втората петилетка, в доклада на ЦК пред конгреса се дава теоретическа разработка на

¹ VII конгрес на Българската комунистическа партия, Стенографски протокол, стр. 38.

въпросите на кооперативното строителство в българското село. Още веднаж се потвърди правилността на преценката, дадена от V конгрес и от другаря Димитров за ТКЗС като единствено правилна форма при нашите условия за преустройството на нашето село на социалистически релси. «При нашите условия ТКЗС са такава производствена форма на кооперация, в която успешно се съчетават обществените с личните интереси на селяните. Поради това те привлякоха масово към себе си не само бедните и маломошните, но и средните селски стопани.»¹

В доклада на другаря Тодор Живков е разработен и въпросът за характера на рентата в ТКЗС. Излизайки от положението развито на V конгрес от другаря Георги Димитров по въпроса за национализацията на земята; в доклада на др. Тодор Живков пред VII конгрес се подчертава разликата между колхозите в СССР и ТКЗС в България. Тези разлики се състоят в това, че у нас не се национализира земята и се запази частната собственост на кооператорите върху внесената от тях земя, изразено в полувъзврат от тях рента.²

Между икономистите у нас и в СССР дълго се спореше за природата на рентата в ТКЗС — е ли тя абсолютна капиталистическа рента, получавана вследствие наличието на частна собственост върху земята?

В доклада на другаря Тодор Живков се подчертава, че рентата, получавана в ТКЗС, не може да бъде, не може да се смесва с капиталистическата абсолютна рента, която се получава вследствие монопола на частната капиталистическа собственост при условията на капитализма. «Рентата, която съществува в рамките на ТКЗС, е нова икономическа категория и не изразява отношение на експлоатация. Тя представлява само известна по-голяма част от дохода на ТКЗС, разпределен не по количеството на труда, а по количеството на внесената от кооператорите земя. В нея икономически се реализира частната трудова собственост на членовете на ТКЗС върху земята.»³

Важен теоретически въпрос, който има непосредствено отношение към икономическата наука, е въпросът за общите и специфични пътища на прехода от капитализма към социализма. Този въпрос бе вътрешно разработен в доклада на другаря Тодор Живков и в решенията на VII конгрес в светлината на решенията на Съвещанието на комунистическите и работническите партии от социалистическите страни, състояло се в Москва през 1957 г. Нашата партия винаги е признавала общите закономерности на прехода от капитализма към социализма; тя винаги е признавала международното значение на опита на СССР.

Но в същото време нашата Партия не е изпускала предвид някои своеобразности, които имат корените си в историческите и икономическите условия на развитието на отделните страни към социализма. И в този смисъл, без да се подценяват тия специфичности, VII конгрес спира вниманието си на някои особености на нашето развитие, които не отменят основните положения, залегнали в учението на марксизма-ленинизма за пътищата на прехода и всемирно историческия опит на великия СССР. Нашата Партия винаги дълбоко е съзнавала международното значение на марксизма-ленинизма.

¹ Пак там, стр. 56.

² Пак там, стр. 113.

³ Пак там, стр. 113.

низма, а по-късно и на ленинизма, била е убедена, че основните положения на марксизма-ленинизма имат сила и значение и за нашата страна, ръководила се е в своята революционна дейност от тези положения».¹

В решенията на VII конгрес се поставят по новому и някои въпроси, които имат важно значение за икономическата наука, свързани със закономерностите, съществуващи в рамките на световната социалистическа система. Такъв е въпросът за закономерностите на нашата индустриализация при наличието на световната социалистическа система, когато не е необходимо да развиваме всякакъв вид индустрия, «... а развиваме промишленост, съобразена с природните богатства, икономическите възможности и нуждите на страната ни и на социалистическия лагер».²

След VII конгрес станаха важни събития в историята на международното работническо движение. Най-крупното събитие със световно историческо значение е състоялост се XXI извънреден конгрес на КПСС, на който бе начертана величествената програма на настъпателното движение към комунизма. В доклада на Н. С. Хрущов и в решенията на конгреса се дава разрешение на някои нови теоретически проблеми на строителството на социализма и комунизма. Преживяваме епоха на гигантски двубой между силите на социализма и тези на умирающия капитализъм. Всеки изминат ден социалистическата система демонстрира превъзходството си над прогнилия капитализъм. Съветските народи под ръководството на героичната Партия на великия Ленин вървят смело и уверено напред към построяването на висшата фаза на комунизма.

При условията на развитието на социалистическите страни в периода след XXI конгрес и в светлината на историческите решения на конгреса и по-специално въз основа на теоретическите положения, съдържащи се в доклада на Н. С. Хрущов, наложи се да бъдат разработени от нашата Партия по новому редица въпроси на нашето социалистическо строителство.

Закономерностите на вътрешното развитие, както и новите положения за развитието на социалистическата система след XXI конгрес поставиха на дневен ред въпроса за още по-ускореното развитие на нашата страна по пътя на социализма и комунизма. Тази задача бе разрешена в решенията на Октомврийския и Ноемврийския пленуми на ЦК от 1958 г. и разгърната в цялата и пълнота с разрешаването на основните въпроси на нашето строителство като въпроса за темповете на нашето развитие в светлината на решенията на XXI конгрес, поставени и разработени в доклада на първия секретар на ЦК др. Тодор Живков пред I II сесия на Народното събрание.

В този документ е отделено важно място на ролята на науката и по-специално на ролята на икономическата наука в социалистическото строителство, посочени са нейните достижения, слабости и се набелязват основни задачи и мероприятия за развитието на всички области на науката.

За първи път в този исторически доклад се дава теоретическа разработка на въпроса за обективната възможност, реалност и необходимост от

¹ Пак там, стр. 111.

² Пак там, стр. 113.

ускоряване на икономическия скок у нас. И този важен въпрос на икономическата наука бе поставен и разработен в основните си линии от Партията от партийните решения и документи. В изданието на докладите на конгреса на другаря Тодор Живков е дадена марксисто-ленинска оценка на етапа, в който се намира нашето социалистическо общество и се поставя пред нас задачата да завършим строителството на социалистическата система, да доизградим материално-производствената база на социализма и да подготвим условията за прехода към висшата фаза на комунизма.

В светлината на теоретическите положения, дадени в доклада на Н. С. Хрущов, съобразно с нашите условия и степента на нашето развитие, този документ е разработен и въпросът за развитието на нашето строителство е разработен и въпросът за развитието на икономическата наука е разработен и въпросът за развитието на всички тия събития и на решенията на партийните конгреси и пленуми са мобилизирани и усилията на българските икономисти.

Новите научно-изследователски планове на научните колективи от икономическите вузове, от ведомствените учреждения, както и плановете за научно-изследователската работа на Икономическия институт при БАН са обмислени с лице към разрешаването на актуалните живототренущи въпроси на нашето социалистическо развитие. Особени грижи се полагат за свързването на науката с практиката, със самия живот. Вземат се сериозни мерки за използване опита на съветските икономисти и на икономистите от другите социалистически страни. За тази цел се организират мероприятия, които ще засилят международните връзки на икономистите от вузовете и Икономическия институт при БАН. Немалка група икономисти са включени в различните комисии при СИБ и участвуват в международни конференции и съвещания и по този начин, усвоявайки опита на другите страни, предават и нашия български опит на другите братски народи. Българските икономисти успешно участвуват и на международни конгреси и съвещания, свикани по линията на ЮНЕСКО, на Икономическия съвет при ООН и други, в които защитават принципите на международното сътрудничество между социалистическата и капиталистическата система.

В светлината на достигнатите успехи в областта на социалистическото строителство развитието на икономическата наука изостава от темпа на нашето движение напред към социализма и комунизма.

Най-голямата слабост на българската икономическа наука е откъснатостта ѝ от живота, от практиката на социалистическото строителство. Направените стъпки за свързване на икономическата наука с практиката на социалистическото строителство са слаби и съвсем не отговарят на бурното икономическо развитие на страната.

Тодор Живков — «За ускоряване развитието на народното стопанство, за подобряване материалното и културното положение на народа и за преустройство на държавното и стопанското ръководство» — доклад пред Третата редовна сесия на Народното събрание.

Друга слабост на българските икономисти-научни работници е неумението да планират и изпълняват комплексни научни теми. Все още се работи по занаятчийски, не се мобилизират усилията на колектива за решаването на по-крупни задачи, свързани с непосредственото изпълнение на задачите за ускореното икономическо развитие на страната.

Трета важна слабост е преобладаването на описанието, емпиризма при разработването на научните проблеми. Липсват по-крупни научни произведения, в които да се дават анализи на закономерностите на нашето развитие към социализма и комунизма. Теоретико-логическите изследвания са все още изключени.

Редица слабости има и в подготовката и издигането на младите научни кадри-икономисти. Нашите икономисти слабо владеят чужди езици и не следят отблизо развитието на икономическата наука както в социалистическите, така също и в капиталистическите страни. В борбата с буржоазната идеология и ревизионизма не се прибягва винаги към оригиналите, а се упражнява критика, като се използват извори от втора ръка. Борбата с буржоазната идеология и ревизионизма не се води с нужната политическа и партийна страст.

Могат да се изброят още много слабости, но и тези, които посочихме, показват какви важни задачи стоят пред икономическата наука в България.

Най-важната задача, задачите на задачите, е свързването на науката с живота, с практиката, разработването на научни задачи, наложени от практиката и социалистическото строителство, които имат значение за тласкане напред нашето икономическо развитие.

Набелязаните задачи по изпълнението на петилетката в съкратен срок поставят пред българските икономисти необходимостта от изследване и разработване на въпроса за действието на икономическите закони, и по-специално за действието на закона за стойността и във връзка с това за ролята и значението на цените при нашите условия. Проблемите на ценообразуването и ролята на цените в нашата социалистическа икономика са важни за решаване на редица основни въпроси, свързани с ускореното икономическо развитие.

Голямо значение за българската икономическа наука има разработването на проблемите на планирането в НРБ. Подобряването и усъвършенстването на методите на планирането при новите условия на реорганизацията на държавния апарат е важен въпрос, по който могат да бъдат полезни научните разработки на българските икономисти.

Във връзка с проблемите на планирането стоят и задачите по разработването на такива важни теоретически въпроси, свързани с практиката, като тези за баланса на народното стопанство, въпроса за разширеното социалистическо възпроизводство, проблемите, свързани с методите на изчисляване на народния доход, ефективността на капиталовложенията и др.

От първостепенно значение е разрешаването на научните задачи, свързани с техническия прогрес в нашата социалистическа промишленост, и във връзка с това въпросите на труда, методите на повишаване производителността на труда и формите на заплащането на труда.

В решенията на VII конгрес на Партията и в доклада на др. Тодор Живков пред Третата редовна сесия на Народното събрание са разработени научно и са поставени за разработване редица основни проблеми на развитието на социалистическото селско стопанство. Такива са въпросите

за преодоляването на различията между двете форми на социалистическата собственост, въпросите за заплащането на труда в ТКЗС, въпросите, свързани с премахването на рентата и пр.

Пред българските икономисти стои и задачата по разработването на проблемите на финансирането на народното стопанство, на отчетността и контрола. От особено значение е въпросът за въвеждане на механизацията в областта на планирането и отчетността.

Българските икономисти участвуват активно в работата на СИВ. Голямо значение има разработването на теоретическите проблеми, свързани с международното разделение на труда и с новите закономерности в световната система на социализма.

Победният ход на строителството на висшата фаза на комунизма в СССР поставя и пред българските икономисти задачата по разработването на редица основни въпроси на строителството на социализма и комунизма.

В теоретическата си работа българските икономисти имат дългът да издигат високо знамето на марксизма-ленинизма, да се борят решително срещу буржоазната идеология и ревизионизма, да водят борба с догматизма, за творческото приложение на марксистко-ленинското учение към нашите български условия.

Висшето икономическо образование също така се преустройва на нови начала. Свързването на обучението с практиката, с живота, дава вече своите резултати. Ние си поставяме за задача да дадем на народното стопанство високоподготвени, свързани с живата практика на социалистическото строителство икономисти-вишисти, които да бъдат член отряд в средата на социалистическата интелигенция при извършването на скока в нашето икономическо развитие, при разрешаването на големите исторически задачи, които стоят пред нашата Партия и народното ни Правителство, при решаването на задачите за осигуряване на ускорено развитие на нашата Родина по пътя на социализма и комунизма.

Славната 15-годишнина на победоносното народно антифашистко въстание на 9 септември 1944 г. ни задължава и вдъхновява към нови усилия и творчески успехи на фронта на икономическата наука.

НОВА ИКОНОМИЧЕСКА ЛИТЕРАТУРА

ФИНАНСИТЕ И СОЦИАЛИСТИЧЕСКОТО СТРОИТЕЛСТВО НА НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ. Сборник 1944—1959 година. Държавно издателство «Наука и изкуство», София, 1959 г., стр. 518. Авторски колектив под редакцията на чл.-кор. проф. Кирил Лазаров.

Петнадесетгодишнината от Деветосептемврийското народно въоръжено въстание е поводът да се издаде този сборник. Авторите, ръководни работници във финансовата система на нашата страна, са си поставили като основна задача да предадат съвременно изложение ролята на финансите в нашето социалистическо строителство, както това се изтъква в увода. Тематиката на сборника показва, че целта на авторите е била да се обхвалят въпросите за ролята на финансите главно с оглед да се популяризира тази роля сред кадрите на отделните звена на финансовата система.

При разглеждането на въпросите са обхванати сравнително подробно материалите на историческото развитие на отделните звена на финансите през изтеклите петнадесет години. В почти всички студии е отделено място за значението на финансите при изпълнението на Третата петилетка в съкратени срокове.

Студията на проф. Кирил Лазаров «Финансите на НРБ — могъщ дест за социалистическото строителство» — обхваща почти една четвърт от размера на целия труд и е посветена на общите задачи на финансите на НРБ. Тук са разглеждани въпросите: икономическото развитие на НРБ по пътя на социализма; финансовата система на НРБ и ускореното развитие на народното стопанство и задачите на финансите. Авторът отделя преди всичко значителна част от работата си за изясняване етапите в развитието на народното стопанство и политиката на Партията и Правителството през отделните етапи на социалистическото строителство в страната. Прегледът на икономическото развитие е илюстриран с богат фактически материал за възхода на отделните отрасли на народното стопанство. Във втората част на труда авторът разработва теоретически редица проблеми на финансите и финансовата политика на НРБ. В този раздел авторът излага научно-популярно марксистко-ленинската теория за финансите при социализма и тяхното растящо значение за социалистическото строителство. Разглеждана е ролята на данъците и по-специално данък оборота, въпросът за национализация на доход и неговото разпределение, както и мястото на данъците от населението при социализма. Авторът се спира специално на въпроса за единството на финансовата система, за строителното събиждане принципна на единство на финансите на НРБ. В последната част на труда, посветена на ускореното развитие на народното стопанство и задачите на финансите, са набелязани редица проблеми, които следва да бъдат разрешени от финансовите органи, за да се извърши успешно икономическият скок. Това се отнася пред всичко до финансите на околните народни съвети и до финансовия контрол.

Други две от по-големите студии са посветени на ролята на финансите в развитието на двата най-крупни отрасли на нашето народно стопанство — промишлеността и земеделието. Георги Божков — «Ролята на финансите за изграждането на социалистическата промишленост» и Гочо Момеши — «Ролята на финансите за социалистическото преустройство на селското стопанство» — си поставят за задача да изяснят приноса на финансите за развитието на социалистическото строителство в промишлеността и селското стопанство. И двете студии съдържат много материал за растежа на основните и оборотни фондове в най-големите отрасли на народното стопанство. В третия раздел: на своята студия Георги Божков изнася богат материал за ролята на бюджета като фактор за изграждането на промишлеността. Авторът поставя някои нови проблеми във връзка с разглеждането на въпроса за ролята на финансите за укрепване на стопанската сметка в промишлените предприятия. В тази част на труда се правят опит да се осветят проблемите въз основа на задачите, поставени в доклада на др. Тодор Живков.

В работата на Гочо Момеши са засегнати почти всички въпроси на финансите на селското стопанство. Той разглежда ролята на финансите, на кредита, застраховането, финансирането на машинно-тракторните станции и на финансите на ДЗС. Отделя се специално място за разглеждане задачите на селското стопанство в светлината на решенията на Октомврийския, Ноемврийския и Януарския пленуми на ЦК на БКП.

В студията на Бистра Димова и Георги Петров — «Ролята на финансите за развитието на науката, изкуството и културата в НРБ» — се изследва ролята на финансите за развитието на науката, изкуството и културата в нашата страна. На основата на подробни данни авторите правят анализ на общественото огромно културно строител-

ство през изтеклите петнадесет години. Те се спират преди всичко на коренните преобразования, извършени в резултат на победата на социализма в нашата страна, и необходимостта от бързо развитие на науката, изкуствата и културата. Приведените цифрови данни илюстрират ролята на бюджета на социалистическата държава за забележителния скок, който е извършен в областта на културата и образованието през петнадесетте години социалистическо строителство у нас.

Държавните приходи са предмет на отделна работа — «Държавните приходи в НРБ», в която авторът Д. Баждаров прави исторически разбор на развитието на приходната част на бюджета след установяването на народната власт и до последно време. Приведените таблични материали за развитието на приходите през отделните години се подлагат на анализ, за да се установят основните тенденции в развитието на приходите на държавния бюджет. Авторът разглежда подробно редица теоретически проблеми, възникнали във връзка с облагането с данък-оборот и приходите от «невоинте разлики». Някои от тези въпроси имат актуално значение за изясняване ролята на финансите при ускореното развитие на народното стопанство.

В студията на Детелин Марков — «Данъчната политика на НРБ» — намират сравнително подробно изложение етапите в развитието на данъчната политика. Авторът спира своето внимание на видовете данъци, които се събират от населението, и изяснява тяхната същност при социализма. Направени са редица препоръки за подобряване системата на облагането на селското стопанство.

В студията на И. Дацков — «Парично-кредитната система на НРБ» и на Кр. Данов — «Спестовостта в НРБ» се разглежда историческото развитие на парично-кредитната система и спестовостта в нашата страна след Девети септември. И. Дацков посвещава специално място на задачите на парично-кредитната система за осъществяване на икономически скок. В работата на Кр. Данов е направен обширен преглед и анализ на развитието и състоянието на спестовостта в нашата страна.

Д. Т.

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ СТАТЕЙ

Передова

РАСЦВЕТ НАШЕЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ ЭКОНОМИКИ ЗА 15 ЛЕТ НАРОДНОЙ ВЛАСТИ

Народная власть получила от продажных режимов буржуазной Болгарии тяжелое наследство. Страна была преимущественно аграрной, со слабо развитой промышленностью. Болгария почти не имела тяжелой промышленности. Ее сельское хозяйство было мелкотоварным, с крайне слабо развитыми производительными силами, что вырождалось в слабой продуктивности земли и чрезвычайно низкой производительности сельскохозяйственного труда. Народ тозил в нищете и бесправии. Рабочие и крестьяне подвергались самой жестокой эксплуатации.

Победоносное развитие нашей народно-демократической революции за 15 лет народной власти привело к полной и окончательной победе социализма в нашей стране. Это историческое завоевание болгарского народа было достигнуто благодаря творческому применению основных принципов марксистско-ленинского учения о строительстве социализма с учетом конкретных условий Болгарии.

Под руководством Болгарской коммунистической партии наш народ достиг огромных успехов в социалистической индустриализации страны, было завершено социалистическое переустройство сельского хозяйства, непрерывно повышается материальное благосостояние и культурный уровень трудящихся.

За исторически краткий период времени, Болгария из отсталой аграрной страны превратилась в социалистическую аграрно-индустриальную страну с крупными кооперированными и механизированными сельским хозяйством.

Достигнутые в развитии экономики страны, в науке, технике, культуре, образовании и т. д. успехи дали возможность развернуться в конце прошлого года в НР Болгарии широкому всенародному движению за выполнение Третьей пятилетки в 3—4 года. С осуществлением намеченной в докладе тов. Тодора Живкова на Третьей сессии Народного собрания программы новых темпов и масштабов расширенного вос-

производства в нашей стране за период 1959—1962—1965 гг., и осуществление всех остальных задач в их совокупности будет создана солидная материально-производственная база социализма, будет закончено построение социалистического общества и созданы необходимые предпосылки для постепенного перехода к нашей Родине к коммунизму.

Ан. Панов

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОМОЩЬ СОВЕТСКОГО СОЮЗА В СОЦИАЛИСТИЧЕСКОМ СТРОИТЕЛЬСТВЕ НР БОЛГАРИИ

В балансе достигнутых НР Болгарией за 15 лет народной власти успехов в видном месте должны быть поставлены успехи в развитии экономики страны. Одним из решающих факторов в достижении этих успехов является помощь Советского Союза. Нет ни одной отрасли нашего народного хозяйства, которая не развивалась бы под благотворным влиянием советской помощи.

Быстрое осуществление социалистической индустриализации страны достигнуто нами благодаря содействию мощной промышленности Советского Союза. По советским проектам и с советским оборудованием созданы большинство предприятий нашей тяжелой индустрии. С советской помощью были разведаны и разработаны запасы свинцово-цинковых и других руд в нашей стране. Советский Союз является главным поставщиком сырья и материалов, на которых работает наша промышленность. Он также является и нашим главным рынком по сбыту изделий отечественных промышленных предприятий.

Приведенные автором данные о промышленном развитии страны убедительно доказывают, что без помощи Советского Союза НР Болгария не могла бы достигнуть огромных исторических успехов в индустриализации страны.

Колоссальную роль сыграла советская помощь и в социалистическом переустройстве болгарского сельского хозяйства. Советский Союз является нашим главным поставщиком тракторов, комбайнов и других сельскохозяйственных машин — примерно 75% всего тракторного парка страны и около 82% зернокомбайнов были доставлены Советским Союзом. Он является и главным рынком для экспорта сельскохозяйственных произведений.

Советская помощь и советский опыт — наиболее важный фактор в развитии науки и культуры нашей страны.

Советская помощь есть то материальное выражение, лучше всего характеризующее создавшиеся между социалистическими странами отношения нового типа, где дружеское сотрудничество и братская взаимопомощь являются естественным проявлением сущности социалистической системы и общей цели — победа коммунизма.

Д. Давидов, Ив. Велев

РАЗВИТИЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НР БОЛГАРИИ И ПРЕИМУЩЕСТВЕННЫЙ И РОСТ ПРОИЗВОДСТВА СРЕДСТВ ПРОИЗВОДСТВА

За годы народной власти и под руководством Болгарской коммунистической партии была успешно решена одна из наиболее важных задач переходного периода — индустриализация страны и создание тяжелой индустрии. В 1957 г. доля промышленного производства совокупного общественного продукта достигли 58,5% против 27,2% в 1939 г.

Этот огромный успех был достигнут благодаря правильной политике Коммунистической партии в осуществлении быстрого развития промышленности и прежде всего — тяжелой промышленности. При общем увеличении промышленной продукции в 1958 г. почти в 9 раз большего в сравнении с 1939 г., производство средств производства увеличилось примерно в 18 раз, а предметов потребления — больше чем в 6 раз. Изменилось и соотношение между производством средств производства и производством средств потребления в промышленности. При соотношении между производством средств производства в промышленности (группа «А») и производством средств потребления (группа «Б») 22,6:77,4 в 1939 г. это соотношение в 1958 г. изменилось на 45,8:54,2. Более значительная относительная доля легкой промышленности объясняется крайне низкой базой, полученной народной властью в наследство от капитализма, а не низкими темпами развития тяжелой промышленности. Наоборот, удвоенное увеличение доли

производства средств производства свидетельствует об огромном прогрессе развития производительных сил страны, об успехе нашей социалистической индустриализации, о правильной политике Партии и народнодемократического государства.

Проф. Прокопи Киранов

НАШЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЕ СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО

В статье описывается развитие нашего сельского хозяйства с 9-го сентября 1944 г. до настоящего времени и рассматриваются основные вопросы, стоящие перед ним в связи с задачей осуществления экономического скачка в развитии страны в течение нескольких следующих лет.

В результате последовательно проведенной политики, кооперирования сельского хозяйства, в нашем селе полностью господствуют социалистические формы хозяйства — ТКЗХ и ГЗХ. Социализм победил как в городе так и на селе.

Автор рассматривает причины и условия, обусловившие успешное разрешение в сравнительно краткий период времени трудной задачи перехода миллионной массы мелких товаропроизводителей на социалистический путь развития.

При огромной помощи государства, социалистические сельскохозяйственные предприятия за пятнадцать лет достигли больших успехов по линии материально-производственной базы, роста производительности труда и повышения культуры земледелия. Налицо определенный успех и в увеличении сельскохозяйственного производства. Вместе с тем подчеркивается, что достигнутое повышение продукции ТКЗХ все еще не соответствует существующим в этих хозяйствах возможностям в этом отношении.

Проведенное в конце 1953 и в начале 1959 года укрупнение ТКЗХ отмечает новый этап в развитии кооперативного сельского хозяйства. Значительно возросли экономические возможности этих хозяйств, расширилась их материально-производственная база. Окрепла социалистическая организация труда и производства. Для того, чтобы иметь возможность использовать огромные резервы сельского хозяйства, новые условия требуют и новых темпов расширенного воспроизводства.

Согласно утвержденному перспективному плану, в 1965 году сельскохозяйственная продукция должна увеличиться примерно в 4 раза в сравнении с 1957 г. Задача — большая и трудная, но все сделанное в текущем году показывает, что она будет решена успешно и в установленный срок.

Проф. Кирил Лазаров

ФИНАНСИ И СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО

По случаю 15-летия самой светлой даты в истории Болгарии — 9-го сентября 1944 г., автор рассматривает в своей статье развитие и укрепление финансов за годы народной власти. В ней рассмотрен вопрос о роли финансовой системы в распределении и перераспределении национального дохода, величина которого определяет и возможности для социалистических накоплений, большая часть которых поступает через государственный бюджет. Приведенные цифровые данные свидетельствуют о росте социалистических накоплений, в том числе и денежных средств, поступающих в бюджет. За последние десять лет доходы государственного бюджета, имеющие своим источником исключительно народное хозяйство, возросли примерно в пять раз. В статье дана подробная характеристика расходов государственного бюджета, обеспечивающих финансирование всех отраслей народного хозяйства и социально-культурных мероприятий. Непрерывное увеличение расходов на социально-культурные мероприятия за годы народной власти ярко отражают большие заботы Партии и Правительства в улучшении материального положения и культурного уровня трудящихся.

Автор рассматривает роль финансов в выполнении Третьей пятилетки в сокращенные сроки. При непрестанных заботах Партии и Правительства, используя богатый финансовый советский опыт в соответствии с конкретными условиями нашей страны, финансы Народной республики Болгарии успешно мобилизуют ресурсы страны, направляя их планомерно и ритмично на социалистическое строительство.

Проф. Жак Натан

РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ ПОСЛЕ ДЕВЯТОГО СЕНТЯБРЯ
1944 ГОДА

В статье развивается мысль о том, что после девятого сентября 1944 г. экономическая наука разрабатывается главным образом в партийных решениях и в произведенных руководителями партии.

В период до V съезда БРП (к) ее партийные руководители Георгий Димитров и Васил Коларов разработали ряд основных вопросов развития нашей страны, которые бесспорно представляют вклад в развитии экономической мысли в Болгарии.

Это вопросы о характере происшедших Девятого сентября перемен, об отношениях между частным и государственным секторами народного хозяйства, о роли нового, народного государства в экономической жизни, о роли и значении планирования в народном хозяйстве, об отношениях между трудом и капиталом, о новой роли труда в народной демократии, о роли и значении помощи СССР в развитии нашей страны, о роли внутренних экономических ресурсов, о пути индустриализации и коллективизации сельского хозяйства в Болгарии и др.

Решения V съезда БРП (к) дали сильное отражение во всех областях идеологического фронта, в том числе и в развитии экономической науки в Болгарии. Доклад Г. Димитрова на съезде представляет ценный вклад в развитии марксистской экономической науки в нашей стране, а по некоторым вопросам его тезисы являются новыми достижениями в развитии марксистской науки вообще.

Автор останавливает свое внимание на вкладах в различных областях экономической науки, сделанных болгарскими экономистами, опираясь на решения V съезда и участие в советской экономической науке. Автор подчеркивает, что большую помощь в развитии экономической науки в НР Болгарии, в ее перевооружении необходимым оружием марксизма-ленинизма нам оказали советские экономисты, разработавшие ряд проблем болгарской экономики.

Решения исторического Апрельского пленума ЦК БКП дали сильный толчок к развитию экономической науки. После Апрельского пленума наступил подъем во всех областях социалистического строительства, начался подъем и на идеологическом фронте. Новый толчок к развитию нашего хозяйства, по пути социализма и коммунизма дали решения VII съезда БКП. В докладе тов. Тодор Живкова, сделанном на этом съезде дан ответ на ряд теоретических вопросов, поставленных практикой социалистического строительства.

Автор подчеркивает важность событий, наступивших после VII съезда и прежде всего решения XXI съезда КПСС, решения Октябрьского, Ноябрьского и Январского пленумов ЦК БКП. Особое внимание уделено автором значению доклада тов. Тодора Живкова на Третьей очередной сессии Народного собрания для развития марксистской теоретической мысли и, в частности, для развития экономической науки в Болгарии.

В заключение автор отмечает, что победоносный ход строительства высшей фазы коммунизма в Советском Союзе ставит перед болгарскими экономистами задачу разработки ряда основных вопросов строительства социализма и коммунизма. Долг болгарских экономистов при этом высоко поднять в своих теоретических работах знания марксизма-ленинизма, решительно бороться с буржуазной идеологией и ревизионизмом, вести борьбу с догматизмом за творческое применение марксистско-ленинского учения к нашим болгарским условиям.

RESUMES DES ARTICLES

Editorial

L'ESSOR DE L'ECONOMIE SOCIALISTE BULGARE EN 15 ANS DE POUVOIR
POPULAIRE

L'héritage que le pouvoir populaire a reçu des régimes bourgeois corrompus qui l'ont précédé en Bulgarie était particulièrement lourd. Le pays avait une structure principalement agraire et son industrie était faiblement développée. En outre la Bulgarie ne possédait pratiquement pas d'industrie lourde. L'économie rurale du type d'une petite économie était caractérisée par un très faible développement des forces productives; qui se traduisait par un rendement peu élevé de la terre et une très basse productivité du travail rural. Le peuple souffrait de l'injustice de ses dirigeants et était plongé dans la misère. Les ouvriers et les paysans de leur côté étaient soumis à la plus implacable exploitation.

L'essor que la révolution démocratique a imprimé au pays au cours des 15 ans de pouvoir populaire a eu pour conséquence la victoire totale et définitive du socialisme en Bulgarie. Cette victoire historique du peuple bulgare a pu être réalisée grâce à l'application constructive des principes fondamentaux de la doctrine marxiste-léniniste touchant l'édification du socialisme dans les conditions spécifiques existantes en Bulgarie.

Sous la direction du Parti communiste le peuple a obtenu d'immenses succès dans l'industrialisation socialiste du pays, a achevé la transformation socialiste de son économie rurale et élevé constamment le niveau culturel et le bien-être matériel des travailleurs.

La Bulgarie, dans une période historiquement courte, s'est transformée, et d'un pays agraire arriéré est devenue un pays industriel et agraire avec une économie importante rurale mécanisée et coopérée.

Les succès obtenus dans le domaine économique, scientifique, technique, culturel et dans l'enseignement ont permis à la fin de l'année passée de déployer une action nationale de grande envergure pour l'accomplissement du troisième quinquennat avant les délais prévus en 3 à 4 ans. L'exécution du programme présenté par le camarade Todor Jivkov à la troisième session du Sobranie qui comprend de nouveaux rythmes et un échelon plus élevé de la reproduction élargie pour la période allant de 1959—1962—1965, ainsi que l'accomplissement de toutes les autres tâches, va contribuer à la création de biens d'équipement—d'une base matérielle du socialisme. On achèvera ainsi l'édification de la société socialiste et on va créer des conditions préliminaires en vue du passage graduel du pays au communisme.

An. Panov

L'AIDE ECONOMIQUE DE L'UNION SOVIETIQUE DANS L'EDIFICATION
SOCIALISTE DE LA BULGARIE

Le bilan des succès réalisés par la République Populaire de Bulgarie pendant ces 15 ans de pouvoir populaire fait ressortir au premier plan les succès obtenus dans le domaine économique. L'auteur relève que l'un des facteurs décisifs qui a contribué à obtenir ces résultats réside dans l'aide que l'Union Soviétique a accordée à notre pays au cours de cette période. Il n'existe pratiquement pas de branche économique où cette aide ne se soit fait sentir et n'ait été opérante.

L'industrialisation socialiste rapide de la Bulgarie a pu être obtenue grâce à la puissante industrie soviétique. La majeure partie de l'industrie lourde bulgare a été édifiée sur des plans conçus par des spécialistes soviétiques et avec un équipement soviétique. La prospection et la mise en valeur des réserves de minerais de plomb et de zinc a également été réalisée grâce à l'URSS. C'est de ce pays qu'ont été obtenues toutes les matières premières et les matériaux nécessaires à notre industrie. Et c'est encore l'Union Soviétique qui a constitué le marché principal où les produits de l'industrie bulgare ont été placés.

Les données sur le développement industriel fournies par l'auteur de cet article montrent très clairement que sans cette aide la Bulgarie aurait été incapable d'obtenir les succès enregistrés par son industrialisation.

Il convient de relever aussi le rôle décisif de l'Union Soviétique dans la transformation de notre économie rurale. La grande majorité des tracteurs, des moissonneuses-batteuses et de l'équipement agricole nous a été fournie par l'URSS — le parc des machines agricoles est constitué d'environ 75% de tracteurs et de 82% de moissonneuses-batteuses — de fabrication soviétique; c'est enfin le marché principal d'écoulement des produits de l'économie rurale de la Bulgarie.

L'expérience et l'assistance soviétiques ont contribué dans une très large mesure au développement de la science et de la culture de notre pays. C'est l'expression matérielle qui caractérise d'une manière éclatante les relations créées entre les pays socialistes — relations d'un nouveau type — où la collaboration amicale et l'entraide fraternelle sont une manifestation de la nature même du système socialiste et du but commun poursuivi — le triomphe du communisme.

D. Davidov

Iv. Velez

LE DÉVELOPPEMENT DE L'INDUSTRIE DANS LA RÉPUBLIQUE POPULAIRE DE BULGARIE ET L'ACCROISSEMENT PRÉFÉRENTIEL DE LA PRODUCTION DES MOYENS DE PRODUCTION

Pendant les années de pouvoir populaire sous la direction du Parti communiste bulgare un des problèmes les plus importants de la période de transition a été solutionné — l'industrialisation du pays et la création d'une industrie lourde. En 1957 le taux de la production industrielle pour l'ensemble du produit social était de 58,6% contre 27,1% en 1939.

Ce remarquable résultat a été obtenu grâce à la politique correcte du Parti communiste touchant le développement rapide de l'industrie, et plus particulièrement de l'industrie lourde. Pour un accroissement global de la production industrielle de près de 9 fois en 1958 par rapport à 1939, la production des moyens de production s'est accrue d'environ 18 fois, et pour les articles de consommation — de plus de 6 fois. Le rapport entre la production des moyens de production et la production des biens de consommation de l'industrie et de l'agriculture s'est également modifié. Le rapport entre les moyens de production dans l'industrie et la production des biens de consommation (groupe «B») a passé de 22,6 contre 77,4 en 1939 à 45,8 contre 54,2 en 1959. La part relative plus importante de l'industrie légère est due à un niveau très bas de l'industrie que le pouvoir populaire a hérité du système capitaliste, et non pas à des rythmes lents de développement de l'industrie lourde. Par contre l'accroissement du simple au double de la part revenant à la production des moyens de production témoigne de l'immense progrès réalisé dans le développement des forces de production du pays, du succès obtenu par l'industrialisation socialiste de la Bulgarie et de la justesse de la politique du Parti communiste et de l'Etat de démocratie populaire.

Prof. Pr. Kiranov

L'ÉCONOMIE RURALE SOCIALISTE BULGARE

L'auteur met en lumière le développement intervenu dans l'économie rurale depuis le 9 septembre 1944 et examine les problèmes fondamentaux qui sont rattachés à la réalisation du bond économique dans l'évolution du pays au cours des prochaines années.

Par suite de l'application successive d'une politique qui tend à la coopération de l'économie rurale, la forme d'exploitations agricoles implantées en grande majorité dans les campagnes bulgares sont les fermes coopératives (T.K.Z.S.) et les exploitations agricoles de l'Etat. Le socialisme a triomphé ainsi dans les villes et dans les campagnes.

L'auteur considère ensuite les causes qui ont permis de mener à bonne fin dans une période relativement courte ce problème délicat qui consistait à amener la grande masse des petits exploitants à adopter la voie socialiste.

En 15 ans les entreprises socialistes de l'économie rurale, grâce à l'aide considérable de l'Etat ont obtenu des résultats très importants dans le domaine de la base matérielle, des biens d'équipement, de l'accroissement de la productivité du travail et de l'amélioration des méthodes culturales agricoles. On a enregistré également de sensibles succès dans l'accroissement de la production de l'économie rurale. L'auteur relève cependant que

l'augmentation de la production obtenue dans les fermes coopératives ne correspond pas encore entièrement aux possibilités latentes des exploitations.

Le remembrement des fermes coopératives effectué à la fin de 1958 et au début de 1959 a marqué une nouvelle étape dans le développement du mouvement coopératif de l'économie rurale. Les possibilités économiques des exploitations se sont fortement accrues de ce fait et la base de production s'est élargie. L'organisation socialiste du travail et de la production s'est de son côté raffermie. Ces nouvelles conditions ont exigé de nouveaux rythmes de la reproduction élargie pour pouvoir utiliser les énormes réserves de l'économie rurale.

Les prévisions du Plan pour 1965 escomptent un accroissement de l'économie rurale de 4 fois par rapport à l'année 1957. La tâche qui reste à remplir est considérable et ardue, mais les résultats obtenus jusqu'ici permettent d'augurer qu'elle sera accomplie dans les délais prévus.

Prof. K. Lazarov

LES FINANCES ET L'ÉDIFICATION SOCIALISTE

La Bulgarie va fêter prochainement l'anniversaire des 15 ans qui se sont écoulés depuis le 9 septembre 1944. C'est une date lumineuse de son histoire. A cette occasion l'auteur considère dans son article le développement et le raffermissement des finances bulgares pendant les années de pouvoir populaire. Il y examine d'une manière très circonstanciée les fonctions du système financier dans la répartition du revenu national et sa redistribution, dont il établit l'ordre de grandeur. Il indique d'autre part les possibilités de l'accumulation socialiste laquelle dans sa majeure partie s'est effectuée par le truchement du budget de l'Etat. Il fournit des chiffres sur l'accroissement de l'accumulation socialiste qui comprennent aussi les rentrées budgétaires. Pendant cette dernière décennie les recettes du budget de l'Etat provenant exclusivement de l'économie nationale se sont accrues d'environ cinq fois. L'auteur fait en outre une caractéristique détaillée des dépenses budgétaires destinées à assurer le financement de toutes les branches de l'économie nationale et des entreprises socio-culturelles. Les sommes toujours plus importantes qui leur ont été affectées au cours des années de pouvoir populaire reflètent d'une manière très éloquente les soins que le Parti et le Gouvernement ont pris pour améliorer la situation matérielle et élever le niveau culturel des travailleurs.

L'auteur précise en outre le rôle joué par les finances dans l'accomplissement du troisième quinquennat dans des délais écourtés. Le Parti et le Gouvernement grâce à la grande expérience soviétique adaptée aux conditions spécifiques de notre pays ont réussi à mobiliser ses ressources financières qui sont dirigées harmonieusement conformément au plan vers l'édification du socialisme.

Prof. J. Nathan

L'ÉVOLUTION DE LA SCIENCE ÉCONOMIQUE DEPUIS LE 9 SEPTEMBRE 1944

Dans cet article l'auteur relève que depuis le 9 septembre 1944 la science économique a fait l'objet d'études attentives, particulièrement dans les décisions du Parti et dans les ouvrages de ses dirigeants.

Dans la période qui a précédé le Ve Congrès du parti ouvrier bulgare les chefs de ce dernier — Georgi Dimitrov et Vassil Kolarov — ont examiné toute une série de problèmes fondamentaux relatifs au développement du pays qui représentent une contribution incontestable pour l'évolution de la pensée économique en Bulgarie.

Ce sont principalement le caractère des changements intervenus après le 9 septembre qui retiennent l'attention de l'auteur touchant les rapports économiques entre le secteur privé et celui de l'Etat, le rôle du nouvel Etat populaire dans la vie économique du pays, le rôle et l'importance de la planification dans l'économie nationale, les rapports entre le travail et le capital, le nouveau rôle dévolu au travail dans les démocraties populaires, le rôle et l'importance de l'aide accordée par l'URSS, le rôle des ressources économiques intérieures, enfin il considère la voie suivie par l'industrialisation et la collectivisation de l'économie rurale.

Les décisions du Ve Congrès du Parti ouvrier bulgare ont donné une puissante impulsion qui s'exerce dans tous les domaines idéologiques, et partant, au développement de la science économique de Bulgarie. Le rapport de G. Dimitrov au Congrès constitue un apport précieux pour l'évolution de la science marxiste en Bulgarie et a même apporté dans certaines questions des éléments nouveaux pour le développement de la science marxiste en général.

L'auteur examine plus particulièrement la contribution des économistes bulgares basée sur les décisions du Ve Congrès et sur l'enseignement de la science économique soviétique. On souligne par ailleurs dans cet article que le développement de la science économique bulgare et son réarmement avec cette nouvelle arme invincible qu'est le marxisme-léninisme a été grandement facilité grâce à l'aide importante que les économistes soviétiques ont accordée par l'étude d'un certain nombre de problèmes touchant l'économie bulgare.

D'autre part, les décisions historiques du Plenum d'avril du Comité Central du Parti communiste bulgare ont exercé une puissante action sur l'évolution de la science économique. Il s'en est suivi un grand essor dans tous les domaines de l'édification socialiste, ainsi que dans le domaine idéologique.

Les décisions du VIIe Congrès du Parti communiste bulgare ont également donné une grande impulsion à l'économie bulgare dans sa voie vers le socialisme et le communisme. Le rapport du camarade Todor Jivkov tenu devant le VIIe Congrès comprend des réponses à certains problèmes théoriques que l'édification du socialisme avait posés dans la pratique.

L'auteur souligne aussi l'importance des événements intervenus après le VIIe Congrès du PCB et plus particulièrement les décisions du XXIe Congrès du Parti communiste bulgare, du VIIIe Congrès du Parti communiste bulgare, de l'URSS et des plenums d'Octobre, de Novembre et de Janvier du Parti communiste bulgare. Il accorde une grande attention au rapport du camarade Todor Jivkov à la troisième session ordinaire du Sobranie concernant le développement de la pensée théorique marxiste, et plus spécialement en ce qui concerne la science économique de Bulgarie.

Dans sa conclusion l'auteur fait remarquer que le rythme victorieux de l'édification de la phase supérieure du communisme en URSS pose également aux économistes bulgares des tâches touchant un certain nombre de problèmes fondamentaux de l'édification du socialisme et du communisme. Dans leurs études théoriques les économistes bulgares devront porter très haut le drapeau du marxisme-léninisme, lutter avec acharnement contre l'idéologie bourgeoise et le révisionnisme, s'opposer au dogmatisme pour pouvoir adapter d'une manière constructive l'enseignement marxiste-léniniste aux conditions spécifiques de la Bulgarie.

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

	стр.
Передовая — Расцвет нашей социалистической экономики за 15 лет народной власти	3
А. н. Панов — Экономическая помощь Советского Союза в социалистическом строительстве НР Болгарии	19
Д. Давидов Ив. Велев — Развитие промышленности НР Болгарии и преимущественный рост производства средств производства	29
Проф. П. р. Киранов — Наше социалистическое сельское хозяйство	49
Чл. корресп. К. Лазаров — Финансы и социалистическое строительство	63
Чл. корресп. Ж. Натан — Развитие экономической науки после Деятого сентября 1944 года	76
Новая экономическая литература	92
Краткое содержание статей на русском и французском языках	93

SOMMAIRE

ARTICLES.

Éditorial — L'essor de l'économie socialiste bulgare en 15 ans de Pouvoir populaire	3
А. н. Панов — L'aide économique de l'Union Soviétique dans l'édification socialiste de la Bulgarie	19
Д. Давидов, Ив. Велев — Le développement de l'industrie dans la République Populaire de Bulgarie et l'accroissement préférentiel de la production des moyens de production	29
Проф. П. р. Киранов — L'économie rurale socialiste bulgare	49
Проф. К. Лазаров — Les finances et l'édification socialiste	63
Проф. Ж. Натан — L'évolution de la science économique depuis le 9 Septembre 1944	76
Nouvelle littérature économique	92
Résumés des articles en langue russe et en langue française	93

ПРОДЪЛЖАВА АБОНИРАНЕТО ЗА
ЧЕТВЪРТАТА
ГОДИШНИНА НА СПИСАНИЕ

ИКОНОМИЧЕСКА МИСЪЛ

ИЗДАНИЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ
ИНСТИТУТ ПРИ БАН

В списанието се поместват статии по основните въпроси на икономическата наука и на практиката на нашето социалистическо строителство. Публикуваните материали са ценно помагало не само за научните работници, преподавателите и студентите, но и за изучаващите икономическите науки в партийните и отечественофронтовските учебни звена, за пропагандистите, докладчиците и агитаторите, за партийните и стопанските работници.

Списанието излиза в 10 книжки годишно, по 6 коли едната. Годишен абонамент 30 лева.

Пропусналите могат да се абонират направо в редакцията (чрез пощенски запис или по сметка 96 Т.215 при БНБ, Сталински район — София) на адрес: сп. „Икономическа мисъл“ — ул. Аксаков 3, София.

Цена 3 лв.

ИКОНОМИЧЕСКА МИСЪЛ

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИКОНОМИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

STAT

ИКОНОМИЧЕСКА МИСЪЛ

7

ГОД. IV

СОФИЯ

1959

СЪДЪРЖАНИЕ

СТАТИИ	стр.
Проф. Кр. Добрев — Десет години строителство на социализма в Китай	3
Ким Гван Дин — Постигания и перспективи в изграждането на социалистическата икономика в КНДР	22
ПРЕД ПЛЕНУМИТЕ НА ЦК НА БКП	
Проф. М. Герасимов, инж. Д. Русчев — Възможности за развитие на нови производства в химическата промишленост	35
С. Радев — Подобряване на тарифната система и регулиране на работната заплата в промишлеността	50
Ив. Виденов — Ролята на изучаването на потребителското търсене за съзнателното използване на икономическите закони	67
Ал. Бърлиев — Състояние и перспективи на развитието на цветната металургия у нас	81
НАУЧЕН ЖИВОТ	
Защита на дисертация	97
Кратко съдържание на статии на руски и френски език	99

Редакционна колегия

Кр. Добрев (гл. редактор), Я. Атанасов, Т. Владигеров, Д. Давидов, Пр. Киранов, К. Назаров, Евг. Матеев, Ж. Натан, Д. Тошев

Адрес на редакцията: София, ул. Аксаков 3, тел. 7-59-49

Държавна печатница „Дечо Стефанов“ — София, ул. А. Кънчев 1, пор. №. 423

Проф. КРЪСТЬО ДОБРЕВ

**ДЕСЕТ ГОДИНИ СТРОИТЕЛСТВО НА СОЦИАЛИЗМА
В КИТАИ**

Изминаха 10 години от победата на революцията в Китай и създаването на Китайската народна република като държава на работниците и селяните под ръководството на работническата класа. Тази историческа победа китайският народ извоюва, ръководен и вдъхновяван от своята героична Комунистическа партия, в дългогодишна упорита и тежка борба против господството на феодализма, империализма и бюрократичния капитал.

Десет години вече героичният и трудолюбив китайски народ под ръководството на Китайската комунистическа партия начело с великият вожд Мао-Цзе-Дун гради своята социалистическа държава, осъществява грандиозни социалистически преобразования. В китайския народ се надна една могъща сила, която стотици години е била потискана и задушавана от реакционните класи на обществото, от външни и вътрешни врагове. Китайската социалистическа революция разкъса оковите на мрака, потисничеството и робството и даде възможност на китайския народ да се изправи на крака, да разгърне своите гигантски плещи, своите творчески сили и способности и да гради с неизчерпаема енергия новото, социалистическото общество.

В продължение на 10 години китайската работническа класа, трудещите се селяни и прогресивната интелигенция извоюваха крупни победи в икономическия възход на страната, вдъхновени от които с още по-големи сили и ентузиазъм са се устремили в изграждането на социалистическото общество. Китай днес се намира в един грандиозен и величествен подем във всички области на политическия, стопански и културен живот. Китайските трудещи се са обхванати всецяло от мисълта в кратък исторически период да направят своята родина могъща индустриална държава с високо благосъстояние на народа.

Както победата на революцията, така и успехите на стопанския и културния фронт, постигнати през изтеклите 10 години по пътя на социалистическото строителство, китайският народ дължи на мъдрото и изпитано ръководство на Китайската комунистическа партия.

Китайската комунистическа партия прилага творчески марксистко-ленинското учение за закономерностите на прехода от капитализма към социализма. Като изхожда от общите закономерности на прехода от капитализма към социализма, тя разработва конкретните форми и методи на социалистическото строителство, съобразявайки се с историческите особености в икономическото и културното развитие на страната и традициите

на народа. В това отношение Китайската комунистическа партия даде своя забележителен принос в съкровищницата на марксизма-ленинизма.

В резултат на мъдрата политика на Китайската комунистическа партия, на всеотдайния труд на трудежите се от града и селото, на братската помощ на великия Съветски съюз Китай извоюва вече огромни успехи в изграждането на социализма.

След победата на революцията и установяване на диктатурата на пролетариата в Китай се осъществи един от най-важните принципи на марксизма-ленинизма за прехода от капитализма към социализма — социалистическо обобществяване на основните средства за производство чрез превръщане на капиталистическите предприятия в обществена собственост. В решаването на този кардинален въпрос за победата на социализма се прояви забележителното творчество и мъдрост на Китайската комунистическа партия. В Китай се постъпи по два различни начина при национализацията на капиталистическите предприятия. Предприятията на компрадорската буржоазия бяха безвъзмездно конфискувани, а предприятията на дорската буржоазия бяха безвъзмездно конфискувани, а предприятията на националната буржоазия се превръщат в обществена собственост чрез държавния капитализъм по пътя на откупването. Тези два начина на национализацията на капиталистическите предприятия са обусловени от различното отношение на компрадорската и националната буржоазия към Китайската революция и към заробването на Китай от чуждестранния монополистически капитал.

Компрадорската буржоазия представляваше бюрократическият, държавно-монополистическият капитализъм в Китай. Тя бе свързана тясно с монополистическия капитал на империалистическите страни и с феодализма в Китай. «Компрадорската едра буржоазия — казва др. Мао-Цзе-Дун — е класа, която непосредствено служи на капиталистите от империалистическите страни и е създадена от тях, тя е свързана с хиляди, нишки с феодализма в селото. Затова в историята на Китайската революция компрадорската едра буржоазия никога не е била движеща сила на революцията, а винаги е била враг, против който е насочена революцията».¹ Държавно-монополистическият капитал, представляван от компрадорската буржоазия, беше икономическата база на реакционната власт на гоминдановските държавници. Компрадорската буржоазия като представител на държавно-монополистическия капитал беше кръвещ враг на революцията и на китайския народ. Тя, в съюз с чуждестранния монополистически капитал, потискаше и грабеше китайския народ и предаваше националните интереси на страната. Затова трябва преди всичко да бъде ликвидирана икономическата база на тази компрадорска буржоазия, т. е. държавно-монополистическият бюрократически капитал. Непосредствено след победата на революцията бяха национализирани чрез конфискация всички капиталистически промишлени и други предприятия, принадлежащи на бюрократическия монополистически капитал. По същия начин се национализираха промишлените предприятия, принадлежащи на японските и германските

¹ Мао-Цзе-Дун — Избрани произведения, том III, стр. 133.

монополисти, които крупната компрадорска буржоазия беше присвоила след разгрома на Германия и Япония във Втората световна война.

Що се отнася до други чуждестранни предприятия (английски, френски, белгийски), то Китайската народна република не ги конфискува, даде им възможност да продължават своята дейност, като им отне всички монополни привилегии. Впоследствие капиталистите от различните страни предадоха своите предприятия на местните власти на КНР като компенсация за натрупаните се задължения от неплатени данъци и работна заплата на работниците и служителите в тези предприятия.

Така се ликвидира господството на вътрешния и външния монополистически капитал в Китай.

Тъй като в собственост на китайската крупна компрадорска буржоазия и на японските империалисти бяха главно предприятията на тежката промишленост, то почти цялата тежка промишленост беше национализирана по пътя на конфискацията. В резултат на национализацията чрез конфискация на промишлените предприятия на държавно-монополистическия бюрократически капитал в Китай се създаде държавната (общонародната) социалистическа собственост върху основните средства за производство. Така се създаде икономическата база на новата народнодемократична държава като форма на диктатурата на пролетариата.

Китайската национална буржоазия, това е средната буржоазия. Нейните интереси в борбата против чуждестранния монополистически капитал и против китайския бюрократически монополистически капитал съпаднаха с интересите на целия народ. Затова една значителна част от националната буржоазия, с изключение на най-реакционното нейно крило, което поддържаше гоминдановския режим, имаше положително отношение към революцията и вземаше участие в нея, макар и колебливо, като съюзник на пролетариата. «Във войната против японските грабители — казва др. Мао-Цзе-Дун — националната буржоазия се отличава по своята позиция не само от капитулантската група на едрите помешници и едрата буржоазия, но и от твърдоглавите измежду едрата буржоазия и сега, както и преди, е наш сравнително надежден съюзник. Затова по отношение на националната буржоазия е съвсем необходимо да водим предпазлива политика».¹

Изхождайки от тази позиция на националната буржоазия по отношение на революцията, Китайската комунистическа партия определи своето отношение към нея, към нейната собственост, към фирмите на социалистическото обобществяване на нейните предприятия. Предприятията, предимно от леката и хранителната промишленост и по-малко от тежката промишленост, принадлежащи на националната буржоазия, се национализират не по пътя на конфискацията, а по пътя на изкупването, но самото изкупване се осъществява в една своеобразна за китайските условия форма. Непосредствено след победата на революцията на предприятията на националната буржоазия беше установен работнически контрол. Наред с установяване на работническия контрол започва да се прилага държавният капитализъм като преходна форма в социалистическото преобразование на капиталистическата промишленост и търговия. Китайската комунистическа партия творчески приложи Ленинското учение за използване на методите на държав-

¹ Мао-Цзе-Дун — Избрани произведения, том III, стр. 135.

ния капитализъм за социалистическото преобразование на икономиката. Държавният капитализъм в Китай премина през три форми — нисша, средна и висша. Нисшата форма на държавния капитализъм се характеризираше с това, че държавните търговски предприятия централизирано изкупуваха и реализираха продукцията на частно-капиталистическите промишлени предприятия. По този начин държавата осъществяваше контрол над дейността на частно-капиталистическите предприятия. При средната форма на държавния капитализъм частно-капиталистическите предприятия изпълняваха поръчки на държавни организации за производство на необходима на държавата продукция, при това държавата предоставяше на частно-капиталистическите предприятия необходимите суровини и полуфабрикати за производството на един или друг вид продукция. При тази форма на държавен капитализъм държавата получаваше по-голяма възможност да контролира частно-капиталистическите предприятия и да подчини тяхната производствена дейност на общото развитие на народното стопанство по пътя на социализма. Но и при средната, както и при нисшата форма на държавния капитализъм, предприятията си оставаха частно-капиталистически, тъй като се запазва капиталистическата собственост върху основните средства за производство.

Висшата форма на държавния капитализъм се изрази в създаването на смесени държавно-частни предприятия. Първоначално смесените държавно-частни предприятия се образуваха чрез конфискация на дяловете на капиталите в едно или друго предприятие, принадлежащи на компрадорската буржоазия. Държавно-частните предприятия са тази именно форма на държавен капитализъм, чрез която се осъществява преобразуването на капиталистическите предприятия в социалистически.

Този процес на преобразуване на капиталистическата собственост в социалистическа се съпровождаше с остра класова борба. Работническата класа все повече разширяваше и задълбочаваше своя контрол над дейността на частно-капиталистическите предприятия. От друга страна, буржоазията все повече се противопоставяше на работническия контрол и саботираще мероприятията на народната власт, осъществявани чрез формите на държавния капитализъм. Започнаха да се проявяват остро класово-антагонистически противоречия между китайската национална буржоазия и работническата класа. Но тези антагонистически противоречия и изострянето на класовата борба при сложило се съотношение на класовите сили не можеха да се прелеят в гражданска война. Те предизвикаха само намесата на държавата, за да се предотвратят саботажническите действия на капиталистите. Партията вдигна масите през 1952 г. на борба против така наречените три или пет злоупотреби като израз на саботажническите действия на капиталистите, а именно — против подкупа и черната борса, криене на печалбите и неплащане на данъците, недобросъвестно изпълнение на правителствени поръчки, разхищение на суровини и материали. За да предотвратят тези саботажнически действия на капиталистите, Партията и народната власт не приложиха метода на конфискацията, а преминаха към създаване на смесени държавно-капиталистически предприятия. Държавата се обяви за собственик във всяко капиталистическо предприятие, като нейният дял от общия капитал (основен и оборотен) на предприятието се образува и определя от загубите, които тя е понесла от саботаж на капиталистите. По този начин предприятията стават смесени държавно-капита-

листически. От тези предприятия капиталистите не получават нито една печалба. Печалбата се присвоява от държавата. На капиталистите се дава 5% от техния дял на капитала в продължение на определен период от 7 години, т. е. до 1962 г. След този срок предприятията се превръщат всецяло в държавни. На капиталистите освен процентите на капитал, които те получават, се дава възможност да заемат служби или в самите предприятия, или в други държавни и стопански органи, дадена им е възможност да се чувствуват като пълноправни граждани на Китайската народна република. В решението на ЦК на ККП през ноември 1955 г. се казва: «Що се отнася до буржоазията, то ние, първо, използваме метода на откупа и прилагаме формата на държавния капитализъм, изменяме системата на капиталистическата собственост, при това с компенсация, а не безвъзмездно, постепенно, а не моментално; второ, превъзпитавайки ги, ние същевременно им предоставяме подходяща работа; трето, ние не лишаваме капиталистите от избирателни права, при което в политическо отношение по подходящ начин изтъквахме ония представители на капиталистите, които поддържат активно социалистическите преобразования и дават своя принос за това дело.»¹ По този начин националната буржоазия се приобщава към мероприятията на Комунистическата партия и правителството за изграждането на социализма. В този смисъл се осъществява превъзпитанието на националната буржоазия в духа на новия обществен строй. Това превъзпитание обаче не става без класова борба, нещо повече, то се осъществява чрез класова борба. Ярък пример за това е борбата на Комунистическата партия против десните елементи в Китай, която се започна през 1957 г.

Трябва да се каже, че капиталистите нямат право да разполагат със смесените държавно-капиталистически предприятия. С тях се разпорежда държавата, тя може, ако намери за целесъобразно, да закрие едно или друго предприятие, да го разширява, реконструира, да влага в него нови капиталовложения и т. н. Капиталистите имат право на процентите от своите дялове на капитала за определен период от време и нищо повече.

По такъв начин промишлените предприятия на националната буржоазия в Китай се национализират във формата на постепенно изкупуване чрез държавния капитализъм. Такава форма на национализация за първ път се прилага в Китай. Тя е специфична форма на социалистическо обобществяване на капиталистическите предприятия и преодоляване по този начин на антагонистичните противоречия между работническата класа и буржоазията. Това, разбира се, не е никакво връщане на капитализма в социализма, то е особена форма на революционно преобразуване на капитализма в социализъм чрез държавния капитализъм, което се осъществява от диктатурата на пролетариата. Това е творческо прилагане на ленинското учение за държавен капитализъм в специфичните условия на Китай. «Целият въпрос — както теоретически, така и практически — казваше Ленин, — се състои в това, да се намерят правилни начини как именно трябва да бъде насочено неизбежното (до известна степен и на известен срок) развитие на капитализма в руслото на държавния капитализъм, при какви условия да бъде поставено то и как да бъде осигурено превръщането в близко бъдеще на държавния капитализъм в социализъм».²

¹ Решение на ЦК ККП по вопросу о преобразовании капиталистической промышленности и торговли, стр. 9.

² В. И. Ленин — Съч., том. 32, стр. 35.

В резултат на социалистическите преобразования, извършени чрез конфискацията на предприятията на компрадорската буржоазия, на социалистическото обобществяване на предприятията на националната буржоазия чрез държавния капитализъм, на кооперирането на занаятчийските промишлени предприятия — социалистическият сектор зае господстващо положение в цялата промишленост и търговията. През 1956 г.¹ относителният дял на държавния сектор в общата промишлена продукция е бил 54,5%, на кооперативния сектор — 17,1%, на държавно-капиталистическия сектор — 27,1% на частно-капиталистическия сектор — 0,004% и на дребнотоксовия сектор (некооперирани занаятчии) — 1,2%. Общо, относителният дял на социалистическия сектор (държавен и кооперативен) от промишлената продукция съставлява 71,6%. Ако се вземе пред вид частта на държавата в смесените държавно-капиталистически промишлени предприятия, то относителният дял на социалистическия сектор в промишлената продукция ще бъде още по-голям. Частно-капиталистическият сектор може смело да се каже, че е напълно изтласкан от промишлеността.

Изводът може да бъде само един — че още в 1956 г. социалистическите производствени отношения, базиращи се на обществената (общонародна и кооперативна) собственост върху средствата за производство, са станали преобладаващи и господстващи в промишлеността.

* * *

Крупни успехи китайският народ извоюва по пътя на социалистическото преустройство на селското стопанство. Извънредно важна предпоставка, за да се премине към социалистическото преустройство на селското стопанство, беше провеждането на аграрната реформа. Аграрната реформа в Китай с. осъществи чрез конфискацията на земите, принадлежащи на помещиците, манастирите и църквите. Освен земите бяха конфискувани също така работният добитък, селскостопанският инвентар и др.

Конфискуваната земя заедно с инвентара и работния добитък се разпредели между безмотните и маломотните селяни. Обработваемата земя на помещиците се конфискува, но не се национализира, както това стана в Съветския съюз през 1917 г., а се предостави в частно владение на притежателите се селяни. Даде се право на селяните да се разпоредят с предоставените им земя като с частна собственост; те имаха право и да я продават.

С провеждането на аграрната реформа трудещите се селяни се освободиха от потисничеството и експлоатацията на феодалите. Те обаче на базата на индивидуалното дребнотоксово производство не можеха да се освободят от мизерията и от кулашката експлоатация. Пътят на китайските трудещи се селяни за избавяне от всяка експлоатация, за заможен и културен живот показа Китайската комунистическа партия — този път е Лениновият кооперативен план. «Селските маси — казва др. Мао-Цзе-Дун — хилядиците водят еднолично стопанство, при което всяко семейство, всяко домакинство образува отделна стопанска единица. Това разпокъсано

¹ Данните са взети от сборника «Развитие экономики и внешнеэкономических связей КНР» — изд. Внешторгиздат, Москва, 1959 г.

индивидуално производство представлява икономическата основа на феодалния режим, а самите селяни то обрча на вековна мизерия. Единственият начин за премахване на това положение е постепенната колективизация, а единственият път към колективизацията, както учи Ленин, минава през кооперацията».¹

Китайската комунистическа партия приложи творчески Лениновия кооперативен план, съобразявайки се с конкретните и специфични условия на страната. Наред с това тя винаги имаше пред вид опита на Съветския съюз по колективизацията на селското стопанство.

В Китай се осъществи постепенно коопериране на трудещите се селяни както в сферата на обръщането и кредита, така и в сферата на производството, като се започна от най-простите и се стигна до висшите форми на коопериране. В тази последователност на кооперирането се прояви мъдростта на Комунистическата партия да отчита историческите условия, традициите и бита на трудещите се селяни.

Производственото коопериране на трудещите се селяни в Китай се започна с организиране на бригади за трудова взаимопомощ. От началото се създаваха временни бригади, които след това прераснаха в постоянни бригади за трудова взаимопомощ. Както при временните, така и при постоянните бригади за трудова взаимопомощ се запазва частната собственост върху земята и средствата за производство. Земята се обработваше колективно, обаче реколтата се даваше на нейните собственици. Постоянните бригади за трудова взаимопомощ се отличаваха от временните бригади само по това, че в тях наред със запазването на частната собственост върху земята и средствата за производство се създаваше фонд на обществени средства за производство. Тези именно обществени средства за производство на бригадите за трудова взаимопомощ им придаваха постоянен характер и се явяваха важна предпоставка за преминаване към изграждане на селскостопански производствени кооперативи.

Бригадите за трудова взаимопомощ не могат да се характеризират като социалистическа форма на стопанство. Те обаче, доколкото в тях се прилагаше колективен труд в условията на диктатурата на пролетарията, представляваха зародишна форма на социалистическото производство.

Като социалистическа форма на стопанството се явиха селскостопанските производствени кооперативи. Съществуваха два вида селскостопански кооперативи — нисши и висши. През периода 1952—1956 г. най-разпространени бяха нисшите производствени кооперативи. Нисшите производствени кооперативи се организираха на базата на колективната обработка на земята, като се запазва частната собственост върху нея. Селяните запазват част от земята за лично ползуване. Освен земята селяните внасят в кооператива всички основни средства за производство, които кооперативът се задължаваше да изкупи в продължение на 3—5 години. Доходът, след като се заплати селскостопанският данък на държавата, се разпределя по следния начин: една част от него отива за образуване на неделения фонд и на фонда за социално-битови нужди; останалата част се разпределя между кооператорите в зависимост от количеството и качеството на вложенния в тях труд и като възнаграждение за внесената от всеки кооператор земя.

¹ Мао-Цзе-Дун — Избрани произведения, том 4, стр. 235.

Селскостопанските производствени кооперативи от висш тип се различават значително от кооперативите от нисш тип. Първо, земята в тях престава да бъде частна собственост, а се превръща в кооперативна собственост. Второ, доходите между кооператорите се разпределят изключително според количеството и качеството на вложения от тях труд. По такъв начин селскостопанските производствени кооперативи както от гледна точка на собствеността върху земята и средствата за производство, така и от гледна точка на разпределението на доходите, представляват напълно социалистическа форма на стопанство.

В резултат на огромните грижи, които Комунистическата партия и народното правителство оказаха на кооперативното движение, в началото на 1957 г. 97% от селските домакинства вече бяха кооперирани, при което в производствените кооперативи от висш тип бяха обединени 93% от всички домакинства в страната. За един кратък период от 6—7 години в Китай се осъществи пълно коопериране на селското стопанство.

Във всяка по-висока степен на кооперирането китайските трудещи се селяни са виждали все по-големи възможности за по-бързо развитие на производителните сили, за по-голямо увеличение на производството, за по-голямо подобряване на своето материално положение. Само с това може да се обясни бързото преминаване към най-висшите форми на коопериране. В стремежа си към увеличаване на производството чрез прилагане на своя труд във все по-съвършени форми на кооперирането, китайските селяни, ръководени и вдъхновявани от Комунистическата партия, стигат и до създаване на комуните.

Комуните се появиха в резултат на борбата на Комунистическата партия на идеологическия фронт за подобряване на стила в работата и за разгромя на десните елементи, които се опитаха да отклонят страната от пътя на нейното социалистическо развитие. В тази идеологическа борба трудещите се селяни окончателно отхвърлиха опитите на десните елементи да ориентират селското стопанство по пътя на капиталистическото развитие. Вкусили от първите плодове на кооперативния строй, те смело и решително заявиха, че единственият път на прогреса, на стопанския и културен възход на селото, за издигане на своето благосъстояние е пътят на социалистическото развитие на селското стопанство.

В борбата на идеологическия фронт Комунистическата партия издигна лозунга за осъществяване на голям икономически скок, за тригодишна битка на стопанския и културен фронт. Този лозунг обхвана всички трудещи се от града и селото. Във вихъра на борбата за осъществяване на голям икономически скок се родиха и комуните.

Осъществяването на икономическия скок на стопанския фронт означава за селското стопанство да се увеличи рязко селскостопанското производство и да се издигне жизненото равнище на трудещите се селяни. В предстоящите три години трябва да се увеличи силно производството, особено на зърнените и техническите култури, и да се осигури за всички достатъчно храна, облекло и жилище.

В борбата за изпълнение на тези грандиозни задачи трудещите се селяни—кооператори идват до идеята за създаване на комуната. Китайската комунистическа партия в самото начало е оценила огромното значение на комуните, насърчава кооператорите, че те са на прав път, и оглавява движението за създаването на комуните, като му дава правилна насока.

Какво собствено представляват комуните от гледна точка на своята организационна структура, собствеността върху средствата за производство и разпределението на обществения продукт?

Комуните се организират чрез обединяване на съществуващите вече селскостопански производствени кооперативи, главно в рамките на една волост.¹ Комуни могат да се организират и на територията на повече от една волост или пък в една волост могат да се създадат повече от една комуна. Това зависи от големината на волостта, от гъстотата на населението и от природните особености на района. Количеството на обработваемата земя на комуните се движи от 40 000 до 60 000 декара. Комуната «Вейсин», примерният устав на която е публикуван, обединява 27 селскостопански производствени кооператива от 4 района. Комуната обединява 9 300 домакинства с население повече от 43 000 души. Количеството на земята тук не е указано.

Комуната «Чи-Ли-Ин» обединява 6 000 домакинства с население 31 000 души. Притежава обработваема земя в размер на 59 333 декара. Комуната се дели на 5 големи бригади, всяка от които обхваща по 1 200 домакинства. Големите бригади се делят на малки бригади, броят на които е 79 с по 80 домакинства. Има и една тракторна бригада с 5 трактора и 1 камioni. Комуната «Чи-Ли-Ин» има 172 малки промишлени предприятия.

Такава е, накратко казано, организационната структура на комуната. Новото в сравнение със съществуващите дотогава производствени селскостопански кооперативи е, първо, това, че комуната включва в своята стопанска дейност всички отрасли на народното стопанство, с изключение на държавните предприятия, намиращи се на територията на комуната; второ, комуната осъществява всички социално-културни мероприятия, в това число и образователното дело на своята територия; трето, съединени са органите на властта с органите на управлението на комуната. Например волостният народен комитет е едновременно управление на комуната, а волостният партийен комитет е партийен комитет на комуната. Това са главните характерни черти в организационната структура на комуната, които я отличават от другите форми на производственото коопериране.

Що се отнася до социалната природа на комуната, трябва да се каже, че тя е кооперативно социалистическо предприятие. Собствеността в комуната е кооперативна, защото, както самите предприятия — селскостопански, промишлени и други, така и продукцията, която те създават, принадлежи на самата комуна и тя разполага с нея непосредствено. Държавата не разполага непосредствено от името на цялото общество нито с предприятията, нито с тяхната продукция. Ако на територията на комуната се намира някое общонационално предприятие, то си принадлежи на държавата и е непосредствено подчинено на държавните органи, а неговите доходи принадлежат на държавата.

Общественият продукт в комуната се разпределя по следния начин: една част от него отива за покриване на направените производствени разходи, друга — за издължаване към държавата, трета — за фонд на натрупване в комуната, четвърта — за задоволяване на колективни нужди в комуната, пета за издръжка на неработоспособните и шеста — за разпределяне.

¹ Волост — район, обединяващ от 10 до 30 села в уезда (околия) като част от уезда.

ление между членовете на комуната, участващи в производителния и общественополезен труд.

Характерното в разпределението на доходите в комуната е това, че оная част от фонда на потреблението, която отива за задоволяване на колективните нужди на членовете на комуната и за издръжка на неработоспособните, се разпределя във формата на безплатно снабдяване. А частта от фонда на потреблението, която остава за разпределение между членовете на комуната, участващи в производителния и общественополезен труд, се дели на две части — за възнаграждение според труда и за безплатно снабдяване. По такъв начин във фонда за безплатното снабдяване се включва част от доходите на членовете на комуната, участващи в производствения процес.

В комуната «Чи-Ли-Ии» във фонда за безплатното снабдяване е включено задоволяване на 16 вида потребности — облекло, храна, жилище и т. н. Някои видове безплатно снабдяване са диференцирани, а други не са диференцирани. Например за облекло на членове на семейство до 10 годишна възраст и над 55 годишна възраст се предвижда в бюджета на комуната по 15 юана¹ годишно, а на членове на семейство от 11 годишна до 55 годишна възраст — по 22 юана годишно. Що се отнася до безплатно снабдяване с храна, то членовете на комуната и техните семейства могат да се хранят в обществените столове или да получават съответното количество продукти, за да си готвят сами.

Участващите непосредствено в производството освен безплатното снабдяване, както отбелязах по-горе, се възнаграждават парично според вложения от тях труд. В комуната «Чи-Ли-Ии» са установени следните 5 разряда за месечно парично възнаграждение: първи разряд — 3 юана; втори — 2,5 юана; трети — 2 юана; четвърти — 1,5 юана и пети — 1 юан.

Погрешно ще бъде да се характеризира разпределението на общественния продукт в комуната като разпределение по принципа на уравниловката, защото само част от своя доход участващите в производството получават във формата на безплатно снабдяване. Другата част те получават като парично възнаграждение според количеството на вложения от тях труд. Относителният дял на тази именно част постоянно ще расте като израз на все по-широко осъществяване на социалистическия принцип на разпределението според труда. От друга страна, неправилно е да се вижда в безплатното снабдяване осъществяване на комунистическия принцип на разпределението според потребностите. Това безплатно снабдяване може да бъде един зародил, от който да се развие принципът на комунистическото разпределение в бъдеще, при високо развитие на производителните сили и голямо изобилие от продукти.

Така изложената организационна структура и система на разпределение на общественния продукт ще се развива и усъвършенствува, като се отстраняват някои слабости и недостатъци, допуснати в началото на създаване на комуните поради липса на опит. Осмият пленум на ЦК на ККП, състоял се на 16. VIII. 1959 г., констатира, че в резултат на постоянните грижи на Партията е била отстранена допуснатата поради липса на опит тенденция към прекалена централизация. Внасяйки подобрение в организационната структура на комуната, «било установено, че на сегашния етап

¹ Един юан по официален курс е равен на 6 лв.

съществува тристепенна система на собственост върху средствата за производство» — собственост на комуната, на голямата бригада и на малката бригада. При това собствеността на голямата бригада е основната собственост в комуната. Тази тристепенна система на собственост дава възможност да се разгръща инициативата и активността на трудещите се в производствения процес и да се осъществява принципът на стопанската сметка във всички звена на народната комуна. Осмият пленум на ЦК на ККП отбелязва също така, че са отстранени някои тенденции към уравниловка и към разточителство на обществени продукти. Това ще повиши още повече материалната заинтересованост на членовете на комуната като мощно средство за увеличаване на производителността на труда. По този начин се създава здрава основа за развитието и укрепването на комуната.

Комуната в Китай с посочената форма на разпределението е характерна за специфичните условия на живота на китайските трудещи се селяни. Едно от най-тежките наследства, което народен Китай получи от стария, помещическо-капиталистически строй, е голямата мизерия, извънредно ниското жизнено равнище на китайските трудещи се селяни в миналото. Затова пред Китайската комунистическа партия и народното правителство се постави като неотложна задача да се подобри, колкото е възможно по-бързо, животът на трудещите се селяни, бързо да се издигне тяхното равнище и тяхната култура; да се осигури за кратък срок достатъчно храна, необходимото облекло и жилище за всички. Комуната с установената форма на разпределение дава възможност още на дадения етап да се осигури гарантиран минимум на живот за всички трудещи се селяни. А с обединяването земята, средствата за производство и труда на по-рано съществуващите кооперативи в единно укрупнено социалистическо селскостопанско предприятие комуната създава условия за бурно и всестранично развитие на производителните сили като основа за по-нататъшното системно и бързо издигане на жизненото равнище и култура на трудещите се селяни.

Китайските трудещи се селяни прекрасно са разбрали тази велика идея и дълбокия смисъл на комуната и с огромен ентузиазъм се трудят за увеличаване на производството и подобряване на своите битови условия. Те са с непоколебимото убеждение, че именно чрез комуната по-скоро ще се осъществи стопански и културен възход на селото и ще се изгради социализмът. Комуната в Китай може да бъде не само най-добра форма за изграждането на социализма, но при бъдещото си развитие и усъвършенстване тя ще се превърне в основа за прехода към комунизма. В решенията на ЦК на ККП от 22 август 1958 г. за създаване на народните комуните в селата се казва, че «народната комуна ще се яви най-добра организационна форма за построяването на социализма и постепенния преход към комунизма и ще се развие като първична единица на бъдещото комунистическо общество.»¹

Социалистическото преустройство на селското стопанство и изграждането на комуната като най-висша форма на производствено коопериране в Китай осигурява вече на дадения етап бурно развитие на производителните сили и подобряване на живота на трудещите се селяни. Трябва да се каже определено, че в китайското село няма вече гладни уора, няма страх от глад, няма безперспективност, няма пауперизация и разорение на труде-

¹ Движение за създаване на народни комуните. Издателство на литературата на иностранни языци. Пекин, стр. 9.

щите се селяни. Социализмът е извел трудещите се селяни на широкия друм на стопанския и културен разцвет. Безпрецедентен факт си остава в историята това, че само за 10 години 500 милиона китайски селяни се изтригнаха от нечувана мизерия, от непрекъснато преследваща ги гладна смърт и пауперизация, от безпросветен и робски живот и се устремиха с всички сили към радостно и щастливо бъдеще.

* * *

Решаващо условие за изграждането на социализма в Китай е социалистическата индустриализация. Във всяка една страна със слабо или недостатъчно развита промишленост, и особено тежката промишленост, след победата на революцията социалистическата индустриализация е една закономерна необходимост. Що се отнася до Китай, тази необходимост изпъква с особена сила поради голямата изостаналост на страната в икономическо и индустриално отношение.

Капиталистическото развитие на Китай е било по-назад в сравнение с това в почти всички европейски социалистически страни до победата на социалистическата революция и установяване на диктатурата на пролетариата у тях. Тази изостаналост намира израз преди всичко в слаборазвитата промишленост. Особено изостанала в своето развитие е била тежката промишленост. Едно сравнение на дореволюционен Китай с царска Русия показва, че в промишлено отношение Китай е бил на значително по-ниско равнище, като се има пред вид, че Русия е била също изостанала аграрна страна. Например производството¹ на чугун на глава от населението в Русия през 1913 г. е било 30,2 кг., а в Китай през 1943 г. — 3,6 кг. Още по-ниско е равнището на производството на глава от населението на стоманата, проката, нефта. Производството на въглища на глава от населението в Русия през 1939 г. е било 208,9 кг., а в Китай през 1942 г. — 123,8 кг. Производството на глава от населението на електроенергия, цимент и памучни тъкани в Китай през 1942 г. е било също така на значително по-ниско равнище от това на Русия през 1913 г.

Поради тази изостаналост в индустриалното развитие на Китай в миналото след победата на революцията се появи голямо несъответствие между прогресивния политически строй и равнището на производителните сили в страната. След победата на Великата Октомврийска революция Ленин подчерта, че в Русия се създаде най-прогресивният политически строй в света, а икономиката на Русия е една от най-изостаналите, т. е. тя не беше адекватна на този прогресивен строй. Тази неадекватност между прогресивния политически строй и изостаналостта на икономиката в Китай след победата на революцията беше още по-голяма, отколкото в Русия и отколкото в другите европейски народнодемократични страни. Създадените нови, социалистически производствени отношения бяха предпоставка за осъществяване на бързо развитие на стопанството се осъществи с по-бързи темпове, отколкото технико-икономическото развитие на страната. Това е резултат от технико-икономическата изостаналост на страната в миналото.

¹ Данните по производството на глава от населението са взети от сборника «Развитие икономиката и външнополитическите връзки КНР»

Днес в Китай социалистическите форми на стопанството са преобладаващи и господстващи във всички отрасли на народното стопанство. Капиталистическите форми на стопанството са напълно ликвидирани. Ликвидирана е многосекторността в икономиката. Освен социалистическите (държавна и кооперативна) форми на стопанство, съществува още формата на държавен капитализъм, която е към края на своето отпадане. Това означава, че социалистическите производствени отношения, базирани се върху обществената собственост на средствата за производство, са господстващи в страната. Производителните сили обаче не са се развили до такава степен, че те да представляват материално-производствена база, съответстваща на победилите социалистически производствени отношения. Това особено ярко проличава в селското стопанство. Налице е едно своеобразно несъответствие между производствените отношения и производителните сили, при което производствените отношения са изпреварили значително развитието на производителните сили. Това временно несъответствие крие в себе си огромни сили, които ще тласнат с бързи темпове развитието на производителните сили. То ще бъде разрешено чрез разгръщането на социалистическата индустриализация и създаване на материално-производствена база на социалистическото общество.

Китайската комунистическа партия твърдо и последователно провежда марксистско-ленинска политика на индустриализация на страната, използвайки огромния опит и братската помощ на Съветския съюз и другите народнодемократични страни. Същевременно тя прилага творчески марксистско-ленинските принципи на социалистическата индустриализация, съобразявайки се с исторически създадените се конкретни външни и вътрешни условия на икономическото развитие на Китай в миналото и сега.

Генералната линия на Китайската комунистическа партия по индустриализацията на страната е: при предимствено развитие на производството на средства за производство да се осигури едновременното развитие на промишлеността и селското стопанство, тежката и леката промишленост, промишлеността от централно и местно подчинение и изграждането на крупни, средни и дребни промишлени предприятия.

Социалистическата индустриализация в Китай се осъществява в строго съответствие с изискванията на закона за предимственото развитие на производството на средства за производство в сравнение с развитието на предмет за потребление. Този закон се използва съзнателно при индустриализацията на всяка една социалистическа страна, обаче степента и силата на неговото действие е различна, в зависимост от големината на отделната страна, от размерите на природните, материалните и човешките ресурси, с които тя разполага.

Китай по големината на своята територия е втора страна (след СССР), а по броя на населението е първата страна в света. Освен това Китай притежава огромни и най-разнообразни природни богатства. Китай разполага с просторен и постоянно разширяващ се вътрешен пазар. Оттук възможността да се изградят най-крупни и изгодни за експлоатация промишлени предприятия. В Китай има възможност да се развиват всички отрасли на тежката промишленост. Това означава, че в съвременната социалистическа система след Съветския съюз Китай е втората страна, която може да изгради цялостна промишлена система, способна да задоволява цялостно вътрешните потребности на социалистическото разширено възпроизводство. При

тези условия на изграждане на единна и цялостна промишлена система за закона за предимственото развитие на производството на средства за производство в Китай се създава широк простор на действие от гледна точка на разделения на обществения труд както в мащаба на единната социалистическа система, така и вътре в страната.

Задачата за съчетаване в развитието на крупните, средните и малките предприятия е особено характерна за началния етап на социалистическата индустриализация на Китай. То осигурява бързо увеличение на продукцията и всестранно използване на вътрешните материални и трудови ресурси. Линията е такава — в началото на социалистическата индустриализация въпросът за увеличаване на количеството на промишлената продукция да се реши с помощта на средните и малките предприятия, като едновременно се изгражда с бързи темпове крупна съвременна промишленост, която в бъдеще все повече да поема върху себе си огромното производство.

Малките предприятия са предприятия с примитивни методи на производство. С изграждането на такива предприятия се решават редица важни проблеми в развитието на промишлеността. Държавата има възможност да съсредоточи средствата на бюджета за строителството на крупни и средни съвременни предприятия, като за развитието на малките предприятия се използват местните средства и трудът на населението. Особено голяма роля в строителството на малките предприятия играят комуните. Със строителството на средните и малките предприятия се използват добре разпръснатите по цялата страна в неголеми количества суровини, като крупните предприятия се изграждат на базата на големи суровинни източници. С изграждането на малките предприятия се решава и въпросът за заетостта на трудоспособното население.

Строителството и използването на малките предприятия с примитивни методи за производство е временно явление. През 1953 г. например бяха създадени десетки хиляди малки примитивни чугунодобивни пещи. Сега обаче те вече се изоставят. В решението на VIII пленум на ЦК на ККП се казва: «По-специално на металургическия фронт съвременните средни и неголеми домени пещи изместиха бързо малките занаятчийски чугунодобивни пещи, създадени през зимата миналата година в съответствие с тогавашната обстановка, при което се повиши техническото равнище на съвременните средни и неголеми домени пещи.» Условието се измениха много бързо и наложиха да се преминава от малки примитивни предприятия към съвременни средни и неголеми предприятия. По този начин пак се използват местните средства и труд за увеличаване на производството, но на базата на внедряването на техническия прогрес и използването на обществен труд. Докато преди няколко години се смяташе, че проблемът за заетостта в Китай е трудно разрешим, то сега трябва да се каже, че там не само няма безработица, но се чувства недостиг от работна сила. В тази връзка в решенията на VIII пленум на ЦК на ККП се казва, че «поради недостиг на работна сила в селата се предлага по места сами да решават въпроса за производството на стомана по примитивен метод и производството на такава стомана да не се включва в държавния план.»

Китай се индустриализира с бързи темпове благодарение на героичните усилия на китайския народ, на безкористната помощ, оказвана му от Съветския съюз, и на братското сътрудничество и взаимомощ с дру-

гите страни от световната социалистическа система. През първата петилетка (1953—1957 г.) от 697 най-крупни обекта на строителството на промишлени предприятия 156 са проектирани и строени с помощта на Съветския съюз. А всичко до сега Съветският съюз оказва помощ на Китай в строителството на 260 най-крупни промишлени предприятия.

В резултат на успешното осъществяване на социалистическата индустриализация с високи темпове нараства производството във всички отрасли на народното стопанство и особено на промишлената продукция. Общата промишлена продукция през 1957 г. се е увеличила 5,6 пъти спрямо 1949 г. и 2,3 пъти спрямо 1952 г. Средногодишният процент на прираста на промишлената продукция през годините на първата петилетка е 18%. Това доведе за кратък период до коренно изменение на пропорцията в обществения продукт между двата основни отрасли на материалното производство — промишлеността и селското стопанство.

Съотношение между промишлената и селскостопанската продукция.¹

Отрасли	в проценти		
	1949 г.	1952 г.	1957 г.
1. Промишлена продукция ¹	30,1	41,5	56,5
2. Селскостопанска продукция	69,9	58,5	43,5
Всичко :	100,0	100,0	100,0

Тези данни красноречиво говорят, че промишлеността се е превърнала във водещ отрасъл на народното стопанство. Още по-ярка ще бъде картината, ако се отнесе продукцията само на съвременната промишленост към общата промишлена и селскостопанска продукция. Така, докато в 1949 г. относителният дял на продукцията на съвременната промишленост от общата промишлена и селскостопанска продукция е бил 17,0%, то в 1957 г. е 46,9%. Това показва, че съотношението между промишлената и селскостопанската продукция се е изменило в полза на промишлеността главно в резултат на развитието на едрата промишленост.

Главният фактор за изменение на всички народостопански пропорции, в това число и пропорцията между промишлеността и селското стопанство, е бързото развитие на тежката промишленост. През 1957 г. производството на средства за производство в промишлеността се е увеличило спрямо 1952 г. повече от 3 пъти, при средногодишен прираст 25%, а производството на предмети за потребление — 1,8 пъти, при средногодишен прираст 12%. В резултат на това е станало коренно изменение в пропорцията между производството на средства за производство и производството на предмети за потребление в промишлеността.

¹ Съотношението между промишлената и селскостопанската продукция е изчислено по отчетния доклад на Чжоу-Ен-Лай от 18. IV. 1958 г. и по сборника «Развитие на економика и внешнеикономически връзки КНР».

Съотношение между група „А“ и „Б“ в промишлеността на КНР¹
в проценти

	1949 г.	1952 г.	1957 г.
1. Производство на средства за производство (група „А“)	28,8	39,7	52,2
2. Производство на предмети за потребление (група „Б“)	71,2	60,3	47,8
	100,0	100,0	100,0

Тези данни сами по себе си красноречиво свидетелствуват за бурното развитие на тежката промишленост. Истинският революционен размах и същност обаче в изменението на народностопанските пропорции се разкрива от характера и направлението на развитието на отраслите на тежката промишленост. На дадения етап главното ударение се прави върху развитието на машиностроенето, металургията, енергетиката и особено електроенергетиката и транспорта. В развитието на тези основни отрасли Китай има вече забележителни успехи.

Най-характерно за развитието на отраслите на тежката промишленост е това, че се поставят солидни основи за изграждането на цялостна промишлена система в КНР. Забележително в това отношение е развитието на машиностроителната промишленост. През първата петилетка в Китай са изградени и реконструирани голям брой машиностроителни предприятия, от които само най-крупните 80 завода. В Китай са построени вече крупни машиностроителни заводи със съвременна техника, които започват да произвеждат комплексно оборудване за всички отрасли на тежката промишленост. Създадено е тежко машиностроене, което започна да произвежда машини за своето оборудване. С една дума, с братската помощ на Съветския съюз се създадоха машиностроителни заводи, които стават база за самостоятелно развитие на промишлеността на Китайската народна република.

Наред с машиностроителната промишленост забележителни са успехите в развитието на металургическата, електродобивната и каменовъгледната промишленост и други отрасли на тежката промишленост.

На базата на големите природни богатства, намиращи се почти във всички географски райони на страната, се осъществява правилно райониране на производителните сили и следователно индустриализацията на всички провинции и на такива, които са били извънредно изостанали в миналото. Например Сичуанската провинция с население 71 млн. души в миналото е произвеждала 2% от цялата промишлена продукция в страната. Сега там се разгръща строителството на металургическата, машиностроителната, електродобивната и други промишлености. При това тази провинция е надарена с огромни природни подземни и надземни богатства.

¹ Таблициата е съставена въз основа на данните в сборника «Развитие экономики и внешнеэкономических связей КНР», 1959 г.

До победата на революцията в същата тази Сичуанска провинция е нямало нито една железопътна линия. Провинцията е имала само една връзка с другите райони на страната — чрез великата река Янзи. Само за няколко години са построени две железопътни линии. Миналата година се строеха още четири, които ще свържат провинцията с другите райони на страната. В Китай сега се разгръща мощно железопътно строителство.

Първата петилетка донесе забележителни успехи в индустриализацията на Китай. Др. Чжоу-Ен-Лай, преценявайки тези успехи, казва: «Следователно, може да се каже, че в резултат на изпълнението и изпълнението на първия петгодишен план в нашата страна вече създадена първоначална основа на социалистическата индустриализация. За кратък исторически период се създаде такава тежка промишленост, която ще бъде база за преодоляване на технико-икономическата изостаналост на страната и за осъществяване на техническата реконструкция на всички отрасли на народното стопанство. С бурните темпове на индустриализацията в Китай социалистическата стопанска система предвещава в мащаб на една огромна страна своите предимства пред капиталистическата стопанска система.

Победата на социалистическите форми на стопанството и постигнатите успехи в индустриализацията през първата петилетка се явиха обективна предпоставка за по-нататъшното развитие на народното стопанство с още по-ускорени темпове. Китайската комунистическа партия мобилизира силите и ентузиазма на трудещите се маси за осъществяване на голям икономически скок, началото на който е 1958 година.

През 1958 г. в Китай действително се извърши забележителен скок във всички области на стопанския и културен живот на страната. «През първата година на втората петилетка, т. е. в 1958 г. — казва Чжоу-Ен-Лай, — имаше място небивал в историята на нашата страна голям скок в развитието на народното стопанство». Докато през първата петилетка средногодишният темп на прираста на промишлената продукция е бил 18%, то през 1958 г. промишлената продукция се увеличи спрямо 1957 г. с 65,5%. Продукцията на селското стопанство също се увеличи с 20% при кесел-производството на основните зърнени култури се увеличи с 20%, селската промишлена и селскостопанска продукция се увеличи през 1958 спрямо 1957 год. с 48%.

През 1959 г. въз основа на продължаващия се голям скок са извоювани нови успехи в развитието на китайската социалистическа икономика. Корекциите, които VIII пленум на ЦК на ККП предлага да се направят в плана за 1959 г. в смисъл на известно намаление на предвидения прираст на промишлената и селскостопанската продукция, с нищо не намаляват значението на извършващия се икономически скок. Общият обем на промишлената продукция през 1959 г. ще се увеличи спрямо 1958 г. с 25,6%, при което прирастът на продукцията на основните отрасли на тежката промишленост ще бъде много по-голям. Производството на чугун, каменни въглища и металорежещи машини ще се увеличи два пъти. Производството

¹ Чжоу-Ен-Лай — Отчетният доклад о работи правителства на първой сессии Всекитайского Собрания народных представителей 2-ого созыва, 12 апреля, 1959 г. стр. 8.
² Чжоу-Ен-Лай — Пак там, стр. 5.

на стомана ще се увеличи с 50%, т. е. вместо 8 млн. т (без добитата стомана по примитивен начин) през 1958 г. ще достигне 12 млн. т през 1959 г.

В резултат на осъществяването на големия скок вторият петгодишен план ще бъде изпълнен в значително по-къси срокове. Осмият Всесоюзен конгрес на Китайската комунистическа партия беше поставил задачата да се достигне Англия за 15 години по равнището на производство на основните видове промишлена продукция. Осъществяването на големия скок ще даде възможност този скок да се съкрати до 10 години. Още през 1958 г. Китай задмина Англия по добив на каменни въглища. През 1959 г. Китай ще се доближи до Англия по добив на чугун.

Големият скок китайските трудещи се осъществяват съгласно принципа да се произвежда «повече, по-бързо, по-качествено, по-икономично». В тясна връзка с този принцип се води на широк фронт борбата за внедряване на технически прогрес. Китайската работническа класа се е отдавала всецяло на борбата за техническия прогрес. Борбата за техническия прогрес се води под лозунга «да се освободи мисълта» от всичко старо, консервативно, от неверие в силите, да се даде широк полет на творческите сили на китайските трудещи се. Китайската комунистическа партия постави пред народа задачата всяко ново предприятие да се изгражда на базата на най-нова съвременна техника. Всеки нов вид продукция, която ще се произвежда, не трябва да отстъпва на качествата и достойнствата на съответната продукция, произвеждана в най-напредналите в индустриално отношение страни. Тази задача китайските трудещи се изпълняват със забележителна упоритост, старание и вяра в силите си.

* * *

Чествуването на 10-годишнината на Китайската революция днес се посреща с трепет на душата от трудещите се в целия свят. Победата на Китайската революция е крупно историческо събитие с огромно международно значение в борбата на народите и особено на народите от Азия за свобода, демокрация и социализъм. След победата на Великата Октомврийска социалистическа революция в Русия, Китайската социалистическа революция е втората по своята сила, размах и значение за осигуряване на окончателната победа на социалистическия обществен строй в целия свят. Със създаването на Китайската народна република преди 10 години в световната социалистическа система начело с великия Съветски съюз се вля нова могъща сила, която измени съществено съотношението на силите между капитализма и социализма в полза на социализма.

Забележителните успехи, които постигна Китайската народна република в изграждането на социализма, имат огромно международно значение. С развитието и укрепването на социалистическата икономика на своята родина китайският народ допринесе много за издигането моцта на цялата световна социалистическа система. Приносът на Китай в мирното съревнование на социалистическата система с капиталистическата система от година на година става и ще става все по-голям и по-могъщ. Укрепвайки и издигайки своята икономика, социалистически Китай се превръща във все по-могъщ фактор в борбата за предотвратяване на войната и укрепване на мира начело с великия Съветски съюз.

Стопанският и културен възход на Китай, осъществяван по пътя на социализма, и забележителният икономически скок, който той днес извършва, имат огромно значение, особено за народите от Азия, които водят борба за освобождение от империалистическо робство и за изграждане на своя национална икономика. За слаборазвитите страни от Азия и района на Тихия океан Китай е величествен пример, който нагледно показва как една икономически изостанала в миналото страна, поемайки пътя на социализма, с неимоверно бързи темпове развива своите производствени сили, осъществява безспирен икономически възход, създава условия за неограничено издигане на материалното и културното благосъстояние на своя народ. Но Китай днес служи не само като пример за тези страни. Увеличавайки непрекъснато своя икономически потенциал, Китайската народна република започва да оказва пряка помощ на слаборазвитите страни от Азия за развитието на тяхната национална икономика. И тази помощ ще нараства толкова повече, колкото повече нараства индустриалната мощ на Китайската народна република.

Световната социалистическа система днес е на такъв етап от своето развитие, когато всички социалистически държави са се устремили с нови сили към нови, още по-големи завоевания в изграждането на социалистическото общество. Пътеводител на този могъщ устрем са решенията на XXI-я конгрес на КПСС за изграждането на комунистическото общество в Съветския съюз. Китайският народ, ръководен от своята комунистическа партия, заема достойно място в това грандиозно шествие на световната социалистическа система начело със Съветския съюз към върховете на социализма и комунизма.

КИМ ИР СЕН

ПОСТИЖЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ В ИЗГРАЖДАНЕТО НА СОЦИАЛИСТИЧЕСКАТА ИКОНОМИКА В КДР

Изминаха 14 години от деня, в който великата Съветска армия освободи Корея от колониалното иго на японския империализъм. През този период корейският народ, под ръководството на Корейската трудова партия, в условията на победилния народно-демократически строй, успешно разреши задачите на прехода към социализма.

През петте години на мирно строителство, до започването на Отечествената освободителна война, корейският народ не само възстанови заводите, мините и рудниците, разрушени от японските империалисти при тяхното бягство, но и значително тласна напред развитието на народното стопанство. Изостаналата в миналото машиностроителна промишленост се разрасла, леката промишленост, която в миналото беше по-изостанала от тежката, се разви с високи темпове. Селското стопанство се разви както никога по-рано благодарение на трудовата активност на селските труженници, които станаха стопани на своята земя.

В резултат на всичко това през 1949 г. равнището на промишленото производство достигна най-високата точка от периода на японското господство, като общата продукция на промишлеността в сравнение с 1946 г. нарасна с 237%. Селскостопанската продукция също така се увеличи значително: през 1949 г. общият добив на зърнени храни нарасна с 41% спрямо 1946 г. и по този начин значително превъзнесе равнището на производството през 1939 г. — годината с най-висок урожай през господството на японския империализъм.

Социално-икономическото развитие през периода на мирното строителство бе прекъснато от войната, разпалена през юни 1950 г. от кликата на Ли Син Ман по непосредствено указание на американския империализъм.

Непобедимата жизнена сила на народнодемократичния строй, който се утвърди в Северната част на Републиката, ни осигури пълна възможност да отблъснем агресорите, и корейският народ, монолитно сплотен около Корейската трудова партия, одържа историческа победа в Отечествената освободителна война.

През тази тригодишна война обаче производителните сили на страната бяха разрушени жестоко, градове и села се превърнаха в развалини. Дори по непълни данни загубите, нанесени от войната на народното стопанство, представляват около 420 млрд. вона (стари пари). Разрушени бяха повече от 8700 цехове и заводи, предприятия и производствени съоръжения. Народът почти напълно бе лишен от жилища и домашни потреби, не достигаха храна и дрехи.

Постижения и перспективи в изграждането на социалистическата икономика в КНДР 23

В такава обстановка КТП и Правителството поставиха пред целия народ огромните задачи за по-нататъшно ускоряване на социалистическото строителство в Северна Корея, за да може по-скоро да укрепне тази част на Републиката, която представлява демократическата база на Корейската революция в политическо, икономическо и военно отношение за да се стабилизира икономиката и подобри животът на разорения народ.

* * *

Изхождайки от конкретната обстановка, създадена в страната след войната, Партията разработи тригодишен план за развитие на народното стопанство и мобилизира целия народ за неговото осъществяване.

В отчетния доклад на Третия конгрес на КТП др. Ким Ир Сен определи основното направление на трилетката така: «Главните задачи на следвоенното възстановяване и развитие на народното стопанство, предвидени в тригодишния план, се заключават в това — не само да възстановим нашето народно стопанство в предишния му вид, но и да ликвидираме колониалната едностранчивост в развитието на стопанството, наследена от периода на дългото господство на японските империалисти, да създадем основите за по-нататъшната социалистическа индустриализация на нашата страна и заедно с преобладаващия растеж на тежката промишленост рязко да повдигнем леката промишленост и селското стопанство, за да се стабилизира и подобри животът на населението, който се влоши поради войната».

Тази генерална линия, нацелена от КТП, беше единствено правилната линия, съответстваща на конкретната обстановка за развитие на народното стопанство. Дори в тежкия следвоенен период, когато народното стопанство на страната беше жестоко разрушено, КТП не можеше да забави осъществяването на задачите за бързо изграждане основите на социалистическата индустриализация и дълго да се примирява с тежките условия на живот на населението. Тежката индустрия е ключът за разрешаването на този въпрос. Ето защо в трудните условия на следвоенното време КТП се придържахме към курса на преобладаващото нарастване на тежката индустрия. Партията обаче не можеше да съсредоточи своите усилия само върху преобладаващото развитие на тежката промишленост.

За да стабилизира и подобри по-бързо живота на народа, Партията разработи курс на едновременно бързо развитие на леката промишленост и селското стопанство. Освен това, развивайки тежката промишленост, тя отчиташе значението на преобладаващия растеж на средствата за производство за бързото развитие на леката промишленост и селското стопанство.

По такъв начин в следвоенния период металургическата, електроенергетическата и каменовъглената промишленост, промишлеността за строителни материали и другите отрасли на тежката индустрия се развиваха с бързи темпове, в тясна връзка с леката промишленост и селското стопанство.

Съответно на нарастването си тези отрасли на тежката промишленост постепенно повишаваха своята роля и започнаха да произвеждат все повече средства за производство за всеобхватното развитие на промишлеността и техническата реконструкция на народното стопанство.

Вследствие осъществяването на такава политика ние можахме, твърдо опирайки се на тежката промишленост, бързо да възстановим и паново да развием различните отрасли на народното стопанство, да укрепим и разширим материалната и техническа база за тяхното по-нататъшно развитие. Също така ние успяхме още повече да укрепим икономическите устойчивости. Също така ние успяхме още повече да укрепим икономическите устойчивости. Също така ние успяхме още повече да укрепим икономическите устойчивости.

Политиката, която осигури в следвоенните условия развитието на жизнено-необходимите отрасли на леката промишленост и селското стопанство при преимуществения растеж на тежката промишленост, е по същество творческо приложение от КТП на марксистко-ленинската теория за възпроизводството.

Огромната икономическа и техническа помощ на Съветския съюз, Китайската народна република и другите братски страни, която те ни оказаха в следвоенното възстановяване и развитие на народното стопанство, в значителна степен способуваше на работата по възстановяването и строителството. Партията и Правителството използваха безвъзмездната помощ на братските страни, преди всичко за да получат средства за производство, и по този начин оползотвориха тази помощ ефективно за развитието на нашата икономика.

Промъкналите се в нашите редове антипартийни фракционерни, като използваха трудностите в следвоенния период, отправиха предизвикателство към Партията. Те искаха да се получи помощ от братските страни, предимно във формата на предмети за потребление и да се откажем от генералната линия на Партията. Нашата Партия обаче, като отхвърли решително техните клевети и отстрани създаващите от тях пречки, без ни най-малко колебание се придвижи напред по избрания от нея път.

По такъв начин тригодишният план в областта на промишлеността беше изпълнен за 2 години и 8 месеца. В 1956 г. общата продукция на държавната и кооперативна промишленост се увеличи в сравнение с 1953 г. 2,9 пъти и превъзнесе равнището на довоенната 1949 г. 2 пъти. В резултат на претворяването в живота на икономическата политика, насочена към преимуществения растеж на тежката промишленост, при едновременното развитие на леката промишленост и селското стопанство, през 1956 г. бързо развитието на леката промишленост и селското стопанство нарасна в сравнение с 1953 г., производството на средства за производство нарасна 4 пъти, а производството на предмети за потребление — 2,1 пъти. Относителният дял на група «А» и група «Б» в общата продукция на промишлеността се измени по следния начин:

Структура на промишлеността по икономическо предназначение на продукцията

	1949 г.	1953 г.	1954 г.	1955 г.	1956 г.
Производство на средства за производство (група „А“)	58,6	37,7	47,1	51,7	53,9
Производство на предмети за потребление (група „Б“)	41,4	62,3	52,9	48,3	46,1

Въпреки че през годините на трилетката отрасли на леката промишленост се развиваха с относително по-бавни темпове в сравнение с тежката

Постижения и перспективи в изграждането на социалистическата икономика в КНДР 25

промишленост, през този период средногодишният темп на прираста на производството на предмети за потребление беше 28%, а равнището на тяхното производство през 1956 г. нарасна 2,1 пъти в сравнение с довоенната 1949 г., докато производството на средства за производство се увеличи 1,7 пъти.

В резултат на изпълнението на тригодишния план настъпиха сериозни изменения и в междоотрасловата структура на нашата промишленост. В значителна степен е ликвидирана колониалната едностранчивост на развитието, която имаше място в промишлеността на страната, и с бързи темпове се развиха такива отрасли на тежката промишленост като машиностроителната и металообработващата, а от важните отрасли на леката промишленост — текстилната и хранителната.

Динамиката, с която се е изменяла междоотрасловата структура на промишлеността в нашата страна, може да се проследи от данните в следната таблица:

Изменение на междоотрасловата структура на промишлеността в Северна Корея

	в проценти		
	1944 г.	1949 г.	1956 г.
Цялата промишленост	100,0	100,0	100,0
в т. ч.:			
1. Електроенергетическата	1,4	1,6	0,7
2. Топливната	3,8	4,1	1,8
3. Рудодобивната	15,7	8,1	6,1
4. Металургическата	13,3	11,0	8,6
5. Машиностроителната и металообработващата	1,6	8,1	17,3
6. Химическата	10,1	9,5	4,7
7. Промишлеността за строителни материали	2,5	2,5	4,8
8. Текстилната	6,0	11,4	18,4
9. Хранително-вкусовата	7,8	19,4	13,2

В основния линия трилетката беше период на възстановяване на нашата промишленост, обаче по силата на това, че възстановителната работа се съпровождаше с внедряването на нова, напредничава техника, бе осъществена в значителна степен и техническата реконструкция на народното стопанство.

По такъв начин в периода на тригодишния план беше частично осъществена задачата за социалистическата индустриализация на страната и създадени благоприятни условия за по-нататъшното развитие на промишлеността.

В областта на селското стопанство също така настъпиха големи промени. В годините на трилетката КТП отделяше сериозно внимание на възстановяването и развитието на материалната база на селското стопанство, разрушено от войната. В големи мащаби бяха построени иригационни системи и диги, в това число и южно-пхенянската иригационна система, с които се разшириха поливните площи със 134 хил. тенбо¹ и се предпазват

¹ 1 тенбо = приблизително на 10 дека

от наводнение 160 хил. тенбо обработваема земя. През тези години Партията и Правителството бързо засилиха снабдяването на селското стопанство с химически торове, трактори и други селскостопански машини. Бързо се увеличи производството на зърно, като значително се превиши най-високото довоенно равнище.

Голямо събитие в развитието на нашето селско стопанство в следвоенния период представлява движението за коопериране на селото, което селяните доброволно разгрънаха. Творчески прилагайки Лениновата теория за социалистическото преобразуване на селото в нашата действителност, КТП постигна в най-кратък срок значителни успехи. В резултат на движението за коопериране на селското стопанство, кълвовете на което се появиха още в годините на войната, вече в края на 1956 г. бяха организирани 15 825 селскостопански кооператива, които обхващаха 80,9% от общия брой на селските домакинства.

През годините на тригодишния план още повече се разшири и укрепна социалистическият сектор във всички области на народното стопанство. Относителният дял на социалистическия сектор в северната част на Републиката за този период се вижда от следната таблица:

Относителен дял на социалистическия сектор

	1946 г.	1949 г.	1953 г.	1954 г.	1955 г.	1956 г.
1. В общата продукция на промишлеността	72,4	90,7	96,1	96,2	98,3	98,0
2. В общата продукция на селското стопанство	—	3,2	8,0	11,5	55,4	73,9
3. В стокооборота	3,5	56,5	67,5	71,9	84,6	87,3

Както се вижда, от 1955 г. социалистическият сектор заема господстващо положение не само в промишлеността, но и в селското стопанство и стокооборота.

Вследствие на всестранный подем на производството във всички отрасли на народното стопанство и решителната победа на социалистическия сектор както в града, така и в селото животът на нашия народ значително се подобри.

От 1954 до 1956 г. националният доход се увеличи 2,1 пъти и паричната работна заплата на работниците и служащите нарасна през декември 1956 г. 2,3 пъти в сравнение със средната работна заплата през 1944 г. Освен това през следвоенния период на пет пъти бе проведено рязко снижение на цените на предметите за широко потребление. По такъв начин в края на 1956 г. реалният доход на трудещите се значително превиши довоенното равнище.

* * *

Основната задача на първата петилетка (1957—1961 г.) се заключава в това — още повече да се укрепни икономическата база на социализма и в основни линии да се разреши проблемът за облеклото, прехраната и жилищата на населението.

Ако годините на трилетката следва да се разглеждат главно като период на възстановяване, то първата петилетка представлява период на всестранный осъществяване на задачата за социалистическата индустриализация, период на ускоряване техническата реконструкция във всички отрасли на народното стопанство.

През първата петилетка е предвидено увеличаване на общата продукция на промишлеността с 2,6 пъти, в това число производството на група «А» — с 2,9 пъти, а на група «Б» — с 2,2 пъти. В 1961 г. — последната година на петилетката, производството на промишлеността ще превиши равнището на довоенната 1949 г. 5,2 пъти, а на 1944 г. — годината, през която японските империалисти още господствуваха в страната — 5,7 пъти.

И през периода на първата петилетка КТП и Правителството на Републиката се придържат към генералната линия за преимущественото нарастване на тежката промишленост при едновременно нарастване на леката промишленост и селското стопанство, правилността на която беше потвърдена от опита на тригодишния план.

В първите години на петилетката корейският народ трябва да преодолее огромни трудности. С навлизането в периода на всестранный реконструкция на народното стопанство рязко се увеличи мащабите на капиталното строителство с производствено значение. За осъществяване политиката на нашата партия — бързото подобряване живота на народа — бяха необходими още по-големи финансови ресурси. От друга страна, ние вече изразходвахме почти всички средства, получени от братските страни като безвъзмездна помощ, а капиталното строителство, проведено през годините на тригодишния план, не даде напълно очакваните резултати. Такава обстановка създаде напрежение по отношение на редица важни видове промишлена продукция и в баланса на държавните финанси, в частност в баланса на вноса и износа. За поддържането на високите темпове на развитие на народното стопанство беше необходимо да се осигури бърз растеж на производството, да се мобилизират всички възможности и колкото се може повече да се съкратят допълнителните вложения.

Декемврийският пленум на ЦК на нашата партия през 1956 г. отпрати призив към трудещите се максимално да увеличат производството и да правят икономия на материалите, за да може да се преодолее трудността в първите години на първата петилетка. За да се разгръне инициативата на масите, Пленумът постави задачата решително да се подобри работата по ръководството на стопанството. Ръководителите на Партията и Правителството обсъждаха заедно с трудещите се на място, в самото производство, трудностите, възникнали при провеждане на решенията на Партията, и взеха съответните организационни мерки за осъществяване на решенията на пленума.

Всички трудещи се в страната се отзоваха на призива на Партията и проявиха висока активност и неизчерпаема творческа инициатива в борбата за разкриване и използване на вътрешните производствени резерви. Благодарение на различните мероприятия на Партията по осъществяване правилния подход към масите при ръководството на стопанството, на въдохновената борба на трудещите се за увеличаване на производството и за икономия на материали станав възможно значително да се преизпълни планът за 1957 г., чието изпълнение отначало изглеждаше трудно. В нашата страна започна подемът на социалистическото строителство. През 1957 г. общата

промишлена продукция се увеличи с 44% спрямо 1956 г., а през 1958 г. — с 40% спрямо 1957 г. През първото шестмесечие на 1959 г. тя нарасна със 75% в сравнение със същия период на 1958 г. и 2,9 пъти спрямо първото шестмесечие на 1956 г. По този начин по обема на общата промишлена продукция първата петилетка беше изпълнена в края на юни 1959 г. От началото на първата петилетка (за 2 години и нещо) встъпиха в строй десетки едри и средни предприятия, съоръжени със съвременна техника, а действащите предприятия се разшириха в голям мащаб.

В началото на първата петилетка, т. е. през 1958 г., социалистическото преобразование на производствените отношения в нашата страна завърши във всички сектори. По този начин веднаж завинаги бяха ликвидирани социалните източници за експлоатация и нищета.

Тържеството на социалистическия сектор в промишлеността е свързано с историческите условия на нашето икономическо развитие. До освобождението капиталите на японските империалисти имаха голям относителен дял, докато капиталите на националната буржоазия бяха слаби. При това положение национализацията на промишлените предприятия позволява на социалистическия сектор да добие превъзходство в този отрасъл. Относителният дял на частните дребни предприятия в промишленото производство беше незначителен, а освен това те бяха доразорени от войната. Нарастването на относителния дял на социалистическия сектор в промишлеността се вижда от следните данни:

	1947 г.	1949 г.	1953 г.	1957 г.
Социалистически сектор	72,4	90,7	96,7	98,7

В началото на първата петилетка беше успешно завършено и социалистическото преобразование на селското стопанство. Кооперирането, което през 1953 г. се провеждаше само опитно, започна своето бързо развитие през 1955 г., като в края на 1956 г. в основни линии беше завършено, а през август 1958 г. одържа окончателна победа.

Успешното разрешаване на такава сложна и трудна задача само за 4—5 години представлява блестяща победа на аграрната политика на нашата Партия. Развитието на движението за коопериране на селското стопанство се вижда от следните данни:

	1953 г.	1956 г.	август 1958 г.
Домакинства, встъпили в селското стопанство (в % към общия брой стопанства)	1,2	80,9	98,6
Посевна площ на кооперативните селски стопанства (в % към общата посевна площ)	0,6	77,9	99,1

Почти едновременно със завършването на социалистическото преобразование на селското стопанство пълна победа постигна социалистическото коопериране на дребните занаятчи и търговци. Техните главни позиции бяха в дребното стоково производство на село. Затова цялостното

социалистическо преобразование на селското стопанство доведе до ликвидацията на техните последни позиции. Изобщо, социалистическото преустройство на икономически слабите дребни частни промишленици и търговци се извърши у нас чрез възличането им в различни кооперативи.

По този начин в нашата страна социалистическото преобразование на несоциалистическите сектори беше завършено през август 1958 г. и социалистическите производствени отношения станаха безразделно господстващи.

* * *

През годините на първата петилетка се осъществяваше ускорена техническа реконструкция. Нашата тежка промишленост започна по-пълно да удовлетворява потребностите на народното стопанство от различни видове средства за производство. Машиностроителната промишленост осигурява напълно потребностите от всички видове машини и съоръжения, с изключение на някои специални съоръжения. В страната се произвеждат в голямо количество различни металорежещи, електрически и строителни машини, машини за рудната промишленост, селскостопански машини и производствени съоръжения за леката промишленост.

През този период с техника и съоръжения корейско производство бяха възстановени и модернизирани доменната пещ № 1 и жоксовата батерия № 1 в Металургическия завод Хванхе, домените пещи № 1 и № 2, коксовите батерии в Металургическия завод «Ким Чак». Започна масово производство на камьони и трактори.

Ускорената техническа реконструкция у нас особено остро постави въпроса за желязото и машините. Изхождайки от това, Септемврийският пленум на ЦК на КТГ през 1958 г. взе решение да се увеличи рязко производството на чугун, стомана и прокат. Корейската трудова партия, издигайки лозунга «желязото и машините са кралете на промишлеността», провежда мероприятия за рязко увеличаване производството на желязо и машини. Успешно се води борба за реконструкция и разширение на металургическите и стеманолерни заводи и за подобро използване полезното действие на мощностите в действащите пещи с оглед да се удовлетворят напълно потребностите от желязо. По личната инициатива на др. Ким Ир Сен сега по цялата страна се разгръща масово движение за увеличаване броя на металорежещите машини. В резултат на това движение само през първата половина на 1959 г. са произведени срещу плана 1,7 пъти повече металорежещи машини отколкото в 1958 г. Този прираст е равен на количеството металорежещи машини, предвидено по плана за 1959 г. По този начин, увеличавайки в кратък срок неколккратно металорежещите машини, ние ще засилим техническата въоръженост на народното стопанство и рязко ще увеличим производствените мощности на машиностроителната промишленост.

Заедно с развитието на химическата, металургическата и машиностроителната промишленост и транспорта значително нараства и потребностите от електроенергия. На Юнския пленум на ЦК през 1959 г. бяха обсъдени и приети редица мероприятия за развитието на електродобива; за да бъдат удовлетворени растящите потребности от електроенергия. Юнският пленум откри широк простор за срочното изпълнение на набеязания от Партията перспективен план. Партията даде указания да се осигури преимуствен

растеж на електродобива над другите отрасли на народното стопанство, при съответстващите бързи темпове на развитие на нашата икономика, да се укрепят още повече наличните енергетически бази, да се разгърне всенародно движение за производството на 20 млрд. квч електроенергия, като се съчетава строителството на хидроелектростанции с топлоцентрали — с преимуществен строеж на големи електроцентрали, при едновременно строителство на малки и средни.

За да се увеличи производството на предмети за потребление и някои средства за производство, включително строителни материали, КТП взема мерки за развитието на средните и дребните предприятия на местната промишленост наравно с едрите, а също така в широк мащаб прилага методите на запялчийското производство, съчетавайки го със съвременната техника. Това има много важно значение за разгръщането на инициатива у низовите организации и за мобилизирането и използването на местни суровинни резерви.

Юнският пленум на ЦК обсъди този въпрос и взе решение във всички градове и окръзи в голям мащаб да се построят предприятия на местната промишленост. Благодарение на огромния ентузиазъм на трудещите се по места, които се отзоваха на решението на Партията, във всички краища на страната, като гъби след дъжд, започнаха да никнат предприятия на местната промишленост. От юни до декември 1958 г. без държавни средства бяха построени 1080 малки предприятия. Вследствие на това само тази година предприятията на местната промишленост дадоха продукция, чийто обем съставлява 27% от общия обем на промишлената продукция на страната. Те произвеждат хранителни продукти и стоки за широко потребление, а също така различни селскостопански машини и строителни материали, което създава възможност не само да се удовлетворяват напълно растящите потребности на народа, но и да се отделят повече държавни средства за развитието на тежката промишленост. Пред нас стои задачата още повече да разширим предприятията на местната промишленост, да ги превърнем в механизирани съвременни заводи на леката промишленост и промишлеността за производство на строителни материали.

През изтеклия период от първата петилетка бяха постигнати огромни успехи и в селското стопанство. Независимо от голямата суша, която продължи две години, общият добив на зърнени храни през 1958 г. се увеличи с повече от 32% спрямо 1956 г., което надмина довоенното равнище с 40%. През тази годна селскостопанските труженници, които обещаха да увеличат добива на зърно с 40% спрямо миналата 1958 г., започнаха активна трудова дейност. През 1958 г. производството на памук се увеличи 8 пъти спрямо 1957 г., на лен — с 58%.

Значителен напредък също така се извърши в животновъдството. В сравнение с 1957 г. производството на месо през 1958 г. се увеличи 2 пъти, на мляко — 2,7 пъти, на вълна — с 11%. На Юнския пленум на ЦК през 1959 г. бяха обсъдени и приети редица мероприятия за по-нататъшното развитие на животновъдството. Пленумът счете, че втората сентба е единственият път за създаването на трайна фуражна база в Корея, и постави конкретни задачи за механизацията на растениевъдството и животновъдството.

За да може в най-близко време да се завърши техническата реконструкция на селското стопанство, е необходимо да се разгърне всенародно

движение за напояване, електрификация и механизация в селото. Основно звено в техническата революция на село е напояването, тъй като посевната площ на Корея е ограничена — през пролетта има суши, а през юли и август — дъждовно време. Поради това само широкото строителство на напоятелни системи ще осигури както по-високи добиви от единица площ, така и устойчив урожай изобщо. Въодушевени от решението на Септемврийския пленум на ЦК през 1958 г. за всемерното разширение на напояваната площ в поливните и сухи места, трудещите се в селото за 6 месеца построиха 9900 водохранилища, помпени станции и други ирригационни съоръжения, които могат да напояват повече от 377 хиляди тенбо земя. За същото време бяха прокарани и съоръжени 9246 км канали, 84 тунела, с обща дължина 15 370 метра, а също така 12 хил. различни ирригационни съоръжения — шлюзи, мостове и др. В сравнение с напояваните площи преди освобождението (през 36-те години японско владичество) напояваната площ през този период нарасна 3 пъти и стана много повече спрямо постигнатото в това отношение през 13-те години след освобождението. По този начин тази мечта на нашите предци от хилядолетия се осъществява в наши дни. В близките 2—3 години ирригацията в селското стопанство ще бъде завършена. В следващите 4—5 години селото ще получи 30—35 хиляди трактора и 25—30 хиляди камиона, като по този начин механизацията на селското стопанство ще бъде завършена.

Партията призова трудещите се до 15 август 1960 г. да се завърши електрификацията на селското стопанство, за да се разреши проблемът за енергията и механизацията му и повиши бързо културното равнище на живот на село. Членовете на селските кооперативи, отзовавайки се с радост на призива на Партията, строят много средни и малки електростанции и в много окръзи електрификацията е вече завършена.

Новите, напредничави методи в земеделието се прилагат и разпространяват бързо в нашето селско стопанство. Наширено се прилагат такива методи като отглеждането на орзов разсад на закрито, торови саксийки за отглеждане на памук и други, като в резултат на това неколкостранно се увеличават добивите от единица площ. Особено в опитните полета на селскостопанските кооперативи, на държавните учреждения и предприятия, труженниците в селото полагат всички усилия да повишат добивите на няколко стотин тона от тенбо, скъсвайки смело със старата агротехника, прилагайки дълбоката оран, състените посеви и използването на големи количества торове.

Вследствие по-нататъшното укрепване на селскостопанските кооперативи и бързото ускоряване на техническата революция в селото, запозването на дребните кооперативи започна да преци в известна степен на развитието на производителните сили в селското стопанство. За да се преодолее това положение, КТП извърши обединение на селскостопанските кооперативи във всяко ли (село). Това мероприятие завърши в края на ноември 1958 г. и в резултат на него съществуват 13 309 кооперативи се обединиха в 3803. Размерът на всеки кооператив се разшири както по количеството на влизащите в него домакинства (дворове), така и по посевната площ — средно от 80 домакинства на 300 домакинства и средно от 130 тенбо на 500 тенбо. Председателят на селския народен комитет стана по съвместителство председател на Управителния съвет на кооператива и по този начин местните органи на властта дойдоха по-близко до производ-

стената дейност на селските маси, тяхната ръководна роля още повече се повиши.

По този начин селскостопанските кооперативи се развиха и укрепиха още повече в организационно и икономическо отношение и бяха създадени още по-благоприятни условия за бързия растеж на селскостопанското производство.

* * *

Бързото развитие на производителните сили и безразделното господство на социалистическите производствени отношения създадоха възможност материалното и културното жизнено равнище на цялото население в северната част на Републиката значително да се повиши.

Националният доход на Корея през 1958 г. се увеличи 2,6 пъти спрямо 1949 г., а реалната работна заплата за същия период нарасна повече от 1,5 пъти. Въз основа на постигнатите успехи от януари 1959 г. паричната работна заплата се повиши с още 40%. На няколко пъти се проведе повишение на паричната работна заплата, многократно бяха снижени цените на стоките. В сравнение с 1953 г. през 1958 г. цените на дребно намаляха с 48,4%.

Също така бързо се подобри материалното благосъстояние на селяните. Непосредствено след войната около 40% от нашите селяни живееха като бедняци, а днес равнището на живота им, общо взето, достигна и дори надмина това на средняка. По този начин значително се подобри животът на населението.

От 1956 г. в страната се въведе всеобщо задължително първоначално образование, а от ноември 1958 г. започна да се прилага законът за задължителното средно (седмодласно) образование. Успешно се извършва подготвителната работа по въвеждането на всеобщо средно техническо образование. Вече във всички райони на северната част от Републиката има стотици промишлени, селскостопански, животновъдни, рибни, търговски и други техникуми, в които се води техническо обучение.

За да се подготви голямо количество специалисти за всички области на народното стопанство, от 1959 г. КТП и Правителството откриха 15 нови института, вследствие на което числото на висшите учебни заведения бързо се увеличи.

Днес корейският народ въз основа на социалистическите производствени отношения, които се установиха и утвърдиха в северната част на страната, благодарение големите достижения в развитието на техниката, с мощни крачки върви напред към завършване изграждането на социализма.

На тържественото заседание, посветено на 10-годишнината от основаването на КНДР, др. Ким Ир Сен постави грандиозната перспективна задача — бързото осъществяване на индустриализацията на страната.

Според този перспективен план, през следващите 6—7 години в сравнение с 1958 г. по-важните видове промишлена продукция ще се увеличат както следва: електроенергия — 2,6 пъти, чугун и прокат — 9 пъти, стомани — 8—9 пъти, каменни въглища — 3,6 пъти, цимент — 4 пъти, химически торове — 3,3—4,3 пъти, тъкани — 4,6 пъти. Когато се осъществят тази грандиозна перспективна задача, нашата родина ще се превърне

индустриална социалистическа страна и ще се издигне на висота, от която на близкия хоризонт ще може да се види комунизмът.

Корейските трудещи се, които през първото полугодие на тази година изпълниха първия петгодишен план по обема на промишлената продукция с две години и нещо преди срока, са решили твърдо да изпълнят перспективната задача за 4—5, а не за 6—7 години, и като вихър, със скоростта на Ченлим¹, се движат напред, проявявайки творчески инициативи и вършейки чудеса, които поразяват хората. Сега в Корея навсякъде се чуят старите норми, създават се нови, разгръща се масово новаторско движение за всемерно повишаване производителността на труда.

КТП обръща голямо внимание на възпитанието на целия народ в комунистически дух, за да се ускори социалистическото строителство чрез повишаване темповете в изграждането на икономиката и съзнателната активност на трудещите се маси, за да може корейският народ да встъпи в комунистическото общество заедно с братските страни от социалистическия лагер.

През тази година корейската работническа класа можа неколкостранно да повиши производителността на труда, разкривайки резерви в ускоряването на механизацията и автоматизацията на производствените процеси, подобрявайки организацията на производството и на труда, внедрявайки нова съвременна технология и повишавайки непрестанно своята техническа квалификация. По този начин корейските работници, които поеха задължение да увеличат промишлената продукция през тази година в сравнение с миналата повече от 2 пъти (без да се увеличи броят на работниците в производството), разгрънаха борба за увеличаване на производството. Това означава, че през тази година, т. е. повече от 2 години преди срока, промишлената продукция ще се увеличи 1,5 пъти спрямо равнището, предвидено за 1961 г. по петгодишния план.

В селското стопанство също така активно се води борба, за да се върши в най-скоро време техническата реконструкция.

През тази година ние ще надминем Япония — най-развитата на Изток страна — по промишлена продукция на глава от населението за най-важните видове промишлени изделия — електроенергия, чугун, каменни въглища, цимент, химически торове, зърнени храни и улов на риба (както се има пред вид, че по производството на електроенергия, каменни въглища, зърнени храни и улов на риба на глава от населението Северна Корея надмина Япония още миналата година).

Когато перспективната задача бъде осъществена за 4—5 години, промишлената продукция на глава от населението за най-важните видове промишлени изделия ще достигне: електроенергия — 2 хиляди квч, чугун и прокат — 400 кг, стомана — 300—350 кг, каменни въглища — 2500 кг, цимент — 5000 кг, химически торове — 150—200 кг, тъкани — 40 м.

През 1958 г. относителното тегло на промишлеността в общия обем на промишлената и селскостопанската продукция достигна 65%, като по този начин ръководната роля на промишлеността се повиши.

¹ Ченлим — крилат коп из геронични корейски народни приказки.

* * *

Корея, която преди беше изостанала аграрна страна на Изток, сега вече се превърна в социалистическа индустриално-аграрна страна, а в близко бъдеще ще стане могъща социалистическа индустриална държава.

Постиженията и перспективите в изграждането на социализма в северната част на Републиката са решаващият залог за мирното обединение на нашата Родина, което е насъщна задача на корейската революция. Постиженията на социалистическото строителство в Северна Корея все повече вдъхновяват населението в Южна Корея, което се бори за мирното обединение на страната срещу американските империалисти и техните слуги — кликата на Ли Син Ман. След обединението на нашата Родина тези постижения ще представляват материалната база за бързото възстановяване на разгромената икономика и за подобряване живота на народа в Южна Корея.

Успехите на социалистическото строителство в северната част на страната са достигнати благодарение мъдрото ръководство на КТП и др. Ким Ир Сен и героичната борба на корейския народ, монолитно сплътен около Партията.

Корейският народ, сплотен около КТП, се бори за завършване изграждането на социализма.

ПРЕД ПЛЕНУМИТЕ НА ЦК НА БКП

Проф. д-р М. ГЕРА СИМОВ, инж. Д. РУСЧЕВ

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА НОВИ ПРОИЗВОДСТВА НА ХИМИЧЕСКАТА ПРОМИШЛЕНОСТ

Огромно значение за осъществяване ускореното развитие на нашата страна по пътя на социализма има химическата промишленост. Основните линии на нейното по-нататъшно развитие бяха разгледани в доклада на др. Тодор Живков пред Третата редовна сесия на Народното събрание.

Във връзка с това в нашия печат бяха публикувани редица статии, посветени на химическата промишленост. Публикуването на материали продължава, тъй като към края на тази година ЦК на БКП свиква специален пленум, на който ще бъдат обсъдени много проблеми на промишлеността, в това число и на химическата промишленост.

В процеса на подготовката на този важен пленум пред специалистите — икономисти и химици, се поставят редица актуални въпроси, свързани с перспективното развитие на химическата промишленост у нас.

Във връзка с това в настоящата статия ще се разгледат и изяснят възможностите за развитието на някои нови химически производства върху базата на наши и вносни суровини.

През последните петнадесет години благодарение на усилията на народната власт химическата промишленост у нас получи значително развитие, особено тежката неорганична технология. Бяха създадени от средна европейска големина химическият комбинат «Сталин», ДСЗ «Карл Маркс», ДЦЗ «Стефан Кираджиев», суперфосфатният завод, а старите предприятия бяха реконструирани и снабдени с нови машини и съоръжения.

Нискокалоричните легитинни въглища станаха основна суровинна база за производство на азотни торове, а солното находище около Провадия — на калцирана сода и сода каустик.

Развитието на тези две производства през близките няколко години във връзка с ускореното развитие на народното стопанство ще направи значителен скок. Химкомбинатът «Сталин» например ще бъде значително разширен. Понастоящем работите по разширението му се извършват с ускорен темп, в резултат на което сегашното производство на завода ще се удвои, като към 1960 г. в него ще се произведат 220 хил. т азотни торове. Край Стара Загора ще бъде построен вторият азотно-торов завод у нас с капацитет около 440 хил. т изкуствени торове. В проектното задание на този огромен химически завод се предвижда и производство на комбинирани торове. Ще бъдат разширени и другите наши химически заводи — ДСЗ «Карл Маркс», ДЦЗ «Стефан Кираджиев», суперфосфатният завод, ДХЗ «Г. Димитров», ДХК «Верила».

От доклада на др. Тодор Живков, изнесен пред Третата редовна сесия на Народното събрание, се вижда, че на химическата промишленост се дава ново ускорено развитие, като обемът на продукцията от нея през 1962 г. ще се увеличи в сравнение с 1957 г. три пъти, а през 1965 г. — около седем пъти. Предвижда се построяването на голям нефтопреработвателен завод с първоначална годишна мощност 1 млн. т, с перспектива същият да бъде разширен до 2 млн. тона. Ще бъде построен също така и коксохимически завод — първоначално за 350 хил. т кокс годишно, а впоследствие за 700 хил. тона.

По такъв начин се създават благоприятни условия за развитието на органичния синтез, с който изоставяме. Докато преди предимно растеше неорганичната химична технология, понастоящем наред с нейното ускорено развитие трябва да се предвиди и бързо развитие на органичния синтез. Такива темпове за неговото развитие са свършено правилни, тъй като могат да бъдат съобразени с нашата суровинна база и с перспективното развитие на цялото народно стопанство.

Във връзка с бъдещото ускорено развитие на тези два основни клона на нашата химическа промишленост възниква и въпросът за организиране върху тази основа на някои нови и важни химически производства.

В статията ще се разгледат възможностите за организиране на някои нови химически производства, които досега не са били предмет на обсъждане или пък за тях се знае малко. От внедряването на тези нови химически производства зависят другите отрасли на промишлеността, за редовната работа на които понастоящем се внасят от чужбина редица химически продукти и препарати.

Коксохимическото производство у нас ще се базира на лерните каменни въглища от Балканския минен басейн, където е съсредоточена основната част от запасите на коксуващи се каменни въглища. Известно е, че тези въглища имат високо пепелно съдържание, поради което ще се подлагат на обогатяване, а ситнежът и шламове — на флотирание.

На обогатяване чрез флотация ще се подлагат и рудите от цветни метали (мед, олово, цинк и др.), а също така и кремиковската желязна руда. По такъв начин както за черните каменни въглища от Балканбас, така и за нашите руди са нужни флотореагенти, значителна част от които се внасят от чужбина.

Производството на флотореагенти в напредналите страни получи изключително широко развитие. Неотдавна по този повод страните-членки на СИВ имаха специално техническо съвещание, на което се разискваха възможностите за по-бързо развитие на производството на флотореагенти в СССР и другите социалистически страни. В работата на конференцията взе участие и представител на нашата страна. Във връзка с решенията на съвещанието и на нашата страна се възложи да започне собствено производство на различни видове флотореагенти (събиратели, пенители, регулатори и депресатори) както за рудите, така и за черните въглища.

У нас са налице всички условия за организиране на собствено производство на различни видове флотореагенти. В страната има такива суровини като окислено минерално масло, което се получава в асфалтовата

инсталация — Русе, борско масло — в ДИП «Кристал», Велинград, феноло-крезолни фракции от газгенераторен катран, които се добиват в ДИП «Прогрес» в с. Рудник, Бургаско, буксов катран, отпадащ в ДИП «Горхим», олеинова киселина — в ДХЗ «Георги Димитров» в Костинброд.

На основата на тези суровини може в кратък срок да се организира производството на различни видове флотореагенти, като се специализира за тази цел едно от химическите предприятия. По-късно същото предприятие може да започне производството и на някои други видове синтетични флотореагенти (ксантогенати и др.), базирайки се на отпадъчните продукти от коксохимическия и нефтен завод.

* * *

Новият нефтен и коксохимическият завод ще дадат суровини за производството на нови видове миещи вещества.

Доскоро главно и почти единствено перилно средство беше обикновеният сапун и добавяните към него турско-червено масло, олен и сода. Както е известно, водните разтвори на сапуните имат добри перилни свойства, те обаче не могат да задоволят някои изисквания и нужди, особено на текстилната промишленост. Затова понастоящем редица нови химически перилни и емулсионни средства се внасят от чужбина, по-специално суровините за тяхното производство. Основните суровини за нашите перилни средства обаче засега остават хранителните растителни масла.

Внедряването на нови видове синтетични миещи средства се налага от необходимостта да се замени сапунът поради неговите недостатъци, а също така и от икономически съображения, т. е. поради липсата на необходимите животински и растителни мазнини, които се почувствава особено остро след Втората световна война.

Може със сигурност да се каже, че сега се намираме пред постепенна или частична замяна на старите видове сапуни с нови синтетични миещи вещества, известни под името «детергент». Това се потвърждава от следните данни на Икономическата комисия при ООН за производството на синтетични перилни средства в САЩ:

Години	Нови видове синтетични миещи средства (тона)	Обикновени сапуни (тона)
1947	225 000	1 700 000
1948	350 000	1 500 000
1949	450 000	1 400 000
1950	550 000	1 400 000
1951	725 000	1 500 000

Производството на нови видове миещи вещества непрекъснато се увеличава за сметка на производството на обикновения сапун. Така само за пет години производството на обикновен сапун в САЩ се е намалило с 550 хил. т, докато на нови перилни средства се е увеличило с 500 хил. тона. По данни на същата комисия в най-големите европейски страни про-

изводството на обикновен сапун се е намалило с 30%, докато производството на синтетични миещи средства се е увеличило със 70%.

Широко развитие получи през последните пет години производството на нови перилни средства в Съветския съюз. Естествените мазнини там се заменят със синтетични мастни киселини, които се получават при каталитичното окисление на парафина и церезина. Използват се също така нафтенови и сулфокиселини, получавани от нефта. Новите перилни средства в Съветския съюз широко се използват в текстилната промишленост, за битови нужди в комуналното стопанство.

Миещи вещества за нашата текстилна и кожарска промишленост се произвеждат в ДХЗ «Верила». Основна суровина за тях са рициновото масло, други видове растителни масла и олеинът.

Нашата страна засега произвежда само един вид миещи средства — аниоактивните. Катиоактивните се произвеждат в ограничено количество, а нейоногените въобще не се произвеждат поради липса на собствена суровинна база.

За да се издигне на по-висока степен това важно химическо производство, с което сме изостанали, налага се в най-близко време да се започне производството на висши мастни алкохоли с 8—12 въглеродни атоми във веригата. Те се произвеждат в СССР и Чехословакия, като се изхожда от ненаситени въглеродороди. Ако на първо време се използват растителни мазнини, ще може да се организира производството на така необходимите мастни алкохоли с помощта на металически натрий. Такива опити бяха проведени у нас и дадоха задоволителни резултати. С оглед обаче на икономия на растителни мазнини и във връзка с предстоящото строителство на нефтения завод ще бъде по-добре, ако това производство се насочи към използване на въглеродородни суровини.

Установено е, че при комбинирание на синтетичните миещи вещества се повишава значително техният миещ ефект. Съвременната химическа технология дава широки възможности за производство на смесени миещи препарати. Мина епохата на мраморираните сапуни, разви се производството на така наречените течни сапуни, сапуниени препарати и сапуниен прах.

В светлината на гореказаното възниква въпросът за перспективното развитие на производството на «детергенти» у нас. В ДХЗ «Верила» например има възможност да се организира в значително по-голям мащаб това важно производство. На първо време то може да се развива върху основата на пресовото рициново техническо масло — на висши мастни алкохоли, на специално вретено масло, тип трансформаторно (със светъл цвят и без миризма на газол). Като помощни органически суровини за някои текстилни миещи и други препарати могат да се използват производните на растителния терпентин, производството на който получи доста широко развитие във връзка с увеличаване на капацитета на колофоновия завод «Кристал» във Велинград.

След построяването на нефтения завод ДХЗ «Верила» може да започне голямо производство на алкилсулфати и на алкиларилсулфонати върху базата на нефтени въглеродороди. Суровините за тях ще се получават, и то в значителни количества, от коксохимическия и нефтеновия завод. Що се отнася до сапуненото производство, необходимо е да се проучи въпросът за възможностите за внедряване на непрекъснато осаждаване в

ДХЗ «Г. Димитров» — гара Костинброд, като се използва съветският опит, където са внедрени ефикасни технологически схеми. Освен това трябва да се модернизира производството на сапуниения прах.

Във връзка с развитието на тези производства следва да се обсъди и въпросът за използването на синтезата «Фишер—Тропш» за добиване на суровини, необходими за новите перилни средства и за редица други химически производства.

Използувайки опита на другите страни и особено опита на СССР, нашата промишленост е в състояние в близките 3—4 години да произвежда от местни суровини нови синтетични видове перилни средства, без да се използват естествени мазнини. По своите физико-химически свойства тези нови препарати превъзхождат съвременните сапуни и имат значително по-ниска себестойност.

Наред с производството на «детергентите» (новите синтетични миещи вещества) важно значение има и производството на консистентните смазки (гресове). Понастоящем у нас се произвеждат две основни групи гресове — предимно калциеви и по-малко натриеви. Сапунената основа на тези гресове е костената мас, която може да се използва по-рационално за други цели. У нас продължават да се произвеждат долнокачествени гресове от типа на газьоловите.

През последните двадесет години в гресовото производство станаха големи изменения. В Съветския съюз например втвърдените масла и костената мас са заменени със синтетични мастни киселини. Деведесет и пет процента от произвежданите в СССР гресове се приготвяват със синтетични мастни киселини, получени от парафин или церезин. Освен това както в Съветския съюз, така и в САЩ се произвеждат нови видове висококачествени гресове и консистентни смазки върху базата на барцевия и литневия сапун. Тези нови гресове по всички свои физико-химически константи превъзхождат калциевите и натриевите гресове, поради което към тях трябва да се ориентира и нашето гресово производство.

На състоялата се в края на 1958 г. научно-техническа конференция в ДХЗ «Верила» се отбелязва, че нашите гресове не притежават добри качества, въпреки че за тяхното приготвяне се използват висококачествени материали. За преодоляване на това изоставане на гресовото производство в ДХЗ «Верила» се обсъждат, както показваха опитите, да се организира производство на бариеви гресове. Оказа се, че получената в лабораторни условия бариева грес има с 30°C по-висока точка на топене, отколкото най-доброкачествената калциева грес. За целта могат да се използват нашите барити, като се превърнат в бариев хидрооксид, себестойността на който ще бъде малко по-голяма от себестойността на най-доброкачествената вар. Може в перспектива да се помисли върху замяната на костената мас със синтетични мазнини, който въпрос е свързан с внедряването у нас на нефтехимически синтез или синтезата на «Фишер—Тропш».

Производството на химически продукти за нуждите на каучуковата, кожухарската и други индустрии също представлява интерес за нашата страна.

У нас се внася не само каучук (естествен и синтетичен), но и редица химически продукти, без които сам по себе си каучукът не може да се преработва. На каучуковата промишленост са нужни висококачествени омекчители, термоабзвращащи агенти, противостарители, пластификатори и др.

В това отношение тя среща известни трудности. С влизането в действие обаче на коксохимическия и нефтен заводи се създават благоприятни условия за организиране производството на редица нови химически продукти, нужни за каучуковото, кожухарското и други производства. Това налага да се предвиди построяването на едно специализирано предприятие или цех към бъдещия нефтен завод, който да произвежда тези важни химически артикули. В ДХК «Верила» или в ОТПК «Балканхим» например може да започне още отсега редовно производство на такъв крайно ценен и важен омекчител, какъвто е рубракът. Проведените лабораторни и практически изпитания с този вид омекчител в СССР, САЩ и Англия показват, че рубракът в каучуковата смес може да достигне до 30%, без при това да се снижават физико-механическите показатели на гумените изделия. Рубракът до известна степен даже предпазва гумата от стареене. При вулканизирането той свързва само част от сярата. В горепосочените страни рубракът се произвежда със стотици хиляди тонове.

Нашият тиленовски гудрон е подходяща суровина за производството на рубрак. Проведените опити с наш рубрак в лабораторни условия дадоха добри резултати. За страната ще бъде изгодно да се започне производството на рубрак, тъй като съгласно директивите по Третата петилетка, през 1960 г. в Русе ще бъде пусната в действие дълбоковакуумна тръбна инсталация за преработване на тиленовски нефт. От нея ще отпадне гудрон, част от който може да се отдели за производство на рубрак. При цена 0,20 лв. за кг гудрон, цената на рубракса няма да надхвърли 1,50 лв. При това общата консумация на рубракса в страната може да надхвърли 600 тона. Следователно у нас има условия в близките години да се организира производството на този висококачествен омекчител.

На базата на таловия пех, отпадък при дестилацията на таловото масло, и на II-та фракция на окисленото отпадъчно масло може да се организира производството на нов термонабъбващ агент за каучуковото регенераторно производство. Това производство ще има голямо значение за нашата страна, тъй като значителни количества стар каучук отново се връщат в производството. Проведените опити показват, че този нов термонабъбващ агент дава доброкачествен регенерат, като неговата себестойност в сравнение с другите термонабъбващи агенти е много по-ниска. В страната съществуват условия за годишно производство на около 600 т термонабъбващ агент чрез използване на отпадъчни продукти.

Цинковият окис и магнезиевият карбонат в продължение на много години бяха единствените бели пълнители, които каучуковата промишленост използваше. След Втората световна война като нов пълнител се появи калциев карбонат, прициптитран и активиран чрез утайване на многовалентни алкохоли и защитни колоиди.

Нашите каучукови предприятия употребяват калциев карбонат предимно във вид на бяла креда. Местната креда често пъти съдържа до 19% вода, пясък и други механически примеси. През последните години у нас се направиха опити, за да се намерят нови местни бели пълнители за каучуковата промишленост. Досега обаче те не дадоха удовлетворителни резултати. Във връзка с това бяха започнати някои изследвания, за да се изясни дали е възможно да се използва като бял пълнител шламът, който отпада при обезвредяването на водата в ТЕЦ, содовото производство и другаде. Проведените опити показаха, че шламът е два пъти по-активен в сравнение

с мляната природна креда. От тези отпадъци, които се изхвърлят в реките, може да се получи висококачествен пълнител с ниска себестойност, докато калциевият карбонат преципитира сгува 1400 лъ./тон. Ето защо правилно ще бъде да се организира това ново производство, понеже ще донесе значителна икономия, а освен това ще поевтини обезвредяването на водите в нашите ТЕЦ и други предприятия.

Каучуковото производство се нуждае от ефикасни антиокислителни — инхибитори (противостарители). Те предпазват от стареене произведените гумени изделия. За минералните смазочни масла също така се употребяват антиокислителни добавки, които подобряват устойчивостта на минералните масла откъм окисление. Затова при организиране производството на антиокислителни добавки за смазочните масла ще бъде правилно то да се координира с производството на противостарители, като за тази цел се използват сега отпадъчните газгенераторни катрани, а впоследствие и каменовъгленият катран от коксохимическия завод.

Антиокислителите се продават по много високи цени. Един тон антиокислител струва близо 10 хил. долара или 80 хил. рубли.

Проведените у нас опити показват, че ние сме в състояние да организираме собствено производство на добавки, тъй като разполагаме с някои видове суровини — например газгенераторен катран. Същият понастоящ отпада от четиринадесет газгенераторни станции, най-големите от които са: към МЗ «Ленин» — Димитрово, Огнеупорния завод «Елин Пелин», Завода за резервни части — Коларовград, Електропорцелановия завод — Николаево и др. Фракцията 175—230°, както показват опитите, съдържа от 20 до 50% феноли, които са доброкачествена суровина за получаване на антиокислителни добавки.

Друг източник е буковият катран, който отпада от ДИП «Горхим». Фракциите на буковия катран също така съдържат до 25% феноли. В бъдещия коксохимически завод ще се получават значителни количества феноли. Такива фракции могат да бъдат получени и чрез шелуване на източно-маришките въглища, но засега този процес е доста скъп, затова трябва да се използват газгенераторните катрани. Проведените изследвания показват, че от местни отпадъчни суровини могат да се синтезират антиокислителни добавки със значителен ефект. В най-близко време нашата страна ще бъде в състояние да организира производство на антиокислителни добавки, които ще бъдат значително по-евтини от вносните.

Проведени бяха опити за получаване на синтетични дъбилни вещества чрез използване на фенолната фракция, получена от Димитровски газгенераторен катран. Фракцията беше сулфорирана, а впоследствие кондензирана с карбамид и формалдехид. Полученият синтетичен дъбител от типа на «синтаните» показва добри дъбилни свойства. Предварителните изчисления показват, че цената на новите синтетични дъбилители ще бъде с 20% по-ниска от вносните. Съществува реална възможност в бъдещия завод за пластични маси и синтетични лепила да се организира и производството на синтетични дъбилители от типа на синтаните, необходими за кожарската промишленост.

* * *

Бързоразвиващата се безиро-лакова промишленост изпитва остра нужда от местни суровини. Това налага същата да се насочи към изпол-

зуването на две нови суровини. Така в ДЦЗ «Стефан Кираджиев» се получава годишно до 300 т сурово талово масло. Както показва проведените заводски опити, от него може да се получи висококачествено дестилирано талово масло, което по пътя на естерифицирането може да се обърне в ценен продукт за безиро-лаковата промишленост. То има високо йодно число, подобно на конопеното. От него могат да бъдат получени и комбинирани сикативи (резинати и линолеати). Проведените опити показва, че същото може да замести 220 т растителни масла. Производството на талово масло може да се организира в ДКЗ «Георги Димитров», като за целта се използва дълбоковакуумната инсталация «Лурги».

Освен дестилираното талово масло за нуждите на безиро-лаковата промишленост може да се използва гроздовоекстракционното масло, което се получава от гроздовите семки. Последните се отделят от джибритите, които съдържат 50—60% люспи, 25—30% чепки и 15—20% семки. Гроздовите семки се отделят от джибритите с помощта на трестер-машини след пресоването им в шнекови преси. Производството на трестер-машините е овладяно от машиностроителния завод «Бъдещност» в Чирпан. Получените мокри семки се изсушават до 10% и след преминаване на валците постъпват за екстрахиране. От тях се получава средно 10—14% гроздово масло. Според направените изчисления у нас може да се получава годишно до 1200 т гроздово масло при ниска себестойност.

Проведените в ДИП «Лакпром» заводски опити за получаване на модифицирани с гроздово масло глифталови и глицеринпентафталови смоли показва, че гроздовото масло е добър модификатор и за двата вида смоли. Получените от тях филмообразователи (безири) по качество на филма и съвместимост не отстъпват на натуралните и икономични ленени безири.

Преработването на гроздовите семки и получаването на дестилирано талово масло може да се организира в ДХЗ «Георги Димитров» на гара Костинброд, като се използват неговите свободни мощности. Освен това, както показва италианският опит, гроздовото масло, получено от пресни семки, представлява качествена храна, поради което ДП «Винпром» трябва да организира час по-скоро цялостното събиране на гроздовите семки у нас.

Известно е, че добри безири се получават от съхлвите растителни масла—ленено, лалеманичево и др. Но поради тяхното недостатъчно количество и висока цена са правени много опити за замяната им с по-евтини и по-разпространени материали. Така се дойде до получаването на изкуствените безири. Изкуствени безири са различните по състав филмообразувачи вещества, несъдържащи растителни масла. Всички те са годни само за специални цели. Най-същественият и най-често наблюдаван техен недостатък е по-лошата им атмосферостойчивост, която не позволява да се употребяват за боядисване на предмети, изложени на сурови атмосферни влияния. Те могат обаче да се използват със значителен успех за някои многослойни покривки, както и за боядисване вътрешността на помещениата.

Почти всички получени досега изкуствени безири нямат точно установен химичен състав. Тяхното производство не е напълно усвоено, технологическият им процес е несъвършен и методите за неговия контрол не са разработени. Затова на всички досега получени безири се гледа като на сурогати—заместители. Но поради високата цена и недостатъчно количество на доброякествените маслени безири тяхното използване трябва да се ограничи само в онези области, където не могат да се употребяват из-

куствените безири (например за боядисване на мостове, метални конструкции, външни части на важни обекти и пр.). За всички останали цели, където времето на експлоатацията е малко и където атмосферните условия не играят голяма роля, маслените безири трябва да бъдат заменени с изкуствени. По този начин ще могат да се спестяват големи количества доброякоствени безири, от каквито нашата бързоразвиваща се промишленост ще чувствава все по-остра нужда.

Суровинните източници за получаване на изкуствени безири са твърде много. Но, като се изхожда от суровините, с които разполага нашата страна, то за тяхното производство у нас се очертават следните възможности: а) безири на базата на мастните киселини; б) безири на базата на колофона; в) безири на базата на дървесния, газгенераторните, коксовия и други катрани; и г) безири на базата на таловото масло.

С получените «икономични» безири могат да се боядисват различни предмети, като при това се разходва значително по-малко ленено масло, отколкото при употребата на естествен лепен безир. В състава на «икономичните» безири се съдържат от 30 до 50% летливи разтворители, които при изсъхване на маслената боя се изпаряват, като по боядисаната повърхност остава значително по-малко количество филмообразуващо вещество, отколкото при употребата на естествен безир.

За да се запази здравината на покривката и нейните добри антикорозионни свойства, качеството на маслената съставка на «икономичния» безир трябва да се подобри, за да се компенсира намаленото съдържание на филмообразуващото вещество.

Този принцип е легнал в основата на всички получавани понастоящем «икономични» безири, които се отличават помежду си само по начините, с които се постига гореказаното подобрене.

Теоретически «икономичните» безири могат да се получават от всячки масла, при условие че се осигури здравина на техния филм. Тези се постига най-лесно чрез обработка на маслата от групата на лепеносподобните. Практически тези безири се получават от лепеното и констегитото масла. За получаване на «икономичен» безир и от останалите растителни и рибни масла са правени повече или по-малко успешни опити, но без практическа стойност, поне засега.

Понастоящем в СССР и редица други страни се получават голям брой «икономични» безири, които носят названията: «оксол», «сулфооксол», «новол», «неоновол» и др.

По-нататъшното развитие на идеята, която лежи в основата на производството на «икономичните» безири, доведе до появата на «емулсионните» безири. Емулсионните безири представляват водни емулсии на полимеризирани масла (най-често ленено), в които частта на маслото се движи от 40 до 50%. При тези безири водата играе ролята на органически разтворител, благодарение на което те са значително по-икономични от «икономичните» безири, чийто разтворител (например минералният терпентин) са ценни моторни горива. Емулсионните безири имат още едно преимущество пред «икономичните» — отсъствието на отровни изпарения, които са вредни за здравето на работниците, заети с боядисването, така и за гражданите, които влизат да живеят в новобоядисани жилища. Ето защо производството на изкуствени «икономични» и емулсионни безири не трябва да се отлага повече

Безиро-лаковото производство в химическата промишленост изпитва остра нужда от разтворители. Като изключим растителния терпентин и етиловия алкохол, които се произвеждат у нас, почти всички органични разтворители — бензол, толуол, хлороформ, тетрахлорметан, ацетон, амил-ацетат, етиленгликол и други се внасят от чужбина. Пред нас стои проблемът за организиране на широко производство на най-употребяваните разтворители. Тяхното производство трябва да се организира предимно в новия нефтен завод и частично в новия коксохимически завод. Тези два завода значително ще облекчат положението на химическата промишленост, тъй като ще могат да се произвеждат редица висококачествени органични разтворители, нужни за каучуковото и маслоекстракционното производство. Използването на наши органични разтворители ще даде възможност на държавата да направи големи икономии на валута. Част от разтворителите ще могат да се получават от доломитния природен газ, други — от крекинг-газовете, а трети — от преработването на коксовия газ в коксохимическия завод.

Използването само на коксохимически деривати обаче изключва възможността за развиване производството на производни от етилен и пропилен. Няма да бъдат достатъчни и необходимите за различните видове органични синтетики ароматни въглеводороди. По такъв начин успоредно със строителството на коксохимическия завод трябва да се осъществява и строителството на нефтен завод.

Доскоро ароматните въглеводороди се получават само при коксуването на черните каменни въглища, както това беше в довоенна Германия. Органичният синтез (особено в багрилната и лекарствената промишленост) се базирал главно на отпадъците от коксохимическото производство. Понастоящем нефтохимическият синтез позволява да се получават от нефта големи количества подобни въглеводороди. Тази насока в развитието на органичния синтез по никакъв начин не трябва да се изпуска от наше внимание, тъй като се получават много евтини ароматни въглеводороди.

За нуждите на химическата промишленост от чужбина се внасят (главно от ГДР и Чехословакия) синтетични восъци. Тяхното производство беше започнато от известния химически концерн «И. Г. Фарбениндустри». Произвеждат се два вида синтетични восъци — меки и твърди. Повечето от тях се получават на базата на монтанвакса, който се съдържа в битуминозните и кафявите въглища. И двата вида восъци са отлични заместители на естествените, като по някои свойства далече ги превъзхождат. Поради тези причини те бързо изместват естествените. Литературните данни за получаването на синтетичните восъци за съжаление са доста оскъдни. Известно е само, че те се получават, като се изхожда в повечето случаи от монтанвакса. Последният се получава чрез екстрахиране с разтворители от битуминозни или кафяви въглища. Първоначално се получава суров монтанвакс, от който чрез редица процеси се добива самият восък.

През последните пет години у нас се проведоха опити с цел да се получи монтанвакс от черни морските и източнокаришките лигнитни въглища. Опитите бяха проведени в голяма лабораторна инсталация. Те показаха, че тези два вида въглища съдържат смола от 4—5% и монтанвакс от 1,5—3,5%. Предварително проведените опити показват, че у нас има условия да се организира производството на 600 т монтанвакс годишно, който

понастоящем се внася от ГДР. Рентабилността на това ново химическо производство ще зависи главно от процентния добив на монтанвакс и смола. След екстрахирането остава въглищен прах, който може да се брикетира с получаваната смола, отпадаща при отделянето на монтанвакса. Суровият монтанвакс може да се употребява и за импрегниране на кожи.

За организиране производството на монтанвакс може да се построи един цех към сега строящата се брикетна инсталация в източнокаришкия каменовъглен басейн.

Институтът за химическа промишленост у нас успя да получи някои видове синтетични восъци. За тяхното производство обаче се използват мастни киселини, които се получават при рафинирането на растителните масла. Вярно е, че цената на получените восъци (амиди) е по-ниска от вносните, но се изхожда от растителна суровина. Поради тези причини нашите усилия трябва да се насочат към получаване на монтанвакс от евтините източнокаришки въглища, които според проекцията им себестойност ще струват около 13 лв./тон. От подобни на нашите въглища в Ужгородската област (УССР) се получава задоволителен добив на монтанвакс. Взетите за екстрахиране лигнитни ужгородски въглища имат: влага — 35—63%, пепел — 21—45% и калоричност — 1300—1800 к.кал/кг. Това показва, че у нас са налице всички условия за организиране производството на монтанвакс, още повече че ние имаме добър опит по екстракционната техника (екстрахиране на маслодайните семена и борина).

Химическата промишленост употребява най-различни видове адсорбенти. Понастоящем всички се внасят от чужбина, включително и белилната пръст.

Известно е, че както минералните масла, така и растителните масла (сиропите, глицеринът и др.) в процесите на своето технологическо получаване се замърсяват, поради което трябва да бъдат пречистени. Това се извършва по пътя на адсорбцията. За тази цел се използват белилната пръст, активният въглен и др. Белилната пръст сега се внася главно от Чехословакия, която се продава на предприятията по цена 3200 лв./тон. Редица страни обаче вече се ориентират към използване на местни белилни глинни, които при нужда се подлагат на термическо или киселинно активиране. Така в НР Румъния се използва траст в околността на град Сатумаре. Активираният румънски траст струва около 1000 лв./т, т. е. три пъти по-евтино от вносната белилна пръст. Проведените у нас опити показват, че плевенските глинни в м. «Качица» и трастът в околностите на Кърджали след киселинно и термично активиране могат напълно да заменят вносната чехословашка белилна пръст. За целта могат да се използват и откритите край с. Стринино — Кюстендилско, колоидно-дисперсни минерали от рода на монтморилонита. Те притежават характерните свойства на бентонита, който, както е известно, е разновидност на монтморилонита. Проведените опити показваха, че тяхната активност може изкуствено да се повиши до 7 пъти с помощта на термичния или киселинния начин на активиране. Така получените и обработени глинни могат да заменят чешката вносна белилна пръст (тунизил). Активиранията кюстендилска глина ще се използва при производството на минерални масла от толеновския нефт, тъй като опитите показаха, че тя добре действа върху минералните масла. За новия нефтепреработващ завод ще бъде необходима около 25—30 хил. т белилна пръст годишно. Ето защо при наличието на местни глинни,

който притежават добри изобилни свойства, техният внос от чужбина не е оправдан.

Различните видове багрила намират голямо приложение в промишлеността, особено в текстилната, кожарската, полиграфическата и хартиената промишленост. Понастоящем багрила се произвеждат в две наши предприятия — в ДИП «Асен Златаров» на гара Искър и в Химическия завод на гара Костенец. Първото предприятие произвежда сярни багрила, а заводът на гара Костенец — азобагрила (кисели, директни и пигментни). И двете предприятия са в стари помещения и са недостатъчно оборудвани с нова, модерна апаратура. Това обстоятелство, от една страна, затруднява развитието на тези две предприятия, а от друга — пречи за правилното протичане на технологичните процеси.

В текстилната промишленост се употребяват около 75% от произведените органични и синтетични багрила. Непосредствено употребата на багрила в някои страни значително нараства, тъй като те се оказали необходими за пластичните маси и синтетичните текстилни влакна. През 1959 г. двете наши предприятия ще произведат около 680 т бои в 33 асортимента (4 серни и 29 азобагрила).

Въпреки че в страната не е развито производството на полупродукти, оказва се, че е изгодно и у нас да се произвеждат някои масови видове багрила. Вносните полупродукти (от социалистическите и капиталистическите страни) заемат близо 60% от себестойността на нашите бои. Въпросът за вноса на полупродуктите от чужбина е доста сложен. Фактически той определя асортимента на произвежданите у нас багрила. С всяка измината година все повече се увеличава броят на внасяните полупродукти. Така, докато през 1958 г. бяха внесени 15 вида полупродукти, през настоящата година ще се внесат 50, а към 1965 г. по всяка вероятност техният брой ще достигне над 30. От гореканозото се вижда, че нашето багрилно производство засега зависи в значителна степен от чуждестранния внос.

Във връзка с предстоящото строителство на коксохимическия и нефтен завод може да се реши и въпросът за сурсыната база и производството на полупродукти както за багрилната промишленост, така и за редица други производства (за фармацевтиката, растителната защита и др.). Може например към един от тези два завода да се построи цех за полупродукти, като се използва бензолът, нафталинът и антраценът от бъдещия коксохимически завод и редица други суровини от нефтения завод. Последният ще може да дава суровини за производството на препарати за растителна и животинска защита — ДДТ, хексахлоран, хербациди и др.

Сега съществуващите две предприятия — ДИП «Асен Златаров» и Химическият завод «Г. Димитров» в Костенец — или трябва да бъдат разширени и реконструирани и на основата на тях да се развива и расте багрилната промишленост, или пък наред с тях да се помисли за строителството на един нов, модерен завод за производство на багрила. Това е необходимо във връзка с големия скок, който ще направи в своето развитие текстилната и хартиената промишленост, а също така и производството на пластични маси и изкуствени влакна.

Развитието на багрилното производство у нас трябва да бъде съобразено с възможността то да се кооперира със страните от социалистическия лагер. Икономически ще бъде неоправдано например да се организира у нас производство на индантенови бои и някои багрила в малки количества. Досегашният опит ни учи, че нашата страна, при ускореното развитие на неорганичната технология и органичния синтез, е в състояние да произвежда със собствени суровини качествени и евтини багрила, неотстъпващи на чуждестранните. С наличните кадри и с помощта на СССР, Чехословакия и ГДР ние сме в състояние в следващите 3—4 години да организираме на високо химикотехнологическо равнище производството на значителен асортимент багрила.

Интерес представлява и производството на органични плодови киселини. От тях засега у нас се произвежда само винената киселина («Виникс» — цех при ДСЗ «Карл Маркс»). В миналото поради дребнособственостния характер на винарството отпадните вторични материали за производство на винена киселина се използваха едва 10%. С поставянето му на нови, съвременни основи се създават благоприятни условия за използване на калциевия тартрат, който е необходим за нейното получаване. При добре организирано събиране на отпадците от винарското производство (джирни, винена кал, винаси и нитрагия) годишно могат да се получават до 400 т винена киселина. Необходимо е обаче нашето винарско производство да се осигури с допълнителни съоръжения, които да му позволят рационално да оподзотворява всички отпадъци, както това става в СССР и Франция, като най-ценен за нас е опитът на Италия, където са построени специални районни дестилерии.

Нашата страна е в състояние в най-близките пет години да достигне производството на около 1300 т винена киселина. От данните на Икономическата комисия за Европа при ООН се вижда, че световното производство на винена киселина съставлява едва 20 хил. т, докато световните нужди надхвърлят 50 хил. тона. При това положение може да се смята, че износът на нашата винена киселина е напълно осигурен. Направените проучвания показват, че само страните от социалистическия лагер биха могли да купуват от нас около 400 т винена киселина годишно. Ето защо ще бъде правилно в най-къс срок да се построи при сегашния апарат, тя ще може да купуват от нас около 400 т винена киселина годишно. Това ще бъде нова, модерна инсталация за получаване на висококачествена винена киселина. Ако същата инсталация се допълни с някои апарати, тя ще може да се използва и за получаване на две нови неизползвани у нас плодови органични киселини — лимоната и ябълката, като за втората киселина ще могат да се използват отпадните продукти на завода. Годишно може да се произвежда у нас около 100 т ябълчна киселина. Освен за нуждите на хранително-вкусовата промишленост тя се употребява и за производството на различни видове фармацевтични препарати.

Особено благоприятни условия съществуват у нас за организиране производството на лимонена киселина, която се използва в хранително-вкусовата и медицинската промишленост. Всячки опити на химичите да организират синтетично производство на лимонена киселина от дихлор-ацетон не дадоха положителен резултат. Понастоящем в Чехословакия и в ГДР тя се получава по биохимичен път, чрез ферментация на меласа с помощта на специални плесени гъбички. В СССР тя се извлича от листата на махорката, а в последно време — от листата на папука.

Направените проучвания и проведените опити показват, че производството на лимонена киселина у нас ще бъде оправдано, ако се организира върху базата на използването на памучните листа. Опитът на Съветския съюз показва, че този начин е значително по-изгоден от биохимичния, за който основна суровина е меласата. Полузаводските опити, извършени у нас през 1954 г., за получаване на лимонена киселина от листата на памука, дадоха задоволителни резултати. Изчисленията показват, че за получаването на 200 т лимонена киселина са необходими 5 хил. т възна изсушен памучен листа. Ако листата на памука се събират по механичен начин — с помощта на комбайни, цената на един килограм памучен листа ще струва 0,50 лева. В такъв случай 1 кг лимонена киселина ще струва 19 лв., т. е. значително по-евтино от вносната.

Цената на ябълчната киселина според направените изчисления ще има търговска себестойност около 10 лв./кг, докато сегашната международна цена на същата е 2 долара/кг.

* * *

Бързото развитие на химическата промишленост и на черната металургия в най-скоро време ще предяви голямо търсене на електродна маса и готови електродни изделия. Понастоящем страната внася такива от чужбина. Годишно само от Румъния се внася около 300 т безпепелен електрококс, а от Полша — готови електроди. Те се използват в електропещите при производството на калциев карбид и стомана, като аноди при електролизата на алуминиев окис и натриев хлорид, за футеровачни блокове и за други най-различни цели. Същите се приготвяват от въглероден материал, свързващи химически вещества и някои примеси. В зависимост от изходната суровина електродите и електродните изделия се разделят на: въглищни, коксови, графитови и графитирани.

За тежката химическа промишленост и металургията са необходими различни видове електродни и въглищни изделия, особено за пещите, произвеждащи стомана и карбид. Освен това те са нужни за тролейбусите и електромоторите, за електрическите батерии, акумулаторите, прожекторните апарати и пр.

Нашата страна разполага с достатъчно суровини за производство на електродна маса и електродни изделия. За тази цел може да се използва Своягенският антрацит. Представлява интерес и графитът около с. Селци, Казанлъшко, въпреки високото му пепелно съдържание. Чрез допълнително преработване от него може да се получи графит със задоволителни физико-химически свойства, годен за производство на електродни изделия. Налице са всички условия бързо да се организира производството на нефтен и смолен кокс. През последните 3—4 години в тази насока бяха проведени редица опити. Установи се, че при коксуване на тежки въглеводородни продукти като генераторен катран, нефтен гудрон, кисел гудрон, каменовъглен катран, буков катран и толеновски мазут се получава високопепелен нефтен и смолен кокс. Получените видове безпепелен кокс могат да се използват за производство на електродни изделия.

Коксуването на тежките въглеводородни остатъци в промишлен мащаб се осъществява в хоризонтални камерни пещи от типа на коковите или в стоманени и чугунени реторти. Изхождайки от нашите условия, за

предпочитане е да се избере така нареченото ретортно коксуване, тъй като същото позволява да се коксуват най-различни по вид суровини, даже силно оводнени катрани. От друга страна, по-малката производителност на ретортите позволява те да работят независимо една от друга. Производството на безпепелен кокс може да се организира с малки капиталовложения в две наши предприятия — или в ДХК «Верила», или в ДХК «Прогрес». В последното бяха проведени полупромишлени опити за получаване на кокс от дървесен катран, които излязоха сполучливи.

Следователно у нас има възможности в най-близко време да се организира собствено производство на различни видове безпепелен кокс. При неголеми капиталовложения и с малка помощ от Румъния и Полша може да бъде построена една коксва инсталация с годишен капацитет около 1000 т, която ще бъде в състояние да задоволява нашите нужди от безпепелен електрококс.

Организирането на това производство е изгодно, тъй като нашата страна разполага с всички необходими суровини — антрацит, графит, гудрон, газгенераторен катран (неутралната част), а след построенането на коксохимическия завод ще се получава и каменовъглен катран. В близките две-три години може да се построи към едно от двете гореспоменати предприятия специализиран цех за производство на електродна маса и готови електроди. Производството на безпепелен кокс ще даде възможност на страната да реализира годишно 3 млн. валутни лева икономия. При това предварителните прегледания показват, че нашият нефтен и смолен безпепелен кокс ще има същата цена, каквато има и вносният.

* * *

В статията не се разглеждат производствата, засягащи пластичните маси, или по-точно продуктите за тяхното получаване, тъй като това е отделен въпрос, предмет на специално проучване, който ще зависи от избора на технологическата схема за новия нефтен завод и главно на цеховете за нефтохимическия синтез. Не се засяга и проблемът за производството на изкуствени влакна, целулоза и хартия. Това в еднаква степен важни и за азотиаторното производство, тъй като тези въпроси са достатъчно изяснени.

Въпреки безспорните успехи на химическата промишленост трябва да се отбележи, че увеличаването на потребностите налага всеотрядно да се увеличава нейното производство, да се организират нови химически производства, особено като се използват отпадъците на сега съществуващите и новостроящи се големи химически предприятия.

Нашата страна има необходимите кадри и опит и с помощта на Съветския съюз и другите социалистически страни може в най-кратки срокове да развие нови химически производства, необходими за народното стопанство.

Курсът на Партията за ускореното развитие на народното стопанство изисква бързо да се развива нашата химическа промишленост, особено органичният синтез, тъй като върху негова основа ще могат да се развият редица много важни отрасли на химическото производство. Всичко това ще допринесе за по-бързото развитие на техническия прогрес у нас.

С. РАДЕВ

ПОДОБРЯВАНЕ НА ТАРИФНАТА СИСТЕМА И РЕГУЛИРАНЕ НА РАБОТНАТА ЗАПЛАТА В ПРОМИШЛЕНОСТТА

Работната заплата при социализма е форма за разпределение на материалните блага между трудещите се съобразно изискванията за икономическия закон за разпределение според труда. Тя е важно икономическо средство в ръцете на социалистическата държава за увеличаване производителността на труда и на производството.

В условията на социалистическото стопанство, което се насочва и развива по единен държавен план, голямо значение има правилното регулиране на работната заплата.

Регулирането на работната заплата се състои в установяването на правилни съотношения между общия фонд за потребление и тази негова част, която се отделя за разпределение в съответствие с количеството и качеството на труда, а така също и между размерите на заплатите на работниците в отделните отрасли на общественото производство. Регулирането на работната заплата се провежда не само вътре в отраслите, но и между отраслите, а така също между различните икономически райони.

Вътрешноотрасловото регулиране на работната заплата се състои в установяването на правилни съотношения между заплатите в отделните предприятия в отрасъла; между професиите (ведущи и неведущи); между групите работници, работещи при тежки или при по-леки условия на труда; между заплатите на работниците в зависимост от тяхната квалификация; между основните и спомогателните работници; между повременните и нормените работници и пр.

Междоотрасловото регулиране на работната заплата заема особено място при осигуряването на правилно диференциране на работната заплата в народното стопанство. То се състои в планомерно поддържане на необходимите съотношения в равнището на работната заплата на работниците по отделните отрасли в съответствие с ролята на дадения отрасъл в усъвършенстването и развитието на общественото производство.

Диференцирането на работната заплата по отрасли на народното стопанство се обуславя от редица обективни фактори, от които най-съществено значение имат различните условия на труда, средната сложност (квалификация) и обществената значимост на труда, прилаган в различните отрасли на народното стопанство.

Регулирането на работната заплата е неразривно свързано с организацията на обществения труд, осъществявана чрез тарифната система на заплащане труда на работниците. Тарифната система се явява не само практическо средство за регулиране на работната заплата, но и необходим еле-

Пред пленумите на ЦК на БКП

51

мент за правилното ѝ организиране, тъй като в нея са отразени основните принципи на диференцирането на работната заплата в зависимост от характера, качеството и условията на труда.

Основните принципи, на които е построена тарифната система, са разработени от В. И. Ленин и са формулирани в първия ленински декрет по тарифния въпрос. Принципите, на които е построена тарифната система, изключват уравниловката в заплащането. Съгласно същия декрет при определяне на тарифните ставки трябва да се има пред вид времето, необходимо за усвояване на дадена професия, вредните и опасни условия, при които се прсвежда работата, тежестта на работата и степента на отговорност при нейното изпълнение. Увеличението на заплатите е необходимо да бъде свързано пряко и непосредствено с повишаването на производителността на труда, със степента на участие на работника в увеличаването на производството. Системата за изчисляване на работната заплата същевременно трябва да бъде проста и ясна, за да може връзката между производителността на труда и работната заплата да бъде разбираема за всеки работник и служител. В същото време системата на заплащане е необходимо да бъде гъвкава, позволяваща на ръководствата на предприятията да отличават проявите, инициативите и самостоятелността на работниците и служителите, като същите бъдат съответно материално поощрявани за по-нататъшната работа в това направление.

Тъй като производството не стои на едно място, а непрекъснато се развива, явява се необходимостта от непрекъснатото усъвършенстване на организацията и регулирането на работната заплата, за да може работната заплата материално да стимулира трудещите се от резултатите на техния труд.

С развитието на техниката и технологията на производството се променя и организацията на труда в предприятията, създават се нови отрасли на производството, нови трудови процеси, нови професии. Изменя се народностопанското значение на отделните отрасли на производството, условията на труда, културно-техническият уровень на трудещите се, изискванията към тяхната квалификационна подготовка, изменя се установеният баланс на квалифицираните работници, икономическите условия в областите и районите в страната, възникват нови стопанско-политически задачи. Всички тези изменения в процеса на производството изискват съответстващи изменения в организацията на работната заплата.

На процеса за усъвършенстване на работната заплата в голяма степен влияе и опитът от нейната организация, който се натрупва и теоретически обобщава, за да се използва за по-нататъшното развитие на производството. В процеса на социалистическото строителство възниква обективната необходимост от усъвършенстването на цялата система на организация на работната заплата и на отделните нейни елементи.

Понастоящем в организацията на работната заплата у нас съществува редица недостатъци, които пречат работната заплата да изпълнява ролята на средство за стимулиране увеличаването на производителността на труда и за развитието на производството.

Един от основните недостатъци на съществуващата организация на работната заплата е прилагането на занижени трудови норми, свързани с недостатъците на тарифната система. През последните няколко години относителното тегло на тарифната заплата в равнището на заплатата рязко

спадна, в резултат на което ролята на тарифната система като регулатор на работната заплата чувствително се намали. Това изоставане на тарифната заплата от равнището на работната заплата създаде условия трудните норми да се установяват не на основата на достиженията на техниката и опита на първенците в производството, а изкуствено да се нагласяват според достигнатото равнище на работната заплата. Създадох се множество тарифни мрежи и ставки, което до известна степен пречи за правилното регулиране на работната заплата по отрасли. В редица отрасли на промишлеността, равнището на тарифните ставки е установено без да са взети пред вид условията на труда, без да се отчита формата на заплащане (сделна или повременна). При планирането на работната заплата по отрасли недостатъчно се отчитат условията на труда, квалификацията на работниците и народностопанската значимост на отраслите. Изхожда се само от ръста на производителността на труда, в резултат на което се допуска сближаване в равнището на заплатите на работниците от отраслите на добивната и тежката промишленост, от една страна, със заплатите на работниците от отраслите на леката промишленост, от друга.

Посочените недостатъци в организацията на работната заплата бяха разкрити на VII конгрес на Партията. В доклада на др. Т. Живков пред конгреса се казва: «Борбата за висока производителност на труда изисква строго да се осъществява ленинският принцип на материална заинтересованост, като се премахнат някои недостатъци в сега действащите форми и системи на заплащане на труда. На редица места се търпят ниски трудови норми, липсва необходимата диференциация на тарифните ставки според тежестта на труда и условията, при които се извършва производството, съществуващите преминални системи са малко ефективни. Всичко това не съдейства за увеличаване производителността на труда и затруднява по-нататъшното подобряване на организацията на заплащането»¹.

За отстраняване на тези недостатъци в организацията на работната заплата Партията и Правителството начертах разгърнатата програма за тяхното премахване и за по-нататъшното усъвършенстване на организацията на работната заплата.

В претия от Третата редовна сесия на Народното събрание доклад на др. Т. Живков са определени основните насоки за подобряване системата и организацията на заплащане труда на работниците, инженерно-техническия персонал и служителите.

Партията и Правителството набелязаха основните насоки за подобряване системата и организацията на заплащане на труда, въз основа на които понастоящем се разработват от съответните органи по въпросите на труда и работната заплата, при тясна връзка с ЦСПС, основните мероприятия, които предстоят да бъдат разглеждани от пленума на Централния комитет на БКП през декември т. г.

Във връзка с това е необходимо да се разкрият основните недостатъци в тарифната система и да се направят някои предложения за подобряването ѝ, което е целта на настоящата статия.

¹ Тодор Живков — Отчетен доклад на ЦК на БКП пред VII конгрес на Партията, изд. на БКП, 1958 г., стр. 57.

* * *

Планомерното поддържане на правилни съотношения в равнището на работната заплата на работниците по отрасли е от съществено значение за междоотрасловото регулиране на работната заплата.

Първите години на социалистическото строителство у нас, когато индустриализацията на страната беше първа задача на народната власт, преимущественото развитие на отраслите на тежката промишленост изискваше в тези отрасли да се поддържа високо равнище на работната заплата на работниците. Съотношението в равнището на средните заплати на работниците за някои по-важни отрасли в промишлеността през 1952 г. са били следните:

Мястото на отраслите по равнището на работната заплата и съотношенията между тях¹.

Отрасли	1952 г.		1956 г.		1957 г.		1959 г.	
	место	в % към текст. пром.						
1. Каменноуглена промишленост	1	164,0	—	150,0	3	139,0	2	135,9
2. Добив на руди за цветни метали и цветна металургия	3	162,0	—	160,3	2	140,2	1	139,5
3. Дърводобивна промишленост	4	146,0	—	131,0	10	122,4	7	116,5
4. Добив на руди за черни метали и черна металургия	7	140,0	—	138,9	5	133,0	3	126,0
5. Строителни материали	9	133,5	—	130,5	12	119,9	—	—
6. Машиностроене	10	128,6	—	128,2	9	123,0	5	119,7
7. Електропроизводство	11	127,5	—	130,6	13	118,5	10	114,7
8. Кожухарска промишленост	14	125,2	—	113,2	19	115,3	19	104,6
9. Кожарска промишленост	22	116,4	—	120,0	14	116,0	8	116,0
10. Обувна промишленост	24	114,8	—	112,6	26	109,8	9	114,7
11. Мебелна промишленост	16	122,6	—	124,4	8	123,1	4	122,7
12. Химическа промишленост	17	121,0	—	120,6	16	118,9	12	113,2
13. Металобработваща промишленост	29	119,2	—	119,7	20	115,2	7	116,5
14. Хранително-вкусова промишленост	33	100,0	—	100,0	33	100,0	22	100,0
15. Текстилна промишленост	32	100,5	—	92,2	31	101,0	24	97,5
16. Шивачка промишленост	33	100,0	—	100,0	33	100,0	22	100,0
17. Полиграфическа промишленост	25	113,0	—	110,4	28	106,0	118	105,6

¹ Забележка: отнася се до по-важните отрасли във промишлеността.

От данните се вижда, че отраслите на добивната промишленост са имали най-високо равнище на работната заплата. Равнището на заплатата в каменноуглената промишленост е било с 64% по-високо от това, установено в текстилната промишленост, което отговаря на поставената стопанско-политическа задача за привличане в каменноуглената промишленост на повече квалифицирани работници с цел по-бързото ѝ развитие.

Факторите, под влиянието на които се определя средната работна заплата по отрасли, и тяхната роля не остават постоянни. Измененията в

условията на производството, планирането на различни темпове на производителността на труда, изменението в квалификацията на кадрите, разпространението на предприятията по територията на страната, изменението на стопанско-политическите задачи и други изискват периодически да се правят разглеждат сложилите се съотношения между заплатите на работниците в отделните отрасли.

В практиката на плановата работа при установяване на необходимите съотношения в уровня на работната заплата по отрасли се постъпва или като се запазва, или като се изменя сложилите се по-рано съотношения в заплатите, като се изхожда главно от общия растеж на работната заплата, без да се държи сметка за необходимите съотношения в работната заплата по отрасли.

Анализът на съотношенията между равнището на заплатите през 1952 г. и тяхното изменение през следващите години разкрива една ясно подчертана тенденция на сближаване между заплатите на работниците от отраслите на леката и тежката промишленост. Освен това наред с общото сближаване на средните заплати са станали съществени изменения в местата на отраслите по размера на работната заплата, което се вижда от данните в таблицата на стр. 53.

Така, докато през 1952 г. средната работна заплата в каменоломната промишленост е била с 64% по-висока от тази в текстилната промишленост, то през 1959 г. разликата между тях е само с 35,9%. В дърводобива заплатата през 1952 г. е била с 46% по-висока от заплатата в текстилната промишленост, а през 1959 г. — с 16,5%, а за машиностроенето разликите са съответно 28,6% и 19,7%. Подобно е изменението в съотношението между средната работна заплата в текстилната промишленост и заплатите в производството на електрическа енергия, добива на руди, в металургията, химическата промишленост и др. Наред с това разликата между средните заплати на работниците от книжарията, обувната и мебелната промишленост е останала неизменна спрямо тази в текстилната промишленост.

Тенденцията на сближаване заплатите на работниците от отраслите на тежката и леката промишленост са засили особено след 1957 г., когато бяха увеличени заплатите на некапиталените работници, преобладаващи в отраслите на леката промишленост.

За посоченото сближаване в заплатите са действували и други фактори: най-важен от които е повишаването на производителността на труда в отраслите на леката промишленост с по-големи темпове, отколкото в някои отрасли на тежката промишленост и особено в добивната промишленост. В сравнение с 1952 г. например производителността на труда в каменоломната промишленост се е увеличила през 1957 г. с 11,5% и според плана за 1959 г. ще нарасне с 18,5%, а работната заплата е нараснала съответно с 12,8% и 18,4%. В текстилната промишленост производителността на труда през 1957 г. е била с 30%, а по плана за 1959 г. ще бъде с 32,5% по-висока от 1952 г. Средната работна заплата на работниците е нараснала съответно с 33% и 44,5% в сравнение със същата година.

Върху растежа на производителността на труда измерен чрез средната изработка на един работник в ценова изражение, както в тези два отрасли, а така също и в останалите отрасли оказват влияние най-различни

фактори, които затрудняват да се даде обективна оценка за правилно обосноваване на съществуващия растеж на работната заплата.

Производителността на труда в отделните отрасли на промишлеността расте неравномерно. Различното нарастване на производителността на труда се обяснява с влиянието на различни фактори, влияещи върху производителността на труда през различните планови периоди. Ето защо при междутрасловото регулиране на работната заплата не може да се изхожда само от нарастването на производителността на труда в даден отрасъл, защото ако се изхожда само от това, след няколко години равнището на работната заплата на работниците в каменоломната промишленост може да се окаже по-ниско от това на работниците в текстилната промишленост, което не е правилно.

Разпределението според количеството и качеството на труда изисква да се диференцира работната заплата по отрасли. Това се налага, защото в различните отрасли има както различни условия, така и различни сложности на труда (квалификация). Освен това върху размера на работната заплата на работниците от отделните отрасли оказва влияние и различното значение за народното стопанство. Следователно, правилно междутрасловото регулиране на работната заплата може да се осъществява при условие, че се отчетат сложността, условията и тежестта на труда, а така също и значението на отраслите за народното стопанство. От това следва, че равнището на работната заплата в каменоломната промишленост, независимо по-ниската производителност на труда отколкото тази в текстилната промишленост, следва да западне по-висока от равнището на работната заплата, установена в текстилната промишленост.

Като се вземат предвид посочените фактори, влияещи върху равнището на работната заплата, правилно ще бъде, според нас, да се разработят нови, по-правилни съотношения между заплатите по отрасли може да се броят на новите съотношения между заплатите по отрасли през 1952 г., които считаме за по-правилни отколкото тези, установени по-позднее. Разбира се, при използването им ще трябва да се вземат предвид някои съществени изменения, настъпили в условията на производството в отделните отрасли.

При подреждане местата на отраслите по равнището на работната заплата и установяване на правилни съотношения между тях необходимо ще бъде да се има пред вид относителното тегло на основните професии, равнището на техните заплати, а така също и условията и тежестта на техния труд. По такъв начин се постига по-голяма точност при определяне сложността и условията на труда в отделните отрасли.

Сложността на труда в отраслите например намира израз в средния тарифен коефициент. При добре разработени тарифно-квалификационни справочници и тарифни мрежи, когато разредите се определят само за квалификация, средният тарифен коефициент отразява достатъчно точно средната сложност на труда в отрасъла. В действителните тарифни мрежи у нас обаче в голяма степен са отраслените както средната сложност на труда, така и условията на труда. В редица случаи тежките условия на труда се комбинират с определени по-висок разред, което не дава точна представа за сложността на труда в отделните отрасли, и оттука не може да се прави правилно сравняване на сложността на труда по отрасли.

За да може правилно да се изградят междуотрасловите съотношения между заплатите, е необходимо да се разработят нови тарифно-квалификационни справочници и тарифни мрежи по отрасли. Освен това при разработването на новите тарифни условия по отрасли трябва да се предвидят по-високи тарифни ставки в тези отрасли на миннодобивната и тежката промишленост, в които работната заплата изостава в сравнение с равнището на заплатата в отраслите на леката промишленост. За отраслите, в които равнището на работната заплата неоправдано е нараснало (с по-бързи темпове), следва нарастването на работната заплата да се задържи или да нараства през следващите години с по-бавни темпове.

* * *

Тарифните мрежи служат за определяне съотношението между заплатите на работниците, изпълняващи работа от различна сложност. Те се прилагат в почти всички отрасли на промишлеността, с изключение на тези, в които са установени ставки по групи професии. Те служат за регулиране на работната заплата в зависимост от качеството на труда, т. е. в зависимост от квалификацията на работниците. За да може обаче да има сравнимост в качеството на труда (сложността на работата), тарифните мрежи се прилагат за отрасли (производства) с еднаква, сходна или близка технология на производството (еднакви, сходни оръдия и предмети на труда). При разработването на тарифните мрежи и при определяне на техния брой се изхожда от технологическото сходство на работата (производството), която се извършва в различните отрасли. Поради това в промишлеността се прилага отделна тарифна мрежа за машиностроенето, отделна за мебелната промишленост и т. н.

Принципът на изграждане на тарифните мрежи въз основа на технологическата еднородност и сходство в работата, която се извършва в отделните отрасли на промишлеността, общо взето, у нас е спазен. Има обаче тарифни мрежи, които са построени без да е спазен този принцип, което е пречка за правилното регулиране на работната заплата както между отраслите, така и между предприятията от един и същ отрасъл. За технологически еднородни производства например се прилагат различни тарифни мрежи поради доскорошното различно ведомствено подчинение на предприятията от тези производства. Изграждането на отделни тарифни мрежи по отрасло-ведомствен принцип имаше до известна степен своето оправдание в периода 1951—1953 г., когато е възникнало в действие на предприятията се утвърждаваха тарифните мрежи с цел да се организира по-бързо производство в тях.

Сега, когато до голяма степен е оформена отрасловата структура на нашата промишленост, още повече когато са закрити министерствата с промишлена дейност, изграждането на тарифните мрежи по отрасло-ведомствен признак е остаряло положение, което е пречка за правилното регулиране на работната заплата.

Като изхождаме от необходимостта за построяване на тарифните мрежи в зависимост от технологическата еднородност и сходство в работата, целесъобразно ще бъде действащите тарифни мрежи за миннодобивната промишленост да се обединят (не механически) в две тарифни мрежи за подземни и надземни работи, да се изгради една тарифна мрежа за леката

и тежката химия и за фармацевтичната и целулозно-хартиената промишленост, една тарифна мрежа за шивашката и кожухарската промишленост и пр.

С обединяването на посочените по-горе тарифни мрежи и на някои други броят на същите, прилагани в промишлеността, може да се намали от 55 на 20—25. При това става въпрос не за намаляване въобще броя на тарифните мрежи, а за определяне на броя им съобразно технологическата еднородност и сходство на производствата, за които те ще се прилагат.

Отделни тарифни мрежи понастоящем се прилагат за някои производства, които нямат общи черти с технологията на производствата, за които те са изградени. Така вместо тарифната мрежа за металообработването в някои предприятия на електропромишлеността (в производството на изолационни материали, в телефонното производство, в производството на електроматериали, уреди и др.), които не са машиностроителни, се прилага тарифната мрежа за машиностроенето. Тарифната мрежа за тежката химическа промишленост се прилага за обогатяването на въглищата в химкомбината «Стални», а тази за леката химия — в производството на кибритни клечки и др. Ето защо, правилно ще бъде занаят, когато се изграждат тарифните мрежи за отделните отрасли, да се посочват и производствата, за които те ще се прилагат, за да не се допуска прилагането на тарифни мрежи за производства, за които те не са определени.

Действащите преди 15 май 1957 г. няколко тарифни мрежи за подотраслите в хранителната и текстилната промишленост бяха обединени в една тарифна мрежа за хранителната и друга — за текстилната промишленост. Опитът от прилагането на така обединените тарифни мрежи още не е достатъчно изучен, за да може да се даде оценка за целесъобразността на това сливане. В тези отрасли, където има различни по технологията производства, има малко професии с няколко степени на квалификация, като повечето от тях нямат такива степени. За тях е целесъобразно да не се изграждат тарифни мрежи, т. е. да се свързват отделните ставки (надници) в тарифна мрежа. Поради същите причини считаме, че изкуствено са създадени тарифни мрежи за текущото поддържане на жп. път, в кошничарското и бергмановото производство, в риболова, солодобива, зъботехниката и някои други. Затова правилно ще бъде при повторно преглеждане на тарифните мрежи да се премахнат същите в онези отрасли и производства, където това не е необходимо, като за различните професии се определят отделни надници за група професии.

Тарифната мрежа се състои от определено число разрези и съответстващите им тарифни коефициенти. Числото на разрезите зависи от сложността и особеностите на производството, а така също от степента на механизацията на производствените процеси. Ако производственият процес е прост и за овладяването на професионалните навики и знания се изисква почти еднакво време, то тарифната мрежа ще има малко число разрези. Така при апаратурните процеси, когато функциите на работника съществат само в наблюдение работата на машините и агрегатите, разликата в квалификацията между работниците с ниска и висока квалификация на същите ще бъде по-малка отколкото при работа, свързана с управлението на тези машини или с настройването им.

Повечето от прилаганите понастоящем тарифни мрежи имат 6 или 8 разреда, а някои — 9 и 12 разреда (металургията и текстилната промишленост).

ност). Броят на разредите в някои от тарифните мрежи не винаги обаче е съобразен с броя на квалификационните групи в справочниците. Така тарифната мрежа за тежката химия има 8 разряда, а квалификационните групи в справочника започват от III разред. Тарифната мрежа за металургията има 9 разряда, а квалификационните групи започват от II разред. Подобно е положението с тарифната мрежа за производството на строителни материали и някои други.

В други тарифни мрежи, макар броят на разредите да съответства на установените квалификационни групи в справочниците, в началните разреди (от I до III) няма тарифирани работници. Няма тарифирани работници например в началните разреди в машиностроенето, мебелната и миннодобивната промишленост и др.

Липсата на тарифирани работници в началните разреди на тарифните мрежи се дължи на това, че прилаганите тарифни ставки за работниците от тези разреди са ниски и ръководителите на предприятията, за да осигурят по-висока заплата на същите, са ги тарифирали в по-висок разред без да спазват изискванията на тарифно-квалификационния справочник.

Същевременно в някои от тарифно-квалификационните справочници са определени изкуствено повече квалификационни групи за отделни професии, за да може тарифираните работници в тях да долуват по-висок разред. Така в справочника за металургията в IX разред първоначално бяха тарифирани само стомановарите и вальборите. Впоследствие обаче под натиска на ръководителите на предприятията в IX разряд бяха включени и други професии като агломератчик, старши чугунодобивник, старши газовчик и други, за които имаше определени преди това VI, VII и VIII разред. Включването на тези професии в IX разред беше направено изкуствено, с цел да се повишат заплатите на същите.

При разработването на новите тарифни мрежи ще бъде правилно да се определи точно броят на разредите в тях, като същите трябва да съответстват на установените квалификационни групи в справочниците. Освен това за отделни тарифни мрежи, в началните разреди на които са тарифирани работници от общите професии (при положение, че те са тарифирани по отделни тарифни мрежи и справочници), може да се намали броят на разредите.

Всяка тарифна мрежа се характеризира със своя диапазон (съотношението между тарифните коефициенти на крайните разреди, показващи колко пъти квалификацията на работниците от последния разред е по-висока от тази на първия), с който се определя и разликата в тарифните ставки.

Изискването, което се предявява към всяка тарифна мрежа, се състои в това, што тя да осигурява по-висока заплата за квалифицирания труд в сравнение с неквалифицирания, за да може да стимулира работниците за повишаване на квалификацията им.

Диапазонът на тарифните мрежи в промишлеността преди I. IV. 1957 г. се движеше от 1:1,36 за кожухарската промишленост (мрежа с най-нисък диапазон) до 1:2,2 за каменновъглената промишленост подземни работници и 1:1,36 за металургията (мрежа с най-висок диапазон). С увеличаване на ниските тарифни ставки диапазонът на тарифните мрежи беше намален — за кожухарската промишленост на 1:1,33, за металургията — 1:1,97, а за подземните работници в каменновъглената промишленост —

1:2,16. За каменновъглената промишленост няма чувствително намаление на диапазона, тъй като началната тарифна ставка беше увеличена незначително — от 18,2 на 18,5 лв. За останалите отрасли обаче диапазонът беше намален в по-голяма степен — за машиностроенето от 1:1,98 на 1:1,65, за мебелната промишленост — от 1:1,91 на 1:1,59, за строителството — от 1:2 на 1:1,68, за тежката химическа промишленост — от 1:1,95 на 1:1,65 и т. н.

Така сложилите се отношения в тарифните ставки не отговарят на действително необходимите. Това се вижда и от установените съотношения във фактическите заплати. От проверки в 24 предприятия например се установи, че в повечето от тях съотношението между фактическите заплати на работниците от първия и последния разред е по-голямо от това в диапазона на тарифната мрежа, което се вижда от следните данни:

Предприятия	Диапазон на тарифната мрежа	Фактическо съотношение
Руални „Толбухин“	1:2,10	1:2,20 до 1:2,500
Завод „Воршилово“	1:2,00	1:2,13 до 1:2,30
Завод за металорежещи машини	1:2,00	1:2,30 до 1:2,70
„Балкан“ — Пловдив	1:1,77	1:2,12 до 1:2,40
Българска кожухарска индустрия	1:1,64	1:1,68 до 1:1,80

За да може съотношението между началната и крайната тарифна ставка в тарифната мрежа да се спазва в равнището на работната заплата на работниците от първия и последния разред, от значение е какво ще бъде равнището на тарифните ставки. Поради това че относителното тегло на тарифните ставки в равнището на работната заплата понастоящем е ниско, то квалификационното значение на диапазона е намалено.

За да се запази и подобри диапазонът на тарифните мрежи, като с това се възстанови неговото квалификационно значение, е необходимо при разработването на новите тарифни мрежи (а също така при периодическото им подобряване) да се повишат тарифните ставки в съответствие с измененото равнище на работната заплата. Освен това ще бъде правилно при установяване на диапазона в тарифните мрежи да се изхожда от действителната разлика в квалификацията на работниците между първия и последния разред и от фактически сложилите се съотношения в заплатите на ниско квалифицираните и висококвалифицираните работници след критическото им проучване.

* * *

Наличието на тарифни мрежи и тарифни ставки още не дава възможност да се определи каква квалификация се изисква за изпълнението на дадена работа. За да се реши тази задача, спомога другият елемент на тарифната система — тарифно-квалификационният справочник.

Тарифно-квалификационният справочник служи за тарифиране на работата и за установяване на квалификационния разред на работниците. Правилното тарифиране на работата има голямо значение за организа-

работната заплата за някои отрасли например е следното: в кожухарската промишленост — 61,4%; в мебелната промишленост — 62,2%; в обувната промишленост — 65,5%; в дърводобива — 65,6%; в шивашката промишленост — 68,3%; в каучуковата промишленост — 68,9%; в машиностроенето и металообработването — 65% и др.

За да може регулиращата роля на тарифната система да бъде възстановена, е необходимо равнището на тарифните ставки в мрежите да бъде повишено.

Минималната тарифна ставка у нас сега е установена на 16 лв. (1 април 1957 г.) или месечната тарифна заплата (при 25 работни дни) е 400 лв. Всъщност минималната тарифна ставка у нас е по-висока. Според данни от еднократния статистически отчет «Пром-проф» за 1958 г. от всичко около 483 000 работници в републиканската, местната и кооперативна промишленост (изключват се предприятията, където пробно се прилагат нови тарифни мрежи) само 67 души имат тарифна ставка 16 лв. Около 17 300 работници (към 3,6% от общия брой на работниците) имат тарифна ставка от 16,00 лв. до 16,90 лв. По-голяма част от тези работници се намират в шивашката — 11 057 души; в мебелната — 2706 души; в обувната — 1933 души и в полиграфическата промишленост 1315 души. Около 53 000 работници имат тарифна ставка от 17,00 до 17,90 лв., които представляват около 11% от общия им брой.

Въз основа на съществуващото положение може да се приеме при разработването на новите тарифни мрежи минималната тарифна ставка да бъде установена на 18,00 лв.

Начертаната от Партията и Правителството програма за високи темпове на икономическото развитие на страната ще доведе до още по-бързо развитие на производителните сили, до нарастване на националния доход, до значително подобряване на материалното благосъстояние на трудещите се.

Нарастването на националния доход през следващите години ще има за резултат и увеличаване на средната работна заплата на работниците от 700 лв. (през 1958 г.) на 800—900 лв. месечно. При такова нарастване на средната работна заплата ще бъде необходимо да се увеличи минималната тарифна ставка от 16 лв. (както е сега) на 20—24 лв.

Тъй като нарастването на националния доход през следващите години ще става постепенно, от това следва, че и увеличаването на минималната тарифна ставка също трябва да стане постепенно. В зависимост от възможностите на националния доход през следващите години, според нас, правилно ще бъде минималните тарифни ставки да се увеличат на два етапа. През 1960—1961 г. — на 20 лв. или 500 лв. минимална месечна заплата, а през 1964—1965 г. — на 24 лв. или 600 лв. месечна заплата.

Такова увеличаване на минималните тарифни ставки съответствува на политиката на Партията и Правителството през близките няколко години най-ниската граница на заплатите да стане от 400 лв., както е сега, на 600 лв.

За правилното регулиране на работната заплата се изисква тарифните ставки да бъдат диференцирани в зависимост: а) от квалификацията на работниците; б) от значението на отраслите на народното стопанство, в които се прилагат тарифните ставки; в) от условията на труда; г) от формата на заплащане (повремени или сделно).

Понастоящем началните ставки в тарифните мрежи у нас не са диференцирани в зависимост от квалификацията на работниците в първите разреди. Съществуващото диференциране отразява главно значението на отделните отрасли и условията на труда, при които работат работниците. Съществуват схващания, че началните тарифни ставки не следва да се диференцират с оглед квалификацията на работниците в първите разреди, а само от значението на отраслите и условията на труда. Подобно схващане, според нас, е неправилно, тъй като работниците от първите разреди в отделните отрасли имат различна квалификация. От това следва, че при разработването на новите тарифни мрежи следва началните ставки да се диференцират с оглед квалификацията.

Началните ставки в тарифните мрежи и сега са диференцирани в зависимост от обществената значимост на труда и отделните отрасли. Началните тарифни ставки за отраслите от миннодобивната промишленост и металургията се движат от 17,50 до 18,50 лв., за машиностроенето, тежката химия и производството на строителни материали — от 17,10 до 17,30 лв. и за отраслите на леката промишленост — от 16,40 лв. до 17,50 лв. Така са диференцирани тарифните ставки и в мрежите, които сега пробно се прилагат.

Ако се опитаме да отстраним влиянието на условията на работата при определяне на началните тарифни ставки (миннодобивната промишленост, дърводобива, и риболова, то за значимостта на отраслите остава диапазон от 16,80 лв. (мебелната промишленост) до 18,00 лв. (надземни минни работи). Считаме, че този диапазон е много малък, за да отрази адекватно на отделните отрасли. Освен това едва ли може да се обособи разликата от 0,20 лв. между ставките в мебелната и кожухарската промишленост, от 0,10 лв. между ставките в кожухарската и металообработващата промишленост и в някои други.

Значимостта на отраслите е правилно да се отрази поне с 5—10% разлика в началните тарифни ставки (без да се вземат пред вид условията на труда). Изхождайки от разпределението на работниците по разреди в действащите тарифни мрежи и от фактическите заплати в отделните отрасли, началните тарифни ставки в зависимост от значимостта на отраслите могат да се диференцират в три групи:

I-ва група отрасли — миннодобивна промишленост и металургия — 22 лв.

II-ра група отрасли — дърводобив, циментово производство и машиностроенето — 21—21,50 лв.

III-та група отрасли — лека промишленост (текстилна, шивашка; обувна, топяща, кожухарска, каучукова, мебелна, металообработваща и хранително-вкусова) — 20 лв.

Въпросите за диференцирането на тарифните ставки (работната заплата) в зависимост от условията, при които протича трудът, заемат важно място при разработката и построяването на тарифната система на заплащане. Количествената оценка на условията на труда при построяването на тарифната система има свои специфични особености. Така с разликата на производството и техниката се изменя и условията на труда, а с това и принципите и методите на отчитането им в работната заплата.

Понастоящем у нас работната заплата е диференцирана в зависимост от условията на труда само в някои отрасли. Установени са различни тарифни

ставки, например за подземна и надземна работа в миннодобивната промишленост. Тарифните ставки за подземните работници са по-високи с 14—25% от ставките на надземните работници. Установени са по-високи тарифни ставки поради по-тежките условия на труда, в дърводобива, кожарската промишленост и някои други отрасли.

В машиностроенето, металообработването, химическата промишленост, порцелано-фаянсовата и в някои други отрасли няма установени диференцирани тарифни ставки и в зависимост от условията на труда, което пречи за правилното регулиране на работната заплата между отделните професии. Липсата на по-високи тарифни ставки за по-тежки условия на труда в тези отрасли доведе до необходимостта работниците, които работят при такива условия, да бъдат изкуствено повишавани в по-висок разред или да се поддържа за тях по-високо изпълнение на трудовите норми. Това се отнася например за лярите, термистите, ковачите от машиностроенето, за работниците, които работят непосредствено до пещите в стъklarската промишленост, за работниците от цеховете за сярна киселина в химическата промишленост, за общите работници на тежка физическа работа във всички отрасли и за редица други още професии.

Въпросите по диференцирането на работната заплата в зависимост от условията на труда у нас все още са в сферата на обсъждането отколкото на практиката, тъй като те не са достатъчно разработени.

В СССР например условията на труда са класифицирани така:

1. За тежест на труда:
 - а) обикновен физически труд;
 - б) тежък физически труд;
 - в) много тежък физически труд.
2. За вредни условия на труда:
 - а) нормални;
 - б) вредни;
 - в) особено вредни.

Тази класификация (условията) на труда може с успех да се прилага и у нас, тъй като вече е изпитана от практиката.

Практиката в СССР е утвърдила няколко начина на заплащане за работа при по-тежки и вредни условия на труда. Един от начините е този, когато доплащанията, свързани с условията на труда се включват в самите тарифни ставки. Този начин широко се прилага в отраслите на добивната промишленост както в СССР, така и у нас понастоящем. Вторият начин, който се прилага, е, когато за работа при по-тежки условия на труда работниците се тарифират с един до два квалификационни разреда по-високо. Този начин според нас не е издържан от гледище за осигуряване правилно междоотраслово регулиране на работната заплата. Третият начин за заплащане за работа при по-тежки условия на труда е чрез увеличаване на тарифните ставки с процентни добавки. Този начин има най-широко приложение в СССР.

Според нас ще бъде правилно, в отраслите, където отделни професии работят при по-тежки и неблагоприятни условия, да се предвиди компенсация чрез увеличаване на тарифните ставки с процент, примерно от 5—20%. За отрасли, където неблагоприятните условия важат за всички работници, тази компенсация може да се отрази направо в тарифната мрежа,

тако, тарифните ставки да бъдат с 5—20% по-високи отколкото биха били според значимостта на отрасъла. Непоправливо ще бъде, ако компенсацията за работа при по-тежки условия на труда се установява само с повишаването на работната заплата. Ето защо, освен компенсацията с увеличаването на работната заплата, следва за работа при тежки и вредни условия на труда да се намалява работният ден.

На съвременния етап на развитие на промишлеността все по-голямо значение придобива въпросът за диференциране работната заплата в зависимост от интензивността на труда и оплътняването на работния ден. При социализма се изисква работата да протича при нормална физиологическа, допустима интензивност на труда.

Доказано е, че работниците, които работят сдълно, изразходват повече труд и работят по-интензивно отколкото тези, които работят по-малко. Във връзка с това се поставя въпросът следва ли да се диференцират тарифните ставки в зависимост от системата на заплащане (сдълно или по-малко).

У нас понастоящем няма установени различни тарифни ставки за нормални и повременни работници. Счита се, че това сега не се налага, тъй като трудовите норми в голямата си част са опитно-статистически и дават възможност сравнително по-лесно да се изпълняват отколкото технически обосноваване. При опитно-статистическите норми интензивността на труда е по-малка отколкото при техническите, научно-обосноваване, тъй като нормите съдържат в себе си скрити резерви, които в процеса на работата работниците използват. Освен това такава диференциране на тарифните ставки ще затрудни отчитането на труда, а така също и правилното заплащане труда на висококвалифицираните работници, когато се налага те да работят по-малко.

От друга страна, наличността на отделни тарифни ставки за нормалните повременни работници значително ще улесни работата по прилагането на по-реални трудови норми, особено в случаите, когато се преминава от опитно-статистически към технически обосноваване норми. На практика това става и сега, когато за прилагането на технически обосноваване норми се разрешава увеличаването на тарифните ставки до 20%. При отдели по-високи тарифни ставки за нормалните работници значително ще се улесни трансформирането на наднорменото в тарифните ставки при всяко следващо повишаване на последните. По този начин при всяко повдигане на тарифните ставки ще се спестява допълнителният фонд работна заплата, необходим за повременните работници. Освен това прилагането на по-високи тарифни ставки за повременните работници ще увеличава относителното тегло на тарифния фонд в общия размер на заплатата им. Това, ако за нормалните работници е желателно, то за повременните не е необходимо. По-правилно е една съществена част от заплатата на повременните работници да се получава под формата на премия, която да се дава при изпълнението на определени показатели. Ако за същите се осигури относително постоянна част от заплатата и по-малка премия, то премията няма да стимулира за увеличаване производителността на труда.

Според нас на този етап (1960—1961 г.) на подобряване на тарифните условия в промишлеността не е необходимо да се диференцират тарифните ставки за нормалните и повременни работници. През следващите години на

подобряване тарифните условия, когато значителна част от трудовите норми ще бъдат технически обосновани, ще бъде необходимо диференцирането на тарифните ставки за нормените и повременните работници, с оглед правилното регулиране на работната заплата между тези две категории работници.

* * *

Като един от важните инструменти за установяването на правилни съотношения в работната заплата между отделните отрасли тарифната система сама по себе си още не осигурява необходимите правилни съотношения. Необходимо условие за планомерното регулиране на работната заплата се явява и нормирането на труда, чрез което е необходимо да се установи единство в измерването на разхода на трудот работниците във всички отрасли и производства.

Подобряването на нормирането на труда сега се явява едно от главните условия за усъвършенстване организацията на труда и работната заплата.

Въпросите по нормирането на труда имат относително самостоятелно значение от тези по подобряване на тарифната система и регулирането на работната заплата и могат да бъдат разглеждани отделно, поради което в настоящата статия не се третират.

Правилното разработване и провеждане на разгледаните мероприятия стносно подобряване тарифната система и регулирането на работната заплата в промишлеността ще увеличат още повече ролята на работната заплата като средство за стимулиране на работниците за увеличаване производителността на труда, а това ще спомогне за осъществяването на стопанските и икономически задачи, поставени от Партията и Правителството.

ИВАН ВИДЕНОВ

РОЛЯТА НА ИЗУЧАВАНЕТО НА ПОТРЕБИТЕЛСКОТО ТЪРСЕНЕ ЗА СЪЗНАТЕЛНОТО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ЗАКОНИ

Победата на социалистическата собственост в града и в селото премахва условията за действие на икономическите закони на капитализма. Въз основа на господството на обществената собственост и социалистическите производствени отношения възникнаха и се утвърдиха специфичните за социализма икономически закони. Наред с това, поради особеностите на социалистическите форми на собственост, при социализма продължават да съществуват стокото производство и обусловените от него закони на стойността и закон за паричното обръщение.

Опознаването и използването действието на обективните икономически закони от стопанските кадри у нас на настоящия етап се явява важно условие за осигуряване ускореното развитие на народното стопанство. За да се опознаят и използват съзнателно икономическите закони, необходимо е преди всичко да се изучават тенденциите и закономерностите на развитието на отраслите и стопанската дейност, да се изучават икономическите явления и процеси в живота на страната, да се разкриват съществени взаимни връзки и взаимнообусловеност между тях.

Известно, не малко значение в това отношение има и правилното решаване на проблема за системното и своевременно изучаване и задоволяване на потребителското търсене на стоки.

Потребителското търсене на стоки се проявява на вътрешния пазар и представлява израз на многообразните и конкретни потребности от стоки, които населението предявява искане за покупка от търговската мрежа.

Потребителското търсене на стоки има количествена и качествена особеност. Количествената страна се изразява с количеството стоки по видове, подвидове и отделни асортименти, които населението търси да закупи, за да задоволи своите материални и културни потребности. Качествената страна се изразява със структурата на стоквата маса, търсена за покупка от населението. Като икономическо явление потребителското търсене е свързано с такива понятия като потребност, покупателен фонд и покупателна способност на населението.

Потребителското търсене на стоки се основава върху човешките потребности. При условията на стокото-паричните отношения задоволяването на голяма част от потребностите на хората е възможно главно чрез покупка на стоки на пазара. Но равнището на производството при нашите условия все още не позволява да се осигури пълно задоволяване на възникващите потребности у труженниците на социалистическото общество. У нас действа

социалистическият закон за разпределение според количеството и качеството на труда. По такъв начин задоволяването на материалните и духовните потребности се ограничава в рамките на паричните и натуралните доходи на хората (като изключим формите на общественото потребление). Реализирането на паричните доходи, а така също и превръщането на част от натуралните доходи в други видове потребителни стойности се извършва посредством покупко-продажбата на стоки, т. е. посредством търговията. Следователно потребителското търсене като проява на човешки потребности от стоки се намира в пряка зависимост от покупателния фонд на населението вобщие и от покупателния фонд на отделното домакинство в частност. Покупателният фонд е част от паричните доходи на населението, която то отдели за покупки на стоки от вътрешната търговия. Покупателният фонд обаче не отразява обема на стоквата маса, необходима за неговото стойностно покритие. За да се установи стойностно съотношение между покупателния фонд на населението и стоквата маса, необходима за негово покритие на цените. Величината на стоквата маса, необходима за покритие на покупателния фонд, зависи от равнището на цените и ценовите съотношения. В тази връзка изниква и се събужда покупателната способност на населението. Последната отразява стоквата маса, която населението може да придобие от вътрешната търговия при определено покупателен фонд, при определено равнище на цените и при определена степепен на развитие на общественото (съвместно) потребление. Към това трябва да се добави, че покупателната способност зависи и от местните разходи на населението и таксите за тях (наем, комунално битово обслужване, транспорт, съобщения и пр.).

Потребителското търсене е подложено на постоянни изменения. Тези изменения се извършват под влиянието на фактори, имащи различно състояние: социални, икономически, географско-климатични и др. В зависимост от обществено-икономическия строй на общественото потребление на потребителското търсене имат различни насоки на развитие, в съответствие с които лежат производствените отношения и обективните закони на общественото производство.

Социално-икономическата природа на социалистическото търсене, общите икономически условия, при които то се развива, обективната възможност за цялостно и непосредствено извършване на потребителските нужди от стоки.

Обективната възможност за изучаване на потребителското търсене на стоки представлява крупно превъзходство на социалистическата търговия и социалистическото производство пред капиталистическото. Обстоятелство позволява търговията да се използва за осъществяване на съзнателно регулиране от страна на държавата на търговията и парични пропорции, за съзнателно използване на обективните закони на търговията. Но търговията може да се използва за изучаване на потребителските нужди само при положение, че тя е правителствено регулирана на потребителите пред производството. В противен случай търговията явява пречка за развитието на производството. Следователно правителствена икономическа възможност да се изучава потребителското търсене на стоки изисква организирано и целенасочено проучване на твърде динамични изменения на потребителското търсене.

За съжаление обаче, в нашата вътрешна търговия все още не е създадена цялостна организирана система за ефективно изучаване на потребителското търсене на стоки. В това отношение се допускат съществени слаботи поради непознаване на търсенето и тенденциите на неговото развитие. Търговските предприятия все още не могат резултатно да подпомагат производството в изработване на правилна асортиментна структура на производствената програма. Това е една от причините ценни суровини да се изработват в стоки, от които населението не се нуждае, в резултат на което се образуват излишни стокви запаси, които застояват продължително време в каналите на търговията; разаялат се или се демодират. Достатъчно за споменем, че в настоящия момент в складовете на магазините се намират стоки, подлежащи на преоценка; между които вълнени тъкани 965 х. м. обувки 748 х. м. и др. обща стойност на тъкани 755 х. м. каучукови обувки 317 х. м. обща стойност за 89 415 х. лв. и пр.¹ (Общата сума на свърхплатовите наличности в магазините и кооперативни търговски предприятия в цялата страна в настоящия момент се изчислява от Министерството на търговията по сума от 100 х. млн. лв.). Тази сума е равна почти на половината от плановите нормативи за стокви запаси.

Трябва да се отбележи, че поради недостатъчно проучване на потребителското търсене вътрешната търговия не само че не подпомага производството в разработване на правилна асортиментна структура, но и не организира своевременно доставка на произведените и търсени стоки до потребителите. В отчетния доклад на VII конгрес на Партията се отбелязва, че ствърде често в някои наши търговски заведения, особено в селата, липсват някои необходими хранителни и промишлени стоки като сол, гез, олио, месо, месни произведения, зеленчуци, плодове, памучни вълнени тъкани и др. една дума — стоки, които се произвеждат в достатъчно количество, намират се в складовете на промишлените предприятия или на селските търговски организации.²

Трябва да се отбележи, че Партията и народната власт полагат непрекъснато грижи за изучаване на все по-широки и благоприятни възможности за системно и дълбоко проучване на потребителското търсене на стоки. В това отношение важно значение имат мероприятията, провеждани по инициатива на И. Живков, пред III-та редовна сесия на Народното събрание. Такова мероприятие е преди всичко новото организационно устройство на вътрешната търговия. При новата организация вътрешната търговия се ръководи от дирекцията във всеки окръг; окръжното търговско предприятие на Окръжния народен съвет; а също така от един център в национален мащаб. Дирекцията е ведомствената разпоръчителна организация на търговията. От организационно и плановете цялата търговия на територията на всеки отделен окръг, а заедно с това осъществяват стокопродвиждането, за подобряване работата на търговията по изучаване на потребителското търсене на стоки според нас не малко значение има и по-нататък административно-икономическо деление на страната — новите окръзи са значително по-малки по територия и население, и значително по-еднородни в икономическо отношение. Тези обстоятелства позволяват по-пълно да се изучава потребителското търсене на стоки и да се прилагат диферен-

¹ По данни на М. М. Митов, И. Живков, отчетен доклад на ЦК на БКП пред VII конгрес на Партията.

цирани методи за неговото изучаване. Създадени са благоприятни условия за изучаване обема и структурата на покупателния фонд на населението по окръзи, обема и структурните изменения на продажбите, влиянието върху потребителското търсене на такива фактори като брой и състав на населението, промишления и селскостопански профил на района и др. Съществуващата досега ведомствена разпокъсаност на търговията и икономическата нееднородност на сравнително големите по мащаб окръзи затрудняваше разкриването на влианието на указаните фактори върху потребителското търсене на стоки.

При сегашната организация на търговията още три важни икономически мероприятия на държавата създават благоприятни условия за изучаване на потребителското търсене и за работата по неговото все по-пълно задоволяване. Това са:

Първо, ликвидирането на договорната система между търговските предприятия на едно и търговските предприятия на дребно. На окръжните търговски предприятия е възложена цялата работа по снабдяване на търговската мрежа на дребно със стоки. На градските и селски търговски предприятия е дадена възможност да изтеглят стоки от складовете на окръжното предприятие по план за недостатъчните стоки и според обема на потребителското търсене — за достатъчните стоки. Отговорността на търговските предприятия на дребно сега се увеличава. Непрекъснато изучаване на потребителското търсене от работниците в търговията на дребно сега е една важна и отговорна задача:

Второ, съгласно указанията в доклада на др. Т. Живков сега се премина от ведомствения към териториалния принцип на планиране на стоките фондове. Това обстоятелство има важно значение за изучаване и задоволяване потребителското търсене. Досега не бяха редки случаи един и същи стоки поради ведомствено разпределение да са в недостатъчни количества и да застояват в селата, а в градовете на същите околии тези стоки да липсват. Отделните ведомствени организации (ГТП «Градска търговия», СПК «Селкооп» и др.) доскоро изработваха изолирано заявки за стоки за населението от един и същи район. А известно е, че потребителското търсене не се насочва към ведомства, а към търговската мрежа, без оглед на нейното ведомствено подчинение.

При новия начин на териториално планиране на стоките фондове се създават благоприятни условия за тяхното съгласуване по обем и структура с потребителското търсене.

Трето, Министерство на търговията сега усилено развива преките връзки между окръжните търговски предприятия, от една страна, и производствените предприятия, от друга. Върху основата на плана за разпределението на стоките фондове всяко окръжно търговско предприятие пряко договаря асортиментната структура на фондовете в съответствие с потребителското търсене на стоки.

Премахва се постепенно многозвенната система на връзки и придвижване на стоките от производствените предприятия до търговската мрежа. Това обстоятелство усилява активната роля на търговията за установяване на съответствие между структурата на стоките фондове и потребителското търсене на стоки.

По такъв начин в настоящия етап на ускорено развитие на народното стопанство се създават благоприятни условия, при които работата на тър-

говията по изучаване и задоволяване на потребителското търсене се улеснява.

При социализма в общия процес на възпроизводството главна и решаваща роля играе производството. То предопределя както търговската дейност, така и народното потребление. Търговията свързва производството и разпределението с потреблението. Като се развива под общото влияние на производството обаче, потреблението в крайна сметка запазва своята самостоятелност и оказва обратно влияние върху производството.

В общата диалектическа връзка между производството и потреблението в условията на стокното производство особена роля принадлежи на вътрешната търговия като фактор, подпомагащ развитието както на производството, така и на потреблението. А главното, решаващото за успешната работа на вътрешната търговия в интерес на производството и потреблението е непрекъснатото изучаване на потребителското търсене като проява на потребностите на хората. Тази истина, по наше мнение, недосягаемо добре се познана от работниците във вътрешната търговия, не се действа за нейното утвърждаване, поради което културата на търговците все още на ниско равнище.

Културата на търговията се разбира от масата търговски работници като поведение на учтивост и вежливост към потребителите и като стремеж за лични и материални поддръжжани на помещенията и манипулирането със стоки. Такова разбиране на културната търговия е твърде ограничено. Отрицателен отказ на търсена стока от потребителя е фалшива култура. Културната търговия е преди всичко внимателно проучване на потребностите на хората, своевременно пренасяне на тези потребности до производството и влагане на грижи и упоритост за задоволяване на потребителското търсене. Или, главното, което характеризира културната търговия, е съгласуване на производството с потребителското търсене. Следователно, програмата за изучаване на потребителското търсене е главен проблем за вътрешната търговия.

Това означава, че изучаването на потребителското търсене с цел за активно въздействие върху производството и потреблението е задача, която по своето значение надхвърля рамките на отделните търговски предприятия и има отношение към големите проблеми на икономиката, включително към въпроса за съзнателното използване на икономическите закони на социализма. Като се опираме на марксистката методология за решаващата роля на производството, ние си поставяме за задача да разкрим връзката между изучаването на потребителското търсене и съзнателното използване на икономическите закони в интерес на ускореното развитие на народното стопанство.

Социалистическата вътрешна търговия играе важна роля за народното потребление, за подобряването на материалното и културно положение на народа във връзка с изискванията на основния икономически закон на социализма. Част от изискванията на този закон могат да се реализират само при едно обстоятелство — познаване на потребителското търсене на стоки.

Във връзка с това пред търговските организации и предприятия изпъкват две важни задачи: а) да изследват потребителското търсене на стоки през всички периоди на годината в различните райони на страната; б) да осигуряват доставката само на стоки, които се търсят от населението.

Чрез изпълнението на тези две задачи търговските организации и предприятия осигуряват непрекъснатото задоволяване на потребителските нужди, спомогат за своевременното снабдяване на населението с необходимите стоки. Все в тази връзка стои и въпросът за качеството на стоките. Правилно организираната качествена проверка на стоките от търговските организации осигурява недопускане в продажба на лошокачествени стоки. А продажбата на лошокачествени стоки по същество означава понижаване благосъстоянието на трудещите се.

Търговските организации у нас обаче все още допускат доставката на некачествени стоки.

Когато се говори за изучаването на потребителското търсене на стоки от гледна точка на задоволяване на потребителските нужди, трябва да се имат пред вид не само потребностите на трудещите се от определен вид стоки, но и техните изисквания по отношение на модела, външния вид, здравината, опаковката и други показатели на качеството на стоката. От това гледна точка трябва да отбележим, че нашата търговия допуска сериозни слабости в проучване на нуждите и изискванията на населението и особено в задоволяването на тези нужди. Не са редки случаите, когато стоките се доставят некомплектно или с недостатъци. Например: обувки и облекло само в определени размери, мебели само определени модели, детско облекло само в тъмни цветове, хранителни стоки без солидна опаковка, порцелан и стъклария с дефекти и неправилни форми, тъкани — еднообразни цветове и десени, домашни потреби без определени части и т. н. Всичко това е в явно противоречие с изискванията на потребителите, с културата на търговията, а следователно и с изискванията на основния икономически закон на социализма. Търговията като отрасъл на народното стопанство не може да има друга цел освен тази на социалистическото производство, което тя обслужва. Като специфичен отрасъл на народното стопанство, имащи свои вътрешни особености и закономерности на движение, търговията има за непосредствена цел осъществяването на стокооборота на страната при минимални разходи на жив и оцветен труд. Но търговията се развива под действието на икономическите закони на социализма и преди всичко под действието на основния икономически закон на социализма. Ето защо непосредствената цел на търговията се намира в подчинено отношение на общата цел на социалистическото производство и би могла да се формулира така: осъществяване на стокооборота с минимални разходи на труд и осигуряване максимално задоволяване на постоянно растящите материални и културни потребности на обществото.

Реализирането на целта на търговията би означавало реализиране на част от изискванията на основния икономически закон на социализма. Но това може да се постигне само при положение на непрекъснато и задълбочено изучаване на потребностите на населението от стоки. Следователно в известна, не малка степен осъществяването на изискванията на основния икономически закон зависи от работата на търговията по изучаване на потребителското търсене. Като се развива по възходяща линия, социалистическото производство непрекъснато увеличава общата и стокова

продукция. Да се произведат стоките не е достатъчно. Нужно е те да се доставят на потребителите. Необходими са правилни насоки на движение на продукцията до потребителите, без да се задържа в каналите на търговията. Това не може да се извърши без познаване на потребителското търсене. Задържането на продукцията в различните звена на търговията забавя процеса на стоковото обръщение (а следователно и общия процес на производството), забавя възстановяването на вложените в производството средства, води до развала и демодиране на стоките, от което се губят неизползвано средства на обществото.

Практиката ясно потвърждава горното. Средният период на обръщението на стоките у нас е намален от 226 на 105 дни за периода от 1953 до 1958 г. Благодарение на това са освободени огромни средства от търговията за народното стопанство. Но плановият норматив е 60 дни. Поради непознаване на потребителското търсене голяма част от произведените стоки застояват в търговската мрежа, задържат средства, забавят оборота. За период от стоки на 1. I. 1958 г. с около 1500 млн. лв. превиншава плановият задължителен норматив. Това забавяне на обръщението изисква допълнителни разходи за съхраняване и опазване на стоките, изисква също така и средства за преоформяване на демодираните стоки, които могат да се продават само чрез понижаване на цените. Общо за периода 1953—1958 г. са разходвани 682 млн. лв. за подобни цели.

Не е трудно да се разбере, че за развитието на социалистическото производство известни резерви съществуват и по линията на съкращаване времето на стоковото обръщение чрез по-активно и задълбочено проучване и своевременно задоволяване на потребителското търсене на стоки.

Непрекъснатото изучаване на потребителското търсене е необходимо и за спазване изискванията на закона за планомерното (пропорционално) развитие на народното стопанство при социализма. Действието на този закон обуславя необходимостта от спазване на определени пропорции, отношенията в развитието на народното стопанство. Особено важно знание при това има съгласуването развитие на производството с потреблението. В тази обща пропорционалност производството трябва да се развива по избран темпове, за да осигурява непрекъснато развитие и на потреблението. Но пропорционалността между производството и потреблението трябва да съществува не само в количествено, но и в структурно отношение. При това трябва да се има предвид, че развитието на производството води не само към развитие на потреблението, но и към изменение на неговата структура. Като развива производството с високи темпове, народно-демократичната държава се опира не само на материалните, трудови и финансови ресурси на страната, но и върху потребностите на хората. Тук излиза ролята на търговията в осигуряване пропорционалността в народното стопанство.

Като снабдява в основната си част сферата на личното потребление със стоки, търговията трябва да организира изучаване на потребностите на населението, да обобщава и събщава тези потребности на производството, като го насочва към изработване на стоки, необходими за задоволяване на потребителските нужди. В това отношение отговорността и ро-

лята на търговските организации и предприятия е огромна. Но изучаването на потребителското търсене дава възможност за осигуряване на пропорционалност не само между производството и потреблението, но и между отделните отрасли на производството. Това обстоятелство се проявява по няколко линии:

а) С помощта на материалите, получени от изучаване на потребителското търсене, се планира асортиментната структура на стокооборота. Последната е необходима за планиране на стоковите фондове по отделни стоки. Стоковите фондове се планират посредством материалните баланси, изработвани от централните планиращи органи въз основа на установените потребности от стоки и материали в народното стопанство, наличните суровини и производствени мощности (налични и проектирани за пускане в действие). Между отделните материални баланси съществува взаимна връзка, отразяваща пропорционалността между отраслите. За правилно установяване на потребностите на народното стопанство от стоки и суровини е необходимо да се установят и потребителските нужди от стоки, обусловени от популационния фонд, вкусовете и изискванията на населението. По този начин изучаването на потребителското търсене е необходимо за изработване на производствените програми на отраслите на производството, за пропорционално обвързване на отраслите, и за правилно разделение на стоките и материалите между отделните групи потребители по народностопанския план (в това число и за населението).

б) Отделните стоки се произвеждат от предприятия в различни райони на страната. Предприятията на отделните отрасли на промишлеността са концентрирани в по няколко пункта на страната. Селскостопанското производство също е районирано. Поради това по отделните стоки съществуват районни производители и районни потребители. Познването на потребителското търсене по райони позволява да се установят правилни икономически връзки между районните производители и районните потребители, да се осигури по-добра организация на транспортните превози и да се решат успешно проблемите на стокопродвиждането.

в) Планомерното развитие на стопанството при социализма изисква най-рационално използване на материалите и суровините, необходими за производството на от едни стоки. При непознаване на потребителското търсене може да се случи така, че от една и съща суровина, например памука, да се произведат повече тъкани и по-малко трикотаж (бельо, чорапи и др.). Тогава стоковите фондове от памучни тъкани могат да превишават платежоспособните потребности на населението и да се чувства недостиг от памучен трикотаж. Същото явление може да се случи и с вътрешно-груповия асортимент на отделните стоки. Например, да бъдат достатъчни памучните тъкани за лятно дамско торно облекло (басми, тубралко, равентух, сатен и др.), а да не са достатъчни тъканите за спално и долно бельо (американ, хасе и др.).

Явления от подобен род често се срещат в нашата търговия. Така, през 1954—1956 г. големи количества памучни тъкани (главно басми) бяха обезценени поради залежаването им в складовете, а в същото време се чувствуваше недостиг от такива памучни тъкани като хасе—двойна ширина, тубралко и др. Отделни суровини могат да се окажат недостатъчни при неправилно планиране на видовете стоки, които могат да се произведат от тях. По такъв начин редица от изискванията на закона за планомерното,

пропорционално развитие на народното стопанство могат да се реализират само в резултат на системно и задълбочено проучване от страна на търговията на потребителското търсене на стоки.

* * *

Изучаването на потребителското търсене на стоки е непосредствено свързано със съзнателното използване на закона за разпределението според труда при социализма. Разпределението у нас се извършва в две форми: парично и натурално. Спазването на изискванията на този закон осигурява лична материална заинтересованост у хората за повишаване на производителността на труда и увеличаване на производството.

За осигуряване на спазването на изискванията на закона за разпределението според труда голяма роля принадлежи и на вътрешната търговия. Посредством вътрешната търговия се извършва реализирането на паричните доходи на населението срещу стоки. За да изпълни тази роля, вътрешната търговия трябва да спазва няколко съществени условия. Първото и най-решаващо условие е стоките да се разпределят по райони и сезони в съответствие с потребителското търсене на стоки. В противен случай стоките се задържат в търговската мрежа, а доходите на населението остават нереализирани. Това обстоятелство пречи за развитието на производството.

Несъответствието между стоковата маса в търговията и потребителското търсене на стоки води и към преразпределяне на доходите между отделните членове на обществото. Например, липсата на някои стоки в търговската мрежа на държавната и кооперативна търговия води към повишаване на търсенето на стоки на кооперативните пазари, което от своя страна предизвиква покачване на цените на тези пазари, а следователно и преразпределяне на доходите между работниците и селяните в полза на селяните.

Допълнителни условия, които търговията трябва да осигури, за да служи на изискванията на закона за разпределението според труда, са обезпечаване свободата на избора и покупката на стоки за всички членове на обществото (в противовес на регламентираната или купонна търговия); поддържането на единни цени за отделните стоки и райони и недопускане прекъсвания в търговията с отделни стоки; недопускане продажба на стоки с понижено качество. Голямата роля, която играе търговията по отношение на разпределението на стоките не дава основание разпределението и обръщението като фази на разширеното възпроизводство да се откъждат и разтварят едно в друго. През 1953—1956 г. част от съветските икономисти стоеше на неправилни позиции, според които съветската търговия се считаше или като основна форма за разпределение на предметите за лично потребление, или като етап, завършващ процеса на разпределението.¹ По този начин търговията се претопява в разпределението и по същество се деформираше общата марксистко-ленин-

¹ В. Г. Лопаткин, «Советская торговля — один из важнейших участков социалистической экономики», Госкультпросвет, изд. 1954 г.; В. И. Москвин, «Развитие советской торговли» — изд. ВПШ, 1954 г., Москва, Я. И. Кристиков — «Советская торговля — основная форма распределения предметов потребления», Советская торговля № 1, 1954 г.

ска схема за фазите на възпроизводството. Против това гледище се изказаха Гатовски, А. Левитас, Я. Орлов и др.¹

Разпределението и обръщението и при социализма остават да бъдат отделни, самостоятелни фази на възпроизводствения процес. Те се развиват под общото и господстващо влияние на производството и неговите закономерности.

* * *

Необходимостта от изучаване на потребителското търсене произтича и от действието на закона на стойността и закона за паричното обръщение. Законът на стойността е закон на всяка общественно-икономическа формация, където продуктът на човешкия труд приема стокова форма. При социализма законът за стойността не е регулатор на производството. Разпределението на труда и средствата за производство се осъществява на основата на закона за планомерното, пропорционално развитие, в съответствие с изискванията на основния икономически закон на социализма. Законът за стойността се намира в подчинено отношение към закона за планомерното, пропорционално развитие на стопанството. Държавата планово установява цените на стоките, като се съобразява с тяхната стойност.

Цените на стоките се реализират в процеса на търговията при осъществяване на актовете на покупко-продажбата. Ето защо системата на цените и действието на закона на стойността имат най-ярко проявление в сферата на обръщението, без да губят своето значение и роля по отношение на производството.

Осъществяването на стокооборота от държавната и кооперативната търговия означава реализиране на покупателния фонд на населението чрез размяната — обмен на придобитите срещу вложен труд пари на стоки — определени потребителни стойности. Търговията свързва стоковия фонд на страната с покупателния фонд на населението. При това свързване съществено значение имат цените на стоките. При определени размери на производството и покупателния фонд цените определят обема на платежоспособното потребителско търсене. Повишаването или понижаването на равнището на цените при указаните условия води към увеличаване или ограничаване на покупките на населението. Например през 1953—1954 г. в търговската мрежа бяха натрупани големи сръхнормативни запаси, които трудно се реализираха. Намалването на цените на някои стоки съгласно 385-то и 390-то постановление на Министерския съвет от 1953 и 1954 г. спомогна за кратък период да се ликвидират тези запаси, без да се е изменил покупателният фонд на населението.

Този факт показва, че изменението на равнището на цените при определено производство на стоки има като непосредствен резултат повишаване интензивността на потребителското търсене и увеличаване на покупките от населението. Още един пример. От 1952 до 1957 г. се извършиха шест последователни намалявания на цените на стоките. В резултат на това

¹ Вж. кн. 10 от сп. «Социалистическа търговия», 1955 г. и кн. 7 от сп. «Советская торговля», 1957 г.

индексът на цените при база 1952 г. = 100 през 1957 г. е равен на 72,2%. Общата изгода за населението само по линията на държавната и кооперативна търговия възлиза на 4 928,6 млн. лв., което се равнява на 1/3 от сумата на стокооборота през 1956 г. Това сериозно намаляване на цените на стоките доведе до силно увеличение на физическия обем на стокооборота. Така, ако стокооборотът на страната за периода 1952—1956 г. се е увеличил по текущи цени с 32,2%, то по съпоставими цени нарастването е с 82,6%. Различните темпове на увеличаване на стокооборота на дребно по текущи и съпоставими цени изразяват ръста на физическия обем на стокооборота, увеличаването обема на задоволеното потребителско търсене в резултат на увеличаването на производството и съответно изменението на цените на стоките.

Следните данни показват ръста на продажбата на някои по-важни стоки за периода 1952—1956 г. и изменението на цените:

Стокови групи	Марка	1952 г.	1956 г.	Индекс на продажбите 1956/52 г. = 100	Индекс на цените 1952 = 100
1. Текстилни изделия	тона	5 090	7 892	150	56,2
2. Ориз	"	10 865	20 927	193	81,2
3. Захарни изделия	"	16 032	33 090	206	65,2
4. Сливска мас	"	1 344	2 474	184	70,7
5. Растителни масла	"	20 323	28 819	142	76,7
6. Вина, гроздови	"	33 882	44 114	130	72,1
7. Памучни тъкани	хил. т.	33 326	68 716	208	38,4
8. Вълнени тъкани	хил. м.	2 392	6 228	260	55,6
9. Памучен трикотаж	хил. бр.	14 592	21 933	151	48,9
10. Обувки	хил. чиф.	2 173	4 677	215	69,7
11. Цървели и сандали	"	3 239	5 345	165	95,9
12. Сапуни	тона	7 304	13 504	135	49,2

При определен стоков фонд факторите за ръста на продажбите са два: а) увеличаването на покупателния фонд на населението и б) намаляването на цените на стоките. Като приемем покупателния фонд за постоянна величина, изменението на цените на стоките води към увеличаване или намаляване на физическия обем на продажбите.

Освен това при определен покупателен фонд цените на стоките определят не само обема на потребителското търсене, но и изменението на неговата структура, а следователно и изменението в структурата на стокооборота. Намалването на цените на определените стоки, обаче, не винаги предизвиква съответни изменения в обема на търсенето и продажбите на същата стока. При намаляване цените на определени стоки търсенето може да се насочи не само към увеличаване покупките на тези стоки, но и към увеличаване покупките на други стоки. Това явление лесно може да се разкрие от данните в приведената таблица. От равнището на цените на отделните стоки зависи до голяма степен обемът и структурата на потребителското търсене и тенденциите на неговото изменение.

Една от задачите на ценообразуващите органи е, като изучават действието и изискванията на закона на стойността, да установяват правилно равнище на цените на стоките и правилни съотношения между тях. Но за това е абсолютно необходима една цялостна система за изучаване на потребителското търсене от гледна точка на реалните възможности на народното стопанство за отпускане на пазарни стокови фондове. Особено важно значение има тази задача при определяне цените на взаимнозаместими стоки: ориз и тестени изделия, фиде, макарони; захар, конфитюри и мармалади; коженни и гумени обувки; копринени и памучни тъкани; висококалорични и нискокалорични вълнища; дървен строителен материал и железобетонни конструкции.

Установяване на близки или еднакви цени на висококачествените и взаимнозаместимите стоки или покачването цените на последните до цените на първите води до силно интензифициране на търсенето и до бързо изчерпване на ресурсите от висококачествени стоки. Същото явление може да се получи при значително намаляване равнището на цените при взаимнозаместимите стоки. Например, кубически метър иглолистни дъски по цени 1956 г. струва 900 лева, а кубически метър широколистни дъски — 440 лева. Намаляването на разликата в цените на тези две взаимнозаместими стоки неминуемо води до усилване на търсенето на иглолистните дъски и до намаляване на търсенето на широколистните.

Намаляването на цените на стоките през годините на втората петилетка у нас доведе не само до увеличаване обема на търсенето, но и до изменения в неговата структура. В резултат на това настъпиха изменения както в най-общата структура на стокооборота, така и в неговата вътрешна структура.

Непрекъснатото изучаване на потребителското търсене на стоки е необходимо за организиране и регулиране на паричното обръщение на страната. Законът за паричното обръщение се обуславя от действието на закона за стойността и определя количеството пари, необходими за обръщение, като свързва цените на стоките с техните количества и скорост на обръщението им. Основните, определящи фактори за величината на паричното обръщение са стокооборотът на страната (сумата на цените на стоките) и скоростта на оборота на стоковите фондове. Непрекъснатото увеличаване на стокооборота и намаляването на паричните знаци у населението създава възможност за по-ефективно използване на пуснатите в обръщение пари и намаляване емисиата на нови парични знаци. Този процес води към осъществяване на стоковото обръщение с по-малко парични знаци, а следователно и към по-нататъшна стабилизация на покупателната сила на лева. Естествено ускоряването на реализацията на стоките трябва да се допълни с ускоряване на инкасовата работа на БНБ (приемането на реализираните суми от търговските предприятия).

Щом като паричното обръщение зависи непосредствено от стокооборота и скоростта на оборота на стоките, то за регулирането му е необходимо да се насочат усилията към осигуряване на бърза реализация на стоките. Това от своя страна изисква: а) съзаване на правилно съотношение общо за страната и по отделни райони между обема на стокооборота и покупателния фонд на населението; б) създаване на правилно съотношение между структурата на стокооборота, стоковите фондове и потребителското търсене в отделните райони на страната.

По този начин проблемите на паричното обръщение в крайна сметка опират в проблемите за обема и структурата на потребителското търсене, а успешното решаване на въпросите по доставката на стоките в съответствие с потребителското търсене от страна на търговските организации спомага за разрешаване проблемите и на паричното обръщение.

* * *

Връзката между системното и организирано на научни основи изучаване на потребителското търсене на стоки, от една страна, и съзнателно използване на икономическите закони на социализма, от друга, се явява потвърждение на това, че една от основните задачи на вътрешната търговия е да организира непрекъснато наблюдение на потребителското търсене. Разрешаването на тази задача означава в крайна сметка осигуряване на все по-пълно използване на обективните икономически закони на социализма в интерес на ускореното развитие на народното стопанство и повишаване на материалното и културното положение на паричното население. В същото време обаче изучаването на потребителското търсене е свързано и с конкретната стопанска дейност на търговските организации и предприятия, като спомага за увеличаване на продажбите и за ускоряване процеса на обръщението на стоките. По този начин решаването на проблема за непрекъснатото изучаване на потребителското търсене и един от резервите за осигуряване изпълнението на плана за стокооборота и за развитието на последния с високи темпове.

Осъществяването на широката програма от мероприятия за ускорено развитие на страната оказва определено влияние върху потребителското търсене на стоки. Това влияние произтича от няколко значителни обстоятелства.

Преди всичко, развитието на потребителското търсене на стоки през периода 1959—1962—1965 г. се обуславя от огромния ръст на производството на промишлени и селско-стопански стоки, което ще осигури силно увеличение на пазарния стоков фонд. Благодарение на това все повече ще се намалява списъкът на недостигащите стоки на пазара, незадоволяването на потребителското търсене ще се превръща в задоволявано.

От друга страна, развитието на потребителското търсене през следващите години се обуславя от растежа на покупателната способност на населението. Благодарение на това ще настъпят изменения не само в обема на търсенето от населението стокова маса, но и в структурата на търсените стоки.

Наред с тези два основни фактора, обуславящи сериозни обемни и структурни изменения в потребителското търсене през следващите години, върху последното ще окажат влияние и други фактори. По-значителни между тях са следните:

1. Преходът от натурално към парично разпределение на доходите в ТКЗС. Това е един от сериозните фактори за увеличаване общия с темпове, по-високи от развитието на производството. Все по-голяма част от обществения продукт ще преминава през каналите на стоковото обръщение. Това обстоятелство ще влияе не само върху обема, но и върху структурата на потребителското търсене на стоки.

2. Развитието в големи мащаби на общественото хранене в градовете и селото чрез квартални кухни, столове, кухни в ТКЗС и пр., както и развитието на продажбите на полуфабрикати. Като се отбелязва евтино и качествено обществено хранене, косвено се влияе върху структурата на потребителското търсене, върху продажбите на хранителни стоки, домашни културни потреби и др.

3. По-нататъният ръст на социалистическата култура на народа и по-специално културата на народното потребление.

Като първите два основни, така и току-що посочените три фактора ще се развият в различна степен за града и селото, през отделните години и по окръзи, в резултат на което ще се сложи една характерна, пропита със социалистически тенденции и закономерности на развитие, структура на потребителското търсене. Всичко това повишава, от една страна, ролята на потребителското търсене при планиране продажбите на стоки и, от друга страна, разкрива значението на успешното разрешаване от търговските организации на задачата за непрекъснато и организирано изучаване на стоки.

Действието на новите фактори за развитието на потребителското търсене в условията на ускореното развитие на народното стопанство, обуставя и необходимостта от усъвършенстване на формите и методите за неговото изучаване. Досега главно внимание се обръщаше на такива методи като регистриране на търсените стоки, системата на изготвяне и проучване на заявките, наблюдението и анализа на стоковите запаси и продажбите по определена номенклатура на стоките. При това тези методи се прилагат в рамките на отделни търговски предприятия. Необходимо е тези методи да намерят приложение и при проучванията в териториален мащаб. Заедно с това необходими са по-сериозни проучвания в районен и национален мащаб на тенденциите и закономерностите на развитие на продажбите и търсенето, формиращи се под влияние на местните условия, проучвания на състава и бита на населението, на неговата покупателна способност, както и на връзката между цените и ценовите съотношения и структурата на потребителското търсене. Особена ценност биха имали районните наблюдения на структурата на производството, обема и структурата на паричните доходи и разходи на населението, домакинските бюджети и силата на влиянието върху потребителското търсене на такива фактори като развитието на общественото хранене, стоково-паричните отношения и социалистическата култура на народа.

Проучванията на целия комплекс от фактори могат да бъдат предмет както на научни изследвания, така и на изследвания от страна на органи по планирането, статистиката и търговията. Във всички случаи обаче трябва да се използват от търговията за оказване активно въздействие върху производството с цел за все по-пълно задоволяване на потребителското търсене на стоки.

По този начин посредством разрешаването на задачата за изучаване потребителското търсене на стоки се разкрива сериозен резерв за ускорено развитие на националната икономика по пътя на социализма.

АЛ. БЪРЛИЕВ

СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЦВЕТНАТА МЕТАЛУРГИЯ У НАС

Под ръководството на Българската комунистическа партия нашият народ за кратък период постигна исторически победи и завоюва огромни успехи в икономическото развитие на Народна република България. С бързи темпове се извърши социалистическа индустриализация на страната, изградени и се разви родна тежка промишленост. Общият обем на промишлената продукция у нас нарасна за времето от 1939 до 1957 г. 7,72 пъти, докато в САЩ за същия период е нараснал само 2,49 пъти, в Англия — 1,61 пъти, в ГФР — 1,91 пъти, във Франция — 1,36 пъти.

Буржоазните икономисти се опитват да омаловажат бързите темпове на развитие на социалистическите страни, твърдейки, че темпове на развитие на промишлеността неизбежно ще намалават. Перспективните разраствания на промишлеността в СССР, у нас и в другите социалистически страни доказват нагледно несъстоятелността на тези техни теории. Високите темпове на развитие на промишлеността на тези техни теории на социалистическата икономика и в тях е заложен за нейните успехи.

Социалистическата индустриализация, основана на преимущественен растеж на производството на средства за производство, доведе до съществени изменения в структурата на промишлеността. Относителният дял на производството на средства за производство (група «А») във валовата продукция на цялата промишленост нарасна от 22,6% през 1939 на 45,8% в 1958 г.

Бурният растеж на производителните сили в нашата страна през последните години е свързан с непрекъснатото увеличаване на потребностите от черни и цветни метали. Успешното развитие на народното стопанство, изграждането и разширяването на материално-техническата база на социализма у нас в голяма степен се определя от мащабите и темпове на развитие на металургическата промишленост. Металургията е основата на индустриалната мощ на всяка страна и заема ръководно място в отрасловата структура на тежката промишленост.

През последните десетилетия научните работници и специалисти у нас създадоха нови, по-рационални методи за използване на полезните ископаеми, в това число и на елементи от групата на редките и разсеяните метали, като се разшири извънредно много тяхната употреба.

Употребата на цветни метали е тясно свързана с употребата на черните метали в промишлеността. В индустриално развити страни се отделя еднакво внимание на развитието и на двата отрасли на металургията. В нашата страна отрасълът «добиване на руди за цветни метали и цветна металургия» засега има по-голям обем на производство и по-високи темпове на

развитие, отколкото отрасъла «добиване на руди за черни метали и черна металургия».

Добиването на руди за цветни метали в нашите земи води началото си от най-дълбока древност. Проучванията през последните 10 години и археологичните разкопки в Новоазгорско, Старозагорско и Русенско установяват, че минното и металургично производство у нас е било познато още преди около 2000 г. пр. н. е. По-късно, от бронзовата епоха, са намерени редица фрагменти, които сочат за едно сравнително по-високо развито рударство. Преработката на добиваните цветни метали, предимно мед и бронз, се е извършвала ръчно и разходите на метал не са надвишавали няколко килограма. През римското владичество особено процъфтява добивът на оловно-сребърни и медни руди. Намерени са монети от римско време в рудните находища в Чипровци, Плакалница, Трънско, Кюстендилско, Бургаско, Малкотрънско, в мина «Бориева», мина «Персенк» и др. Залезът на Рим се съпровожда с общ упадък на минното дело. Рударството у нас добива разцвет отново през XIII—XVII в. от което време са останали минни разработки в повечето находища за оловно-цинкови и медни руди у нас.

Младата българска буржоазия след Освобождението от турско робство е проявила известен интерес към разработването на подземните богатства. През периода 1880—1938 г. са били издадени 9 936 удостоверения за запазване на периметри, от които 3 869 за рудни находища. За същия период обаче са били дадени само 31 концесии за разработване на рудни находища, а фактически от тях са били разработени 14. Няколко десетилетия стотици периметри за подземни богатства останали непроучени и са служели главно за търговия и спекула.

Първото предприятие за добиване на медна руда и меден камък е било създадено с френско-белгийски капитали. В 1902 г. е било образувано акционерно дружество «Плакалница» със седалище Париж за експлоатация на рудното находище «Плакалница» във Врачанския рудоносен район. По-късно за експлоатация на рудните находища в този район е било образувано и друго акционерно дружество — «Соколец». Богатата медна руда е била изнасяна напред за Франция. За претопяването на бедната медна руда в меден камък АД «Плакалница» е построило малък металургичен завод на гара Елсейна.

В 1936—1936 г. били образувани две нови акционерни дружества — «Пирин» и «Родопски метал», и двете за разработване на оловно-цинковите находища в Източните Родопи. Първото е било образувано с немски капитали. Добиваният оловен, цинков и пиритен концентрат от двете дружества е бил изнасян за нуждите на германските военни заводи.

След освобождението от турско робство до 9 септември 1944 г. са били добити и изнесени всички 993 473 т оловно-цинкови и медни руди.¹ През 1939 г. са били добити 5,5 хил. т. оловно-цинкови руди. През време на Втората световна война всички минни предприятия за добиване на руди за цветни метали бяха поставени под непосредствения контрол и ръководство на немски военни специалисти. Този период се характеризира с усилено изземване на рудата без влягане на капитални средства за проучване и подготовка на нови участъци, така че в навечерието на Девети септември рудо-

¹ Вж сп «Минно дело», кн. 3, 1957 г., статията «Развитие на рударството в нашите земи»

добивните предприятия у нас се оказаха значително ограбени, без да е имало налице проучени и подготвени запаси.

След национализацията на минните предприятия през декември 1947 г. започнаха в голям мащаб геологопроучвателни работи, в началото в районните райони на страната. През периода на Първата петилетка бяха възстановени, укрепени и разширени съществуващите рудодобивни предприятия в Бургаски, Кърджалийски, Панагърски и Врачански райони.

В рудниците за добиване на руди за цветни метали няколко години след Девети септември се работеше при много примитивни и тежки условия. Голяма част от добива бе напълно ръчен. Благодарение на безкористната братска помощ на Съветския съюз през 1947—1948 г. бяха доставени първите компресорни инсталации и добивни чукове. Процесът на механизацията на рудодобива вървеше бързо, като само през следващите 5 години видове машини:

Видове машини	1952 г.	1953 г.	1954 г.	1955 г.	1956 г.
Скрепери	20	30	64	84	104
Товарачи	5	7	7	14	24
Пробивни чукове	524	526	1 242	1 527	1 820
Хаспели	70	117	117	126	145
Локомотиви	—	4	8	10	14

Механизацията на трудоемките и тежки процеси в рудодобива позволи производството на оловно-цинкови и медни руди да нарасне за няколко години десетки пъти.

За нуждите на геологопроучвателните работи се доставиха много сонди. Учреди се Главно управление на геоложки и минни проучвания, а за проучване на Родопския рудоносен басейн се организира «Комплексна експедиция» от съветски и български специалисти. За проучване и утвърждаване на промишлените запаси на руди за цветни метали през периода 1950—1959 г. са изразходвани около 2 млрд. лв. До 1965 г. се предвиждат още толкова капитални вложения. Това даде възможност да се разгърнат проучвателните работи с бърз темп и голям размах и да се установят десетки милиона тона нови запаси от оловно-цинкови и медни руди.

Състоянието на запасите към 1. I. 1959 г. е следното:

1. Оловно-цинкови руди (съдържание на метали)

Компоненти	метал, в т. ч.:		хил. т.
	балисови	извънбалисови	
Олово	2 890	—	1 757
Мед	2 142	—	—
Мед	238	—	—

2. Медна руда (съдържание на метали)

601	506
-----	-----

Извънбалансовото олово е от желязнорудното находище в Кремиковци, от което оловото ще се добива след разработване на желязната руда. Извънбалансовата мед е от бедните откъм мед медни руди за находището «Медет». Поради благоприятните геоложки условия проектира се находището «Медет» да се разработи в най-близките години.

За строителството на нови рудници, обогатителни фабрики и заводи за цветни метали и цветна металургия са вложени следните средства:

в млн. лв.

Година	1950 г.	1951 г.	1952 г.	1953 г.	1954 г.	1955 г.	1956 г.	1957 г.	1958 г.
Всичко за отрасъла . . .	16	136	345	363	306	338	241	240	288
в т. ч.									
Добив на руди и концентрати	16	136	345	356	267	280	179	179	158
Металургия	—	—	7	39	58	62	61	130	—

През периода на втората петилетка се построи редица нови рудници и флотационни фабрики за добиване на олово, цинк, мед, пиритен и други концентрати. С помощта на съветски специалисти се построи първите обогатителни фабрики за производство на меден концентрат при рудниците «Росен» и «Върли бряг». Първите флотационни фабрики се построи изключително със съветски машини. През същия период се усвои и започна производството на по-голямата част от оборудването в нашите заводи. За кратък период се построи две нови, по-големи обогатителни фабрики при същите рудници. Построен се фабрика за обогатяване на медни руди при рудник «Радка» и обогатителни фабрики за оловно-цинкови руди при рудник «Чипровци» в Рудозем и Мадан, разшириха се фабриките в Кърджали, Средногорци и Елисейна. Построен бе нов оловно-цинков завод в Кърджали, разшири се и се хигиенизира производството в оловнодобивната фабрика в Курлио. Реконструиран бе медодобивният завод на гара Елисейна. Към него бе построен цех за черна мед. Започна строителството на модерен медодобивен завод в Пирдоп. В резултат на това строителство през този период нашата страна преустанови износа на сурови руди.

Директивите на VII конгрес на Българската комунистическа партия относно развитието на Народна република България през Третата петилетка са нова величествена програма за по-нататъшното изграждане на народното стопанство, за продължаване строителството на социалистическото общество у нас. В Директивите се посочва, че основна задача през Третата петилетка в областта на промишлеността е по-нататъшното изграждане на черната и цветната металургия, като се обърне особено внимание на производството на черни метали.

Поставената задача от Октомврийския и Ноемврийския пленум на ЦК на БКП за съкращаване сроковете за изпълнение на третата петилетка, за извършване скок в икономическото развитие на страната, за установяване нови, значително по-високи темпове и мащаби в развитието на различните отрасли на народното стопанство породиха велико всенародно

движение. Борбата за изпълнение на третата петилетка по общ размах на промишлената продукция за 3—4 години добива все по-голям обем на дава своите първи резултати. В промишлените предприятия непрекъснато се разкриват нови, неизползувани досега възможности и резерви.

В тезисите на доклада на първия секретар на ЦК на БКП др. Т. Живков «За ускоряване развитието на народното стопанство, за подобряване на материалното и културното положение на народа и за преустройство на държавното и стопанското ръководство» през периода 1959—1962—1965 г. лургия. Нашата страна разполага с достатъчно запаси от оловно-цинковите и медни руди и това дава възможност да се разшири значително производството на цветни метали. По направените предложения от трудовите колективи на предприятията от цветната металургия предвиденото производство по Директивите ще бъде значително надвишено, което се вижда от следните данни:

Производствена програма на отрасъла по отделни по-важни показатели до 1965 г.

Показатели	Мярка	1957 г.	1960 г.	1962 г.	1965 г.
Оловно-цинкова руда	х. т.	1953,2	3080,0	3 640,0	4 500,0
Медна руда		562,3	1230,0	1 630,0	2 300,0
Концентрати					
а) оловен		90,2	128,5	146,0	168,0
б) цинков		86,7	111,5	129,6	146,1
в) меден		36,0	84,3	114,6	136,0
Метали:					
а) олово		19,0	41,5	46,0	93,0
б) цинк		7,5	15,3	49,0	55,0
в) черна мед		—	7,2	8,6	8,0
г) електр. мед		—	15,0	19,0	26,6
Производство на толи медни проводници		—	—	—	—
Мед на листа и профил	тона	2 477,0	8 820,0	11 000,0	16 300,0
Бронзови изделия		934,0	2 230,0	2 650,0	5 00,0
Месингови изделия		650,7	1 450,0	1 190,0	3 300,0
		1 410,3	3 600,0	8 000,0	10 000,0

В предприятията на отрасъла се произвеждат още — син камък, сярна киселина, цинкова ламарина, различни композиции и др. Преработвателните концентрати на оловото, цинка и медта съдържат известни количества благородни и редки метали. Досега от тях се добиват кадмий, сурово сребро, малко злато, селен. Предвижда се в следващите години да се организира добиването на значителни количества злато, сребро, висмут, молибден, кобалт, волфрам и други редки метали. Суеличаването на добиването и преработката на руди за цветни метали се създава възможност за извличане и на най-редките и разсеяни метали. Известно е голямото значение на редките и разсеяни метали в съвременната техника. С извличането на тези метали ще се намали себестойността на оловото, цинка и медта и ще се увеличи рентабилността на металургичните заводи.

През третата петилетка започна строителството на нов, оборудван с най-съвременна техника, завод край Пловдив за производство на олово, цинк, сярна киселина и редки метали. Заводът се проектира от съветски специалисти с годишна мощност 30 хил. т цинк, 40 хил. т олово и 60 хил. т сярна киселина. Ще се разшири оловнодобивната фабрика в Курило за около 15 хил. т годишно производство на олово и оловно-цинковият завод в Кърджали — за 14 хил. т цинк и 30 хил. т сярна киселина.

Предвижда се също така увеличаване производството на изделия и продукти от цветни метали. През периода 1959—1962—1965 г. ще се разшири предприятието «Цветметпром» на гара Искър за производство и преработка на изделия от цветни метали — през първия етап (до 1962 г.) с годишна мощност 10 хил. т и през втория (до 1965 г.) — за още 5 хил. тона. Сега в страната се внасят около 1 600 т изделия от цветни метали за около 12 млн. лв. Този внос може да бъде преустановен след влизането в действие на разширението на «Цветметпром». С включването в работа на новите мощности предприятието ще произвежда над 5 000 т цинкова ламарина, над 2 000 т месингова ламарина, 3 000 т месингова лента и над 4 000 т други изделия от цветни метали. Голяма част от тези изделия ще може след задоволяване нуждите на нашата промишленост да бъде изнасяна. Освен това предвижда се да бъдат въведени в действие до 1960 г. една вертикална и една хоризонтална хидравлични преси за производство на профили от цветни метали.

Нуждите на нашата промишленост от олово, цинк и мед през довоенния период бяха нищожни. През 1959 г. обаче те достигнаха близо 30 хил. т, а през 1965 г. ще достигнат над 100 хил. тона.

Растежът на употребата на олово и цинк в нашата промишленост по години се вижда от следните данни по предварителните разчети на ДПК за развитието на отрасъла «цветна металургия»:

Година	Марка	1959 г.	1960 г.	1961 г.	1962 г.	1963 г.	1964 г.	1965 г.
Олово	хил. т.	9,9	16,6	31,4	36,8	41,0	50,0	53,8
Цинк	хил. т.	8,1	10,7	12,8	20,8	29,5	33,9	35,9

Въпреки големия растеж на употребата на олово и цинк все още остават значителни количества оловен и цинков концентрат за износ. Освен това за износ остават и значителни количества олово и цинк на блокове.

Разширяването на съществуващите и строителството на нови производствени мощности в черната и цветната металургия ще разшири материалната база на нашата промишленост, което е важна предпоставка за по-нататъшното развитие на останалите отрасли на нашето народно стопанство.

В следващите няколко години НРБългария ще се изравни по производство на олово с такива индустриално развити капиталистически страни, каквито са Англия и Франция, и ще застане на първо място между

страните с народна демокрация по производство на олово и на второ — по производство на цинк, което се вижда от следните данни:

Държава	Марка	Метал	хил. т.		
			1957 г.	1960 г.	1965 г.
Полша		Олово	35,7	36,0	46,0
ГДР		Олово	23,7	22,3	23,0
България		Олово	19,3	46,0	93,0
Чехословакия		Олово	13,3	11,0	15,0
Румъния		Олово	15,5	18,7	27,5
Унгрия		Олово	4,3	5,0	5,0
Англия		Олово	87,1	—	—
Франция		Олово	92,6	—	—
Полша		Цинк	161,1	170,8	203,0
България		Цинк	7,5	15,0	55,0
Румъния		Цинк	10,1	16,0	20,9
ГДР		Цинк	9,5	9,5	21,1
ЧНР		Цинк	3,6	3,0	5,2

При такъв бърз темп на развитие на отрасъла «цветна металургия» възниква въпросът, дали това производство е рентабилно и необходимо за нашето народно стопанство?

През последните две години в капиталистическия свят се отбелязва чувствително спадане на цената на оловото, цинка и медта. Така цената на оловото през м. януари 1958 г. в сравнение с цената му през м. януари 1956 г. е спаднала: в Ню-Йорк — с 18,75%, в Лондон — с 39,00% и в ГФР — с 36,80%.

За същия период цената на цинка в Лондон е спаднала с 40% и в Ню-Йорк — с 26%. През 1956 г. средномесечната цена на електролитната мед на Нюйоркската борса се е движила:

Месеци	Долари на тон	Месеци	Долари на тон
януари	964	юли	899
февруари	966	август	873
март	1 030	септември	872
април	1 017	октомври	851
май	1 004	ноември	787
юни	993	декември	786

През 1957 г. цената на електролитната мед продължава да спада. През м. октомври 1957 г. на Нюйоркската борса тя е била 584 дол./тон. (през м. януари 1958 г. — 580 дол./тон). На Лондонската борса цената на електролитната мед от 328 англ. лири/тон средно за 1956 г. през м. януари 1958 г. спада на 181 англ. лири/тон.

Това непрекъснато спадане на цените на оловото, цинка и медта на капиталистическия пазар през последните две години даде основание на някои специалисти у нас да смятат, че развитието на отрасъла цветна металургия е неоправдано, влагането на средства за разширяването на съществуващите заводи и строителството на нови такива е рисковано.

Ако се проследи движението на цената на оловото и цинка за по-дълъг период, ще се види, че това спадане не е за първи път. Цената на оловото на Нюйоркската борса от 1945 г. до 1948 г. нараства няколко пъти, след това спада две години непрекъснато. Сегашното спадане на цената на оловото например не е по-голямо от това през 1959 г. Промените в цената на цинка са аналогични с тези на оловото. Средногодишната цена на електролитната мед в Нюйоркската борса е била: в 1921 г. — 276 дол./тон, 1945 г. — 260 дол./тон, 1955 г. — 826 дол./тон. Според данните на сп. «Шайрфийт Фюр ерибергбау унд металхютенвезен», кн. 1, 1958 г., около 72% от производството на мед в САЩ през 1957 г. е със себестойност под 550 дол./тон, т. е. тези предприятия, които произвеждат такава себестойност, имат все още печалби. Според същото списание печалбата за финансовата 1956/1957 г. на англо-африканската компания «Рудезейн свелкшн тръст», която е една от най-големите производители на мед, е намаляла на 11,5 млн. лири от 16 млн. лири през предната година. Друго съществено това спадане на цената на оловото, цинка и медта в капиталистическия свят да предизвика затварянето на някои по-малки предприятия, да доведе до общо намаляване на производството на тези метали в капиталистическите страни.

Намалението на производството на цветни метали в капиталистическия свят обаче не може да окаже влияние на развитието на отрасъла цветна металургия у нас, както и една цялостна икономическа криза в капиталистическите страни не може да окаже влияние и да спре възхода на икономиката в социалистическите страни.

Ярка илюстрация за това са решенията на XI-та редовна сесия на Съвета за икономическа взаимопомощ, състояла се от 13 до 16 май в Тирана. При обсъждането на въпросите за увеличаване на източниците и производството на цветни метали сесията отбеляза, че европейските страни с народна демокрация чрез координиране и обединяване усилията на страните — участнички в СИВ, трябва да увеличават още повече ресурсите и производството на тези метали. Поради големия растеж на производствените сили и ускорените темове на развитието на промишлеността в всички социалистически страни нуждите от цветни метали и за произвеждането от тях през периода 1959—1965 г. нараства толкова много, че се явяват известни недостиг от такива, особено на мед, никел и алуминий.

Непрестанното увеличаване на производството и потреблението в страните от социалистическия лагер международното социалистическо разделение на труда, нарастващите възможности на социалистическия пазар научно-техническото сътрудничество и взаимното подпомагане чрез доставка на съоръжения за строеж на промишлени предприятия откриват огромни възможности за използване на нашите природни ресурси за развитието на нашата промишленост и особено на родната металургия. Нашата страна има неограничени възможности да развива отрасъла цветна металургия и в бъдеще с това ще може дадоволяваме извън своите собствени нужди от цветни метали и известна част от нуждите на другите социалистически страни.

листически страни. Срещу произвежданите цветни метали и произведения от тях нашата страна ще може да получава редица съоръжения и промишлени стоки, необходими за народното стопанство.

Основните проблеми, които стоят за разрешаване пред отрасъла, са следните: намаление себестойността на продукцията, извличане на всички полезни компоненти от комплексните руди, добиване на редки и разсеяни метали, цялостно преработване на произвежданите концентрати в нашите металургични заводи, преработка на добиваните метали в промишлени изделия, като се доведе износът на сурови метали до минимум.

Акционерните дружества «Плакалища» и «Соколен» за около 4 десетилетия са добили и експортирали над 550 хил. т богата медна руда в суров или полупреработен вид, като са изнесли от страната над 30 хил. т мед, над 2 т злато и около 50 т сребро.

За периода 1950—1965 г. са добити и ще бъдат добити 36,7 млн. т оловно-цинкова руда и 14,2 млн. т медна руда. От недрата на земята ще се добият за нуждите на народното стопанство около 1,3 млн. т олово, над 1 млн. т цинк, 150 хил. т мед, 200 т злато, 500 т сребро и редица други ценни метали.

Разширяването и удълбочаването на рудниците и увеличаването на производството металоото съдържание на добиваните руди се намали. Това е особено характерно за добива на оловно-цинкови руди в Източно-Родопите, където производството на руди парасна за няколко години повече от десет пъти при едновременно намаляване на металното им съдържание, което се вижда от следните данни:

Година	1950 г.	1952 г.	1954 г.	1956 г.	1958 г.	1960 г.
Добиване руда	248	589	1 147	1 520	1 966	2 640
Метало съдържание:						
олово	10,8	7,9	4,62	3,76	3,57	3,48
цинк	5,8	5,85	3,38	2,82	2,96	2,80

Намалението на металното съдържание в рудата води до увеличаване себестойността на концентратите. През 1950 г. са били необходими за добиването през 1958 г. При същото извличение бяха необходими 21,8 тона медна руда за получаване на един тон концентрат, при 90% извличение, 7,2 т руда, за да може да се запази и да се намали себестойността на концентратите, трябва да се увеличи производителността на труда и извличането на метала, да се добият всички полезни компоненти. Степента на механизация на труда, демократичните промени в подземните рудници нарасна в края на Втората петилетка: при добиване на 100% при натоварването — на 23% и при извличане — на 26%. По-добрата техническа въоръженост на рудниците и по-натрапредната работа, въвеждането на по-рационални системи на експлоатацията позволиха производителността на труда в подземните рудници да се увеличи няколко пъти. Същевременно средното месечно прокарване на разрезите нараства от 15—20 м на 80—100 м. Съгласно перспективите раз-

А. Бърлев

работки механизацията на трудоемките процеси в подземните рудници трябва да достигне на 1960 г. при товаренето — на 50% и при извоза — на 80%. Бързата механизация на рудодобива и построяването на модерни обогатителни фабрики на самите месторождения да дава възможност да се премине към експлоатация на по-бедни руди, без да се увеличи себестойността на концентратите.

Голямо значение има извличането на метала от рудата. В това отношение нашите сравнително млади колективи при обогатителните фабрики постигнаха големи успехи.

Извличането на метала от рудата в страните от социалистическия лагер е следното:

Извличане на метала от рудата в проценти

Страни	Мед	Олово	Цинк
България	85-90	85-94	75-85
Унгария	80-85	80-85	70-75
ГДР	65-75	85-94	72-78
Полша	70-75	60-65	65-75
Румъния	80-87	87-92	70-75
Чехословакия	87-92	85-90	65-70
СССР	70-85	70-92	65-70

Както се вижда от посочените данни, достигнатото извличане на мед в нашите обогатителни фабрики се доближава до това на Съветския съюз и Чехословакия, а на оловото и на цинка най-добро. Значението на извличането на метала от руда може да се разбере от следните примери: при годишно производство на оловно-цинкова руда 4 млн. т със средно съдържание на олово 3,5%, един процент извличане се равнява на 1400 т олово в концентрат или на около 1,260 т олово на блокове. От 1950 г. досега извличането на оловото е подобро с повече от 8% на тона на цинка — около 13%. За по-нататъшното подобряване качеството на концентратите и за увеличаване извличането на металите е необходимо да се организира предварително опробване на рудите, поставящи в обогатителните фабрики от отделните рудници, участъци и блокове. Това ще даде възможност да се определи най-подходящият флотационен режим да се избегне смесването на рудите, които изискват различен режим и което много често влошава режима и извличането на метала.

Пред обогатителите в нашите фабрики стоят редица неразрешени проблеми, чието разрешение ще даде възможност за чувствително повишаване производителността на труда и снижаване себестойността на концентратите. Такъв един въпрос е въвеждането на предварителното промиване на рудите, съдържащи глинни и разтворими соли. Направените в това отношение опити в Рудоземската обогатителна фабрика са насърчителни. С въвеждане на предварителното промиване на рудите ще се увеличи производителността на флотационните фабрики с около 20%. В Ровинската обогатителна фабрика вече няколко години се извършват промишлени опити за предварително обогатяване на едрозърнеста оловно-цинкова руда в тежки суспензии.

Този метод все още обаче не е усвоен и внедрен. Усвояването и внедряването на предварителното обогатяване с водно промиване, отсадъчни машини, тежки суспензии и други методи ще даде възможност да се приложат високопроизводителни системи на експлоатация в подземните рудници, хафлотират се нерентабилни.

За подобряване технико-икономическите показатели и за посветяване продукцията на обогатителните фабрики решаващо значение има изучаването и използването опита на обогатителите в Съветския съюз и другите социалистически страни. Напоследък в Румънските фабрики с успех се приложи колективното флотирание с последователно отделяне на оловен, цинков, пиритен и меден концентрат от оловно-цинковата руда. Отделянето на медта от оловно-цинковата руда е важен проблем, без решението на който медната суровина няма да достига за нормалната работа на металургичните заводи у нас. Досегашните резултати обаче в тази насока са незадоволителни. В някои съветски фабрики и специално в Зиряновската в Казахстан в това отношение са постигнати много по-добри постижения, които трябва да се проучат и използват. В последно време в много съветски обогатителни фабрики е постигнато рязко снижаване разхода на флотационни реагенти, като това не само че не е ванижил извличането, а напротив, е повишено. Така в Кировградската фабрика е реализиран по този начин икономия от 700 хил. рубли, като извличането е увеличено: на медта — с 1,98%, на цинка — с 12,84%, на сярата — със 7,99%, а в Зиряновската фабрика е реализирана икономия от около 700 хил. рубли, извлечението на оловото е увеличено с 1,7% и на цинка с 5% и на медта с 4,4%. Подобни резултати са получени и в редица други фабрики.

Намалението на разхода на реагенти е постигнато по различни начини, главно чрез долаването им във вид на емулсии. В Чехословашката република е конструиран за тази цел специален емулгатор, с помощта на който може да се достигне рязко намаляване разхода на флотационните реагенти. Във фабриката в Хержа, Румъния, е постигнато увеличаване на извличането на цинка с 3-5% чрез подгриване на пулпа с пара. Практическото решение на въпроса за намаляване разхода на реагенти и увеличаване извличането на металните запаси, зависи от местните условия и възможности, но изучаването опита на обогатителите от братските социалистически страни може да допринесе много в това отношение.

За обогатяване и използване на окисните медни руди от района на Лакатинке започнато първо предприятие, в което ще се извлича медта по хидрометалургичен път. Основната маса на рудата е кварц. Медта е в окисни форми и се лесно разтварима в разредена сярна киселина, което позволява лесно и почти пълно да се извлича медта във форма на меден сулфат. При този начин на добиване отпада флотационното обогатяване, което ще се отрази чувствително на себестойността на черната и електролитна мед.

Необходимо е в най-скоро време да се разреши и въпросът за пълноценното използване на придружаващите метали. В почти всички находища на оловно-цинковите и медни руди съдържат известни количества сребро и злато. Последните опробвания, които все още не се извършват системно и пълно, показват, че в много рудници има и други редки и разсеяни метали. Някои от тези метали се концентрират в промишлени количества в добиваните концентрати. Такъв е случаят например със златото, среброто, кобалта

и молибдена в медните концентрати от «Росен», кадмия и бисмута в оловно-цинковите концентрати в «Горубсо» и др. Производителите на руди и концентрати обаче не са заинтересовани да изследват дали тези метали отиват в концентрата, в който трябва да отиват и въобще дали се извличат от рудата, или не се извличат. Необходимо е да се определят норми и цени за благородните и редки метали, когато те са в промишлени концентрации в добиваните концентрати. При една по-реална заинтересованост от страна на производителите и това отношение могат да се постигнат големи резултати.

Пълното използване на съвременната минна техника позволява да се разработват рентабилно и такива находища като «Медет». Въпреки ниското съдържание на мед в рудата — около 0,43%, себестойността на медния концентрат ще бъде по предварителните разчети по-ниска от тази на сега добивания меден концентрат от подземните рудници. Разработването на находището «Медет» се проектира да започне в следващите години чрез открита експлоатация, с годишна мощност на рудника и на обогатителната фабрика 3—4 млн. т руда. Строителството ще бъде извършено бързо с помощта и съдействието на Чехословашката република и Германската демократична република. В следващите години се проектира съвместно разработване и на някои по-бедни оловно-цинкови находища.

Усвоената технология и техника за добиване на цинка и оловото в оловно-цинковия завод, макар и нова за съвременното развитие на цветната металургия, е остаряла. В действие е заменяването на подовата печ в цинковата секция с кипящ слой, която има около 4 пъти по-голяма производителност от старата печ и която облекчава труда на работниците, изразходва се по-малко електроенергия и гориво. Необходимо е също така и в оловодобивната секция бързо да се внедри високопроизводителната техника. Всичко това ще доведе до рязко повишаване производителността на труда и снижаване себестойността на произвежданите цветни метали у нас.

За успешното изпълнение на така поставените отговорни задачи и за запазване ускорените темпове на развитие на отрасъла «цветна металургия» ежегодно се заделят крупни капитални вложения, в резултат на което растат непрекъснато основните средства на отрасъла.

Докато през първата петилетка са вложени в отрасъла «цветна металургия» около 500 млн. лв. изключително за строителството на рудници и обогатителни фабрики, то от 1 500 млн. лв. капитални вложения през периода на Втората петилетка около 250 млн. лв. са вложени за строителството на металургични заводи. През третата петилетка от предвидените 1 500 млн. лв. около 600 млн. лв. са за строителство и разширяване на металургичните заводи.

През периода 1959—1962—1965 г. структурата на общата промишлена продукция на отрасъла се променя с подчертана тенденция за увеличаване основния дял на металургическата и преработваща промишленост за сметка на намаляване дела на минно-рудната промишленост, независимо от нейното абсолютно нарастване. Докато през първата и даже през втората петилетка относителният дял на минно-рудната промишленост е над 80%, през следващите години той намалява за сметка на металургичната и преработката, което се вижда от следните данни:

Състояние и перспективи на развитие на цветната металургия у нас

	в проценти		
	1959 г.	1962 г.	1965 г.
Добив на руди и концентрати за цветни метали	57,3	46,0	38,3
Металургия	32,3	37,5	42,5
Преработка на цветни метали	10,4	16,5	19,2
	100,0	100,0	100,0

От данните се вижда, че центърът на тежестта в развитието на отрасъла «цветна металургия» през следващите години се премества от добива на руди и концентрати в металургичната и преработката на цветни метали. Тази промяна се извършва не за сметка на намаляване темпа на растежа на рудодобива. Продукцията на добива на цветни руди и концентрати през 1965 г. ще нарастне на около 150% в сравнение с 1959 г., а продукцията на металургическата и преработващата промишленост — съответно на носта на дадена страна преработва собствените си суровини и развива преработващата промишленост, толкова повече се създават материални предпоставки за растежа на обществения продукт, съдейства се за увеличаване заетостта на работната сила и се помага за по-нататъшното използване на природните-техническо развитие на страната. Степента на използване на природните ресурси и тяхната вътрешна преработка е един от показателите за развитието на производителните сили в страната.

През периода 1950—1965 г. на 1 тон промишлени запаси от руди за цветни метали се падат по 89 лв. капитални вложения, без средствата за геологопроучвателни работи, или заедно с тях се падат по 128 лв., без да се взема предвид амортизационният срок на рудниците и обогатителните фабрики. При амортизационен срок от 25 години, който отговаря на сегашното състояние на запасите на руди за цветни метали, на 1 тон руда се падат по 5,1 лв. капитални вложения. Тук не са включени рудата от «Медет» и оловото от железните руди в находището «Кремиковци».

Промислената продукция, която се пада на 1 млн. лв. капитални вложения в цветната металургия през Втората петилетка, възлиза на 3,5 млн. лв. през Третата петилетка — на 10,8 млн. лв., а през периода 1959—1965 г. ще възлезе на 7,3 млн. лв.

Високата възвръщаемост на капиталните вложения в цветната металургия позволява бързото възстановяване и натрупване на средства за разширяване на отрасъла. Така средната годишна изработка на един работник в цветната металургия през 1956 г. е била 76,3 хил. лв.; през 1957 г. — 84,0 хил. лв. и през 1958 г. — 97,0 хил. лв., а през 1959 г. ще възлезе на 97,0 хил. лв., в 1960 г. — на 103 хил. лв., в 1961 г. — на 119 хил. лв., в 1962 г. — на 119 хил. лв. и в 1965 г. — на 141 хил. лв.

От горните данни се вижда, че средната годишна изработка на един работник в отрасъла през 1959 г. се е увеличила с около 1,3 пъти в сравнение с 1956 г., а по предварителните разчети за икономическото развитие на страната през 1965 г. ще се увеличи кръгло 2 пъти. В рудодобива изработката се движи от 63 до 65 хил. лв., а в металургичната — от 140 до 230 хил. лв. След влизането в действие на цялата проектна мощност на медодо-

бинния завод «Георги Дамянов» и на новия оловно-цинков завод край Пловдив средната годишна изработка на един работник в отрасъла «цветна металургия» ще надхвърли 250 хил. лв.

Относителният дял на цветната металургия към общия обем на промишлената продукция расте от 0,3% през 1939 г. на 3,5% през 1952 г., на 4,0% през 1956 г. и на 5,0% през 1959 г., като запазва същото съотношение и през периода на третата петилетка. Промислената продукция на отрасъла през периода на третата петилетка расте с темпа на общата промишлена продукция.

Сега и в следващите няколко години се предвижда оловото да се употребява в нашата промишленост главно за производството на акумулатори и кабели. Отрасловата структура на употребата на олово през периода 1959—1962—1965 г. по предварителните разчети е (в % към общата употреба):

За производство на:	1959 г.	1960 г.	1961 г.	1962 г.	1963 г.	1964 г.	1965 г.
Акумулатори	22,8	25,8	35,0	48,0	46,3	41,4	40,0
Кабели	22,2	26,0	20,0	18,7	19,2	19,8	22,2
Оловни изделия	9,0	8,6	6,7	7,1	7,5	9,4	11,1
Глеч	5,5	5,6	6,9	8,5	7,7	6,3	6,0
Минимум	12,5	13,0	12,1	10,3	11,8	15,3	14,3
Разни	28,0	16,0	19,3	7,4	7,5	7,8	6,2

Употребата на цинк по отрасли спрямо общата употреба е:
(в % спрямо общата употреба):

За производство на:	1959 г.	1960 г.	1961 г.	1962 г.	1963 г.	1964 г.	1965 г.
Поцинкови изделия (главно тръби и ламарина)	44,7	42,1	46,1	35,0	33,0	36,6	41,4
Месинг	7,9	9,9	8,4	15,0	11,0	10,0	11,8
Цинкова ламарина	8,8	10,0	12,5	9,0	7,4	6,6	6,7
Месинг	—	—	—	—	8,5	8,8	9,4
Цинкови сплави	—	—	—	—	5,3	6,0	6,7
Цинкови соли	—	—	—	—	—	—	—
Цинквейс	22,7	24,0	33,0	20,4	14,1	12,4	11,8
Разни	15,9	14,0	—	20,6	20,7	18,7	12,2

Отрасловата структура на употребата на олово например в едни от най-големите консуматори — САЩ и Англия, които, заедно взети, употребяват над 50% от световното производство на този метал, през 1954 г. е била (в % спрямо общия обем на употребата):

	САЩ	Англия
Кабели	12,3	25,0
Оловно белило	1,8	3,1
Минимум и глеч	5,2	8,0
Акумулатори	29,5	15,0
В строителството	4,7	—
Тетрагил	15,0	5,0

Муниции	2,7	—
Кутии и тръби	0,4	1,5
Лагери	1,9	—
Отливки	5,5	2,3
В печатарството	2,4	—
Пломби и др.	3,9	—
Оловни сачми	—	1,5
Ламарини и тръби	—	23,1
Композиции	—	4,5
Разни	14,7	8,0

През същата година употребата на цинк е била (в % спрямо общия обем на употребата):

	САЩ	Англия
Поцинкови изделия	45,6	32,9
Месинг и бронз	12,2	33,3
Композиции	33,0	10,0
Цинкова ламарина	5,2	7,0
Цинквейс	—	9,1
Цинк на прах	—	3,0
Разни	4,0	3,8

От горните данни се вижда, че отраслите, в които се предвижда да се употребяват оловото и цинкът, у нас са почти същите, в които се употребяват тези метали в САЩ и Англия. Главната тежест в употребата на оловото в тях е, както и у нас, при производството на акумулатори и кабели. Относителният дял олово при производството на кабели и акумулатори в общата употреба на олово през 1954 г. в САЩ е бил 41,8%, в Англия — 43,0%, а у нас от 45,0% през 1959 г. достига 62,2% през 1965 г. Това, до известна степен едностранчиво, развитие на употребата на оловото у нас се дължи на строителството на нов голям завод за акумулатори през периода на третата петилетка. Необходимо е в следващите години да се организира производството на тетрагил (за рафиниране на нефт), оловни белила, различни композиции и евентуално да се увеличи производството на оловни тръби, сачми и други пресови изделия за покриване на нашите нужди и за износ.

Главната тежест при цинка у нас е в поцинковането и производството на цинквейс, а при тях — в поцинковането, производството на месинг, бронз и композиции. Поцинковането заема в отрасловата структура на употребата на цинк у нас повече от 40%, а цинковите композиции — само 8—9%. Трябва да се ускори и увеличи производството на твърди цинкови сплави, които служат за леене под налягане на различни детайли (карбуратори, бензинови помпи и др.) за автомобилостроенето, тракторостроенето и други отрасли на машиностроенето. Съществуват възможности да се увеличи производството на изделия от цинк за широка употреба и заместители на по-дефицитни метали, да се организира производството на цинкови соли за заместване на синия камък като противопаразитен препарат.

Всичко това ще даде нов тласък в преработката на цветни метали у нас и ще увеличи нашите възможности за износ. След задоволяване нуждите

на вътрешния пазар ще се произведат значителни количества медни проводници, акумулатори, кабели, карбуратори и други за износ.

* * *

Въпреки големия ръст на употребата на олово и цинк, все още остават значителни количества оловен и цинков концентрат, както и олово и цинк на блокове за износ. Отрастът «цветна металургия» у нас е вече в такъв етап на развитие, при който има възможност да се ликвидира бързо с производството и износа на полуфабрикати. Добиваните метали трябва да се влягат в производството на промишлени изделия. Това изисква високо развито металообработващо и машиностроителна промишленост, което от своя страна изисква производството на чугун, стомана и прокат. Производството на черни метали и черната металургия обуславят развитието на металообработването и машиностроенето, а те — на пълноценното използване на цветните метали.

Поради общия характер на суровинните ресурси и наличността на по-лесно експлоатируеми оловно-цинкови и медни руди и необходимостта от по-малки капитални вложения — развитието на отрасъла «цветна металургия» изпревари значително отрасъла «черна металургия». Основните средства за добиването на руди за цветни метали и за развитието на цветната металургия през периода 1950—1962 г. са около два пъти по-големи от тези за добиване на черни метали и за развитието на черната металургия. Предвижда се основните средства в двата отрасли до края на 1965 г. да се изравнят. За правилното развитие на машиностроенето и металообработването това е напълно целесъобразно и необходимо. С бързото развитие на черната и цветната металургия нашата страна увеличава възможностите за използване на своите природни ресурси, за всестраниното развитие на родната промишленост, съдейства за по-нататъшното планомерно развитие на икономиката на социалистическите страни в решаващия етап на икономическо съревнование между социализма и капитализма.

ЗАЩИТА НА КАНДИДАТСКА ДИСЕРТАЦИЯ

На 18 юни 1959 г. в една от аудиторните зали на ВИИ «Карл Маркс» — София, се състоя публична защита на кандидатската дисертация на аспиранта Димитър Василев Стойков на тема «Проблеми на българския износ на яйца и птици».

В дисертационния труд са разглеждани три основни въпроса, а именно:

а) Състоянието на българското птицевъдство и перспективите на неговото развитие и участието на България в европейската търговия с яйца и птици; б) Конюнктурата на европейските пазари на яйца и птици; в) Резерви и фактори за повишаване конкурентоспособността на българския износ на яйца и птици.

Дисертантът обосновава в своята работа необходимостта от създаване на специализирана организация за изкупуване и извозване на птици и птици продукти, въвеждането на диференцирани сезонни изкупни и извозни цени на яйцата, изграждане на птицефабрики у нас, подобряване съотношението на цените на яйцата и фуража и др.

Поради актуалността на темата и нейното значение за практиката обсъждането на дисертацията предизвика голям интерес сред нашата общественост. На заседанието освен професори, доценти и преподаватели от ВИИ присъстваха научни работници и от други институти в София, ръководни работници и много служители от Министерство на търговията, външнотърговските предприятия и други ведомства.

В своето съобщение за работата на аспиранта научният ръководител доц. Стоян Сурмаджиев изтъкна, че темата на дисертацията не е определена случайно, а е плод на много търсене от страна на аспиранта. Този труд идва да запълни една празнота в нашата икономическа наука, тъй като досега у нас не са правени цялостни проучвания в областта на външната търговия с яйца и птици. Той отбелязва, че работата се отличава с добър стил, прецизност и задълбоченост в научното изследване.

В своите рецензии официалните опоненти проф. д-р Ан. Тотев и доц. Пенчо Радковски оценява труда като научно-иссле-

дователски и предложил да се присъди на неговия автор учена степен «Кандидат на икономическите науки».

Присъстващите взеха активно участие при обсъждането на дисертацията.

Проф. д-р Мих. Геновски — ВИИ «К. Маркс» — изтъкна, че дисертацията прави силно впечатлени с важността на разглежданите в нея въпроси, въпреки че на пръв поглед темата подсказва известен практицизъм. В труда има много смело разглеждане на слабости и след анализа им — смели и обосновани предложения. Той изказа задоволството си от достигнатото равнище на разработката на дисертацията.

Димитър Сугарчев — ЦСУ — посочи, че дисертационният труд на Д. Василев представлява оригинална изследователска работа. Той констатира като статистик, че цифровите данни в таблицата са разработани с външна и умение. Намира, че не разглежда достатъчно въпроса за народностопанската рентабилност на износа на яйца и птици и празнина в работата.

Доц. д-р Георги Дечев — ВИИ «К. Маркс» — изказа задоволството си, че темата на дисертацията е изобилна на нашата външна търговия, в която досега са дадени много малко научни разработки. Доц. д-р Деметър Стойков изтъкна, че в работата проличава голямо умение на автора да изучава и анализира конюнктурата на международните пазари. Подкрепил предложението за въвеждането на сезонни изкупвателни цени на яйцата и птиците, като ги издържал както в научно-методологическо отношение, така и от гледна точка на изискването за научно осветляване на актуалните проблеми на нашата икономия.

Иосиф Йорданов — като дългогодишен раковската палата — като дългогодишен работник в областта на външната търговия и по-специално в областта на износа на яйца и птици намира, че темата е добре подбрана, грижливо разработена и досега правилно пътищата за бързо развитие на птицевъдството. Той посочи, че са много ценни проучванията за сезонността на износа на яйцата на международния пазар и заслужават внимание от страна на външнотърговските работници. Подкрепил пред-

ложението на дисертанта за създаване на специализирана търговска организация за изкупуване и износ на яйца и птици.

Любен Досев — ДТП «Хранекспорт» — заяви, че е похвална инициативата на Д. Василев за научното разработване проблемите на българския износ на яйца и птици, които вълнуват много външнотърговските работници.

Д. Балъзов — ст. н. сътрудник при НИИ по животновъдство — Костинброд — изтъкна, че въпросът за икономиката на българското птицевъдство е вълнувал от дълго време работниците от М-во на земеделието и горите и научните работници от техния и други институти. Обсъжданият дисертационен труд е ценен принос за разрешаването на редица въпроси, отнасящи се до птицевъдството. Подкрепи предложението за използване на личните стопанства за развитие на птицевъдството.

Гена Петкова — асистент при ССИ «Г. Димитров», кандидат на селскостопанските науки — подкрепи оценката, че дисертационният труд е ценен принос по проблемите на икономиката на птицевъдството. Тя направи критични бележки относно някои резерви и фактори за развитието на птицевъдството в България и се спира подробно на въпросите за себестойността на продукцията на птицевъдството и организацията на труда в птицевъдните, като изрази неслепота с оценките на някои елементи в калкулациите на себестойността. В заключение отбеляза, че трудът на Д. Василев е ценен научно-изследователска работа и много от разработките в нея проблеми ще ползват и научните работници от селскостопанските институти.

Желю Иванев — Държавна планова комсия — заяви, че обсъжданият труд пред-

ставява голям интерес. В него много смело и правилно се разработват редица въпроси за износа на яйца и птици. Изказа своето задоволство, че научни работници се заемат с разрешаването на такива важни за народното стопанство въпроси. Поддържа предложението за определяне цените на яйцата по качество и сезони и за създаване на специализирана търговска организация, която да се занимава само с износа на яйца и птици.

Атанас Хайваров — ДТП «Хранекспорт» — изтъкна, че разработките в дисертацията въпроси са от голямо значение за работниците от външната търговия и ще подпомогнат тахната работа.

Проф. д-р Д. Йорданов — ВИИ «К. Маркс» — посочи, че обсъжданата работа има голяма научна стойност и в нея са прави задълбочен анализ на състоянието на нашата търговия с яйца и птици. Той намъра, че стилът на автора е подчертано индивидуален. Според него Д. Василев е утвърден вече като млад и надежден научен работник.

Поради невъзможност да се изкажат всички желаещи на самото заседание на факултетния съвет бяха предадени и редица писмени изказвания. В своето защитно изказване Д. Василев заяви, че ще вземе под внимание по-голямата част от направените критични бележки. Някои от тях обаче изискват проучването на специална литература и не може да вземе в момента отношение по тях.

Факултетният съвет гласува единодушно за присъждане на Димитър Василев Стоилков унчета степен «кандидат на икономическите науки».

Ст. Кодинов

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ СТАТЕЙ

Проф. Кр. Добрев

ДЕСЯТ ЛЕТ СТРОИТЕЛЬСТВА СОЦИАЛИЗМА В КИТАЕ

Победа Китайской революции является крупным историческим событием огромного международного значения в борьбе народов Азии за демократию и социализм. После Великой Октябрьской социалистической революции в России, Китайская революция — вторая по своей силе, размаху и значению — обеспечивает окончательную победу социалистического общественного строя.

Десять лет как героичный и трудолюбивый китайский народ, руководимый и вдохновляемый Китайской коммунистической партией во главе с великим вождем тов. Мао-Цзе-дуном, строит свое социалистическое государство, осуществляет грандиозные социалистические преобразования и вносит ценный вклад в историческое соревнование двух систем, для победы социализма над капитализмом в мировом масштабе.

В этой величественной борьбе Китайская коммунистическая партия проявила необыкновенное творчество и мудрость в осуществлении принципов марксизма-ленинизма в переходе от капитализма к социализму. В соответствии с конкретными условиями Китая социалистическое обобществление основных средств производства осуществлено двумя различными способами — предприятия compradorской буржуазии были безвозмездно конфискованы, а предприятия национальной буржуазии превратились в общественную собственность посредством государственного капитализма путем выкупа.

Китайская коммунистическая партия творчески применила кооперативный план Ленина, соорудившись с конкретными и специфическими условиями страны.

Кооперирование трудящихся крестьян в Китае происходит постепенно, начиная с низших форм кооперирования и дойдя до высших форм кооперативных объединений — создания коммун.

Китайский народ под руководством своей коммунистической партии достиг огромных успехов в социалистической индустриализации страны, в резком увеличении сельскохозяйственного производства, в повышении материального и культурного положения народа. В 1958 году Китайской Народной Республикой сделан огромный скачек во всех областях хозяйственной и культурной жизни страны.

Победа социализма в Китае, мудрая политика Китайской коммунистической партии, самоотверженный труд трудящихся города и села и братская помощь Советского Союза — реальная гарантия в достижении еще больших и грандиозных успехов китайского народа в его благородной борьбе за построение социалистическо-коммунистического общества в своей великой Родине.

Ким Гван Дин

ДОСТИЖЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ В ПОСТРОЕНИИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ ЭКОНОМИКИ КОРЕЙСКОЙ НАРОДНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

За истекшие 14 лет после освобождения Кореи от колониального японского империализма корейский народ успешно разрешил трудные задачи перехода к социализму. За годы мирного строительства (1945—июнь—1950 г.) корейские трудящиеся, руководимые Корейской партией (1945—июнь—1950 г.) корейские трудящиеся, разрушили японскими империалистами при их бегстве, но и значительно двинули вперед развитие народного хозяйства.

Отразив удары американского империализма, корейский народ приступил к восстановлению разрушенного войной народного хозяйства и с братской помощью социалистических стран в сравнительно короткое время вышел из тяжелого положения, создавшегося в результате войны.

Исходя из конкретной обстановки, создавшейся в стране после войны, КПТ разработала трехлетний план развития народного хозяйства и мобилизовала весь народ для его выполнения.

В области промышленности трехлетка была выполнена досрочно. Производство зерна превысило самый высокий довоенный уровень. В конце 1956 г. сельскохозяйственные кооперативы охватили 80,9% всех хозяйств страны.

Социалистический сектор в народном хозяйстве расширился и укрепился, заняв преобладающее положение. Значительно возросли также реальные доходы трудящихся.

Корейский народ успешно выполняет вместе с тем и задания первой пятилетки пятилетия в области сельского хозяйства и обеспечил выполнение плана в области сельского хозяйства одержал окончательную победу. Социалистические производственные отношения стали безраздельно господствующими. Успешно осуществляется план технической реконструкции всего хозяйства.

Выполнение пятилетки двумя годами ранее позволит КПТ поставить перед корейским народом грандиозную задачу осуществления в ближайшие 6—7 лет крупного скачка в развитии всей экономики. Корейский народ преисполнен решимости превратить в самом близком будущем свою страну в могучее социалистическое индустриальное государство.

Проф. Мих. Герасимов
и к. т. в. Дим. Русчев

ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ НОВЫХ ВИДОВ ПРОИЗВОДСТВА В ХИМИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

За последние 15 лет химическая промышленность Народной Республики Болгарии получила значительное развитие. Предстоит постройка коксохимического и нефтеперерабатывающего заводов, реконструкция и расширение существующих заводов. Это создаст возможности развития новых видов химического производства — синтеза новых реагентов для обогащения руд и угля, на базе различных смол. Новая сырьевая база позволит организовать и производство мощных веществ, используя для этого жирные кислоты и фракции нефти. Возможно организовать производство окислительных смазок с применением синтетической жирной основы на базе бариевого мыла.

Гудрон болгарской нефти является подходящим сырьем для получения брукраса, клеющего материала в каучуковой промышленности. Из талового масла могут быть получены термостабильные агенты для регенерации резины. Существует возможность получения белого наполнителя из шлама, выпадающего при устраниении жесткости вод ТЭЦ. Черная сажа может быть получена из нефтяных и природных газов. Фенольные смолы могут быть использованы в качестве сырья для получения различных видов эластичных смол (для каучука, минеральных масел и т. п.) и синтанов для кожевенной промышленности.

В олифо-лаковой промышленности может быть использовано виноградное масло. В целях экономии растительного масла следует организовать производство искусственных, эмульсионных и эмульсионных олиф. Необходимо также производство и различных растворителей, моющих средств и синтетического воска. Существуют условия для производства глицерина в качестве адсорбентов и катализаторов.

Новые методы будут способствовать развитию красочной промышленности, обеспечат ей ряд полуфабрикатов. Возможно также производство новых органических структурных кислот, как, например, лимонной, яблочной и других. Следует создать производство электродной массы и готовых электродных изделий.

Проведенный авторами технико-экономический анализ доказывает, что в Болгарии имеется вся возможность ускорить развитие химической промышленности и сделать разнообразнее ее продукцию.

С. Радев

УЛУЧШЕНИЕ ТАРИФНОЙ СИСТЕМЫ И РЕГУЛИРОВАНИЕ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ В ПРОМЫШЛЕННОСТИ

В вступительной части статьи рассматривается вопрос сущности регулирования заработной платы и отмечаются основные недостатки в существующей организации заработной платы в промышленности. Указывается, что для правильного регулирования заработной платы необходимо внести улучшения в действующую тарифную систему. Затем рассматривается ряд мероприятий в целях улучшения тарифной системы и регулирования заработной платы.

Автор доказывает необходимость создания правильных межотраслевых соотношений в уровне заработной платы, после того как будут приняты во внимание как рост производительности труда в отдельных отраслях, так и условия труда, квалификация и значение отдельных отраслей для народного хозяйства. В связи с этим рассмотрена группа мероприятий по улучшению тарифной сетки.

Устанавливается, что действующие тарифно-квалификационные справочники построены методом экспертной оценки, что не вносит единства в оплату работ с одинаковой или различной сложностью труда. Автор предлагает, чтобы справочник был разработан на основании научно-обоснованной методологии, что внесет единство в оценку сложности выполняемых работ.

Повышение уровня тарифных ставок является одним из важных мероприятий, которое рассматривается в статье. При этом предлагается установить минимальную тарифную ставку вместо 16 лв. (как это существует в настоящее время) в 18 лв., а в следующие годы, с ростом национального дохода и средней заработной платы, — в 20 лв. (1960—61 г.) и в 24 лв. (1962—1963 г.). Отмечается необходимость дифференцирования ставок в тарифных сетках в зависимости от квалификации рабочих низших разрядов, значение отраслей, в которых они применяются, условия труда и форма оплаты.

Ив. Виденов

РОЛЬ ИЗУЧЕНИЯ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО СПРОСА ДЛЯ СОЗНАТЕЛЬНОГО ИСПОЛБОЗОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗАКОНОВ

В статье рассматривается вопрос изучения потребительского спроса и его значения для сознательного использования экономических законов социализма.

Выяснив ряд вопросов, связанных с потребительским спросом и, в частности, с его качественной и количественной определенностью, автор подробно рассматривает значение нового организационного устройства внутренней торговли, нового административного деления страны, территориального принципа планирования товарных фондов и др. для целостного охвата и изучения потребительского спроса на товары, принимая во внимание усиливающее воздействие внутренней торговли на производство и потребление.

Автор последовательно вскрывает роль и значение правильного и организованного изучения потребительского спроса для осуществления требований основного экономического закона социализма, закона планомерного развития народного хозяйства, закона распределения по труду, закона стоимости и закона денежного обращения. В связи с этим анализируются и влияние, которое оказывают цены и соотношение цен при определенном покупательном фонде на объем и структуру товарооборота.

В заключение автор рассматривает факторы, воздействие которых вызывает серьезные изменения в объеме и структуре потребительского спроса в период 1958—1962—1965 гг.

Ал. Бярлев

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЦВЕТНОЙ МЕТАЛЛУРГИИ В НАШЕЙ СТРАНЕ

В статье дан краткий обзор развития добычи руд и концентратов цветных металлов до и после 9. IX. 1944 г. Приведен рост производства этих отраслей до 1965 г. меди и цинка до 1959 г. и перспективы развития этих отраслей до 1965 г.

Произведен анализ структуры отрасли цветной металлургии, причем подчеркнута тенденция к перенесению центра тяжести с добычи руды на металлургию и переработку металлов. Приведены данные относительно объема капитальных вложений за период Первой и Второй пятилеток, как и объема предусмотренных капитальных вложений в строительство за Третью пятилетку. Анализировано возвращение капитальных вложений в этой отрасли.

Подробно рассмотрены перспективы и возможности переработки свинца и цинка в промышленные изделия в нашей стране. Сопоставлены отрасли, в которых применяются свинец и цинк в наиболее развитых капиталистических странах и отрасли, в которых они будут использоваться у нас.

Отмечена тенденция к падению цен на свинец, медь и цинк в капиталистических странах за последние годы и опасность уменьшения производства этих металлов. Приведены решения XI-ой очередной сессии Совета экономической взаимопомощи о сокращении сроков строительства и развития цветной металлургии в странах народной демократии и особенно в НР Болгарии.

В статье указаны большие возможности и благоприятные технико-экономические показатели развития отрасли цветной металлургии в Болгарии. По производству цветных металлов в следующие годы наша страна сравнится с наиболее развитыми в них металлов отношениями странами Европы. Благодаря раскрытию природных ресурсов, с одной стороны, и быстрым темпам развития промышленности в странах социалистического лагеря — с другой, потребности в цветных металлах в следующие годы сильно возрастут и перед цветной металлургией откроются блестящие перспективы.

RÉSUMÉS DES ARTICLES

Editorial

Prof Kr Dobrev

DIX ANS D'ÉDIFICATION SOCIALISTE EN CHINE

Le triomphe de la révolution chinoise est un événement historique considérable d'une immense portée internationale pour la lutte des peuples, et plus particulièrement pour les peuples d'Asie qui luttent pour la démocratie et le socialisme. Après la Grande Révolution socialiste d'octobre de Russie, celle de Chine occupe la seconde place par sa force, son ampleur et son importance pour le triomphe définitif du régime socialiste.

Voilà déjà dix ans que l'héroïque et laborieux peuple chinois, guidé et inspiré par le Parti communiste chinois ayant à sa tête le grand Mao-Tsé-Dun édifie son Etat socialiste, y réalise d'immenses transformations socialistes et contribue dans une large mesure à la compétition entre les deux systèmes et à la victoire du socialisme sur le capitalisme à l'échelle mondiale.

Dans cette lutte grandiose le Parti communiste chinois a manifesté une remarquable sagesse et une grande puissance créatrice pour la réalisation des principes marxistes-léninistes en vue du passage du capitalisme au socialisme. Tenant compte des conditions concrètes existantes en Chine, la nationalisation des grands moyens de production s'est effectuée de deux manières différentes et notamment: les entreprises appartenant à la bourgeoisie des compradores ont été confisquées sans comporter un dédommagement quelconque, alors que les entreprises de la bourgeoisie nationale ont été transformées en propriété sociale par le truchement du capitalisme d'Etat par voie de rachat.

Il convient de relever que le Parti communiste chinois a appliqué le plan coopératif de Lénine d'une manière constructive en tenant compte des conditions spécifiques du pays.

En Chine les travailleurs-paysans ont été coopérés peu à peu, en débutant par les formes les plus simples de la coopération pour aboutir ensuite aux formes supérieures — la création des communes.

Le peuple chinois sous la direction de son Parti communiste a obtenu des succès remarquables dans l'industrialisation socialiste du pays, dans l'accroissement brusque des productions de l'économie rurale, enfin dans l'élévation du niveau matériel et culturel du peuple. 1958 est l'année où un bond prodigieux a été effectué en Chine dans tous les domaines de la vie économique et culturelle du pays.

Le triomphe du socialisme dans la République populaire chinoise, la politique sage poursuivie par le Parti communiste chinois, le travail des classes laborieuses des villes et des campagnes, ainsi que l'aide fraternelle de l'Union Soviétique constituent une réelle garantie pour la réalisation de succès encore beaucoup plus éclatants dans la noble lutte que les hommes de Chine mènent pour édifier une société socialiste-communiste dans leur grande Patrie.

Kim-Gwan-Din

RÉALISATIONS ET PERSPECTIVES DE L'ÉDIFICATION DE L'ÉCONOMIE SOCIALISTE DANS LA RÉPUBLIQUE POPULAIRE DE CORÉE

Au cours des quatorze années qui viennent de s'écouler depuis la libération de la Corée de la domination coloniale du Japon, le peuple coréen a résolu avec succès les problèmes ardu du passage au socialisme.

Pendant les années d'édification pacifique (1945 à juin 1950) les travailleurs coréens sous la direction du Parti coréen du travail ont non seulement rétabli les usines et le-

mines détruites par les impérialistes nippons lors de leur fuite, mais ont réussi aussi à donner à l'économie nationale du pays une sérieuse impulsion.

Après avoir repoussé l'agression des impérialistes américains, le peuple coréen s'est efforcé de rétablir l'économie nationale ruinée par la guerre, grâce à l'aide fraternelle des pays socialistes, dans un intervalle relativement court a pu sortir de cette situation difficile.

En tenant compte des conditions concrètes créées dans le pays par suite des opérations militaires le Parti Coréen du travail a élaboré un plan de trois ans de développement de l'économie nationale et a mobilisé le peuple tout entier pour son accomplissement.

Dans le domaine industriel, le plan triennal a été exécuté avant les délais prévus. La production des céréales a dépassé le niveau le plus élevé d'avant-guerre. A la fin de 1956 les coopératives de l'économie rurale représentaient plus de 80,9% sur l'ensemble de toutes les exploitations familiales.

Le secteur socialiste de l'économie rurale s'est élargi et raffermi et prédomine actuellement. Les revenus réels des travailleurs se sont aussi sensiblement accrus.

Le peuple coréen remplit avec succès les tâches du premier quinquennat (1957—1961). Grâce au labeur héroïque des travailleurs coréens l'accomplissement du plan quinquennal dans le domaine industriel a pu être assuré dès cette année. La révolution socialiste dans l'économie rurale a triomphé définitivement. Les rapports de production socialistes dominent aujourd'hui sans réserve. La réédification technique de l'économie nationale s'effectue sur toute la ligne.

L'accomplissement du quinquennat avant les délais prévus en deux ans a permis au Parti coréen de poser au peuple coréen une tâche grandiose, et notamment dans les 6 à 7 années à venir de développer résolument son économie nationale tout entière. Les hommes de Corée sont fermement résolus de transformer leur pays dans un proche avenir en un puissant Etat socialiste industriel.

Prof. Mihail Gerassimov
Ing Dim. Roustchev

POSSIBILITÉS DE DÉVELOPPEMENT DE NOUVELLES PRODUCTION DANS L'INDUSTRIE CHIMIQUE

Pendant les quinze années qui viennent de s'écouler l'industrie chimique de la République Populaire de Bulgarie a connu un essor tout à fait remarquable. L'édification d'une cokerie et d'une raffinerie de pétrole est imminente et on prévoit la reconstruction de divers usines existantes. On pourra ainsi obtenir de nouveaux minerais et produits chimiques, le sque des agents de flottation pour l'enrichissement des minerais et de divers goudrons. La nouvelle base de matières premières permettra d'obtenir des produits détersifs en utilisant des acides gras et des fractions de pétrole. On pourra également produire des graisses de bases grasses synthétiques à partir de savons de baryum.

Le goudron provenant du pétrole bulgare est une matière première convenable pour la production d'un émoullient type arubrax. C'est un excellent émoullient pour l'industrie du caoutchouc. Du tall-oil on pourra obtenir un agent thermoplastique pour régénérer le caoutchouc. Des possibilités existent également pour l'obtention de suites blanches (remplissage) qui sont des résidus de l'opération d'amollissement. On pourra produire du noir de fumée à partir du gaz naturel. Les fractions phénoliques constituent une excellente matière première pour l'obtention des différentes espèces d'antioxydants (inhibiteurs pour le caoutchouc les huiles minérales etc.), et des syntanes pour l'industrie du cuir.

Quant à l'industrie des huiles siccatives et des vernis, elle pourra utiliser l'huile de grains de raisins. On devra d'autre part organiser une production d'huiles siccatives dites «économiques» et d'émulsion pour économiser les huiles végétales. La production de divers solvants tels que le montanvax et des cires synthétiques s'impose également. Des conditions favorables existent d'autre part pour la production d'argile activée comme adsorbant et catalyseur.

Ces nouvelles usines permettront de développer l'industrie des colorants et des colorants d'aniline et créeront toute une gamme de sous-produits. La fabrication de nouveaux acides organiques de fruits — tels que l'acide citrique et malique sera possible. On devra également songer à organiser la production des alcal électrodes.

L'analyse technico-économique montre qu'il existe en Bulgarie des possibilités d'accélérer le développement de l'industrie chimique et de diversifier sa production.

S. Radev

AMELIORATION DU SYSTÈME TARIFAIRE ET RÉGLEMENTATION DU SALAIRE OUVRIER DANS L'INDUSTRIE

Dans l'introduction de l'article, l'auteur considère la réglementation du salaire ouvrier et indique les défauts essentiels qui existent dans l'établissement du salaire actuellement en vigueur dans l'industrie. Il relève que pour pouvoir résoudre ce problème correctement il faudrait introduire des améliorations dans le système actuel. L'auteur examine ensuite toute une série de mesures visant à améliorer ce système et à réglementer la rémunération de la main d'oeuvre.

On y indique la nécessité de coordonner correctement le niveau des salaires inter-branches en tenant compte tant de l'accroissement de la rentabilité du travail dans les diverses branches que des conditions dans lesquelles celui-ci s'effectue, la qualification de la main-d'oeuvre et l'importance des diverses branches pour l'économie nationale. Enfin on considère également les mesures qui permettraient d'améliorer le réseau tarifaire.

L'auteur montre ensuite que les tables de référence concernant les tarifs et la qualification sont établies sur la méthode d'évaluation et d'expertise qui manque d'unité. Il propose que les tables de référence soient élaborées sur une méthodologie scientifiquement fondée qui introduise une unité dans l'évaluation de la complexité des travaux accomplis.

Le relèvement du niveau du taux des salaires est l'une des mesures les plus importantes qui fait l'objet de cet article et à laquelle l'auteur accorde une attention toute particulière. On y propose qu'un taux de tarif minimum soit établi — au lieu de 18 leva actuellement à 18 leva — et pour les prochaines années, parallèlement à l'accroissement du revenu national et au salaire moyen ouvrier, à 20 leva (1960—1961) et 24 leva (1962—1963). Enfin, on souligne la nécessité de différencier le taux du réseau tarifaire en dépendance de la qualification de la main-d'oeuvre, des catégories initiales, de l'importance des branches où ils sont appliqués, des conditions du travail et de la forme de la rémunération.

Iv. Videnov

LE RÔLE DE LA DEMANDE EN BIENS DE CONSOMMATION POUR L'UTILISATION CONSCIENTE DES LOIS ÉCONOMIQUES

Dans cet article on étudie le problème de la demande des biens de consommation et son importance pour l'utilisation consciente des lois économiques du socialisme.

Après avoir précisé un certain nombre de questions relatives à la demande en biens de consommation, et plus particulièrement à son évaluation qualitative et quantitative, l'auteur considère attentivement l'importance de la nouvelle organisation du commerce intérieur, la nouvelle division administrative du pays, le principe territorial de la planification des stocks de marchandises de consommation et renforcer l'action qu'exerce le commerce intérieur sur la production et la consommation.

L'auteur indique en outre le rôle et l'importance que l'étude d'une organisation correcte de la demande en biens de consommation présente pour satisfaire les exigences de la loi économique fondamentale du socialisme, la loi de développement planifié de l'économie nationale. La loi de la division selon le travail fournit la loi de la valeur et la structure de la circulation monétaire. Dans cet ordre d'idées, il considère aussi l'influence exercée par les prix et leurs rapports pour l'établissement du fonds d'achat sur le volume et la structure de la circulation des marchandises.

Dans la conclusion l'auteur examine les facteurs qui ne manquent pas de provoquer de sérieuses modifications dans le volume et la structure de la demande en biens de consommation pendant la période de 1959—1962—1965.

Al. Barliev

L'ÉTAT ET LE DÉVELOPPEMENT DE LA MÉTALLURGIE DES
MÉTAUX NON FERREUX EN BULGARIE

Dans cet article l'auteur donne un aperçu de l'extraction des minerais et des concentrés des métaux non ferreux avant et depuis le 9 Septembre 1944. On y fournit des données sur l'accroissement de la production de minerais et de concentrés de plomb, cuivre et zinc jusqu'en 1959, ainsi que les perspectives de développement de cette branche pour une période s'étendant jusqu'en 1965.

L'auteur y analyse la structure de la métallurgie des métaux non ferreux et relève la tendance actuelle qui consiste à mettre l'accent sur la transformation des métaux au lieu de leur extraction. On y donne également le volume des investissements pendant le premier et le deuxième quinquennat, ainsi que le volume des prévisions pour les travaux d'équipement pendant le troisième quinquennat. Il analyse en outre la récupération des investissements de capitaux dans cette branche de l'industrie.

L'auteur soumet à un examen très attentif les possibilités de transformation du plomb et du zinc en produits industriels. Il compare les branches dans lesquelles on emploie le plomb et le zinc aux pays capitalistes les plus développés avec celles de Bulgarie où l'on va utiliser ce métal.

On montre en outre dans cet article quelle est la tendance de baisse des prix du plomb, du cuivre et du zinc dans les pays capitalistes pendant ces dernières années et le danger de diminution de la production de ces métaux. Les décisions prises à la XIe session ordinaire du Conseil d'entraide économique portant sur l'accroissement des délais de construction et de développement de la métallurgie des métaux non ferreux dans les pays de démocratie populaire, et plus particulièrement en Bulgarie, sont également indiquées.

L'auteur relève ensuite les grandes possibilités et les indices économiques favorables qui existent dans le pays pour le développement de cette branche industrielle. La production de métaux non ferreux en Bulgarie pour les prochaines années va égaler celle des pays d'Europe dont l'industrie est la plus poussée. Grâce aux ressources naturelles découvertes et aux rythmes rapides de développement industriel des pays du camp socialiste, qui aura pour conséquence un important accroissement de la demande de ces métaux dans le futur immédiat, de brillantes perspectives s'ouvrent devant cette branche de la métallurgie.

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ	Стр.
Проф. Кр. Добрев — Десять лет строительства социализма в Китае	3
Ким Гван Дзи — Достижения и перспективы в построении социалистической экономики Кореической Народно-демократической республики	22
НАКАНУНЕ ПЛЕНУМОВ ЦК БКП	
Проф. М. Герасимов, инж. Д. Русчев — Возможности развития новых видов производства в химической промышленности	35
С. Радев — Улучшение тарифной системы и регулирование заработной платы в промышленности	50
Ив. Виденов — Роль изучения потребительского спроса для сознательного использования экономических законов	67

Ал. Бырлиев — Состояние и перспективы развития цветной металлургии в нашей стране	81
НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ	
Защита диссертации	97

Краткое содержание статей на русском и французском языках	99

SOMMAIRE

ARTICLES

Ctp.

- Prof. Kr Dobrev — Dix ans d'édification socialiste en Chine 3
Kim-Gwan-Din — Réalisations et perspectives de l'édification de l'économie
socialiste dans la République populaire de Corée 22

A LA VEILLE DES PLENUMS DU COMITÉ CENTRAL DU PARTI COMMUNISTE
BULGARE

- Prof. M. Gerassimov, Ing. D. Roussev — Possibilités de développe-
ment de nouvelles productions dans l'industrie chimique 35
S. Radev — Amélioration du système de paiement et réglementation du salaire ouvrier
dans l'industrie 50
Iv. Videnov — Le rôle de la demande de biens de consommation pour l'applica-
tion rationnelle des lois économiques 67

- Al. Baratiev — L'état et le développement de la métallurgie des métaux non
ferreux en Bulgarie 81

LA VIE SCIENTIFIQUE

- Soutenance de thèse 97
Résumé des articles en langue russe et française 99

ПРОДЪЛЖАВА АБОНИРАНЕТО ЗА
ЧЕТВЪРТА
ГОДИШНИНА НА СПИСАНИЕ

ИКОНОМИЧЕСКА МИСЪЛ

ИЗДАНИЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ
ИНСТИТУТ ПРИ БАН

В списанието се поместват статии по основните въпроси на икономическата наука и на практиката на нашето социалистическо строителство. Публикуваните материали са ценно помагало не само за научните работници, преподавателите и студентите, но и за изучаващите икономическите науки в партийните и отечественофронт-вските учебни звена, за пропагандистите, докладчиците и агитаторите, за партийните и стопанските работници.

Списанието излиза в 10 книжки годишно, по 6 коли едната. Годишен абонамент 30 лева.

Прътусналите могат да се абонират напразно в редакцията (чрез пощенски запис или по сметка 96 Т/215 при БНБ, Сталински район — София) на адрес: сп. „Икономическа мисъл“ — ул. Аксаков 3, София.

Цена 3 лв.